

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

DİNLEME STRATEJİLERİ ÖĞRETİMİNİN BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
DİNLEDİĞİNİ ANLAMA BECERİLERİNE ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Nurettin YILDIZ

ÇANAKKALE
Haziran, 2015

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitim Ana Bilim Dalı

Dinleme Stratejileri Öğretiminin Beşinci Sınıf Öğrencilerinin
Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi

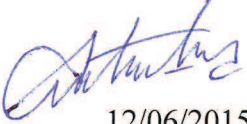
Nurettin YILDIZ
(Doktora Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Aziz KILINÇ

Çanakkale
Haziran, 2015

TAAHHÜTNAME

Doktora Tezi olarak sunduğum “*Dinleme Stratejileri Öğretiminin Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/06/2015

Nurettin YILDIZ

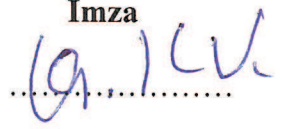
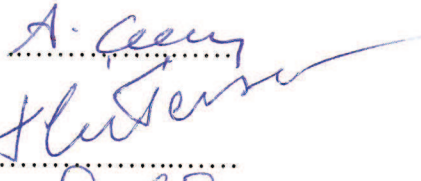
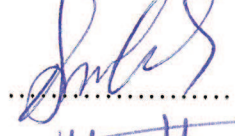
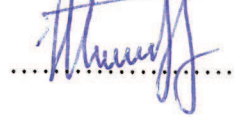

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Nurettin YILDIZ tarafından hazırlanan çalışma 12/06/2015 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No: 10073862

	Akademik Unvan	Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr.	Aziz KILINÇ	
Üye	Doç. Dr.	Mehmet Akif ÇEÇEN	
Üye	Doç. Dr.	Ferhat ENSAR	
Üye	Yrd. Doç. Dr.	Osman ÇEKİÇ	
Üye	Yrd. Doç. Dr.	Mehmet TOK	

Tarih: 22/06/2015

Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü V.

Ön Söz

Ana dili öğretiminin temelini anlama ve anlatma becerileri oluşturmaktadır. Dinleme ve okuma, anlamaya yönelik dil becerilerini; konuşma ve yazma da anlatmaya yönelik dil becerilerini meydana getirir. Dinleme, diğer üç dil becerisinin gelişebilmesinin de ön şartıdır. Bu kadar önemli olan dinleme becerisi alanda gereken değeri görememiştir. Anne karnından itibaren kazanılmaya başlanılan dinleme becerisi gerektiği gibi öğretilbilirse diğer becerilerin de sağlıklı bir şekilde edinimi sağlanacaktır.

Dinleme becerisi, öğrencilerin derse olan tavrından en fazla etkilenen dil becerisidir diyebiliriz. Bu sebepten öğrencilerin dinleme becerisine olan tutumlarını olumlu yöne kanalize etmek gerekmektedir. Tüm becerilerin öğretimine yönelik oluşturulan etkinlikler içerisinde, dinleme becerisine yönelik oluşturulan etkinlikler, öğrencilerin tavrlarının belirlenmesinde etkisi daha fazladır. Etkinlikler sayesinde öğrencilerin derse olan motivasyonları ders süreci boyunca yüksek düzeyde olmaktadır. Bu yüzden becerilerin kazanımına yönelik etkinliklere gerektiği önemin verilmesi gerekmektedir.

Dinleme stratejileri öğretiminin dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkisini inceleyen bu araştırmanın birinci bölümünde, araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları, tanımları ve ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde, dinleme becerisine yönelik kuramsal çerçeve ortaya konulmuştur. Bu bölümde geniş bir alan taraması yapılmış ve dinleme stratejileri oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde ise araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi üzerine açıklamalar yapılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Araştırmanın beşinci bölümünde, bulgulardan hareketle sonuçlara varılmış, sonuçlar ışığında dinleme becerisi üzerine yapılan diğer araştırmalarla bu araştırmanın benzer ve farklılıkları ortaya konulmuştur. Sonuç ve tartışmalar neticesinde de önerilerde bulunulmuştur.

Türkçe eğitiminde çok önemli bir yeri olan dinleme becerileri öğretimini hedefleyen bu araştırmada, dinleme stratejileri oluşturulmuş ve bu stratejilere yönelik etkinlikler tasarlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda doktora ders aşamasından tez savunmama kadar olan her anımda sonsuz desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Aziz KILINÇ'a, saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Doktora ders döneminde verdiği bilgi ve destekten dolayı Prof. Dr. Kemal YÜCE'ye, yüksek lisans döneminden, doktora sürecinin her aşamasında beni motive eden ve desteğini bir an olsun esirgemeyen Doç. Dr. Mehmet Akif ÇEÇEN'e, tez belirleme sürecinde yönlendirmeleri ile katkıda bulunan Doç. Dr. Sait TÜZEL'e, ders sürecinden itibaren tezin tüm aşamalarında yöntem konusunda her türlü desteğini gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Osman ÇEKİÇ'e, araştırma boyunca gösterdiği ilgi ve yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Mehmet TOK'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın uygulama süreci boyunca uygulama yaptığım Plevne, Çiğdem Batubey, Fırat Ortaokulu idareci ve öğretmenlerine; uygulamaya katılan ve disiplinli bir şekilde etkinlikleri yapan öğrencilerime teşekkürlerimi sunarım.

Başarı testi hazırlama sürecinde desteğini gördüğüm, daha sonra elim bir kazada kaybettiğimiz değerli meslektaşım Şaban CESUR'a Allah'tan rahmet diliyorum.

Doktora süresince yolculuk yaptığımız arkadaşlarıma, beni akademik hayatımda her zaman destekleyen anne ve babama, araştırma boyunca anlayışlı yaklaşımı özellikle de çeviriler konusunda özel bir desteğini gördüğüm sevgili eşim Fatma YILDIZ'a, sevgili kızlarım Bedriye İkbâl ve İlknur'a sonsuz teşekkürler ederim.

Çanakkale, 2015

Nurettin YILDIZ

Özet

Dinleme Stratejileri Öğretiminin Beşinci Sınıf Öğrencilerinin

Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi

Bu araştırmada, dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf Türkçe dersinde dinleme becerilerinin kazanılması üzerinde etkisinin olup olmadığı sınınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın temel amacı, dinlemenin geliştirilebilir bir dil becerisi olduğunu ve dinleme stratejilerine yönelik hazırlanan etkinliklerle bu becerinin geliştirilebileceğini ortaya koymaktır. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tek gruplu yarı deneysel yöntem kullanılmıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Balıkesir ili, Karesi ve Altıeylül ilçelerine bağlı alt, orta ve üst sosyo-ekonomik-kültürel düzeye sahip 5. sınıfta okuyan toplam 162 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada Webb (1997) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanan başarı testi; Katrancı (2012) tarafından oluşturulan “Üstbilişsel Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği”; araştırmacı tarafından geliştirilen sosyo-ekonomik-kültür durum ölçeği kullanılmıştır.

Ön test, son test ve uygulamada kullanılan metinlerin tamamı ses kayıt cihazı kullanılarak yapılan kayıtlardan öğrencilere dinletilmiştir. Ön test uygulamasından sonra 8 hafta boyunca her sınıfa, araştırmacı tarafından haftada ikişer saat dinleme stratejileri öğretimi verilmiştir. Dinleme stratejilerine yönelik tasarlanan etkinlikler tüm sınıflara uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler, Statistical Package for Social Sciences for Personal Computers (SPSS 20) paket programına aktararak ön test ve son testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığına yönelik istatistiksel analiz yapılmıştır.

Araştırma sonucunda dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya olan etkisini ölçmeyi amaçlayan ön test ve son test başarı testlerinde son test lehine anlamlı bir fark

olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanma farkındalığını ölçmeyi amaçlayan dinlediğini anlama farkındalığı ölçeği ön uygulama ve son uygulama arasında son uygulama lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik-kültürel duruma göre dinleme stratejisi öğretiminin ekonomik ve sosyal yönde iyi olan ailelerin öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılık oluşturduğu; evlerinde düzenli olarak radyo dinleyen öğrencilerin son test lehine anlamlı farklılık olduğu; öğrencilerin birinci dönem not ortalamaları ile son testten aldıkları puanlar arasında akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin son test lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete göre dinleme stratejileri öğretimini ölçen başarı testlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Bu sonuçlar neticesinde uygulayıcılara, araştırmacılara, öğrenci velilerine, Milli Eğitim Bakanlığı'na yönelik olarak dinleme becerisinin geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dinleme becerisi, dinlediğini anlama, dinleme stratejileri öğretimi, dinleme etkinlikleri.

Abstract

Effects of Teaching Listening Strategies on Listening Comprehension Levels of Fifth Grade Students

In this research it is intended to identify if the teaching of listening strategies have an effect on comprehension of listening skills in the fifth grade. The main goal of this research it's to demonstrate that listening is an improvable language skills and it can be improved with activities which are prepared for listening skills. In this research one grouped semi-empirical method which is one of the quantitative search methods is used.

The group of this research consists of 162 individuals of the entire fifth grade students who study in Karesi and Altieylul district of Balikesir. The student's socio economic levels are lower, middle and upper.

In research data: the achievement test developed by Webb (1997) and adapted to Turkish by researcher, "the scale of metacognitive listening comprehension awareness" generated by Katranci (2012), socio-economic status scale developed by the researcher are used.

Preliminary test, final test and the whole text used in application are made to listen via sound recorder. After pre-test application during 8 week 2 hours of practical instruction was given per week in every class. Activities designed for listening were applied to the whole class.

Statically analysis was done to reveal whether there is a significant difference between pre-test and final test's scores by transferring the data obtained from the search to Statistical Package for Social Sciences for Perssonel Computers (SPSS 20) .

After the research it is understood that there is a significant difference in the favor of final test between pre-test and final test which aims to assess the impact of teaching listening strategies on listening comprehension. Between pre-application and final application of

“listening comprehension awareness” scale which assess student’s listening comprehension awareness .it is understood that there is a significant difference in favor of the last application. It is identified that depending on socio economic status teaching strategy makes a significant difference in favor of students whose parents are socially and economically in good condition. Students who regularly listens to music at their home makes a significant difference in favor of final test. Students whose academic success are better between first period and final test makes a good difference in their favor of final test too. It is determined that there are no significant differences in tests measure teaching listening strategies depending on gender.

As a result some suggestions were made to practitioners, researchers, student’s parents and Ministry of Education in order to develop listening skills.

Key words: Listening skills, listening comprehension, teaching listening strategies, listening activities.

İçindekiler

Ön Söz	ii
Özet.....	iv
Abstract.....	vi
İçindekiler	viii
Kısaltmalar Listesi.....	xiv
Tablolar Listesi	xvi
Şekiller Listesi.....	xix
Bölüm I: Giriş	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi	7
Araştırmanın Sınırlılıkları	8
Varsayımlar	8
Tanımlar	9
İlgili Araştırmalar	10
Dinleme Becerisi Üzerine Yapılan Yurt Dışı Çalışmalar	10
Dinleme Becerisi Üzerine Yapılan Yurt İçi Çalışmalar.....	11
Bölüm II: Kuramsal Çerçeve	19
Dinleme Becerisi	19
İşitme ve Dinleme	21
Dinlediğini Anlama.....	24
Dinlemeyi Etkileyen Faktörler.....	26
Dinleyiciye Bağlı Faktörler	27
Konuşmacıya/Öğretmene Bağlı Faktörler.....	28

Dinlemenin Yapıldığı Mekâna Bağlı (Sınıfın Fiziksel Yapısı) Faktörler	30
Gürültü	31
Dinleme Türleri.....	33
Etkileşimsiz Dinleme	35
Etkileşimli Dinleme.....	36
Ayırt Edici Dinleme	38
Estetik Dinleme	38
Takip Edici Dinleme.....	39
Eleştirel Dinleme	39
Strateji.....	41
Öğrenme Stratejileri.....	41
Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi	42
Dinleme Stratejileri	43
Dinleme Öncesinde Kullanılacak Stratejiler.....	46
Hazırlık Yapmak	49
Önceki Bilgileri Kullanma	49
Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma	49
Tahminde Bulunma, Anahtar Kelime Çalışması.....	50
Amaç Belirleme.....	51
Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler.....	51
Not Alma Tekniklerinden Yararlanma.....	54
Soru-Cevap Etkinlikleri.....	56
Görselleştirme	57
Vurgu ve Tonlama.....	57
Tahminlerini Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma	58

Empati Kurma	58
Tekrar Dinleme	58
Ara Özet Yapma	59
Yaşamla İlişkilendirme	59
Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler	59
Özetleme.....	62
Çıkarımlarda Bulunma	62
Yeniden İfade Etme.....	62
Metnin Gelişim Sırasını İfade Etmek.....	63
Dinlenen Metne Uygun Başlık Bulma	63
Neden-Sonuç İlişkileri Kurma	63
Tartışma.....	63
Sözcüklerin Anlamları Üzerinde Durma	64
Betimlemeler Yapma.....	64
Öz Değerlendirme	64
Bölüm III: Yöntem	66
Araştırmanın Modeli	66
Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu	68
Deney Grubu Cinsiyet Dağılımı	69
Deney Grubu Akademik Başarı Durumu.....	70
Veri Toplama Araçları.....	70
Başarı Testleri	70
Başarı Testi Metin Seçimi.....	71
Başarı Testlerinin Hazırlanması	73
Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği.....	86

Sosyo-Ekonomik-Kültür Durum Ölçeği.....	87
Verilerin Toplanması.....	88
Başarı Testlerinin Geçerlilik ve Güvenirliği.....	89
Uygulama Süreci.....	89
Ön Testlerin Uygulanması	89
Dinleme Sratejileri Öğretimi.....	90
Metin Seçim Süreci	90
Dinleme Stratejileri Öğretim Süreci	92
Etkinliklerin Hazırlanması Süreci	96
Son Testlerin Uygulanması.....	99
Verilerin Analizi.....	100
Bölüm IV: Bulgular.....	101
Başarı Testlerine Yönelik Bulgular	101
Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	101
Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	102
Cinsiyete Yönelik Bulgular	111
Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	111
Sosyo-Ekonomik-Kültürel Duruma Yönelik Bulgular.....	113
Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	113
Ekonomik Duruma Göre	113
Radyo Dinleme Durumuna Göre.....	114
Gazete-Dergi Durumuna Göre	116
Okulların Kültürel Çevresine Göre	118
Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Sonrasında Dinleme Stratejilerini Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular	120

Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	120
Akademik Başarının Dinlediğini Anlamaya Etkisine İlişkin Bulguları.....	122
Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	122
Bölüm V: Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	125
Sonuçlar.....	125
Dinleme Stratejileri Öğretiminin Dinlediğini Anlamaya Etkisine Yönelik Sonuçlar ..	125
Dinleme Stratejileri Öğretiminin Metin Türleri Açısından Dinlediğini Anlamaya Etkisine Yönelik Sonuçlar ..	125
Dinleme Stratejileri Öğretiminin Cinsiyete Göre Dinlediğini Anlamaya Etkisine Yönelik Sonuçlar.....	126
Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Sonrasında Dinleme S stratejileri Kullanma Durumlarına İlişkin Sonuçlar.....	128
Akademik Başarının Dinlediğini Anlamaya Etkisine İlişkin Sonuçlar ..	129
Tartışma.....	129
Öneriler.....	139
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	140
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	141
Milli Eğitim Bakanlığı'na Yönelik Öneriler.....	142
Ailelere Yönelik Öneriler.....	143
Kaynakça.....	144
Ekler	161
Ek A: Dinleme Stratejileri Uzman Görüş Formu	162
Ek B: Uzman Görüşleri Sonucunda Oluşan Dinleme Stratejileri	166
Ek C: Dinleme Metni Uzman Görüş Formu.....	168
Ek D: Dinlediğini Anlama Başarı Testi Uzman Görüş Formu.....	169

Ek E: Uygulama Dinleme Metni Seçimi	170
Ek F: Dinleme Stratejileri Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği	172
Ek G: Sosyo-Ekonomik-Kültürel Durum Ölçeği	174
Ek H: Ön ve Son Testte Kullanılan Öyküleyici Dinleme Metinleri	177
Ek I: Ön ve Son Testte Kullanılan Bilgilendirici Dinleme Metinleri	193
Ek J: Ön ve Son Testte Kullanılan Şiir Dinleme Metni	202
Ek K: Öyküleyici Metin Başarı Testi	204
Ek L: Bilgilendirici Metin Başarı Testi	210
Ek M: Şiir Başarı Testi	216
Ek N: Uygulama Metinleri ve Etkinlikleri	218
Ek O: Uygulama Öğrenci Etkinlik Örnekleri	294
Ek P: Uygulama Sırası Öğrenci Resimleri	309
Ek O: TEOG Sonuçları	314
Ek S: Araştırma İzni	317
Ek T: Uygulama Süreci Okul Defterleri	318
Ek U: Araştırma Yapılan Okulların Listesi	319

Kısaltmalar Listesi

TDK	: Türk Dil Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
DÖKS	: Dinleme Öncesi Kullanılan Stratejiler
DSKS	: Dinleme Sırası Kullanılan Stratejiler
DSKS	: Dinleme Sonrası Kullanılan Stratejiler
AMÖMBT	: Abdi'nin Maceraları Öyküleyici Metni Başarı Testi
DKDDÖMBT	: Duha Kocaoğlu Deli Dumrul Öyküleyici Metni Başarı Testi
SGGOBMBT	: Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz Bilgilendirici Metin Başarı Testi
DDGDBMBT	: Dilim Dilim Güzel Dilim Bilgilendirici Metin Başarı Testi
TDŞMBT	: Türkiye Destanı Şiir Metni Başarı Testi
DKDDÖMBTÖP	: Duha Kocaoğlu Deli Dumrul Öyküleyici Metni Başarı Testi Ön Test Puanı
DKDDÖMBTSP	: Duha Kocaoğlu Deli Dumrul Öyküleyici Metni Başarı Testi Son Test Puanı
AMÖMBTÖP	: Abdi'nin Maceraları Öyküleyici Metni Başarı Testi Ön Test Puanı
AMÖMBTÖP	: Abdi'nin Maceraları Öyküleyici Metni Başarı Testi Son Test Puanı
TDŞMBTÖP	: Türkiye Destanı Şiir Metni Başarı Testi Ön Test Puanı
TDŞMBTSP	: Türkiye Destanı Şiir Metni Başarı Testi Son Test Puanı
SGGOBMBTÖP	: Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz Bilgilendirici Metin Başarı Testi Ön Test Puanı
SGGOBMBTSP	: Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz Bilgilendirici Metin Başarı Testi Son Test Puanı

DDGBMBTÖP	: Dilim Dilim Güzel Dilim Bilgilendirici Metin Başarı Testi Ön Test Puanı
DDGBMBTSP	: Dilim Dilim Güzel Dilim Bilgilendirici Metin Başarı Testi Son Test Puanı
ÖMBT	: Öyküleyici Metin Başarı Testi
BMBT	: Bilgilendirici Metin Başarı Testi
ŞMBT	: Şiir Metni Başarı Testi
DAFÖ	: Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği
DAFÖÖP	: Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği Ön Test Puanı
DAFÖSP	: Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği Son Test Puanı
BTÖTP	: Başarı Testi Ön Test Puanı
BTSTP	: Başarı Testi Son Test Puanı
ÖMÖTP	: Öyküleyici Metin Ön Test Puanı
ÖMSTP	: Öyküleyici Metin Son Test Puanı
BMÖTP	: Bilgilendirici Metin Ön Test Puanı
BMSTP	: Bilgilendirici Metin Son Test Puanı
TEOG	: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş
ÜDAFÖ	: Üstbİşisel Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
ISE	: İlgisiz Ses Etkisi
G	: Deney Grubu
%	: Yüzde
TDÖP	: Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5)

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Etkili ve Etkisiz Öğrencilerin Dinlediğini Anlamada Genel Davranışları	26
2	Başarılı ve Başarısız Öğrencilerin Kullandıkları Dinleme Stratejileri	44
3	Üstbilişsel Stratejiler ve Bilişsel Stratejiler	44
4	Rixon'un Dinleme Öncesi Stratejileri	47
5	Tompkins'in Dinleme Öncesi Stratejileri.....	47
6	Dinleme Öncesi Kullanılacak Stratejiler	48
7	Rixon'un Dinleme Sırası Stratejileri	51
8	Tompkins'in Dinleme Sırası Stratejileri	52
9	Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler	53
10	Not Alma Teknikleri	55
11	Tompkins'in Dinleme Sonrası Stratejileri	60
12	Rixon'un Dinleme Sonrası Stratejileri	61
13	Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler	61
14	Araştırmada Kullanılan Deneysel Desenin Simgesel Görünümü	68
15	Uygulama Grubu Cinsiyet Dağılımı	69
16	Araştırmaya Katılan Okulların Akademik Başarı Ortalamaları	70
17	Sınav Sorularının Sınıflara ve Seviyelere Göre Dağılımı	75
18	Pilot Uygulamada Yer Alan Öğrencilerin Demografik Özellikleri ...	79
19	AMMBT Madde Analizi Sonuçları	81
20	DKDDÖMBT Analizi Sonuçları	82
21	SGGOMBt Analizi Sonuçları	83
22	DDGDBMBT Analizi Sonuçları	84

23	TDŞBT Analizi Sonuçları	85
24	ÜDAFÖ İç Tutarlık Katsayıları	87
25	Başarı Testi Ön-Son Test Puanlarının Güvenirlilik Analizleri	89
26	Ön Test Uygulama Süreci	90
27	Seçilen Dinleme Metinleri	92
28	Uygulama Süreci Zaman Çizelgesi	95
29	Son Test Uygulama Süreci	100
30	Başarı Testi Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Tablosu ...	101
31	Başarı Testi Ön ve Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı .	102
32	AMÖMBT Normallik Tablosu	103
33	AMÖMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı	103
34	DKDDÖMBT Normallik Tablosu	104
35	DKDDÖMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı	104
36	DDGDBMBT Normallik Tablosu	105
37	DDGDBMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı	106
38	SGGOBMBT Normallik Tablosu	106
39	SGGOBMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı	107
40	TDŞMBT Normallik Tablosu	107
41	TDŞMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı	108
42	Öyküleyici Metin Ön-Son Test Normallik Tablosu	108
43	Öyküleyici Metin Ön-Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi	109
44	Bilgilendirici Metin Ön-Son Test Normallik Tablosu	109
45	Bilgilendirici Metin Ön-Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi	110
46	Öyküleyici, Bilgilendirici ve Şiir Metinlerine Göre Veriler	111
47	Cinsiyete Göre Ön Test Normallik Tablosu	111

48	Cinsiyete Göre Ön Test Mann Whitney U Testi Analizi	112
49	Cinsiyete Göre Son Test Normallik Tablosu	112
50	Cinsiyete Göre Son Test Mann Whitney U Testi Analizi	113
51	Ekonomik Faktör Normallik Tablosu	113
52	Ekonomik Durum Kruskal Wallis Testi Analizi	114
53	Radio Dinleme Faktörü Normallik Tablosu	115
54	Radio Dinleme Kruskal Wallis Testi Analizi	115
55	Gazete Normallik Tablosu	116
56	Gazete Kruskal Wallis Analizi	116
57	Dergi Faktörü Normallik Tablosu	117
58	Dergi Kruskal Wallis Analizi	117
59	Ön Testin Uygulandığı Okulların Normallik Tablosu	118
60	Ön Testin Uygulandığı Okulların Kruskal Wallis Testi Analizi	119
61	Son Testin Uygulandığı Okulların Normallik Tablosu	119
62	Son Testin Uygulandığı Okulların Kruskal Wallis Testi Analizi	120
63	DAFÖ Normallik Tablosu	121
64	DAFÖ Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı	121
65	Akademik Başarı İle Ön Test Arasında Normallik Tablosu	122
66	Akademik Başarı Ön Test Kruskal Wallis Analizi	123
67	Akademik Başarı İle Son Test Arasında Normallik Tablosu	123
68	Akademik Başarı Son Test Kruskal Wallis Analizi	124

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa
1	Deneysel Desenin Simgesel Görünümü	67
2	Ölçme Sürecinin Şematik Yapısı	74
3	Bir Ölçme Aracında Bulunması Gereken Özellikler	75
4	12 Soru Tekniği	98

Bölüm I: Giriş

“Çocuğuna servet bırakmak isteyen anne, baba,
ona iyi dinlemeyi öğretmelidir.”

Publiylus Syrus

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları, tanımları üzerinde durulmuştur. Ayrıca problem durumuna kaynaklık eden yurt içi ve yurt dışı çalışmalara değinilmiştir.

Problem Durumu

Dil becerileri, anlama ve anlatma becerilerinin kazanılış sırasına göre “dinleme, konuşma, okuma ve yazma”dan meydana gelir. Dinleme ve okuma, anlamaya yönelik dil becerilerini; konuşma ve yazma da anlatmaya yönelik dil becerilerini meydana getirir. Konuşma ve dinleme becerilerinin varlığı birbirlerine muhtaçtır. Konuşmanın var olduğu yerde dinlemeden, dinlemenin olduğu yerde de konuşmadan söz edilebilir. Sözlü iletişim, bir kişinin dönüşümlü olarak konuşmacı ve dinleyici rollerini aldığı hem sözel hem de sözel olmayan bileşenleri içeren etkileşimli bir süreçtir (Mead ve Rubin, 1985). “Dil becerilerinin varlığı birbirini etkilemektedir. Dinleme becerisi bilişsel, duyuşsal, devinişsel, fiziksel, fizyolojik, eğitsemel, sosyal boyutları olan çok yönlü bir olgudur” (Yüksel, 2014, s. 174). Dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinden birinde oluşacak olumlu bir gelişme ya da olumsuz bir durum diğer dil becerilerine doğrudan etki edeceği düşünülmektedir. Dil becerileri arasındaki bu yakın ilişki çoğu zaman unutulmaktadır. Kaliteli yazma becerisinin kazanılmasının en önemli şartı başarılı bir okuyucu olmaktır. İyi bir konuşmacı olmanın yolu iyi bir dinleyici olmaktan geçmektedir. Eğitim sürecinde bu yakın ilişki göz ardı edilmiştir. Özellikle dinleme becerisi, en fazla ihmal edilen dil becerisi olmuştur (Pinnel & Jaggard, 2003). Pasif bir beceri olarak kabul edilen dinleme, herhangi bir yardım olmadan geliştirilebilecek bir beceri olarak düşünülmüştür (Osada, 2004). Bunun neticesinde de dinleme becerilerini etkin şekilde kullanamayan bireylerin yetişmesine, bunun sonucu olarak

da konuşma, yazma ve okuma becerilerinde hedeflenen amaçların çok uzağında eğitim kalitesinin oluşmasına sebep olabilmektedir.

Dinleme, hem insan iletişiminin ve etkileşiminin temeli hem de öğrenmenin ön koşuludur. Dinleme, öğrencilerin anne karnından itibaren kullanmaya başladıkları dil becerisidir ve diğer dil becerileri bu becerinin üzerine inşa edilir (Lundsteen, 1979). Araştırmalar dinleme becerisinin okuma, konuşma ve yazma becerilerinin toplamından daha fazla oranda kullanıldığını ortaya koymaktadır (Pinnell & Jagar, 2003). Günlük yaşamda bir kişi bir günün % 42'sini dinlemekle geçirmektedir, bir öğrenci okulda öğretmen ve arkadaşlarını ortalama 2,5 ile 4 saat arası dinlemektedir. Bu da göstermektedir ki bir öğrencinin akademik başarısı, dinleme becerisini kullanmasıyla doğru orantılıdır (Sever, 1993).

Türkçe dersi öğretim programında, Türkçe dersinin, öğrencinin her şeyden önce anlama ve anlatma gücünü geliştireceği, Türkçe dersinin birinci önceliğinin ifade ve beceri dersi olduğu üzerinde durulmuştur (MEB, 2006). Bu ifadeden hareketle öğrencilerin dört temel dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) Türkçe dersinde yapılan etkinliklerle geliştirilmeye çalışılırken diğer derslerde de öğrencilerin bu becerilerini geliştirmeleri yönünde uygun ortamlar hazırlanmalıdır. Türk Milli Eğitim sisteminde anlatma yönteminin önemli bir yer tuttuğu, en azından uygulamada böyle olduğu kabul edildiğinden, dinleme becerisinin mutlaka geliştirilmesi gereken bir dil becerisi olduğu kabul edilmelidir (Varışoğlu, Şahin ve Göktaş, 2013). Bu nedendir ki dinleme becerileri Milli Eğitim sistemimizde bir plan dâhilinde devamlı olarak geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Dinleme zihinsel bir süreçtir ve bu sürecin doğru yönlendirilmesi için zihinsel beceriler ve etkinlikler ön plana alınmalıdır. Öğrenme bireysel bir etkinliktir. Öğrenen, öğrenme sürecine aktif olarak katılmak durumundadır. Katılımın gerçekleşmesi için de, öğrenme durumlarının öğrenenin ilgisini çekmesi gerekmektedir. Çocuklar sınıf içinde

yapılan tartışmalara, konuşmalara, resimleri tanımlamaya ve oyun oynamaya istekle katılmaktadırlar. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin her birinin geliştirilmesine yönelik etkinlikler bir diğerinin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Şahin, 2012). Öğretmen, dille ilgili etkinlikler düzenlerken bu faktörleri değerlendirmesi ve buna uygun ortamlar hazırlaması gerekir (Sever, 2004). Dinleme becerisinin kazanılmasında öğretmenlerimize büyük görevler düşmektedir. Öğretmenlerin geneli, öğrencilerin eğitim-öğretime başladıklarında dinleme becerilerine sahip olduklarını düşünmektedirler. Bu yüzden çok az sayıda öğretmen, dinleme becerisinden etkin şekilde yararlanmak öğrencilerine yararlı olabilecek dinleme stratejilerini öğretmektedirler. Bazı öğretmenler ise okuma ve yazma becerilerine daha fazla zaman ayrılması gerektiğinin düşündükleri için eğitim-öğretim zamanlarının büyük bölümünü okuma ve yazma eğitimine ayırmakta, dinleme ve konuşma becerilerini geri planda bırakmaktadırlar. Az sayıda öğretmen ise en fazla kullanılan dil becerisi dinleme becerisi olduğu düşüncesinden hareket ederek ana sınıftan itibaren öğrencilerine dinlemenin nasıl yapılacağını öğretme çabası içerisinde (Opitz & Zbaracki, 2004).

Yazılı materyallerin büyük oranda hâkim olduğu okullarda dahi dinleme becerisi en fazla kullanılan dil becerisidir (Robertson, 2004). Bu durumun nedeni, okullarda yazılı materyallerin bireysel olarak okunmasından ziyade öğretmen ya da bir öğrenci tarafından yazılı içeriğin okunarak diğer öğrencilerin dinlemelerine dayanan bir ders işleme sürecinin tercih edilmesidir. Yapılan araştırmalar öğretmenin yapmış olduğu okuma ya da seslendirme hatalarının veya eksikliklerinin öğrencilerin dinlediklerini anlamalarını zorlaştırdığını ortaya koymuştur (Baymur, 1947' den akt. Yazkan, 2000). Bu da metnin öğretmen tarafından seslendirilmesinde gerçekleşen seslendirme ya da okuma hatalarının ve eksikliklerinin öğrencilerin anlamalarını zorlaştırdığını göstermektedir. Bu yüzden dinleme eğitiminde seslendirmelerin kullanılmasının daha faydalı olacağı araştırmalar neticesinde ortaya

konulmuştur (Hood & Poole, 1980).

Öğrencinin bir ders süresi içinde dinleyerek ve izleyerek öğrenebileceği bir konuyu, ders dışında kendi başına çalışarak gereğince öğrenebilmesi için gereken süre, dersin özelliğine göre değişebilmekle birlikte en az üç ders saatine eşittir (Uluğ, 1995). Öğrencilere dinleme becerilerinin mutlaka kazandırılması sağlanmalıdır. Sınıf ortamında dinleme stratejilerini uygulayan bir öğrenci, kendisine sunulan bilgileri daha kolay öğrenmekte ve bu bilgileri daha fazla özümsemektedir. Bu nedenlerdendir ki dinleme stratejileri öğretimine yönelik etkinlikler daha fazla değer taşımaktadır. Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik uygulamalara baktığımızda öğretmenlerin en sık olarak soru-cevap tekniğini kullandıklarını görmekteyiz. Ancak bu teknik öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmede yeterli değildir. Bu teknikle dinleme yapıldığında öğrencilerin belli bir süre sonra öğretmenin nereden soru soracağını keşfettikleri ve metnin sorulabilecek yerlerini dinledikleri belirlenmiştir (Cihangir, 2000; Yangın, 1998).

Aşıcı (1996), dinleme ve konuşma eğitiminin öneminin anlaşılmadığını ve konuya gereken önemin verilmediğini belirtmiştir. Bunun nedeni öğretmen kaynaklı olan nedenler; öğretmenin dinleme becerisinin önemini farkında olmayışı ve dinleme becerisi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olamaması biçiminde; program kaynaklı nedenler; dinlediğini anlamaya ilgili hedef davranışların, öğrenme-öğretme durumları ve değerlendirmeyle ilgili bilgilerin yeterli olmaması ve dinlediğini anlama becerisini geliştirmeye dönük etkinliklerin programda yeterince açık ifadelerle açıklanmaması biçiminde açıklanabilir (Yangın, 1998).

Bir dil becerisinin geliştirilmesi ve istenilen düzeye getirilmesi uygun yöntem ve tekniklerin öğretim programına dâhil edilerek belirli bir sistematik dâhilinde öğretilmesiyle mümkün olmaktadır (Ediger, 2002). Çocuğun dinleme alışkanlığını kazanacağı en önemli ortamlardan biri olan okulda, öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesine yönelik doğru etkinliklere yer verilmemektedir (Doğan, 2008). Tüm eğitim kademelerinde, dinleme

eğitimi üzerinde önemle durulmalı ve dinleme becerisinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar diğer dil becerilerine yönelik yapılan çalışmaların gölgesinde kalmamalıdır (Doğan, 2012). Okul hayatındaki akademik başarı ancak dinleme becerisinin etkin kullanımıyla mümkün olabilir. Imhof (2008) yaptığı araştırmada, öğrencilerin okul yaşamları boyunca kullandıkları dinleme etkinliklerinin çok azının farklı türde olduğunu ortaya koymuştur. Onun araştırmasına göre öğrenim hayatları boyunca öğrenciler, sürekli olarak aynı türden dinleme etkinlikleri ile karşılaşmaktadırlar. Bu da göstermektedir ki dinleme becerileri üzerine tasarlanan farklı etkinliklere ihtiyaç vardır.

Gerek günlük hayatta gerekse okul yaşamında her yaştan bireyin dinleyerek geçirdikleri zaman düşünöldüğünde (Cihangir, 2004), dinleme becerisinin sistemli şekilde ele alınmasının ve bu becerinin doğumdan ölüme kadar işleyen bir süreç olarak değeriendirilmesi gerekliliğini vurgulamak gerekmektedir. Dinleme becerisi bir süreç içerisinde gerçekeşmektedir. Dinleyiciler, dinleme öncesinde, esnasında ya da sonrasında bir dizi zihinsel ve fiziksel faaliyette bulunmaktadır. Dolayısıyla dinlemenin bir anda başlayıp sona eren anlık bir durumdan ziyade içerisinde bir dizi tercih barındıran bir süreç olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu süreçte doğru tercihler dinleme sürecinde dinleyicilere yardımcı olurken yanlış tercihler ise dinleyicilerin anlam kurmalarını zorlaştırmaktadır (Tüzel, 2014). Dinleme eğitimine ilişkin ilgili literatür incelendiğinde dinleme eğitiminin "dinleme sürecinde kullanılan stratejiler" (Oxford, 1990; Rixon, 1986; Tompkins, 1998) olarak ifade edildiği görölmektedir. Dinleyicinin belirlediği dinleme amacını gerçekeştirmek için dinleme öncesi, sırası ve sonrası başvurduğu bir dizi kolaylaştırıcı davranış olarak tanımlayabileceğimiz dinleme stratejilerini üçe ayırmak mümkündür:

- Dinleme öncesinde kullanılacak stratejiler
- Dinleme sırasında kullanılacak stratejiler
- Dinleme sonrasında kullanılacak stratejiler

Türkçe Öğretim Programı (1-5. Sınıf) incelendiğinde, dinleme becerisine ait amaç ve davranışların net bir şekilde ifade edilmediği görülecektir. Öğrencilere kazandırılacak hedef davranışlar için gerekli teknik ve yöntemlerden yeterince söz edilmemiştir (MEB Yayınları Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2014). Tüm dinleme metinleri için aynı yöntem ve teknikler yazılmıştır. Dinleme metinlerine yönelik etkinlikler yeterli seviyede olmadığı ve etkinliklerin istenilen kazanımları ölçme yeterliliği düşük olduğu görülecektir. Ayrıca, Türkçe öğretmenleri bu konuda yeterince bilgili değildir. Yapılan araştırmalara bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin dinleme metinlerine yönelik etkinlik oluşturulmasında gerekli donanımına sahip olmadıkları görülmüştür (Aytan, 2011; Doğan, 2007; Güven, 2007; Kırbas, 2010). Bundan dolayı Türkçe derslerinde, dinleme becerisi ile ilgili etkinliklere yeterince yer verilmemek ya da aynı etkinlikler tekrarlanabilmektedir.

Bu araştırmada, dinleme eğitiminde öğrencilere kazandırılması gereken dinleme stratejilerinin neler olduğu, bu stratejilere yönelik etkinliklerin nasıl uygulandığı üzerinde durulmuştur. Bu çalışma, dinleme stratejileri öğretimine yönelik hazırlanan etkinliklerin dinlediğini anlamaya olan etkisini tespit etmeyi amaçlayan yarı deneysel bir çalışmadır.

Araştırmanın Amacı

Dinleme becerilerinin kazandırılmasında, öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanmalarının, dinlediğini anlama olan etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma kapsamında dinleme öncesinde kullanılacak stratejiler, dinleme sırasında kullanılacak stratejiler ve dinleme sonrasında kullanılacak stratejiler seçilmiştir. Bu amaçla aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir:

1. Dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya etkisi var mıdır?
2. Dinleme stratejileri öğretiminin metin türleri açısından dinlediğini anlamaya etkisi nedir?
3. Dinleme stratejileri öğretiminin cinsiyete göre dinlediğini anlamaya etkisi nedir?

4. Dinleme stratejileri öğretiminin sosyo-ekonomik-kültürel duruma göre dinlediğini anlamaya etkisi nedir?
5. Öğrencilerin, dinleme stratejileri öğretimi uygulaması yapılmadan ve uygulama yapıldıktan sonra dinleme stratejilerini kullanmaya ilişkin durumları nasıldır?
6. Akademik başarının dinlediğini anlamaya etkisi nedir?

Araştırmanın Önemi

Dinleme, öğrencilerin anne karnından itibaren kullanmaya başladıkları dil becerisidir ve diğer dil becerileri bu becerinin üzerine inşa edilir (Lundsteen, 1979). Öğrenciler okula başladıklarında yazılı dilin okuryazarı olmasalar da sözlü ve görsel dilin okuryazarı konumundadırlar (Tüzel, 2012). Okul öncesi eğitime yeni başlamış bir çocuk, binlerce saatlik bir dinleme deneyimine sahiptir. Aile ortamında, sokakta, kreşte, televizyonda ve diğer birçok ortamda milyonlarca sözlü iletiyle karşılaşmıştır. Ancak öğrencilerin sözlü dilde sahip oldukları bu deneyim, onların iyi dinleyiciler oldukları anlamına gelmemektedir. Çünkü bir dil becerisinin geliştirilmesi ve istenilen düzeye getirilmesi uygun yöntem ve tekniklerin öğretim programına dâhil edilerek belirli bir sistematik dâhilinde öğretilmesiyle mümkün olmaktadır (Ediger, 2002).

Dinleme, hem iletişim ve etkileşimin temeli hem de öğrenmenin ön koşuludur. Dinleme becerisi, hayatın profesyonel, kültürel ve özel alanlarında aranan temel bir dil becerisidir. Konuşma dilinde dinleme kelimesi üzerinde pek fazla durulmadan geçilebilir. Ancak bir öğretmen ya da araştırmacı için dinleme kelimesiyle neyin kastedildiği, içerisinde ne tür süreçlerin bulunduğu, ne tür koşulların dinleme başarısını etkilediği, dinlemenin geliştirilecek bir beceri olup olmadığı ve ne zaman, nasıl öğrenilip geliştirileceği önem taşımaktadır. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı bu araştırmanın, dinleme becerisinin akademik dilde ne anlama geldiği, öğrencilerin hayatlarında dinleme becerisinin neden önemli olduğu, dinleme eğitiminde öğrencilere kazandırılması gereken ne tür stratejiler olduğu ve dinleme

becerisinin nasıl etkinliklere dönüştürülüp uygulama yapılacağı üzerinde durulması yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde Türkçe eğitimi alanı ile ilgili yayımlanan makaleler incelendiğinde, temel dil becerileri içerisinde, en az çalışma yapılan becerinin dinleme eğitimi olduğu ortaya konulmuştur. Yapılan bu çalışmaların çok az kısmı dinleme becerisine yönelik (Doğan, 2007; Kırbaş, 2010; Aytan, 2011; Karaadam, 2011; Katrancı, 2012; Şahin, 2012; Temur, 2012) deneysel çalışmalardır. Yapılan bu araştırmanın farklı sosyo-ekonomik-kültürel özelliklere sahip 3 okul, örneklem grubu büyüklüğü ve yarı deneysel çalışma olması durumuyla; dinleme stratejilerinin kazandırılmasına yönelik örnek etkinliklerin model olması yönüyle öğretmen ve alan uzmanlarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- 2014-2015 eğitim-öğretim yılı, Balıkesir ili merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bulunan 3 okul, 7 sınıf ve toplam 172 öğrenciden uygulama açısından bir engeli olmayan 162 öğrenci ile,
- Dinleme stratejileri, ortaokulun tüm sınıflarına yönelik oluşturulmuş olsa da uygulama sadece 5. sınıflara yapılmasıyla,
- Araştırmada kullanılan “Başarı Testleri”, “Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği” ve “Sosyo-Ekonomik-Kültürel Durum Ölçeği” ile,
- Araştırmanın 8 haftalık uygulamasıyla,
- Araştırma desenlerinden yarı deneysel uygulama ile sınırlandırılmıştır.

Varsayımlar

- Araştırmanın uygulama süreci olan 8 hafta boyunca oluşturulan etkinliklerin uygulanması gerçeği yansıtmaktadır.
- Araştırmanın yapıldığı 7 farklı sınıfa, uygulama araştırmacı tarafından yapılarak öğretmen farkındalığını ortadan kaldırmak hedeflenmiştir.

- Okulların akademik başarı durumu 2013-2014 eğitim-öğretim yılı TEOG sonuçları alınarak belirlenmiştir.

Tanımlar

Dil: Duygu, düşünce ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 2000).

Ana dili: Anneden başlayarak yakın aile çevresinden daha sonrada ilişki içinde olduğu çevreden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan, 2000).

Temel dil becerileri: Bir dilin yeterli düzeyde kullanımını sağlayan dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarının tümüne verilen genel ad.

Dinleme becerileri: Konuşan kişinin vermek istediği mesajı pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir (Demirel, 2002).

Strateji: Strateji, ulaşılmak istenen bir hedefe geniş ve kapsayıcı bir açıdan bakmaktır.

Öğrenme stratejileri: Bilişsel becerilerin birleşimi olarak nitelendirilen öğrenme stratejisi, öğrenenlerin öğrenme sırasında sahip oldukları ve kodlama sürecini etkileyen davranışları ve düşünceleridir (Weinstein & Mayer, 1986, s. 315).

Dinleme stratejisi: Dinleme stratejileri, öğrenen tarafından dinlemede bilinçli olarak kullanılan eylemlerdir (Richards, 1983).

Başarı testi: Öğrencilerin dinledikleri metinlerden anladıklarını ölçmeye yönelik cevap vermeleri gereken sorulardır.

Akademik başarı: Öğrencilerin derslerden aldıkları puanlardır.

İlgili Araştırmalar

Dinleme becerileri üzerine yapılan yurt dışı çalışmalar

Eğitimcilerin dinleme becerilerine olan dikkatleri 1920’li yıllardan itibaren artmıştır (Toussaint, 1960). Duker’e (1963) göre dinleme becerisine ait ilk akademik çalışma 1926 yılında Rankin tarafından “The Measurement of the Ability to Understand Spoken Language” adlı doktora tezidir. Doğan’ın (2007) aktardığına göre 1923-1963 yılları arasında Batı Avrupa ülkeleri ve Amerika’da dinleme becerisi ile ilgili 128 doktora, 107 de yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Bu akademik çalışmalarda dinleme becerisinin hemen hemen tüm sınıf seviyelerinde ele alındığı, dinleme-okuma becerilerinin karşılaştırıldığı, dinleme becerisini ölçmeye yönelik geliştirilen testlerin değerlendirildiği, dinleme becerisinin iletişim sürecindeki yeri ve öneminin araştırıldığı ifade edilmektedir (Duker, 1963’den akt. Doğan, 2007). 20 yy.’ın birinci yarısında Batı’da yapılan bu akademik çalışmalarda dinleme becerisinin günlük hayattaki yeri, dinlemenin öğretimi ve ölçülmesinin mümkün olabilirdiği, dinleme sürecinin özellikleri üzerinde durulmuştur. Kelle de (1960) dinleme becerisinin tanımlanabilir ve ölçülebilir bir beceri olduğu; öğretilebilecek bir beceri olduğu üzerinde durmuştur.

Batı’da dinleme becerisinin ihmal edilen bir beceri olduğu 20. yy başlarından itibaren farkına varılmıştır. Dinleme becerisini yetim kalmış (Anderson, 1949’dan akt. Tompkins, 1998), kaybolmuş (Neville, 1962, s.14), ihmal edilmiş (Tompkins, Fried & Smith, 1987); unutulmuş bir dil becerisi olarak değerlendirmişlerdir (Doğan, 2007). İhmal edilmiş bir dil becerisi olarak değerlendirilen dinleme becerisinin ihmalinin sorumluları olarak, ana okulu öğretmenlerinden eğitimin en üst kademesindeki kişilere kadar eğitimle ilgili pek çok kişi gösterilmektedir (Neville, 1962). Bu alanla ilgili Doğan’ın (2007) bildirdiğine göre 1950’den sonra tezlerden, monografilerden ve makalelerden oluşan 175 başlık bulunmuştur.

Dinleme stratejileri üzerine ilk çalışmaları Fujita (1984), Chamot, Kupper ve Impink-Hernandez (1988a,1988b), O'Malley, Chamot & Kupper (1988, 1989), Mangubhai (1991) ve Laviosa (1991) yapmıştır (Doğan, 2007). Bu çalışmalardan sonra Bacon (1992), üniversitede okuyan öğrenciler üzerine, Vandergrift (1997), 16-17 yaş grubu öğrenciler üzerinde dinlediğini anlama başarı testleri uygulamışlardır. Bu deneysel çalışmanın sonucunda Vandergrift (1997), bilişsel ve sosyal dinleme sınırlanarak düzenlenen stratejileri kullanma iki yönlü iletişimle olduğu sonucuna varmıştır.

O'Malley, Chamot & Kupper (1989), dinleme stratejilerinin lise öğrencileri üzerindeki etkisini inceledikleri deneysel bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada öğrencilerin etkileşimli ve etkileşimsiz öğrenciler olarak ikiye ayrıldıkları sonucuna varmışlardır.

Batı, dinleme becerisinin öğretilebilir bir dil beceri olduğu sonucuna bizden çok önceleri varmıştır.

Dinleme becerileri üzerine yapılan yurt içi çalışmalar

Çalışmanın literatürdeki yerini anlamak ve önceki çalışmalardan ayrılan veya onları tamamlayan yönlerini ortaya koyması açısından dinleme becerisi üzerine ülkemizde yapılan akademik çalışmalara bakmak faydalı olacaktır.

Türkiye'de dinleme becerisinin önemi Batılı ülkelerden çok sonraları fark edilmiştir. Dinleme becerisine yönelik eğitim kurumlarında yürütülen faaliyetlerin azlığı aynı şekilde akademik çalışmalarda da yetersizliği görülmektedir. Türkiye'de dil becerileri ile ilgili yayımlanan makalelere, kitaplara ve tezlere bakıldığında dinleme becerisine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar arasında en az çalışılan becerinin “dinleme” olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alanla ilgili çalışmaların geneli itibari ile dinleme becerisine yönelik kavramsal çalışmaların, çok az kısmı dinleme becerisine yönelik deneysel çalışmalardır.

Dinleme becerisi üzerine yapılan akademik çalışmalar 2000 yılları sonrasında yoğunlaşmıştır.

Doğan ve Özçakmak (2014) yaptıkları araştırmada 1998 ile 2013 yılları arasında dinleme becerisine yönelik 39 yüksek lisans, 10 doktora toplam 49 lisansüstü tez olduğunu belirlemişlerdir. Ünal ve Özer (2014), “Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi İle İlgili Kaynakça Çalışması” adlı makalede dinleme becerisi üzerine çok ayrıntılı bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma sonucunda dinleme becerisi ile ilgili; 17 kitap, 7 bildiri, 59 makale, 73 yüksek lisans tezi ve 14 doktora tezi tespit edilmiştir.

Yapılan tarama sonucunda dinleme becerisi ile ilgili 17 kitaba rastlanılmıştır. Bu kitapların iki tanesi hariç geri kalanı 2000 yılı sonrasında yayımlanmıştır. 1998, 1999, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 yıllarında birer kitap ve 1997, 2001, 2003, 2004 yıllarında ise ikişer kitap görülmektedir.

Dinleme becerisi ile ilgili 59 makaleye rastlanılmıştır. 1999, 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında dinleme becerisi ile ilgili 1'er makale; 2001 ve 2008'de 2'şer; 2007'de 3'er; 1996'da 4; 2012'de 5; 2009, 2010 ve 2011'de ise 8'er makale görülmektedir. 2013 yılında ise 12 makale yazılmış ve dinlemeye verilen önem artmıştır.

Dinleme becerisi ile ilgili 7 bildiriye rastlanılmıştır. Bu bildirilerin bir tanesi 2000 öncesi olup diğerleri 2001, 2002, 2003, 2004, 2006 ve 2010 yıllarında görülmektedir.

Dinleme becerisi ile ilgili 73 yüksek lisans tezine rastlanılmıştır. 1995 ve 1999 yıllarında 1'er; 1998, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında 2'şer; 2000, 2001, 2002 ve 2013 yıllarında 3'er; 2009'da 4; 2007 ve 2008 yılında 6; 2003'te 5; 2011'de 9; 2012'de 10 ve 2010'da 11 adet çalışma görülmektedir.

Dinleme becerisi ile ilgili 14 doktora tezine rastlanılmıştır. 1997, 1998, 2004 ve 2010 yıllarında 1'er; 2005 ve 2011'de 2'şer; 2007 ve 2012'de ise 3'er doktora tezi görülmektedir. (s. 205-206)

Bu çalışmalar içerisinde doktora tezleri hakkında bilgiler aşağıda verilmiştir. Bu sıralama yakından tarihten uzak tarihe doğru oluşturulmuştur.

Katrancı (2012), “Üstbiliş Stratejileri Öğretiminin Dinlediğini Anlama Becerisine ve Dinlemeye Yönelik Tutuma Etkisi” adlı doktora tezinde, üstbiliş stratejileri öğretiminin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin dinlediklerini anlama becerilerine ve dinlemeye yönelik tutumlarına etkisi ile sürece ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin tespit edilmesini amaçlayan bir tezdur. Katrancı, bilgilendirici ve öyküleyici metin türlerine yönelik 11 sorudan oluşan başarı testleri oluşturmuş ve bu başarı testlerini ön testte uygulamıştır. Üstbilişsel öğretim biçimlerini içine alan 10 haftalık uygulama yapmış daha sonra tekrar son testi uygulamıştır. Tezin uygulama sonucunda gerçekleştirilen son testte, üstbiliş stratejileri öğretimi yapılan deney grubu öğrencilerinin, öyküleyici ve bilgilendirici türdeki metinlere yönelik dinlediğini anlama becerisi puanlarının kontrol grubundan istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilere 20 maddeden oluşan “Üstbilişsel Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği” uygulamış ve ölçek sonucunda öğrencilerin uygulamadan sonra deney grubunun lehine anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır.

Erdem (2012), “Yapılandırmacı Karma Öğrenme Ortamlarının Dinleme ve Konuşma Becerilerine Etkisi” adlı doktora tezinde, dinleme ve konuşma becerilerine yönelik çalışma yapmıştır. Dinleme becerisinin, dinlediğini anlama yönü ile; konuşma becerisini konuşma ve sözlü anlatım boyutu ile almıştır. Araştırmada deneysel yöntem kullanmıştır. Araştırmada dinleme ve konuşma becerilerinin yapılandırıcı karma öğrenme modeli oluşturma ve bu uygulamanın neticelerini görmek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen verilere göre dinleme, dinlediğini anlama, konuşma ve sözlü anlatım becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gedik (2012), “Ortaokul İkinci Sınıf Öğrencilerinin Temel Dil Becerilerinin

Geliştirilmesinde Eğitsel Oyunların Başarı ve Kalıcılığa Etkileri” adlı doktora tezinde, temel dil becerilerinin öğretimde eğitsel oyunların başarı ve öğrenilenlerin kalıcılığı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma deneysel bir çalışma olup, ön test-son test kontrol gruplu model tercih edilmiştir. Araştırmanın sonucunda temel dil becerilerinin öğrenilenlerin kalıcılığında eğitsel oyunların, mevcut öğretim programının uygulandığı öğretim yöntemine göre daha başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Melanlıoğlu (2011), “Üstbiliş Strateji Eğitiminin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Dinleme Becerilerine Etkisi” adlı doktora tezinde, üstbiliş strateji eğitiminin, ilköğretim öğrencilerinin dinleme becerilerini geliştirmeye etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın modeli, ön test-son teste dayalı deney ve kontrol gruplu bir çalışmadır. Araştırma sonucunda üstbiliş strateji eğitiminin verildiği sınıftaki öğrencilerin, uygulanan Türkçe öğretim programına göre düzenlenen etkinliklerin kullanıldığı sınıftaki öğrencilere göre dinleme puanlarının yüksek çıktığı ve arada anlamlı bir farkın bulunduğu belirlenmiştir. Yapılan deneysel işlem sonucunda değişkenlerden sadece cinsiyetin, öğrencilerin dinleme başarılarında anlamlı bir fark oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, üstbiliş strateji eğitiminin, ilköğretim öğrencilerinin dinleme becerilerini geliştirdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Aytan (2011), “Aktif Öğrenme Tekniklerinin Dinleme Becerisi Üzerindeki Etkileri” adlı doktora tezinde, aktif öğrenme teknikleri kullanılarak gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin dinleme becerisi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışma 6. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Aktif öğrenme teknikleri deney grubunda uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise geleneksel yöntemle ders işlenilmiştir. Ön test ve son test uygulamaları sonucunda elde edilen verilere göre, deney grubuna verilen aktif öğrenme tekniklerine dayalı eğitim, bu gruptaki öğrencilerin dinleme becerilerini kontrol grubundaki öğrencilerin dinleme becerilerine oranla daha fazla geliştirmiştir. Deneysel çalışmanın sonunda deney grubu

öğrencileri arasından tipik durum örneklemeyle seçilen üç öğrenciyle görüşülmüştür. Bu görüşmelerde, aktif öğrenme tekniklerinin etkililiğini, farklılığını, sınıf içi etkileşim, kavrama ve Türkçe dersine yönelik tutum üzerindeki etkilerini anlamak amacıyla öğrencilere beş soru sorulmuştur. Görüşmelerde öğrenciler, "aktif öğrenme tekniklerinin etkili ve eğlenceli olduğunu; sınıf içerisinde yardımlaşma, dayanışma ve iş birliğini artırdığını; ana düşünce, yardımcı düşünce, konu, olay, kişi, yer ve zaman gibi unsurları belirlemede etkili olduğunu; eğlendirirken eğittiğini ve Türkçe dersini daha zevkli hale getirdiğini" ifade etmişlerdir.

Kırbaş (2010), "İşbirlikli Öğrenme Yönteminin İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerilerini Geliştirmesine Etkisi" adlı doktora tezinde, işbirlikli öğrenme yönteminin, geleneksel öğretim yöntemine göre sekizinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerinin geliştirmede daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Deniz (2007), "İlköğretim İkinci Kademedeki Konuşma ve Dinleme Yoluyla Öğrencileri İkna Üzerine Bir Araştırma" adlı doktora tezinde, eğitimde ikna edici iletişim konusu ele alınmıştır. Bu konu çerçevesinde ilköğretim ikinci kademedeki bir ders işleme sürecindeki öğretmen öğrenci iletişimde, öğretmenlerin konuşma ve dinleme yoluyla ikna edici iletişim unsurlarını ne ölçüde kullandıkları ve bunları kullanma düzeylerini etkileyen faktörler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, bir ders sürecinde öğretmenlerin ikna edici iletişim kurmalarına etki eden faktörler, öğretmenlerin cinsiyeti ve sınıftaki öğrenci sayısıdır. Öğretmenler, ikna beceri ve tekniklerini genel olarak iyi düzeyde uyguladıklarını belirtirken öğrenci görüşleri bunu desteklememektedir. Bu sonuç, belirtilen davranış ve teknikleri öğretmenlerin iyi düzeyde uyguladıklarını veya uygulanması gerektiğine inandıklarını; ancak, öğrenci seviyesinde, öğrencilerin çoğunluğunu etkileyecek ve onların dikkatini çekecek şekilde bunları kullanamadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Doğan (2007), "İlköğretim İkinci Kademedeki Dil Becerisi Olarak Dinlemeyi Geliştirme Çalışmaları" adlı doktora tezi deneysel bir çalışmadır. Deney grubuna hazırladığı

etkinlik temelli yaklaşımla dinleme eğitimi vermiştir. Deney grubu ile gerçekleştirdiği uygulamalar sonucunda etkinlik temelli dinleme eğitimi yaklaşımının uygulandığı grubun dinleme becerilerinin kontrol grubuna göre daha başarılı biçimde kullanabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Güven (2007), “Öğrenme Stillere Dayalı Etkinliklerin Öğrencilerin Dinleme Becerisi Erişileri, İngilizce Dersine Yönelik Tutumları ve Öğrenilenlerin Kalıcılığına Etkisi” adlı doktora tezinde ön test-son test, kontrol gruplu deneme modelinin kullanıldığı bu çalışmanın amacı, İngilizce dersi dinleme becerilerinin geliştirilmesinde, öğrenme stiline dayalı etkinliklerin öğrencilerin erişleri, tutumları ve öğrenilenlerin kalıcılığı üzerindeki etkisini tespit etmektir. Araştırmanın deneysel kısmı altı hafta sürmüştür ve bu sürede deney grubuna öğrenme stillerine dayalı 18 farklı etkinlik uygulanmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin öğrenme stillerine dayalı etkinliklerden faydalandıkları, bu etkinliklerin öğrencilerin dinleme becerisi erişleri, İngilizce dersine yönelik tutumları ve öğrenilenlerin kalıcılığı üzerinde olumlu etki yaptığı görülmüştür. Araştırmada, ayrıca, dokunsal-devinimsel öğrencilerin, görsel ve işitsel öğrencilerden daha az eriş puanlarına ulaştıkları, kalıcılık testi sonuçlarının ise öğrenme stillerine göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

Onan (2005), “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Dil Yapılarının Anlama Becerilerini (okuma/dinleme) Geliştirmedeki Rolü” adlı doktora tezi, Türkçenin fonetik, morfolojik, semantik ve söz dizimi yapılarındaki dil özelliklerinin, ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretimi çerçevesinde, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin anlama becerilerini (okuma/dinleme) geliştirmedeki işlevlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulguların anlama becerilerinin geliştirilmesi sürecinde farklı işlevlere sahip oldukları gözlenmiştir.

Yavuz (2004), “İngilizce Yabancı Dil Öğrencilerinin Dinleme Becerilerinde Kullandığı Taktik ve Stratejiler” adlı doktora tezi, İngiliz Dili Eğitimi Bölümündeki

öğrencilerin dinleme becerisi dersinde kullandıkları strateji ve taktikleri belirlemek onlara gerekli strateji ve taktiklerin öğretimini sağlanmaya katkıda bulunmak ve dinleme sorunlarını çözebilmektir. Araştırmada, İngilizce Öğretmenliği Bölümünden yüz dört öğrenci, deneme grubu olarak kullanılmıştır. Adaylardan, anket, bireysel görüşme ve günlükler alınmış ve dinleme becerilerini ölçmek amacıyla ön test ve son testler uygulanmıştır. Araştırmada üç hipotez test edilmiş, şu sonuçlar bulunmuştur: Öğrenciler strateji kullanımında oldukça başarılıdır ve strateji ve taktikler öğrencilerin dinleme becerisine daha bilinçli yaklaşımını sağlamaktadır. Ayrıca bu kavramların eğitim yoluyla öğretilbileceği gibi kişinin kendisinde de var olduğu ortaya çıkmıştır.

Barın (1997), “Dinleme-Konuşma Becerilerinin Önemi, Dil Öğretimine Katkıları ve Atatürk Üniversitesi İngiliz Dili Bölümlerinde Uygulanışı”, adlı doktora çalışmasında, dinleme-konuşma becerilerinin önemi ve dil öğretimine katkılarını incelemiştir. Çalışmada, konuşma ve yazı dili arasındaki fark vurgulanmıştır.

Dinleme becerisine yönelik akademik çalışmalar tarandığında dinleme becerisinin müstakil olarak ele alınması 2007 yılından sonra arttığı görülmektedir. 2007 yılına kadar dinleme diğer dil becerileri ile birlikte düşünülmüştür. Barın (1997), dinleme/konuşma becerileri; Onan (2005), okuma/dinleme gibi dinlemeyi diğer beceriler ile birlikte düşünmüşlerdir.

Dinleme becerisi üzerine yazılan on dört kitaptan üç tanesi 2000 yılından önce, on bir tanesi 2000 yılında sonradır. 2000 yılından önce çıkan kitaplar: Çongur (1999), Söz Sanatı (Güzel Söz Söyleme). Koç ve Müftüoğlu (1998), Dinleme ve Okuma Öğretimi (Listening and Reading Teaching). Doğan, O. ve Doğan, S. (1997), Kişilerarası İlişkiler.

2000 yılından sonra dinleme becerisini konu alan kitaplar şunlardır: Aktaş ve Gündüz (2010). “Yazılı ve Sözlü Anlatım Okuma-Dinleme-Konuşma-Yazma”; Aytan (2012), “Türkçe Öğretiminde Aktif Öğrenme Uygulamaları (Dinleme Becerisi).”; Dilidüzgün (2004),

“İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları”; Doğan, Y.(2011), “Dinleme Eğitimi”; Dökmen (2001), “İletişim Çatışmaları ve Empati”; Özbay (2012), “Anlama Teknikleri II: Dinleme Eğitimi”; Özbay (2005), “Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi”; Özbay (2003), “Türkçe Öğretiminde İhmal Edilmiş Bir Alan: Dinleme Eğitimi”; Şahin, A., Karadüz, A., Göçer, A., Şahin, E., Çoşkun, E., Akyol, H. (2007), “Dinleme Eğitimi”; Temur (2001), “Dinleme Becerisi Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8”.

Dinleme becerisi ile ilgili önemli olan üç çeviriden de bahsetmek yerinde olacaktır. Mackay, I. (1997), Dinleme Becerisi (çev: Aksu Bora ve Onur Cankoçak); Robertson, A. K. (2008), Etkili Dinleme. (çev. E. Sabri Yarmalı); Şafır, R. Z. (2003), Dinlemenin Zen'i. (çev. Işık Uçkun).

Akademik alandaki tüm çalışmalar ayrıntılı incelendiğinde dinleme becerisi üzerine yapılan çalışmaların 2000’li yıllardan sonra artmaya başladığı görülmektedir. Doğan ve Özçakmak ‘ın (2014) araştırmalarına göre dinleme becerisine yönelik 2009-2013 arası yapılan çalışmalar daha önce yapılan çalışmalardan daha fazladır.

Bu çalışma, dinleme stratejilerini daha derli toplu ve sistemli bir şekilde ortaya koyması, dinleme öncesi, sırası ve sonrası stratejileri öğretimine yönelik tasarlanan etkinlikler oluşturulması ve bu etkinliklerin uygulanabilirliğini göstermesi, örneklem grubunun büyüklüğü ile kendinden önceki çalışmalardan ayrılmaktadır.

Bölüm II: Kuramsal Çerçeve

Dinleme Becerisi

Ana dili öğretiminin ve dil becerilerinin geliştirilmesi, çocukların eğitiminde giderek daha çok ilgi duyulan bir öğretim alanıdır (Polloway & Smith, 1992). Dinleme becerisi diğer becerilerden farklı olarak daha anne karnındayken gelişmeye başlar. Yapılan araştırmalar, hamilelikten itibaren bebeklerin dışarıdaki sesleri algılayabildiğini ortaya koymuştur (Imhof, 2008). Dinleme becerisinin bu özelliği göz önünde bulundurularak dinleme eğitimini anne karnındayken başlatmak mümkündür. Dinleme becerisini konuşma becerisi takip eder ki, konuşmanın gerçekleşebilmesi için dinlemenin olması şarttır. Çünkü bebekler ancak duydukları sesleri taklit ederek konuşmayı öğrenebilirler. “Çocuklar dinlemeye daha anne karnında başlamakta, doğumdan sonra da sesler çıkarabilmek, bir şeyler üretmek ya da konuşabilmek için yakın çevrelerindeki sesleri dinlemektedirler” (Tompkins, 1998, s. 260). Harflerin ve dolayısıyla kelimelerin seslendirilebilmesi, önce dinlemeyi gerektirir. Anne karnındayken bebeğin sesle olan ilişkisi, bebeğin kulağının gelişmesine etkilemektedir. Bunun yanında annenin şiddetli sese karşı uyarılması dinlemenin anne karnında aktif olarak geliştiğini göstermektedir (Ömür, 2006).

Karadüz (2010), dinlemenin ilk kazanılmaya başlanan dil becerisi olduğunu ve hayatın her döneminde en çok kullanılan dil becerisi olduğunu belirtir. Lundsteen (1979), dinlemeyi anne karnında başlayan bir beceri olarak tanımlamakta ve diğer becerilerin dinleme becerisi üzerine inşa edildiğini ifade etmektedir. Lundsteen’ün dikkat çektiği nokta diğer becerilerin de dinleme becerisi üzerine inşa edilmesidir. Buradan hareketle dinleme becerisinin öğretiminin önemi daha net ortaya çıkmaktadır. Aydın ve Şahin (2009)’e göre de ana dili eğitimi, anlama becerileri (dinleme, okuma) ile anlatma becerilerini (konuşma, yazma) geliştirmeyi amaçladığı halde bu becerilerde gelişimin temelini dinleme becerisi oluşturmaktadır.

Dinleme becerisi bilişsel, duyuşsal, devinişsel, fiziksel, fizyolojik, eğitsel, sosyal boyutları olan çok yönlü bir olgudur. Bu bakımdan dinleme becerisinin birçok tanımı da bu boyutlara işaret eder. “Dinleme süreci ses dalgalarının kulak zarına çarpıp titreşimlerle beyne iletilmesidir. Kulaklarımız ses dalgalarını toplar ve beyne iletir, başka deyişle istesek de istemesek de işitme gerçekleşir. Dinleme seslerin, iletilerin kod açımının yapılması ve anlamlandırılması ile ilişkili iken, işitme sadece ses dalgalarının belli işitme düzenekleri ile beyne iletilmesinden ibarettir.” (Yüksel 2008’den akt. Karadüz, 2010, s. 42), diyerek dinlemenin fizyolojik yönü üzerinde dururken; Ergin (1998), dinlemenin psikolojik bir süreç ile bireyin seslerin ve konuşma görüntülerinin farkında olmasıyla ve onlara dikkatini vermesiyle başladığını, belli işitsel işaretleri tanınması ve hatırlamasıyla sürdürdüğünü ve anlamlandırmasıyla son bulduğunu ifade eder. Cemiloğlu (2005, s. 69) dinleme becerisi ile ilgi görüşlerini şöyle ifade eder:

Türkçe dersinin önceliği olan beceri dinlemedir. İnsan dille ilgili ilk birikimini çevresindekileri dinleyerek oluşturduğu için, bu doğal sürece uygun olarak okulda da öğrencilerin karşısına çıkarılacak ilk dil becerisi dinleme olmalıdır. Bu kural, ilköğretim okullarının bütün sınıfları için geçerlidir. Çünkü dinleme sınıf içi çalışmaların çok doğal bir parçasıdır. Öğrencilerin birbirlerini ve öğretmenlerini dinlemeleri; öğretmenin öğrencilerini dinlemesi, sınıf içi çalışmaların temel dayanağıdır. Dinleme, sanılanın aksine sınıf içerisinde alınan eğitimle gerçekleştirilmektedir.

Dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinde ilerleme sağlanabilmesi, ancak bu becerilere yönelik uygulanacak eğitim ve öğretim faaliyetleri ile gerçekleştirilebilir. Dinleme, insanın kazandığı ilk dil becerisi olduğundan, bu becerinin de gelişebilmesi için tıpkı diğer dil becerileri gibi eğitilmesi gerektiği çoğu kez göz ardı edilmiştir. Bu yüzden dinleme becerisi kendiliğinden gelişen bir beceri olduğu düşünülmüştür. Bu düşünce, öğretim sürecinde

dinlemenin diğer dil becerilerinin gerisinde kalmasına sebep olmuştur. Dinleme becerisi, diğer dil becerilerinin temelini oluşturmasına ve en çok kullanılan dil becerisi olmasına rağmen, gerek anadil derslerinde gerekse yabancı dil derslerinde dinleme becerisine yeterince önem verilmemektedir (Akyol, 2010; Özbay, 2012). Çifçi (2001), dil becerileri içerisinde üzerinde en az durulan becerinin dinleme olduğunu, bunun nedenini ise dinlemenin fark edilmeden edinilen ve kullanılan bir beceri olmasına bağlamıştır. Bundan dolayı dinleme, gerek eğitim gerekse toplum hayatında ihmal edilmiş bir alan olarak nitelendirilmektedir.

Araştırmalar dinleme becerisinin okuma, konuşma ve yazma becerilerinin toplamından daha fazla oranda kullanıldığını ortaya koymaktadır (Pinnell & Jagar, 2003). Bir kişi günlük iletişiminin en az yarısında dinleme becerisini kullanmaktadır (Pinnell & Jagar, 2003; Robertson, 2004). Ülkemizde ders anlatımlarının ve sınıf içi iletişim büyük ölçüde sözlü dil ile gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, dinleme becerisi istenilen seviyede olmayan öğrencilerin akademik başarısızlık yaşamaları oldukça yüksek ihtimaldir. “Yazılı materyallerin büyük oranda hâkim olduğu okullarda dahi dinleme becerisi en fazla kullanılan dil becerisidir” (Robertson, 2004, s. 63). Bu durumun nedeni, okullarda yazılı materyallerin bireysel olarak okunmasından ziyade öğretmen ya da bir öğrenci tarafından yazılı içeriğin okunarak diğer öğrencilerin dinlemelerine dayanan bir ders işleme sürecinin tercih edilmesidir. Bu ders işleme sürecinde yazılı materyal sınıftaki bir öğrenci tarafından okuma ortamı olarak kullanılırken diğer öğrenciler tarafından dinleme ortamı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla dil derslerindeki ya da diğer derslerdeki okuma etkinlikleri büyük oranda dinleme etkinliğine dönüşmektedir. Okul hayatındaki akademik başarının artırılması ancak dinleme becerisinin etkin öğretimi ve kullanımıyla mümkün olabilir.

İşitme ve dinleme

İşitme ve dinleme kavramları genellikle aynı anlamda kullanılmaktadır. Hâlbuki işitme ile dinleme birbirlerinden farklı; ancak birbirini de tamamlayan iki olgudur. Ergin ve

Biröl (2005), dinleme ile işitme arasındaki farkı, işitme ile dinlemeyi birbiriyle ilişkili, ancak birbirlerinden ayrı eylemler; işitme fizyolojik dinleme ise psikolojik bir süreç olarak açıklamışlardır. Fizyolojik olarak işitme, ses dalgalarının dış kulaktan kulak zarına iletiildiği, orta kulakta mekanik titreşimlere iç kulakta da beyine giden sinir akımlarına dönüştüğü süreçtir. Buna göre dinlemenin gerçekleşebilmesi için öncelikle bir işitmenin olması gerekmektedir. Onan (2005), işitmenin nasıl dinlemeye ve oradan da dinlediğini anlamaya dönüştüğünü şu şekilde ifade etmektedir: İşitme sürecinin sonunda beyin, sinirsel enerjiyi ses olarak algılamasından sonra bilgiye dönüştürme aşamasında devreye nöronlar girmektedir. İşitme aşamasının sonunda beyine ses olarak ulaşan uyarıların dilsel bilgiye dönüşüm süreci ise bu sesin nitelik bakımından tespit edilmesiyle gerçekleşmektedir. Bu tespit fonksiyonel grup kimliğiyle hareket eden uzmanlaşmış nöronlar sayesinde olmaktadır.

Özby (2012), dinlemenin ilk koşulu olarak bireyin işitebilmesi şartını şöyle ifade etmiştir: İnsanın dinleme faaliyetini gerçekleştirebilmesi için her şeyden önce işitebilmesi gerekmektedir. İyi bir dinleme için, iyi bir işitme duyusuna sahip olunmalıdır. Öyleyse, dinlemede en önemli faktörlerden biri de kulaktır. Kulaktaki herhangi bir rahatsızlık, dinlemeyi etkileyen en önemli faktördür; ayrıca işitme ve dinleme eş anlamlı sözcükler değildir. Cüceloğlu (2000, s. 109-110) ise sesin işitme ile farkını şöyle ifade eder:

Ses dalgaları kulak kepçesi ve işitme kanalından geçerek kulak zarına gelir. Ses dalgası; dalga boyu, frekansı ve şiddeti gibi özelliklerine bağlı olarak kulak zarını titreştirir. Kulak zarının titreşimi sırasıyla çekiç kemiği, örs kemiği, üzengi kemiği ve oval pencereyi titreştirir. Görüldüğü gibi buraya kadar sesin iletimi tamamıyla fiziksel bir olay olarak gerçekleşir. Ses, kulak zarına gelinceye kadar gücünden kaybettiğinden, oval pencere azalan gücü telafi eder. Kulağın iç yapısında salyangoz (köklea) biçiminde içi sıvı dolu bir kısım vardır. Oval penceredeki titreşimler salyangoz içindeki sıvıyı titreştirir. Baziler zar,

salyangozun iç duvarında bu titreşime uygun olarak titreşim yapar. Baziler zarın titreşimi, korti organı denilen kısımda bulunan alıcı kirpiksi hücreleri uyarır. Salyangozdaki sıvı, dışarıdaki sesin özelliklerine göre titreşmeye başlayınca alıcı sinir hücreleri mekanik enerjiyi sinirsel enerjiye dönüştürür ve sinirsel enerjiyi beyin ses olarak algılar.

Dinleme ve işitme birbirinden farklı kavramlardır. Dinlemek sadece duymaktan ibaret değildir, fazlasını içerir (Aksoy, 1984; Mackay, 1997). “İşitme, kişinin dışarıdan gelen bütün sesleri algılayabilme yeteneğidir. İşitme, insanın iradesi dışında gerçekleşen bir faaliyettir. Dinleme ise kişinin kendi iradesi ile kulağına gelen birçok sestten birini seçmesi, algılaması ve anlamlandırması sürecini kapsar” (Yalçın, 2006, s. 124). İşitmek, fiziksel bir durumken; dinleme, içine işitmeyi de alan aktif bir zihinsel süreçtir. Yani dinleme, ses dalgalarının kulak tarafından işitilmesinin ötesinde bir şeydir (Doğan, 2007). Dinlemenin işitme ile aynı kavram sanılması, dinlemenin edinilmiş bir beceri olduğu şeklinde yanlış bir kanının yaygınlık kazanmasına neden olmaktadır. Bu da insanlar arasındaki iletişim çatışmalarını kaçınılmaz hâle getirmektedir (Robertson, 2004).

İşitme sisteminin yalnızca sesleri algılama değil aynı zamanda odaklanılan sestten diğer sesleri ayırmak gibi bir görevi de vardır. Dinleme ve işitme birbirinden farklı kavramlar olsa da, aslında bu iki kavram arasında çok sıkı bir yakınlık vardır. İşitme dinlemenin ön şartıdır. Her duyulan dinlenmiş sayılmaz. Arka plan müziği eşliğinde okunan bir metni dinleyenler, metni dinler; fondaki müziği ise işitirler. Schiffman (2001), işitme sisteminin önemli fonksiyonlarından birinin iletişim ortamında konuşma uyarılarını diğer uyarılardan ayırarak mesajın anlaşılabilirliğini sağlama olduğunu belirtmektedir. Eğer işitme sistemi bu fonksiyonunu yerine getiremiyorsa normal bir işitme seviyesine sahip olunmasına karşın dinlenenlerin anlaşılması mümkün olmamaktadır (Schiffman, 2001’den akt. Tüzel, 2013).

Sonuç olarak işitme ile dinlemenin bir birinden farklı olduğu tespiti doğru olsa da

işitmenin dinlemenin ön şartı olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir. Bu yüzden işitme, dinleme, dinlediğini anlama işlevleri birbiriyle bağlantılı kavramlardır. Birindeki aksama diğerlerini de zincirleme olarak etkileyecektir.

Dinlediğini anlama

Öğrenme sürecinde kullanılan öğrenme araçlarının önemli bir bölümü dile dayalı kaynaklardır. Dilin beslendiği temel iki beceri ise anlama ve anlatma becerileridir. Anlamanın olmadığı yerde anlatma becerisinin de sağlıklı şekilde yapıldığı söylenemez. Bu yüzden anlama becerisinin önemi artmaktadır. Anlama becerisinin beslendiği iki temel kaynak vardır: Dinleme (1), okuma (2). Anlama, yeni öğrendiklerimizin eski bilgilerimizle birleştirerek yeni bilgilere ulaşmak olarak tanımlanabilir. Dinleyerek anlama süreci; “Dinleyen kişinin dışarıdan gelen ses kümeleri içerisinde, dilsel nitelikli olanları ayırt etmesiyle başlayan, daha sonra dilsel nitelikli bu ses kümelerini zihinsel bir işleme tâbi tutarak sözlü metnin bağlamı çerçevesinde bilgiye dönüştürüp geri bildirim sürecini yine ilgili bağlam çerçevesinde başlatabilme becerisidir.” (Onan, 2005, s. 158). Bireyler dinlediklerini anladıklarını anlatma imkânına sahip oldukları için anlamanın temel etkeni olan dinleme becerisini geliştirmek zorundadırlar (Ungan, 2013).

Temel olarak dinlediklerinden anlam kurma iki çeşit işlem ile meydana gelmektedir. Birincisi akustik bilginin işitme sistemi tarafından alınması ve işlenmesi; ikincisi de belleğe kaydedilen lengüistik bilginin kullanılmasıdır (Eisenberg, Dirks, Takayanagi & Martinez, 1998). Bu süreçte işitme organlarının sağlıklı bir yapıya sahip olması işitmenin fiziksel unsurları ile açıklanırken; bireyin sahip olduğu lengüistik bilgi ve bu bilginin doğru biçimde kullanılması, dinlemenin bilişsel unsurları ile açıklanmaktadır. Dinleme sürecinin tam olarak başarıya ulaşması ise hem bilişsel hem de fiziksel unsurların bir arada ve doğru kullanılmasıyla gerçekleşmektedir (Tüzel, 2013). Bu süreçleri gerçekleştiren anlama da ikiye ayrılır: Bir duyguyu ve düşünceyi normal seyri içinde kesintiye uğramadan anlama olarak

ifade edilen tam anlama (1), anlatıcı tarafından aktarılmak istenen bilgi, duygu ve düşüncelerin olduğu şekli ile herhangi bir yanlışlığa yol açmadan tüm boyutları ile kavranmasını ifade eden doğru anlama (2) (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 2004).

Dinlediğini anlama ilk Rankin (1926) tarafından “konuşulan dili anlama yeteneği” olarak tanımlamıştır (Wolvin & Coakley, 1996). Başka bir tanımda dinlediğini anlama sözlü ve görsel ipuçlarını kullanarak hem yüz yüze hem de hoparlör-izleyici durumlarda sözlü semboller işitsel asimilasyonla dinlediklerine anlam vermedir (Brown & Carlsen, 1955’ten akt. Buran, 2008) şeklinde olmuştur.

Metin türleri açısından dinlediğini anlama farklılık arz etmektedir. Anlama ile ilgili metinleri iki bölümde incelemek daha uygun olacaktır. Bu metinleri öyküleyici metinler ve bilgi verici metinler olarak sınıflandırabiliriz. Dinlediğini anlama metin türlerine göre değişebildiği gibi aynı türden metinlerin uzunluğu veya kısalığı anlamayı etkilemektedir (Sinatra, 1990). Singer, Harkness and Stewart’e (1997) göre bilgilendirici metinler ile öyküleyici metinler karşılaştırıldığında bilgilendirici metinleri dinleyen öğrencilerin öyküleyici metine göre dinlediğini anlamada daha zorlanmaktadırlar.

Dinlediğini anlama üç aşamada gerçekleşir (Anderson, 1985; O’Malley and Chamot, 1990’dan akt. Harmer, 2010, s. 34):

1. Algısal süreç–Dinledikleri sese odaklanma
2. Ayırıştırma–Parçadan bütünü tahmin etme
3. Kullanma–Dinlediklerini önceki bilgileri ile bağdaştırma

O’Malley and Chamot (1990), öğrencileri etkili ve etkisiz olarak ikiye ayırarak dinlediklerini anlamının da bu öğrenci gruplarına göre değiştiklerini ifade etmişlerdir. Tablo 1’de dinlediğini anlama davranışları verilmiştir.

Tablo 1

Etkili ve Etkisiz Öğrencilerin Dinlediğini Anlamada Genel Davranışları

	Etkili	Etkisiz
Algısal Süreç	Dikkatli dinlerler	Bilmedikleri kelimeler konsantrasyonlarını bozar.
	Dikkat dağınıklığının farkına varırlar	Dikkatsizliklerinin farkında değildirler.
	Dinlemeye yeniden odaklanırlar	Konsantrasyonlarını toplamak için girişimde bulunmazlar.
Ayrıştırma	Uzun metinleri dinlerler	Uzun metinlerde dikkatleri dağılır.
	Kelimelerden metnin anlamını çıkarırlar	Küçük bölümleri dinleyip anlarlar.
	Metnin ana fikrini bulabilirler	Parça parça dinleyip anlarlar.
Kullanım	Parçadan bütüne gidebilirler	Bütünü anlamazlar
	Genel bilgileri kullanırlar	Sonuç çıkaramazlar
	Ön bilgilerinden faydalanırlar	
	Öz sorgulama yaparlar	
	Ayrıntıların farkına varırlar	
	Sonuç çıkarırlar	

Kaynak: (O'Malley and Chamot, 1990' dan akt. Harmer, 2010, s. 36)

Dinlediğini anlama, dinlenenlerin somutlaştırması ile orantılı olarak artacaktır.

Dinlemeyi etkileyen faktörler

Dinlemenin temelinde anlama olduğundan dinleme becerilerini, anlamaya dayalı, birçok becerinin bir arada ve etkileşimsel biçimde gerçekleşen bir edim olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Özbay (2012), sağlıklı bir iletişimin ve söylenenlerin anlaşılabilmesi için aynı dili konuşmanın şart olduğunu, hatta kimi zaman aynı dili konuşmak bile anlaşabilmek için yeterli olmayabileceğini ifade etmektedir. Konuşulan dilin özelliklerinin çok iyi bilinmesi, bireyin dinleme becerisini etkiler.

Dinlemenin sağlıklı bir şekilde yürümesini engelleyen çeşitli sebepler mevcuttur. Bir iletişim süreci olan dinlemenin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için alıcı ve

vericinin, diğere bir deyişle konuşmacı ve dinleyicinin dil yeterlilikleri eşit olmalıdır (Maxwell, & Evans, 2000). Dinleyicinin konuşmacıdan daha yetersiz olması, konunun anlaşılmasını engelleyeceği gibi; bunun aksi de dinleyicinin sıkılmasına, dikkatinin dağılmasına ve dolayısıyla konudan uzaklaşmasına neden olacaktır (Kocaadam, 2011).

Dinlemeyi etkileyen diğere bir unsur ise dikkattir. Dikkat, dinleme becerilerinin gelişmesi açısından oldukça önemli bir duyuşsal özelliktir. Dinleme etkinliğı içinde yer alan öğrenci, aynı anda birden çok uyararla karşı karşıyadır. Ancak bireyin bu uyarıların tamamına eşit oranda tepki vermesi olanaksızdır. Bu nedenle öğrencinin tüm dikkati konuya ve konuşmacıya odaklanmış olmalıdır. Dikkat kavramı, etkili ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi açısından çok önemlidir (Özbay, 2012).

Özbay (2012, s. 157-158), Anlama Teknikleri II Dinleme Eğitimi adlı eserinde, dinlemeyi etkileyen faktörleri “1. Dinleyiciye Bağlı Faktörler 2. Öğretmen/Konuşmacıya Bağlı Faktörler 3. Konuşmanın/Dersin İçeriğı 4. Dinleme Ortamı 5. Dinleme-Anlama Hızı 6. Dinleme Süresi” altı başlık altında toplamıştır. Mackay (1997, s. 14-15-16) ise dinlemeyi etkileyen faktörleri neden dinlemiyoruz başlığı altında toplamıştır. Mackay, “İlgi Eksikliğı, İnanç ve Davranışlar, Konuşmacıya Tepkiler, Önyargılarımız, Duyduğumuz Sözcükler, Fiziksel Engeller” başlığı altında toplamıştır.

Bu araştırmada ise dinlemeyi etkileyen “Dinleyiciye Bağlı Faktörler (1), Öğretmen/Konuşmacıya Bağlı Faktörler (2), Dinlemenin Yapıldığı Mekana Bağlı (Sınıfın Fiziksel Yapısı) Faktörler (3), Gürültü (4)” olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

Dinleyiciye bağlı faktörler

Dinlemenin verimli olabilmesi, her şeyden önce dinleyenin işitme yeteneğine ve zekâsına bağlıdır. Dinleme için ön şart işitmedir. İşitme yeteneğinden yoksun birinin dinleyebilmesi söz konusu değildir. Dinleme, sözlü iletinin algılanması ve anlamlandırılması sürecidir. Sözlü mesajın beyinde anlamlandırılması ise dinleyenin zekâsına bağlıdır. “Zekâ,

kişinin öğrenme düzeyini ve hızını ayarlayan önemli bir belirleyicidir. Bütün beceriler gibi dinleme becerisi de zekâya göre düzenlenir.” (Arslan ve ark., 2008, s. 81).

Özbay (2012, s. 158), dinlemeyi etkileyen faktörler başlığı altında dinleyiciye bağlı faktörleri şu şekilde sıralamıştır: Zekâ durumu (1), işitme durumu (2), dinlemenin önemini bilme (3), konuya ilgi duyma (4), dikkat etme (5), dinleme amacı (6), dilin işleyişini bilme (7). Dinleyicinin özelliklerinin bilinmesi dinlemenin sağlıklı olması için önemli bir unsurdur. Özellikle öğretmenlere bu konuda büyük iş düşmektedir. Özbay (2012), dinleyiciye yönelik dinlemenin oluşturulması üzerinde durmakta ve şöyle demektedir:

Dinlemenin aşamaları, öğretmenden öğrenciye ve öğrenciden öğretmene olmak üzere iki türlü işlemektedir. Mesajın duyulması, açıklanması, mesaja değer biçilmesi ve mesajın cevaplanmasındaki ortak faktörler, karşılıklı etkileşimdir. Bu etkileşim sürecinin verimli olabilmesi için dinleyici özelliklerinin tespit edilmesi ve dinleyicilerin ait oldukları gruba göre dinleme yetilerini geliştirmeleri gerekmektedir. (Özbay, 2012, s. 158)

Cüceloğlu'na (2005) göre kişi doğuştan iyi dinleyici doğabilir; ne var ki, bu kişilerin sayısı azdır. İyi bir dinleyici olabilmek için çoğu insanın bilinçli bir çaba harcaması ve yeni beceriler geliştirmesi gerekir.

Sonuç olarak eğitim öğretim ortamlarında konuşmacı/öğretmen, dinleyicinin özelliklerini göz ederek dinleme becerisi oluşturmalıdır.

Konuşmacıya/öğretmene bağlı faktörler

Bir dinlemenin gerçekleşebilmesi için konuşan ve dinleyen olmak üzere en az iki kişinin olması şarttır. Etkili bir dinleme için dinleyen kişinin özellikleri kadar konuşanın/öğretmenin de özellikleri önemlidir.

Özbay (2012, s. 169), dinlemeyi etkileyen faktörlerden öğretmene/konuşmacıya bağlı faktörleri şu şekilde sıralamıştır:

- a) Öğretmenin/konuşmacının konuyu sunma biçimi,
- b) Öğretmenin/konuşmacının duruşu, mimik ve jestleri,
- c) Öğretmenin/konuşmacının ses tonu,
- d) Öğretmenin/konuşmacının bilgi birikimi,
- e) Öğretmenin/konuşmacının dili kullanma becerisi.

Konuşmacının/öğretmenin başarılı olabilmesi, onun sesini ve beden dilini etkili kullanmasına bağlıdır. Heyecanını kontrol edemeyen konuşmacı, sesini ve bedenini, aktarmak istediği konuya uygun şekilde kullanamaz; böylece konuşmanın akışı bozulur. Bu durum, dinleyicilerin dikkatini dağıtır ve onların daha çok konuşmacının kusurlarına yoğunlaşmasına sebep olur. Dinleyenlerle doğru bir diyalog kuramayan konuşmacı başarısız olur ki bu başarısızlık, yeterli ve etkili bir dinleme faaliyetinin gerçekleşmediğini gösterir (Yakıcı, Yücel, Doğan ve Yelok, 2005). Dinleme üzerinde etkili olan bir diğer faktör ise, konuşmacıya karşı olan tutumdur. Öğrencinin, öğretmene karşı olumsuz tutum içinde olması, dersten ve dinleme etkinliğinden kopmasına yol açacaktır. Sınıf ortamında en çok rastlanan durumlardan biri öğrencilerin öğretmeni dinliyormuş gibi görünüp aslında dinlememeleridir. Böyle durumlarda öğretmene büyük görev düşmektedir. Öğretmen her şeyden önce ses tonunda yaratacağı değişikliklerle anlatımını tekdüzelikten kurtarmalı ve öğrencilerin dikkatini uyanık tutmalıdır. Konuşmacının kullandığı kelimeler ve anlatımı da dinlemeyi etkileyen unsurlar arasındadır. Konuşmacı dinleyicinin özelliklerine göre kendini ayarlamalıdır. Konuşmacının hızı normal olması gerekenden daha hızlı ya da daha yavaş olduğunda da dinleyicilerin dikkati dağılır ya da bazı ayrıntıları kaçırdığı için zihni dağılır (Robertson, 2002'den akt. Özbay, 2012).

İyi bir dinleyici konuşmacının üslubunu kavrar ve ona göre dinleme stratejileri geliştirir; buna karşılık iyi bir konuşmacıda dinleyicilerin özelliklerini göz önünde bulundurarak konuşmasını yapar.

Dinlemenin yapıldığı mekâna bağlı (sınıfın fiziksel yapısı) faktörler

Medeniyetler oluşturdukları eğitim kurumları ile adlarından söz ettirmişlerdir. Hathaway (1988), “Eğitsel Binalar” adlı makalesinde “Bizler ilk önce binaları şekillendiririz, sonra onlar bizleri şekillendirir.” demektedir. Yaşamımızın büyük bir kısmını geçirdiğimiz okullar için bu tespit çok yerindedir. Fiziksel çevre, öğrenmenin bir iskeleti gibidir ve öğrenmeyi ilerletmeye katkıda bulunabileceği gibi, öğrenmeyi engelleyebilir (Cohen, Manion & Morrison, 1996; Ko, 1979). Başar (2000, s. 64), eğitim sistemi ile mekânın iç içe geçmiş bir bütün olduğunu “Bir sistemin yer aldığı mekânın özellikleri ile sistemin araç, süreç ve hedeflerinin uyuşum içinde olması gerekir. Mekân, sistemin bir parçası olarak, onun diğer parçalarıyla uyumlu olmak durumundadır.” diyerek mekân ile eğitimin uyumlu olması gereğini ifade ederken; Aydın (2013) ise fiziksel ortam, eğitim etkinlikleri için ayrılan mekânın özelliklerini belirtir der. Sıra, masa, dolap vb. araçlarla, boş alanlar, mekânın ısı, ışık ve renk düzeni gibi bir dizi etken, ortamın fiziksel değişkenlerini oluşturur. Öğretmen-öğrenci ilişkileri, büyük ölçüde bu fiziksel değişkenler tarafından etkilenir, diyerek eğitim ortamının nasıl düzenlenmesi gerektiğini ifade eder. Öğretmen-öğrenci yaşamının büyük bir bölümünün geçtiği fiziksel mekân yani sınıf, içerisinde bir takım özellikleri barındırmalıdır (Crandell, 2000). Bunlar; öğrenciye çalışma zemini ve ders yapma olanağı tanıyan işlevsellik, öğrenme etkinliklerinin arzu edilen duruma gelmesinde öğrencide ortaya çıkardığı duygu yoğunluğu ve farklı amaçlara hizmet edebilecek esnekliktir. Öğrencilere sınıfta elde ettiklerini doyasıya yaşatacak estetik bir değer önde gelmelidir. Çünkü fiziki çevre, düzenlenmesinden inşasına kadar öğrenci üzerinde psikolojik etkide bulunmaktadır. Bu çevre, öğrencinin öğrenme sürecinde, öğrenmesini ya cesaretlendirerek artıracak ya da cesaretini kırarak önleyecektir (Keleberg, 1998’den akt. Uludağ ve Odacı 2002). “Okulun ve sınıfın fiziksel düzeni, öğrencilerin sosyal ve iletişim davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir” (Özyürek, 2001, s. 97). Okullar eğitim amacıyla kurulmuş olan özel

ortamlardır ve bu özel ortamlarda eğitimin gerçekleştirildiği mekânlar ise, sınıflardır. Sınıflarda öğretmen ve öğrenciler eğitsel amaçlarına ulaşabilmek için kendilerinde var olan ve çeşitli iletişim araçlarıyla sağladıkları bilgi ve deneyimleri, uygun bir düzenlemeyle paylaşırlar ve bu paylaşım iletişimi olur. Amaçların gerçekleştirilmesi ise öğretmen ve öğrenciler arasında kurulan iletişimin niteliğine bağlıdır. Okulun amaçlarına ulaşabilmesi için eğitim ve öğretim mekânlarının iletişimi sağlayacak uygun işitsel konforu sağlayabilecek akustik özelliklere sahip bir fiziksel yapıya sahip olması gerekmektedir (Bloom, 1978; Gürel, 2007; Tuncer, Balcı ve Özeren, 2010; Varış, 1998). Sınıf ortamı, hem öğretmenin sınıf içi davranışlarını hem de öğrencilerin akademik başarılarını ve okulla ilgili duyuşsal özelliklerini etkilemektedir (Erden,1998; Gülpinar, 1996).

Eğitim-öğretimin gerçekleştiği sınıflarımız zamana ayak uydurabilen hareketli mimari yapılar olmalıdırlar. Öğretimde kalitenin artırılması yönünde yapılan tüm araştırmalar sınıf ve okul alanlarının öğrencilerin başarıları üzerinde açık bir tesiri olduğu; sınıfın devinimsel, sağlıklı, öğrenci ve öğretmeni güdüleyen bir yer olması gereğini ortaya koymaktadır.

Gürültü

Ses, nesnel bir kavramken, gürültü ise öznel bir kavram olarak hoş gitmeyen, istenmeyen, rahatsız edici ses olarak tanımlanmaktadır (Devren, 1999). Gürültünün işitilmek istenilen seslerin duyulmasını engelleyen her türlü ses (diğer insanların konuşmaları, müzik, trafikten ya da doğadan gelen sesler vb.) olarak tanımlanması mümkündür (Schlittmeier, Hellbrück & Klatt, 2008). Gürültü veya konuşma gibi arka planda yer alan farklı seslerin varlığının bilişsel performansı olumsuz etkilediği sonuçlarına ulaşılan ve gittikçe artan literatür çalışmaları ISE'yi (ilgisiz ses etkisini) açıklamakta ve tanımlamaktadır (Colle & Welsh, 1976; Salame & Baddeley, 1982'den akt. Imhof, 2009).

Gürültü, insanları psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönden etkilediği gibi verimliliği de azaltmaktadır (Aktürk ve Ünal, 1998; Mackenzie, 2000; Toprak, 2002, 2003). Gürültülü bir

sınıf ortamında öğretmenin söylediğini işitemeyen öğrenci, işitemediği içinde anlayamayan öğrencinin bir konuyu tam öğrenmesi zorlaşmaktadır. Gürültü nedeniyle öğretmen ve öğrenciler sözlü iletişimde amaca ulaşmak için zaman zaman seslerini yükseltmek zorunda kalmaktalar, zaman zaman da sözlü iletiyi tekrarlamak zorunda kalmaktadırlar (Başar, 2000).

Okullardaki fiziksel gürültünün genel olarak iki kaynağı vardır. Bunlardan birincisi; kapalı okul alanlarında yapılan taşıma, delme, vurma, çakma gibi işleri ile öğrenci mırıldanmaları, ikincisi ise; okul dışından kaynaklanan gürültülerdir (Chouinard, 2003; Özgüven, 1986). “Sınıf dışından gelen gürültünün engellenmesi daha güçtür, bu iş okul yapımı sürecinde düşünülmelidir” (Başar, 2000, s. 32). Sıcak günlerde pencere açma gereği duymadan sınıfların ısı ayarları yapılabilmesi ve gürültünün azaltılması için yola bakan pencerelerin yalıtılması gerekmektedir (Başar, 2000; Kurra, 1991). Sınıf içi sesleri azaltmanın en iyi yolu, okulun ilk günlerinde sınıf kurallarının iletişim sürecini engellemeyecek şekilde iyi belirlenmesi ve daha sonraki günlerde ise belirlenen bu ilkelere titizlikle uyulmasının sağlanmasıdır (Aydın, 1998; Başar, 2000’den akt. Toprak, 2004).

Son dönemde derslik ortamındaki akustik duruma yönelik yapılan bilimsel çalışmalar, birebir öğrenme ortamındaki akustik kalitenin özellikle okuma ve yazma becerilerini dinleme kabiliyetlerine göre elde etmeye çalışan küçük yaştaki çocuklar dikkate alındığında (Koozarany, 1978) öğrenme kalitesine doğrudan etkisi olduğunu göstermektedir (Klatte, Meis, & Shick, 2007; Spreng, 2002’den akt. Imhof, 2009). Diğer taraftan, okullardaki ses ortamı ve gürültü dikkate alındığında, günlük okul ortamında değişik şekillerde büyük oranda dinlemeye yönelik ihtiyaçlar olmasına rağmen (Imhof, 2008) sınıfların akustik özelliklerinin her zaman dinleme görevini yerine getirmede istenen seviyede olmadığına dair kanaatler bulunmaktadır (Schlittmeier, Hellbrück & Klatte, 2008). Ancak ülkemizde sınıf ortamında öğretmenin ders anlatması sırasında öğrencilerin anlama düzeyini etkileyen arka plan gürültünün ne kadar etkili olduğunu belirleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır (Tüzel, 2013).

Dinleme türleri

İnsan gün içinde karşılaştığı dinlemeye göre dinleme stratejilerini ve türlerini kullanmaktadır. Dinleme gelişi güzel değil, belli strateji, yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilmesi gereken bir etkinliktir. Dinleme esnasında kullanılan teknik, dinlemenin türünü belirler. Tekniğin belirlenmesi ise, dinleme amacının ortaya konulmasına ve dinlenecek konunun özelliklerinin belirlenmesine bağlıdır. Dinleyici ve konuşmacının amaca ulaşmasında dinleme teknikleri belirleyici unsurdur. Dinleme türü amaca, süreye ve konuya göre seçilmektedir (Arslan ve ark., 2008).

Dinleme türleri ile ilgili pek çok kaynakta farklı sınıflandırmalar yapılmıştır:

Özbay (2012), Anlama Teknikleri II Dinleme Eğitimi, adlı eserinde, dinleme türlerini “A. Ayrıştırıcı Dinleme ve Eğitimi B. İletişimsel Dinleme ve Eğitimi C. Estetik Dinleme ve Eğitimi Ç. Bilgi İçin Dinleme ve Eğitimi D. Eleştirel Dinleme ve Eğitimi ” olarak sınıflandırırken; Beyreli, Çetindağ ve Celepoğlu (2005), dinleme beceri ve tekniklerini “Dikkatli Dinleme, Doğru Dinleme, Eleştirel Dinleme, Not Alarak Dinleme” olarak sınıflandırmışlardır. Doğan (2012), ise Dinleme Eğitimi, adlı kitabında, dinlemeyi “Dinleme Şekilleri ve Dinleme Türleri” olarak iki ayrı sınıflandırmaya tabii tutmuştur. Dinleme şekillerini, “1. Etkileşimli Dinleme 2. Etkileşimsiz Dinleme” olarak ikiye ayırmıştır. Dinleme türlerini ise, “1. Ayırt Edici Dinleme 2. Estetik Dinleme 3. Etkili Dinleme 4. Eleştirel Dinleme 5. Empatik Dinleme” olmak üzere beş gruba ayırmıştır.

Akyol (2010), dinleme türlerini “Aktif Dinleme, Stratejik Dinleme, Diyalog ve Sunuya Dayalı Dinleme, Amaçlı Dinleme” şeklinde dört gruba ayırmıştır. Amaçlı dinlemeyi ise kendi içinde “Bilgi Edinmeye Dayalı Dinleme, Yorumlayıcı Dinleme, Eleştirel Dinleme ve Estetik Dinleme” şeklinde tekrar sınıflandırmıştır. Öz (2001), ise dinleme türlerini “Bilgi Edinmek İçin Dinleme, Karşılıklı Konuşmaları İzleyebilme, Konuşulanları Dinleme, Sesli Okuma Sırasında Dinleme, Bir Temsili-Bir Söz Korosunu Dinleme ” şeklinde sıralamıştır.

Yalçın (2006), ise dinlemeyi üçe ayırarak “Seçerek Dinleme, Katılımlı Dinleme, Eleştirel Dinleme” olarak üçe ayırmıştır. Ungan (2013, s. 142-143), dinleme türlerini “1. Etkili Dinleme Türleri, 2. Etkisiz Dinleme Türleri diye ikiye ayırmış daha sonrada Etkili Dinleme Türleri’ni kendi arasında “Gönüllü Dinleme, Stratejik Dinleme, Amaçlı Dinleme, Haz Almak İçin Dinleme, Eleştirel Dinleme ve” şeklinde sınıflandırmıştır. Yakıcı ve arkadaşları (2005), dinleme türlerini “Etkin Dinleme, Empatik Dinleme, Savunmacı Dinleme, Görünüşte Dinleme, Pasif Dinleme, Seçerek Dinleme, Yaratıcı Dinleme, Gönüllü Dinleme, Duygusal Dinleme, Tuzak Kurucu Dinleme ve Eleştirel Dinleme” olarak sınıflandırmasını yapmıştır. Ünalın (2006), dinleme türlerini “Seçerek Dinleme, Aktif Dinleme, Eleştirel Dinleme, Yaratıcı Dinleme ve Empatik Dinleme” olarak ayırmıştır. Wolvin & Coakley (1996) dinleme amaçlarını (1) Ayırt Edici Dinleme, (2) Estetik Dinleme, (3) Takip Edici Dinleme (4) Eleştirel Dinleme olmak üzere dörde ayırmaktadır.

Alanla ilgi bu sınıflandırmalar çokluk arz etse de dinleyici belirleyici unsurdur. Dinleme süreci, dinleyicilerin belirlediği amaçlar doğrultusunda şekillenmektedir. Bu amaç, dinleyicilerin kendilerine soracakları "Bunu dinleme nedenim ne?" sorusu çerçevesinde ortaya çıkmaktadır (Tompkins, 2009);

- a) Bu konuyu öğrenmek için mi?,
- b) Öğretmenin verebileceği bir cezadan kaçmak için mi?,
- c) Günlük bir diyalogu sağlıklı sürdürebilmek için mi?,
- d) Eğlenmek ya da zevk almak için mi?

Bunlar ya da bunlara benzer birçok soruya verilecek cevap doğrultusunda belirlenen dinleme amacı, dinleme süreci boyunca gösterilen fiziksel ve zihinsel tercihlerin belirleyicisi olmaktadır. Bir konferansta gösterilen dinleme davranışıyla bir şiir dinletisinde gösterilen dinleme davranışı fiziksel ve zihinsel olarak çeşitli farklılıklar gösterir. Konferansta, sempozyumda konuşmacı tarafından söylenenleri not alan ya da sorular soran bir dinleyici

kimse tarafından garip karşılanmaz; ancak aynı davranışlar bir sinema, tiyatro izler ve dinlerken, konser dinlerken ya da şiir dinletisinde gösterilirse bu yadırganacak bir durum olarak ortaya çıkar. Benzer şekilde bir şiir dinletisine gidildiğinde şiirlerin anlamına yoğunlaşılmasından ziyade ses ve ahengi oluşturan unsurların ön planda tutulması daha kabul edilebilir bir zihinsel süreç olarak karşımıza çıkabilir.

Bu araştırmada dinleyicinin dinlerken ulaşmak istediği amaçlar göz önünde bulundurularak dinleme türleri oluşturulmuştur.

Doğan'ın (2012), şekil yönünden dinlemeyi ikiye ayırdığı etkileşimli dinleme (1) ve etkileşimsiz dinleme (2) sınıflandırması tercih edilmiştir. Daha sonrada etkileşimli dinleme kendi içerisinde; (1) Ayırt Edici Dinleme, (2) Estetik Dinleme, (3) Takip Edici Dinleme (4) Eleştirel Dinleme olmak üzere dinleme türleri 4 başlık altında toplanarak açıklanmıştır.

Etkileşimsiz dinleme

Dinleyicilerin kısa süre içerisinde cevap oluşturmaya ya da konuşanın içeriğine müdahale etmesine imkân vermeyen durumlarda kullanılan dinleme türüdür. Amaç, karşı tarafın söylediklerini takip edebilmektir. Dinleyicinin anlaşılmayan yerlere ilişkin sorular sorması ya da yönlendirmelerde bulunulması söz konusu değildir. İçeriğin kaynak (konuşmacı) tarafından belirlendiği bu süreçte alıcıya (dinleyici) düşen görev, kaynağın iletilerini bir yandan takip ederken bir yandan da sorgulayabilmektir. Cevap vermeyi içermeyen dinleme etkinlikleridir. Konferans, konuşma ve radyo gibi dinlemeler bu grup içinde yer alır. Bu tür dinlemelerde dinleyici soru sormak veya başka nedenlerden dolayı araya giremez (Mead & Rubin, 1998; Özbay, 2005).

Doğan (2012), etkileşimsiz dinleme türünde dinleyicilerin karşılaştıkları en büyük sorunun düşünce hızıyla konuşma hızı arasındaki farktan kaynaklandığına değinir. Ona göre düşünce hızı konuşma hızından daha yüksek olduğu için etkileşimsiz dinleme türünde dinleyicilerin zihni konuşanın söylediklerini tamamlama yoluna gider. Bu hamleler

başlangıçta konuşanın söyledikleriyle ilgili olarak başlar ancak daha sonra ilgisiz yerlere doğru gider. Etkili dinleyicilerin bu noktada konuşanın söylediklerinden kopmayarak bir yandan içeriği kaçırmamaları diğer yandan da içeriğe ilişkin sorgulamalarda bulunabilmeleri gerekir.

Etkileşimsiz dinlemede kişi kendi iç dünyasıyla baş başadır. Düşünce hızı konuşma hızından daha yüksek olduğu için bu tür dinleme etkinliklerinde insan zihni ileri doğru hamleler yapar. Bu hamleler bazen dinlenen konunun bir yönü ile ilgiliymiş gibi başlar ama sonra düşünce başka noktalara gidebilir. Etkin dinleyiciler işte o anda kendilerini toparlamayı ve dinlemeye dönmeyi başarabilen dinleyicilerdir. Ayrıca etkin dinleyiciler düşünce hızı ile konuşma hızı arasındaki farkı oluşturan bölümde o ana kadar dinlemiş oldukları bölümleri kendi bilgileriyle karşılaştırarak değerlendirme, varsa konuşmacının konuşmasının altında yatan gizli mesajları algılama işiyle uğraşırlar. Ama bütün bunları yaparken bir taraftan da konuşmacının konuşmasını takip ederler. Kısacası konuşma boyunca aktif bir zihni süreç yaşarlar (Thompson, 1995).

Etkileşimli dinleme

Dinlemenin bu türünde dinleyicilerin konuşana etki edebilmesi, cevap oluşturabilmesi söz konusudur. Akademik ya da günlük iletişim ortamlarında karşılıklı diyaloga dayalı olarak gerçekleştirilen yüze yüze iletişimde, etkileşimli dinleme türünün kullanılması söz konusudur. Telefon ya da İnternet vasıtasıyla gerçekleştirilen sesli ya da hem sesli hem görüntülü iletişim ortamlarında da dinlemenin bu türü kullanılmaktadır. Etkileşimli dinlemede cevap oluşturabilmek ya da karşı tarafın konuşmasına sorular yoluyla yön verebilmek söz konusudur. Algılama ve cevap oluşturma işlemleri hızlı bir biçimde ve peşi sıra gerçekleştirildiği için algılamanın süratli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi gerekmektedir. Dikkat dağınıklığı, gürültü vb. nedenlerden dolayı mesaj algılanamamışsa, iletişim sürecinin kesintiye uğraması ya da farklı yönlere kayması söz konusu olabilir (Doğan, 2012). Bu

nedenle, etkileşimli dinleme türünü hedef alan sınıf içi etkinliklerde "dikkat, algı ve cevap oluşturabilme" becerileri üzerinde durulması gerekmektedir.

Etkileşimli dinleme ve etkileşimsiz dinlemede de kaynağın gönderdiği mesajların dinleyici tarafından algılanması söz konusu olmakla birlikte etkileşimli dinlemede bu algılama durumu daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü karşılıklı konuşmada, konuşan kişinin söylediklerini anında anlamak ve ona göre cevap vermek gerekmektedir. Dikkat dağınıklığı, gürültü vb. nedenlerden dolayı mesaj algılanamamışsa iletişim sürecinin kesintiye uğraması veya farklı yöne kayması söz konusu olabilir. Bu da can sıkıcı durumlar oluşturabilir. Büyük dikkat gerektiren bu özelliğinin yanında etkileşimli dinlemenin avantajlı yönü de vardır. Etkileşimli dinlemede dinleyici, tam anlamadığı bölümlerle ilgili anında sorular sorarak konunun biraz daha ayrıntılı ifade edilmesini veya farklı yönlerinin belirtilmesini sağlayabilir. Bu durumda dinleyerek anlama daha sağlıklı bir şekilde gerçekleşmiş olur (Tüzel, 2013).

Ana amaç diyalog kurmak ve bu diyalogu sağlıklı biçimde sürdürebilmektir. Karşı tarafın dediklerini anlayarak ona uygun biçimde cevap verebilme esastır. Ayrıca bu dinleme türünde, karşı tarafın görüşleri doğrultusunda söyleneceklerin kısa süre içerisinde revize edilerek yeniden ifade edilmesi de önem arz etmektedir. Öğrencilerin diyalog kurmak için dinleme becerilerinin geliştirilmesine yönelik gerçekleştirilecek sınıf içi etkinliklerde, karşı tarafı dinlediğini gösterme, uygun sorular sorabilme, konuşma sırası kendisine gelinceye dek uygun dinleme davranışlarını gösterebilme ve sırasını bekleme gibi beceriler üzerinde durulmalıdır. Günlük yaşam içerisinde kişilerarası iletişimin büyük çoğunluğunun karşılıklı diyaloga dayalı olarak gerçekleştirildiği düşünüldüğünde, bu dinleme türüne ilişkin etkinliklere Türkçe derslerinde yer verilmesinin gerekliliği daha iyi anlaşılacaktır.

Bu araştırmada etkileşimli dinleme; “Ayırt edici dinleme (1) , Estetik dinleme (2), Takip edici dinleme (3), Eleştirel dinleme(4)” olmak üzere dörde ayrılmıştır.

Ayırt edici dinleme

Seslerin birbirinden ayırt edilmesi için kullanılan dinleme türüdür. Amaç öğrencilerde ses farkındalığı oluşturmaktır. Bu amaçla yapılan dinleme etkinliklerinde; konuşma seslerinin tonları arasındaki farklılıklar (kızgın, mutlu, telaşlı, kaygılı vb.), doğadaki canlı ve cansız varlıkların seslerinin ayrımı, eş sesli sözcükler arasındaki söyleniş nüansları, ses tekrarlarının fark edilmesi, ahengi oluşturan seslerin belirlenmesi, yansıma sözcüklerin tespit edilmesi gibi becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi söz konusudur. “Ayrıştırıcı dinlemenin temel amacı sesler arasındaki farklılıkları ayırt edebilmektir. Ayrıştırıcı dinlemenin bir diğer amacı da sözsüz iletişimde bir hassasiyet geliştirmektir.” (Tompkins, 2005’ten akt. Özbay, 2012 s. 95). Özellikle okul öncesi dönemde ve ilkokul yıllarında ayırt edici dinleme üzerinde daha fazla oranda üzerinde durulmalıdır. Bu dinleme türünün geliştirilmesi için çeşitli etkinliklerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Estetik dinleme

Öğrencilerin bir hikâyeyi, bir şiiri, bir tiyatroyu ya da bir dinletiyi eğlenme, haz alma ve rahatlama amacıyla dinlemeleri söz konusudur. Estetik bir dinleme gerçekleştirme amacıyla olan öğrencilerin, yaşamlarıyla dinledikleri içerik arasında bağlantılar kurmaları, dinledikleri karşısında heyecanlanmaları ve özgürce çeşitli beklentilere girebilmeleri söz konusudur.

Estetik dinleme günlük yaşam içerisinde kendine geniş bir yer bulduğu için okul öncesi yıllardan başlayarak eğitim kademelerinin tamamında üzerinde durulmalıdır. Özellikle ilkokul yıllarında öğrencilerin estetik dinleme becerileri üzerinde daha yoğun olarak durulması, dinlemeye karşı motivasyonlarının artırılması açısından önemli görülebilir. Estetik dinlemede hemen hemen bütün öğrenciler öğretmenlerinin sesli olarak okuduğu güzel bir hikâyeyi dinlerken metni içselleştirir ve metinde var olan ikinci dünyaya geçerler (Özbay, 2012). Öğretmenlerin sınıfta öğrencilerine sesli olarak hikâye okuması göz ardı edilmeyecek

bir erkinliktir. Bu sayede öğrenci estetik dinleme olanağı elde ederken kendiliğinden dinleme stratejileri gelişecek ve başak dinleme etkinliklerinde bu beceriyi kullanabilecek.

Takip edici dinleme

Kaynağın çizdiği sınırlar çerçevesinde gerçekleşen bir dinleme türüdür. Öğrencilerin dinledikleri içerikte yer alan bilgi ve iletileri herhangi bir eleştirel yargıda bulunmadan anlamayı amaçlamaları söz konusudur. Ülkemizde genellikle öğretmenler tarafından sunuş yoluyla öğretim yaklaşımının tercih edilmesi nedeniyle bu dinleme türüne öğrenciler tarafından çok sık başvurulur. “Sesli okunan bilgilendirici metinler karşısında öğrenciler genellikle bu dinleme amacını tercih ederler.” (Tompkins, 2009, s. 213).

Takip edici dinlemede, konuşmacının amacının belirlenmesi, ana fikrin ortaya konulması, bilgilerin nasıl organize edildiğinin açıklanması gibi etkinlikler söz konusudur. Günlük hayattaki iletişim ortamlarında ve okuldaki ders işleme sürecinde en sık kullanılan dinleme türü olması nedeniyle öğrencilerin ‘takip edici dinleme’ becerilerinin geliştirilmesi önemlidir.

Eleştirel dinleme

Öğrencilerin dinledikleri içerikte yer alan iletileri eleştirel olarak değerlendirmeleri söz konusudur. Takip edici dinlemede olduğu gibi öğrencilerin yine iletileri anlamaları beklenir; ancak eleştirel dinleme amacında olan bir öğrenci için iletileri anlamak yalnızca bir ön koşul niteliğindedir. Özbay (2012, s. 135), eleştirel dinlemeyi, “dinlediklerimizin doğru ve mantığa uygun olup olmadıklarını belirlemektir.” şeklinde; Doğan (2012), ise “ Hatalı veya mantıksız tartışmaları tespit etmek, ifade edilen sözlerin altında yatan anlamları ortaya çıkarmak için yapılan dinlemelerdir.” olarak tarif etmiştir.

Eleştirel dinlemede esas amaç, iletilerin arkasında yatan ikna ve propaganda tekniklerini çözümleyebilme, eksik bırakılan bakış açılarını ortaya koyabilme, alternatif bakış açılarını ortaya koyabilme; peşin hükümleri fark edebilme ve metnin diğer insanlar tarafından

nasıl anlaşılacağına duyarlı davranabilmedir.

Medyada yer alan haberler, reklamlar, siyasî konuşmalar ve tartışmalar eleştirel dinleme becerisinin kazandırılması için kullanılabilecek dinleme metinlerine örnek oluşturmaktadır. Günümüzde, ticarî ve ideolojik amaçla kurgulanmış medya iletilerinin artması nedeniyle eleştirel dinleme becerisi önem kazanmıştır. Bu nedenle öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir (Tüzel, 2014).

MEB, (2006) Türkçe Öğretim Programı'nda eleştirel dinleme/izlemeyi şöyle tarif etmiştir:

Amaç: Öğrencilere dinledikleri/izledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşünmelerini; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlayarak onlara kendi doğrularını buldurmaktır.

Uygulama: Sunulan bilginin konuşmacının kişisel duygu ve düşüncelerini mi yansıttığı, yoksa bilimsel verilere ve gözlemlere mi dayandığı hızlı bir şekilde analiz edilmelidir. Bunun için öğrencilerin konuya yönelik olarak aşağıdaki soruları sorma becerisini kazanmış olmaları gerekmektedir:

- Konuşmacının amacı nedir?
- Konuşmacı konuyla ilgili yeterli bilgi ve birikime sahip mi?
- Verilen bilgiler güncel ve geçerli midir?
- Konu tarafsız bir bakış açısıyla mı ele alınıyor? Eleştiriler doğru mu?
- Alternatif çözüm önerileri sunuluyor mu? Çözüm önerileri bilimsel mi?

Sonuç olarak bütün dinleme türleri, dinlemede ulaşılmak istenen hedef doğrultusundaki birer araçlardır.

Strateji

Strateji, kelimesi eski Yunancada “strategos” kökünden gelip generalin sanatı anlamına gelmektedir. TDK’da ise strateji, Fransızca bir kelime olup “strategie”, “ izlem, önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol” demek olarak açıklamıştır. Stratejinin genel manada “sevke etme, yöneltme, yönlendirme” anlamlarında kullanılmaktadır.

Strateji, amaç, yöntem ve teknik ile karıştırılmamalıdır. Strateji, daha genel ve kapsayıcıdır. Strateji, belirlenen bir hedefe geniş ve kapsayıcı bir açıdan bakmaktır. Yöntem ise belirli bir amaca ulaşmak için yapılan genel uygulamanın adıdır. Teknik ise yöntemin hangi yol ve usullerle gerçekleşeceğinin adıdır. Bu konuyu Arıcı (2010) şu şekilde somutlaştırmıştır: Balık tutmak isteyen bir kişinin, balığı denizde mi, gölde mi yoksa nehirde mi tutacağı strateji (yaklaşım); balığı kayıkla mı, tekneyle mi tutacağı yöntem; ağla mı, oltayla mı tutacağı ise teknik olarak düşünülebilir. O halde strateji yöntem ve tekniği içinde barındıran daha genel bir kavramdır diyebiliriz.

Öğrenme stratejileri

Öğrenme stratejileri, öğrenenin bilgiye ulaşmak için kullandıkları yöntem ve tekniklerdir (Rubin, 1975). Oxford’a (1990) göre öğrenme stratejileri, öğrenenin dil öğrenmeyi daha başarılı, kendi kendine yönelebilen, daha eğlenceli hale getiren davranışlar olarak ifade edilebileceği gibi, bilgi işleme ve şifreleme ilkelerine dayalı olarak bilişsel işlemi kolaylaştıracak ya da etkin duruma getirecek araçlar ve teknikler olarak da (Somuncuoğlu ve Yıldırım, 1998) ifade edilebilir.

Öğrenme stratejilerine olan ilgi, davranışçı yaklaşımlardan bilişsel yaklaşıma doğru bir yönelmeyle ortaya çıkmıştır. Davranışçı yaklaşımda öğrenmeye ilişkin olarak materyalin sunulmasının öğrenmeyi nasıl etkilediği üzerinde durulurken, bilişsel yaklaşımda gelen bilginin bellekte nasıl işlendiği ve yapılandırıldığı anlaşılmaya çalışılır (Demirel, 2002).

Öğrenme stratejisi, bireyin kendi kendine öğrenmesini kolaylaştıran tekniklerin her biridir (Özer, 2002). Bilişsel becerilerin birleşimi olarak nitelendirilen öğrenme stratejisi, öğrenenlerin öğrenme sırasında sahip oldukları ve kodlama sürecini etkileyen davranışları ve düşünceleridir. O halde öğrenme stratejisinin amacı, öğrenenin duyuşsal durumunu etkilemek ya da öğrenenin yeni bilgiyi seçme, edinme, örgütleme ve bütünleştirmesini kolaylaştırmaktır (Weinstein & Mayer, 1986).

Öğrenme stratejilerinin öğretimi

Öğrencilerin, öğrenme süreçlerinin farkına varmasını sağlayan öğrenme stratejileri, öğrenme sürecinin etkililiğini artırır. Öğrenciye bilgi aktarımını sağlayan öğrenme stratejilerinin öğretimi, öğrencilerin kullanabilecekleri stratejilerin neler olduğunu ve bu stratejilerin ne zaman ve nasıl kullanılırsa kendileri için yararlı olacağı onlara kavratıldığında etkili olabilir (Belet, 2005).

Öğrenme stratejileri, öğrencilerin gereksinimleri, öğretmenin niteliği, konu alanın özellikleri ve olanaklar doğrultusunda bağımsız ve bütünleştirilmiş öğretim yaklaşımlarından birisi ya da her iki yaklaşımında birlikte kullanılması yoluyla öğrencilere kazandırılabilir. Her iki yaklaşım da, bilgilendirme, öğretme, örnek uygulama yapma, değerlendirme ve uygulamaya geçirme olmak üzere beş aşamadan oluşur (Chamot, Anna & Pamela, 1999'dan akt. Belet, 2005). Bu aşamalara uygun stratejiler seçilir ve uygulanır. Oxford'a (1990) göre öğrenme stratejilerini öğrenciler nasıl kullanacaklarını bilirlerse öğrencilerin kullandıkları stratejiler daha eğlenceli ve daha başarılı hale gelir. Strateji eğitimi, öğrencinin performansını geliştirirken diğer yandan da öğrencinin daha otokontrollü davrandığı ve motivasyonunu arttırdığı görülmektedir (Cohen, 1998; Cohen & Apek, 1981; Oxford, 1990). Öğrenme stratejilerinin öğrenimi Erden ve Akman'a (1995) göre okul içi ve okul dışındaki deneyimlerde, deneme yanılma yoluyla ya da çevredeki bireylerin telkinleriyle gerçekleşmektedir.

Dinleme Stratejileri

Dinleme stratejileri, öğrencilerin metinleri dinlerken dinleme öncesi, sırası ve sonrasında istedik olarak kullandıkları yöntem ve tekniklerin tamamıdır. Öğrenciler dinlerken farklı anlama stratejileri kullanırlar. Dinlediğini anlama stratejileri şu basamaklardan oluşur: Bilgiyi kazanma, depolama, geri alma, bilgiyi kullanma (O'Malley, Chamot & Kupper, 1989; Vandergrift & Goh, 2009).

Bazı alan uzmanları dinleme stratejilerinin ihtiyaca göre şekillendiği üzerinde durmuşlardır. Danimarkalı dilbilimci Claus Faerch dinleme stratejisini ikiye ayırıyor: Psikodilbilimsel strateji (1), Davranışsal strateji (2).

Psikodilbilimsel strateji, zihinde olup da gözle görülmeyen düşüncelerdir. Dinleyicinin önceki bilgilerden hareket ederek dinlediği metin hakkında çıkarımda bulunmasıdır. Dinlediği metnin başlığından veya anahtar kelimelerden hareketle metni tahmin eder. Lynch (1996), bu stratejiyi içsel strateji olarak tanımlar.

Davranışsal strateji, görülebilen davranışlardır. Bu stratejide konuşmacı ile dinleyici arasındaki ilişki üzerinde durur. Konuşmacı ile dinleyici arasında “genel ya da özel rica, bu kısmı anlamdım, bunun anlamı ne?” gibi durumlar bu stratejiyi belirler. Lynch (1996), bu stratejileri etkileşimli strateji olarak tanımlar. Bu etkileşimli strateji konuşmacı ile dinleyici arasındaki uyuma bağlıdır.

Dinleme becerisi bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Dinleyiciler, dinleme öncesinde, sırasında ya da sonrasında bir dizi zihinsel ve fiziksel faaliyette bulunmaktadır. Dolayısıyla dinlemenin bir anda başlayıp sona eren anlık bir durumdan ziyade içerisinde bir dizi tercih barındıran bir süreç olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu süreçte doğru tercihler dinleme sürecinde dinleyicilere yardımcı olurken yanlış tercihler ise dinleyicilerin anlam kurmalarını zorlaştırmaktadır (Tüzel 2013). Faerch & Kasper (1983), dinleme stratejilerini ikiye ayırıyorlar: Zihinsel dilbilim stratejileri (1), Davranışsal strateji (2).

Zihinsel dilbilim stratejileri, zihinde olan görülmeyen eylemlerdir. Sözün gelişine göre bağlantılı ipuçları, arka plan bilgileri ya da kelimenin yapısından anlamını tahmin etme gibi. Davranışsal strateji ise görülebilir stratejilerdir. Konuşmacı ile iletişim söz konusudur. Dinleyicinin konuşmacıya “anlamadım ya da söylediğiniz şeyin anlamı nedir?” veya bir şeyi kabul etmediğini konuşmacıya ifade etmesidir. Bütün bunlar etkileşimli stratejilerdir.

Fujita (1984), dinleme stratejilerini başarılı ve başarısız dinleyiciler olarak sınıflandırmıştır.

Tablo 2

Başarılı ve Başarısız Öğrencilerin Kullandıkları Dinleme Stratejileri

Başarılı Öğrenciler	Başarısız Öğrenciler
Metnin başlığından metni tahmin eder.	Bildiği metinleri dinlerler.
Metnin ana fikrini bulurlar	Dinleme öncesi hazırlık yapmazlar
Anahtar kelimelerden metnin konusunu tahmin ederler	Metni olduğu gibi anlarlar
Metin hakkında tahminde bulunurlar	
Metnin anlamını kavrarlar	

Kaynak: (Fujita, 1984)

Chamot (1988a, 1988b), dinleme stratejileri kullanmayı öğrencilerin kendi kendilerine kullandıklarını keşfetmiştir. Chamot dinleme stratejilerini üstbilişsel stratejiler ve bilişsel stratejiler olmak üzere ikiye ayırmıştır.

Tablo 3

Üstbilişsel Stratejiler ve Bilişsel Stratejiler

Üstbilişsel Stratejiler	Bilişsel stratejiler
Ayrırt edici dinleme	Not alma
Öz değerlendirme	Ayrıntılı dinleme
Problem tanımlama	Sonuç çıkarabilme
	Özetleme
	Gruplandırma

Kaynak: (O'Malley & Chamot, 1990).

Dinleme stratejileri kullanan öğrencinin dinlediği metindeki farklılıkları daha hızlı ve doğru kavradığı (Su, 2002); strateji kullanımı ile öğrencinin performansı arasında olumlu bir uyumu olduğu (Bialystok, 1981) doğru stratejiyi kullanma öğrencinin performansını etkilediği (Chamot & Aphek, 1981; O'Malley, 1985) alan uzmanları tarafından ifade edilmiştir.

Gerek günlük hayatta gerekse de okul yaşamında her yaştan bireyin dinleyerek geçirdikleri zaman düşünüldüğünde, dinleme becerisinin sistemli şekilde ele alınmasının gerekliliğini vurgulamak gerekmektedir. Planlı bir şekilde uygulanan dinleme stratejileri öğrenenin performansına ve öz öğrenme yetisine yardımcı olur (Mendelsohn, 1994; Cahamot, 1995). İyi bir dinleyici, neyi, nasıl dinleyeceğine, metin türlerine göre farklı dinleme stratejileri belirler ve uygular. Tüm eğitim kademelerinde, dinleme eğitimi üzerinde önemle durulmalı ve dinleme becerisinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar diğer dil becerilerine yönelik yapılan çalışmaların gölgesinde kalmamalıdır. Öğrencilere, yaşamlarında karşılaşacakları her türlü dinleme metninin bir örneği eğitim yaşamlarında çeşitli etkinlikler yoluyla tanıtılmalıdır (Doğan, 2012). Başlangıçta öğrenciler dinleme stratejilerini kullanmada yetersiz olacaklardır; ancak zamanla öğretmenlerin yardımı ile öğrenciler dinleme stratejilerini nasıl kullanacaklarını öğreneceklerdir (Euck, 2001).

Dinleme stratejisi öğretiminin gerekli olduğu alan uzmanları tarafından ortaya konmuştur. Dinleme stratejileri üzerinde yapılan geniş kapsamlı çalışmalar gösteriyor ki, dinleme stratejileri öğretiminin “müfredattaki farklı metinler, konuşma, yazma, anlama, kelime öğrenme, hafıza eğitimi ve çözüm tekniği geliştirmede” katkısı fazladır (Cohen, 1998; Cohen & Aphek, 1981; Oxford, 1990). Okullarda halen en fazla tercih edilen öğretim yöntemi öğretmenin içeriği anlatmasına dayalı olarak gerçekleştirilen sunuş yöntemidir (Imhof, 2008). Bu yöntemde öğrencilerin dinleme becerilerini kullanmaları esastır. Dolayısıyla okulda ya da yaşamda gerçekleşen öğrenmeler açısından dinleme kritik bir öneme sahiptir.

Dinleyicinin belirlediği dinleme amacını gerçekleştirmek için dinleme sürecinde

başvurduğu bir dizi kolaylaştırıcı davranış olarak tanımlayabileceğimiz dinleme stratejilerini üçe ayırmak mümkündür:

- Dinleme öncesinde kullanılacak stratejiler
- Dinleme sırasında kullanılacak stratejiler
- Dinleme sonrasında kullanılacak stratejiler

Dinleme öncesinde kullanılacak stratejiler

Dinleme öncesinde kullanılacak stratejiler, öğrencileri dinlemeye hazırlamayı amaçlar. Bu hazırlığın hem fiziksel hem de zihinsel boyutu vardır. Dinleme öncesi kullanılacak stratejilerin fiziksel boyutu içinde ilk sırayı, öğrencinin işitmesinin sağlıklı olması, sınıfta sessizliğin sağlanması alır. Sınıftaki sessizlik, dinleme sırası ve sonrasında da devam etmelidir. Fiziksel boyut içinde ele alınması gereken diğer özellikler; ses kaynağının, sesin bütün öğrenciler tarafından rahatlıkla işitilebilecek şekilde düzenlenmesi, sınıftaki havanın ne çok sıcak ne çok soğuk olması, sınıf veya okul dışından gelebilecek arka plan seslere karşı önlem alınması şeklinde belirtilebilir. Bu özelliklere dikkat edilmesi, dinlemenin sağlıklı gerçekleşmesi için çok önemlidir. Dinleme öncesi kullanılacak stratejilerin zihinsel boyutunda belirtilmesi gereken husus motivasyondur (Aras, 2010). Öğrencilere konuyla ilgili sorular sorarak; resimler, fotoğraflar göstererek onları dinlemeye hazır hâle getirmek, bu boyutta yapılabilecekler arasında yer alır. Yapılacak çalışmalar sayesinde, öğrencilerin, dinlenecek konuyla ilgili bilgileri, deneyimleri zihinlerinde canlanacak, bu durum onları konunun içine çekecek ve dinlemeye daha istekli hâle getirecektir. Ayrıca etkinlikler öncesinde onlara bazı açıklamalarda bulunmak ve sorular sormak, dinleme sırasında öğrencilerin not almalarını sağlayacaktır (Mastropieri & Scruggs, 2007).

Rixon (1986), dinleme öncesi stratejilerini üç grupta sınıflandırmıştır. Tablo 4'te Rixon'un oluşturduğu dinleme öncesi stratejiler verilmiştir.

Tablo 4

Rixon'un Dinleme Öncesi Stratejileri

Dinleme Öncesi Stratejiler	1. Şemayı Etkinleştirmek: Konu hakkında ne biliyorum? 2. Sebep: Niçin dinleyeceğim? 3. Tahmin: Ne dinlemeyi bekliyorum?
----------------------------	---

Tompkins (2009), dinleme öncesi stratejileri amaçlar doğrultusunda anahtar sorular oluşturarak belirlenen amacın gerçekleşeceği üzerinde durmuştur.

Tompkins (2009), dinleme öncesi stratejileri Tablo 5'teki gibi belirtmiştir.

Tablo 5

Tompkins'in Dinleme Öncesi Stratejileri

Strateji	Amaç	Anahtar Sorular
Amaç Belirleme	Seçici dinlemeyi sağlamak, ana hatları ayrıntılardan ayırmak.	Bu içeriği dinleme nedenim ne? Eğlenecek miyim, öğrenecek miyim yoksa bir cevap mı oluşturacağım?
Ön Bilgileri Harekete Geçirme	Önceden bilinenlerle yeni öğrenilenleri ilişkilendirmek.	Bu konuyla ilgili neler biliyorum?
Zihinde Canlandırma	Empatik dinlemeyi sağlamak.	Bu konuyla ilgili neler hissediyorum?
Ana Hatları Belirleme	Dinleme akışı hakkında haberdar olma.	Hangi sırayla neleri dinleyeceğim?
Tahminde Bulunma	Dinleme motivasyonunu arttırmak ve tahmin becerisini geliştirmek.	Bu metinde neler olacak, neler anlatılacak?
Sorular Oluşturma	Seçici ve amaçlı dinlemeyi sağlamak.	Oluşturduğum " ... "sorusunun cevabı nerede?
Beyin Fırtınası	Ön bilgileri harekete geçirme ve farklı bakış açılarını ortaya çıkarma.	Bu konu bende neler çağrıştırıyor?
Kayıt Yapmak İçin Hazırlık Yapma	Dinlenilecek içeriğin kaydedileceği araç ve gereci hazırlamak.	Dinlediklerimi kaydetmek için kullanacağım araçları hazırladım mı?

Temur (2001), öğrencilerin dinleme öncesi hazır hale gelmeleri için öz kontrol ilkelerinden yararlanabileceğini ifade etmiştir. Bunlar: “a) Dinlemeye hazır olacağım.

b) Neden dinlediğimi bileceğim. c) Dinleyeceğim şeye konsantre olacağım. d) Dinlediğim konuyu anlamaya çalışacağım. Dinlerken kendime: “ a) Konuşmacının konuşma amacını biliyor muyum? b) Benim konuşmacıyı dinleme amacım nedir? c) Konuşmacıya sorular sorabilir miyim? d) Dinlediklerimi kendi sözcüklerimle anlatabilir miyim?” gibi sorular sorarak dinleme öncesi öz kontrol sağlanacaktır (Temur, 2001, s. 92). Dinleme süreci, seslerin işitme yoluyla algılanması anında başlamaz. Etkili bir dinleme gerçekleştirilebilmesi için seslerin işitilmesinden önce başvurulması gereken bir dizi zihinsel ya da fiziksel davranış vardır (Mc Laughlin & De Voogd, 2004).

Literatür taraması yapıldıktan sonra tablo 6'da araştırmacı tarafından oluşturulan dinleme öncesi kullanılacak stratejilere, bu stratejilerin uygulanmasına yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 6

Dinleme Öncesi Kullanılacak Stratejiler

Dinleme Öncesi Kullanılacak Stratejiler	Açıklamalar
1 Hazırlık yapmak	Öğrencilerin dinleyecekleri konu hakkında bilgi edinmeleri, o konu hakkında başka kaynaklara yönelmeleri, dinleme sırasında kullanılacak materyallere yönelik hazırlık yapmak.
2 Önceki bilgileri kullanma	Öğrencilerin dinleme konusuna yönelik olarak bildiklerini hızlı bir şekilde zihninde canlandırma ları. Dinleyeceği metin ile bağlar kurma ları. Bu konu ile ilgili neler biliyorum.
3 Dinleme öncesi sorular oluşturma	Öğrencilerin dinleme sırasında önemli görülen noktalara odaklanabilmeleri için hedefler belirlemeleri.
4 Tahminde bulunma Anahtar kelime çalışması	Dinlenecek konu hakkında öğrenciler tahminlerde bulunur. Anahtar kelimenin amacı öğrencinin kavram gelişimini sağlamak, yeni bilgi ve kavramlara ilgisini çekmektir.
5 Amaç belirleme	Öğrencilerin niçin dinlediklerinin belirlemeleri. Dinlenecek konunun genel hatlarını, dinleme türlerinden hangisini kullanacağını belirlemeleri (Ayırt edici, estetik, takip edici, eleştirel dinleme)
6 Yöntem belirleme	Dinlenecek metne uygun yöntem belirler. Dinleme esnasında ses kaydı, not alma, soru sorma, ara özet isteme vb. yöntemlerini metnin türüne göre belirler.

Hazırlık yapmak

İyi bir dinleyici, dinlemeye önceden hazırlanması, dinleme planı yapması ve öğreneceği konulara odaklanması gerektiğini bilir. Etkin dinlemenin ön koşulu dinleme öncesi hazırlık yapmaktır.

Dinlenecek içeriğe yönelik ana hatların, dinleme etkinliği öncesinde öğretmenler tarafından kısaca özetlenmesi öğrencilerin dinlediklerini yapılandırmaları açısından önem arz etmektedir. Öğretmenin dinlenecek konu hakkında öğrencilerin hazırlık yapması için konun ismini vererek öğrencilerden araştırma yapmasını istemek dinleme öncesi stratejilere başlanması açısından önemlidir (Miles & Huberman, 1994). Öğretmenin yapacağı açıklamalar içerikle ilgili ayrıntılar içermemeli yalnızca genel akışı belirtmelidir.

Önceki bilgileri kullanma

Öğrencilerin anlam kurmalarında konuya ilişkin sahip oldukları ön bilgiler önemli bir değişkendir (Tüzel ve Kurudayıoğlu, 2013). Bu stratejinin kullanılması dinleme sürecinin başında ön bilgilerin harekete geçirilmesini içerdiğinden dolayı önem taşımaktadır. Dinleme sürecinde ön bilgileri etkinleştirmeye yönelik etkinlikler dinleme metninin geneline yönelik gerçekleştirilebileceği gibi metinde geçen anahtar kelime, kavram ya da olaylara yönelik olarak da gerçekleştirilebilir (Tompkins, 2009).

Dinleme öncesi sorular oluşturma

Bu stratejide dinleyicilerin, dinleme öncesinde çeşitli sorular hazırlamaları ve dinleme sürecinde de bu soruların cevaplarını aramaları esastır. Öğrencilere dinleyecekleri metin öncesi konu ile ilgili ön bilgiler hatırlatılır, öğrencilere dinleyecekleri konu hakkında ipuçları vermeye çalışılır. Dinleyecekleri metnin kahramanlarının kim olacağı, konuda neler anlatılacağı öğrencilere sezdirilmeye çalışılır. Konu ile ilgili dikkat çekici sorular sorulur, sorular oluşturmaları istenir. Bu bölüm giriş niteliğindedir. Öğrencilerin motive edilmesi esastır. Konuya öğrencilerin dikkati ne kadar çok çekilirse dinleme de o kadar canlı olacaktır

(Yangın, 1998).

Dinleyiciler kendilerine "Bu metinde ulaşmak istediğim amacım ne?", "Bu metinden ne öğrenmek istiyorum?" şeklinde sorular sorarak öğrenmek istediklerini belirlemeli ve bunlara yönelik olarak çeşitli sorular hazırlamalıdır. Temur (2010), yaptığı deneysel çalışmada dinleme öncesinde verilen soruların öğrencilerin dinlediğini anlamalarına olumlu yönde katkı sağladığını ortaya koymuştur.

Tahminde bulunma, anahtar kelime çalışması

Dinleme öncesinin ilk aşamalarından bir tanesi de öğrencinin dinleyeceği metin hakkında tahminde bulunmasıdır (Harmer, 2010). Öğrencilerin dinleme öncesinde metne yönelik tahminlerde bulunması, bu tahminlerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini süreçte kontrol etmelerini gerekli kılacağından dinleme sürecinde metni takip etme ve dikkat sürelerini arttırmaktadır. Öğretmenler çeşitli görsellerden yararlanarak ya da metnin ortasından ya da sonundan parçalar dinleterek olayların ya da durumların öncesini veya sonrasını tahmin etme etkinlikleri gerçekleştirebilirler. Dinleyecekleri metinde geçen anahtar kelimeler verilerek öğrencilerden kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri istenir. Böylece kelimedenden hareketle öğrencilerin metnin içeriğine yönelik tahminleri alınır. Demirel (2002), metnin konu hakkında tahminde bulunmak için dinlenecek konunun başlığı söylenir, resim ve ipuçları verilerek metnin kestirilmesi istenir ve böylece dinleme öncesi hazırlık yapılır.

Öğrenciler metni dinlemeden tahmin yapmaya yönlendirilmelidir. Bu aşamada önemli dinlenecek metnin seyri esnasında öğrencilerin tahminlerle derse katılımlarının sağlanmasıdır. Öğrenciler metnin gidiş durumuna göre tahminlerini, olayın nasıl gelişebileceği yönündeki düşüncelerini söylerler. Bu, metin dinlenmeden önce yapılır. Böylece sade bir metin dinleme yerine, öğrencilerin düşünmesi, düşüncelerinin dile getirilmesi, yaratıcılıklarının geliştirilmesi ve konuyu daha iyi kavramaları sağlanmış olur.

Amaç belirleme

Öğrenciler dinlemeye ilk başladıklarında genellikle metnin ana fikrini belirlemek için dinlemelilerdir (Harmer, 2010). Dinleme öncesinde dinleyicilerin belirli bir amacının olması dinleme sürecini sistematik hale getirir. "Bu metni dinleme nedenim ne?" sorusuna verilecek cevap dinleme sürecinde yapılacak tercihleri sınırlaması ve belirli bir noktaya yönlendirmesi açısından önemli görülmektedir. Dinleme amacını belirlenmesinde "Dinleme sonucunda neler öğrenebileceğinizi düşünüyorsunuz? , "Bunu dinlememizin nedenleri neler olabilir?" soruları sorularak öğrenciler dinleme amaçlarını belirlemeye yönlendirilmelidir.

Dinleme sırasında kullanılacak stratejiler

Dinleme süreci öncesinde kullanılan bir takım stratejiler olduğu gibi dinleme sırasında da kullanılacak bir takım stratejiler mevcuttur. Dinleme öncesi stratejilerini gerçekleştirmiş bir öğrenci belirlediği amaç doğrultusunda dinleme sırasındaki stratejilerini daha rahat uygulayacaktır. Öğrenci dinleyeceği metinde hangi dinleme türünü kullanacağını öncelikle belirler (Opitz, M. & Zbaracki, M., 2004). Dinleme sırasında, dinleme öncesi yaptığı tahminleri kontrol eder ve yeni tahminlerde bulunur. Öğrencinin böyle tahminlerde bulunması onun dinlediği metne karşı motivasyonunu artırır (Rubin, 1995).

Rixon (1986), dinleme sırası stratejileri önceki tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma; dinlenen metinden hedeflenen öğrenmelerin gerçekleşip gerçekleşmediği yönünde gözlemler diye sınıflandırmıştır. Tablo 7’de Rixon’un dinleme sırası stratejilere yer verilmiştir.

Tablo 7

Rixon'un Dinleme Sırası Stratejileri

Dinleme Sırası Stratejiler	1. Gözlem (1): Dinleme öncesi tahminlerine cevap buldun mu? Yeni Tahminlerde bulundun mu? 2. Gözlem (2): Dinlediğin metinden ulaşmak istediğin hedefleri elde ettin mi?
----------------------------	--

Tompkins, (2009) dinleme sırası stratejileri tablo 8'deki gibi belirtmiştir.

Tablo 8

Tompkins'in Dinleme Sırası Stratejileri

Strateji	Amaç	Anahtar Sorular
Not Alma Tekniklerinden Yararlanma	Dinlenenlerin kayıt altına alınması.	Dinlediklerimi en etkili şekilde nasıl kayıt altına alabilirim?
Grafik Düzenleyicilerden Yararlanma	Dinlenenlerin belirli bir amaç ve düzen içerisinde not almak.	Bana gerekli olan içeriği hangi başlıklar altında not almalıyım?
Soru-Cevap Etkinlikleri	İçeriğin dinlenen kısmının ne kadar anlaşıldığını ölçmek.	Dinlediğim içerikte geçen ". " ile ilgili ne biliyorum?
Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma	Dinleme öncesi tahminlerin doğruluğunun kontrol edilerek yeni tahminler oluşturulması.	Tahminlerimin hangileri doğru? Bundan sonra ne olacak?
Görselleştirme	İçeriği hatırlamayı kolaylaştıracı kişisel semboller oluşturmak.	Bu içeriği en kısa biçimde hatırlayabilmek için ne tür bir simge kullanmalıyım?
Tekrar Dinleme	Anlaşılmayan yerleri tekrar dinlemek.	Nereyi anlamadım? Anlamadığım yeri en uygun biçimde tekrar nasıl dinleyebilirim?
Analoji Kurma	Dinlenen içeriğin daha önce yaşananlara benzetilerek anlamının kolaylaştırmak.	Bu, hayatımda daha önce karşılaştığım hangi olaya, duruma vs. benziyor?
Empati Kurma	Dinlenen içerikte geçen olay, durum ya da şahıslarla duygudaşlık kurmak.	Ben bu durumla, olayla, kişiyle vb. karşılaştıysaydım ne hissederdim?

Önce genel bir dinleme daha sonra özel bilgiyi bulmak amacıyla dinleme yaptırılmalıdır. Aynı metin birkaç kez dinlenebilir. Aynı metin ikinci kez dinlenebilir. Bu ikinci kez dinlemenin sebebi metni detaylandırmak ve metinle ilgili detay içeren sorulara cevap verebilmektir. Ayrıca her dinleyiş yeni sorulara ve cevaplara kapı açacaktır.

Bazı alan uzmanları metinlerin bir kez dinlenmesi gerektiğini savunuyorlar; çünkü gerçek hayatta 2. veya 3. kez dinleme şanslarının olmayacağını ifade ediyorlar. Amaç öğrencilere bir bilgiyi öğretmek ise onların kaygılarını azaltmak, istenilen bilgiyi öğretmek

için dinleme birden fazla yapılabilir (Rubin, 1995). Metinlerin özelliklerine göre de “zorluk, uzunluk, motivasyon, öğrenci ihtiyacı vb.” dinleme sayısı değişebilir. Dinlemenin kaç defa yapılacağını doğru planlamak öğretmenin sorumluluğundadır. Bazen aynı metni üç defa dinlemekte öğrencilerde sıkılmaya neden olabilir. Öğrenci, aynı metni üç defa dinledikten sonra bile metni kafasında kodlayamıyorsa aynı metni defalarca dinlese bile metnin o kısmını anlayamamaktır. Uzun metinler için öğretmen dinlemeyi durdurarak metni bölerek parça parça dinletebilir. Bu sayede öğrenciyi aşırı yormaktan kurtarır, öğrenciyi daha ulaşılabilen geniş bilgiyi elde etmesi sağlanmış olur (Harmer, 2010). Literatür taraması yapıldıktan sonra araştırmacı tarafından oluşturulan dinleme sırasında kullanılacak stratejilere, bu stratejilerin uygulanmasına yönelik açıklamalara Tablo 9'da yer verilmektedir.

Tablo 9

Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler

Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler		Açıklamalar
1	Not alma	Öğrencilerin dinlediklerini farklı biçimlerde (yazılı, görsel ya da elektronik ortamda) kayıt altına almaları. Hangi tür bilgilerin not alınması gerektiği doğrultusunda not alırlar.
2	Soru-cevap	Dinlenen kısmın ne kadar anlaşıldığını ölçmek. Dinlemeyi canlı tutmak amacıyla öğrencinin kendi kendine sorular sorması.
3	Görsel sahne oluşturma	Öğrencilerin dinlediklerini görsel olarak görmelerini sağlamak, dinlediğini somutlaştırmasına yardımcı olmak amacıyla şekiller ve çizelgeler oluşturma.
4	Vurgu ve tonlama	Öğrencilerin dinleme metnindeki farklı vurgu ve tonlamaya dikkat ederek cümlenin anlamı ile ilgili çıkarımlarda bulunması.
5	Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma	Dinleme öncesi tahminlerin doğruluğunun kontrol edilerek yeni tahminler oluştururlar.
6	Empati kurma	Öğrencilerin dinledikleri içerikte geçen olay, durum ya da şahıslarla duygudaşlık kurmaları.
7	Tekrar dinleme	Anlaşılmayan yerleri tekrar dinlemek.
8	Ara özet yapma	Dinlemede dikkati tekrar toplama. Eksiklikleri giderme.
9	Yaşamla ilişkilendirme	Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak.

Not alma tekniklerinden yararlanma

Dinleme sırasında bir konunun öğrenilmesi, sözel ve sözel olmayan birçok kanalın aynı anda açık olması veya dinlenen metnin sonradan değerlendirilip kavranılması isteniliyorsa söylenenlerin kayıt altına alınması gerekmektedir. Kayıt altına alma kağıt kalemle, ses kayıt cihazları, video cihazları veya gelişen yeni teknolojik ürünler vasıtası ile olabilir. Eğitim ortamlarının olduğu okullarda çoğunlukla kâğıt ve kalem kullanılarak bu strateji uygulanmaktadır. Not alma ve alınan notları sonradan tekrar düzenlenmesi öğrenmeyi olumlu yönde etkiler. İyi bir dinleyici olmanın temel kuralı iyi not tutmak, iyi not tutmanın yolu da iyi bir dinleyici olmaktır (Yangın, 1998).

Öğrencilerin yazma becerisini kazanmaları ile birlikte ilkökul öğretmenleri öğrencilerine görsel işaretlerden yararlanma, anahtar kelimeleri not alma, işaretler oluşturma, ilişki haritaları oluşturma gibi not alma tekniklerini kazandırmaya yönelik etkinlikler tasarlamalıdır. Dinleme sürecinde not almanın işitilen her şeyi kaydetmek olmadığı; önemli noktaların ve anahtar kavramların kayıt altına alınması esasına dayandığının öğrencilere kavratılması önem taşımaktadır.

Derste not alma üç adımda gerçekleştirilmelidir:

- a) Dersten önce hazırlanma.
- b) Dersi dikkatle dinleme ve ders süresince not alma.
- c) Dersten sonra çalışmak için alınan notları kullanma.

Not alırken bazı kurallara dikkat etmemiz gerekmektedir:

- Sıkışık bir şekilde not tutulmamalıdır. Not tuttuğumuz sayfanın altında, üstünde, yan taraflarında boşluk bırakılırsa buralara eksik kalan bilgiler daha sonra yazılabilir.
- Dinleme ile not tutma arasında bir denge olması gerekir. Dikkatimizi sadece dinlediğimiz metne verirsek doğru bir şekilde not tutamayız. Çok detaylı şekilde not

almaya kalkışırsak bu sefer de anlatılanları anlamamız güçleşir ve bu da dinlemeyi olumsuz etkiler.

- Öğrenci dinlediklerini kendi cümleleriyle not almalıdır. Bu şekilde dinlediklerini özetleme imkânı bulur. Bazen dinlediklerini birebir not tutmaları gerekebilir. Bu durumda aynen not alınmalıdır.
- Dinlenen metnin ana fikri, önemli noktalarını not etmek önemlidir (Harmer, 2012; Yangın, 1998).

Not alma dinleme becerisinde dikkatin en yüksek seviyeye çıkmasına yardımcı olan çok önemli bir dinleme stratejisidir. Harmer'in (2010) ifadesi ile not alma bir hayat becerisidir. Harmer'in (2010), Mendelsohn and Rubin'den aktardığı not alma tekniklerini Tablo 10'daki gibi ifade etmiştir.

Tablo 10

Not Alma Teknikleri

Not Alma Teknikleri	Ayrıntı – Gerekçe – Örnekler
1 Sadece önemli bilgiyi seçmek	Her şeyi yazmayın. Bilginin yoğun olduğu yerleri not alın
2 Kendi kelimelerini kullanmak	Not alırken kendi kelimelerinizi kullanın. Bilginin kişiselleşmesi
3 Başlık ya da yan başlık kullanmak	Yan başlık kullanarak metni iki bölün. Bu sayede metin daha açık hale gelir ve kolay hatırlanması sağlanır.
4 Boşluk bırakmak	Not alırken boşluklar bırakmak konu ile ilgili yeni bilgiler yazılmasını kolaylaştırır.
5 Kısaltmalar kullanmak	Kendi kısa yazınızı oluşturun. Mesela sesli harfleri silip sessizleri yazmak gibi. Cep telefonlarındaki mesajlar gibi.
6 Sembol ya da numara kullanmak	Matematiksel terimler kullanılabilir. “+, =” gibi terimler, numaralar kullanılarak listeler oluşturulabilir.
7 Vurgulu işaretler kullanmak	Önemli bilgiyi vurgulamak için önemli kelime ya da cümlenin altını veya üstünü çizin. Büyük harfler kullanın.
8 Şema kullanmak	Dinlenen metin şema haline getirilebilir.

Etkin ve doğru not almak, akademik, profesyonel ve gündelik hayatta başarılı olmak için çok önemlidir. Not almak uzun süre dikkat ve sabır isteyen bir çalışmadır. O yüzden not alırken motivasyonun hep üst düzeyde olması gerekir.

Soru-cevap etkinlikleri

Dinleme esnasında dinleyicilerin kendilerinin oluşturdukları ya da öğretmen tarafından belirlenen soruların cevaplarını aramaları, anlam kurma sürecinde seçiciliği arttıracığı için önemli bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. İlkokulun ilk yıllarında öğretmen yardımıyla belirlenebilecek bu soruların zamanla öğrenciler tarafından bağımsız olarak belirlenebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin sınıf seviyesi arttıkça soruların belirlenmesinde daha az müdahaleci olması beklenir.

Dinleme esnasında dinleme belirli bir bölümde kesilmeli o ana kadar dinlenilmiş kısım ile ilgili öğrencilere açıklayıcı sorular yöneltilmelidir. Bu soruların yönlendirici olmamasına dikkat edilmelidir. Bu sorular daha önceden hazırlanmış etkinlikler olabileceği sözlü soru cevap şeklinde de olabilir.

Dinleme sırasında konuşmacının iletmek istediği mesajı tam anlamak için, eksik kalan veya anlaşılmayan kısımlar konuşmacıya sorulmalıdır. Konuşmacıya soru sormak, dinlemenin üst seviyede gerçekleştiğini gösteren önemli bir kriterdir. Soru sormak sadece dinleyici açısından değil, konuşmacının konuşma içinde farklılıkları görmesi, ona yeni bakış açıları kazandırması açısından da önemlidir (Yangın,1998). Diğer yandan diğer dinleyicilerin de anlamadıkları bölümleri açıklaması açısından da soru sormak önemli bir dinleme sırası stratejisidir.

Dinleme sırası soru-cevap oluşturmaya yönelik şu tarz sorular oluşturulabilir:

- Dinlediğini metinde daha sonra ne olmuş olabilir?
- Konuyla ilgili bir örnek verebilir misiniz?
- Bu metinden ne hissettiniz? (Tompkins, 2009)

Bu farklı soru biçimlerini kullanarak konuşmacıya kendisini gerçekten dinlediğimizi ve konu hakkında daha fazla şeyler öğrenmek istediğimizi belirtiriz. Bu sorular aynı zamanda dikkatin de olumlu bir göstergesidir.

Görselleştirme

Dinlenen metinde geçen olay ya da olaylar görsel araçlarla canlandırılabilir. Bunda amaç, öğrencilerin duyduklarını görsel olarak görmelerini sağlamak, böylece metni daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktır. Bunun için resim, fotoğraf, çizgi resim ve posterler kullanılır. Öğrencilerin, dinleme esnasında kullanabilecekleri stratejilerden bir tanesi de önemli gördükleri hususları görselleştirmeleridir. Günümüz öğrencilerin kelimelerle meşgul olmaktan çok görsellerle meşgul olmayı sevmektedirler (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010; Tüzel, 2010). Bu stratejide amaç, öğrencilerin ayrıntılı betimlemeler içeren görseller çizmeleri değil söylenenleri daha sonra hatırlamalarını kolaylaştıracak kişisel sembol ve çizimler oluşturabilmeleridir.

Anlam kurma sürecinin somutlaştırması ve sistematik hale getirmesi açısından dinleme sürecinde görsellerden yararlanmak yararlı olmaktadır. Dinleme metnindeki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konulmasında, önemli noktaların, çelişkili ifadelerin belirlenmesinde, konunun, ana fikrin, yardımcı fikirlerin ve bakış açılarının tespit edilmesinde kullanılacak görsellerin yaş ve sınıf seviyesi dikkate alınarak belirlenmesi önem taşımaktadır (Garner & Bochna, 2004).

Vurgu ve tonlama

Dinlenen metnin ana düşünceleri, öğretmenin dikkatle üzerinde durduğu noktalardandır (Çeçen, 2014). Öğretmen, ana noktaları ayrıntılar, açıklamalar ve örneklerle destekler. Konunun önemli kısımları vurgulanırken öğretmenler birçok ipucu verir. Öğrenci bu ipuçlarına karşı bilgili olursa, ana noktaları bulması kolaylaşır.

Dinleyen, metindeki vurgu, tonlama, kelime, dil bilgisi öğelerinden yararlanarak

anlama ulaşmaya çalışır. “Metinde özel bir bilgiyi yakalamak isteyen dinleyicilerin kullandıkları strateji türüdür. Metnin tamamı değil, ihtiyaç duyulan yer dikkatli bir şekilde dinlenir.” (Temur, 2010, s. 310).

Tahminlerini kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma

Dinleme esnasında öğrencilerin dinleme sürecinin başında belirledikleri tahminlerin doğru olup olmadığını kontrol etmeleri ve buna bağlı olarak yeni tahminlerde bulunmaları, dinleme sürecinde hem motivasyonlarını korumaları açısından hem de metinden doğru anlam kurmaları açısından önem arz etmektedir.

Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma bir karşılaştırma sürecidir; düşünceleri yakalama, düşüncelerin önemini saptama ve diğer düşüncelerle ilişkileri bulmayı içerir. Öğrenci dinleme esnasında dinlediklerinden hareketle daha sonra neler söyleneceğini tahmin etmeye çalışmalıdır (Garner & Bochna, 2004). Öğrencin tahmin stratejisini uygulaması dinlenen metne karşı motivasyonunu hep üst düzeyde tutmasını sağlayacaktır.

Empati kurma

Bu stratejide, öğrencilerin metinde geçen olay, durum, ya da şahıslarla duygudaşlık kurmaları amaçlanmaktadır. Öğrencilerin dinleme sürecinde “Ben olsaydım ... yapardım”, “Ben ... ile karşılaşırdım...” türünden ifadeler kullanarak şahıs kadrosu ve yaşananlar karşısında neler yapabileceklerini ifade etmeleri beklenir. Bu stratejide ön bilgilerin ve deneyimlerin dinleme sürecine dâhil edilmesi söz konusudur (Tüzel, 2013).

Tekrar dinleme

Bu stratejide amaç öğrencilerin dinleme metnindeki önemli gördükleri yerlere geri dönebilme becerilerini geliştirmektir. Özellikle öğretmenin bir metni okumasına dayalı olarak gerçekleştirilen etkinliklerde yararlanılabilecek bir stratejidir. Öğrencilerden beklenen metnin belirli bir yerini tarif ederek orada yer alan bilgilerin yeniden tekrar edilmesini sağlamalarıdır. Böylece anlaşılmayan ya da eksik kalan yerlerin daha iyi anlaşılması sağlanır. Metin ses

cihazından dinleniyorsa genel denilen birinci dinleme yapılmalı daha sonra detaylı dinlemen gerçekleştirilmelidir (Danks & End, 1987). Metin türüne göre dinleme sayısı değişebilir. Bazen üç ve daha fazla dinlemelerde öğrencilerde duyarsızlaşmaya yol açabilir. Kimi zamanda dinlenen metnin bir bölümü anlaşılabilir, bu durumlarda sadece o bölümler dinlenmelidir.

Ara özet yapma

Özeti veren sorular yararlıdır, çünkü konuşmacıyı baştan itibaren dinlediğimizi gösterir. Bu tip sorular yansıtma cümleleri gibi bir dinleyici olarak konuşmacının sözlerini yorumlamamıza yardımcı olacaktır. Böyle sorular sadece olguların kısaca gözden geçirilmesi ya da özetlenmesi için değil daha da önemlisi, konuşmacının söylediklerinin temel fikrini anlamamız için yararlıdır: Anladığımı kadarıyla? Eğer doğru anladıysam? Yani söylediniz?

Bu ve benzeri sorular ile ara özet yapılmalı ve anlaşılmayan kısımlar varsa zaman geçirilmeden düzeltilmeye çalışılmalıdır.

Yaşamla ilişkilendirme

Öğrencilerin dinledikleri metin geçen duru ya da olayları kendi yaşamlarında karşılaştıkları olaylarla ilişkilendirmelerine ve onlara benzetmelerine dayalı bir stratejidir. Öğrencilerin dinleme sürecinde “Bu benim hayatımdaki ...’ya benziyor.”, “... gibi” türünden ifadeler kullanarak dinlediklerini anlamlandırmaları esastır (Tüzel, 2013). Bu stratejinin kullanılmasıyla dinleme öncesinde harekete geçen ön bilgiler, dinleme esnasında işe koşulmuş olur.

Dinleme sonrasında kullanılacak stratejiler

Dinleme öncesinde ve sırasında gerçekleştirilen anlamayı kolaylaştırıcı bir takım fiziksel ve zihinsel davranışlar olduğu gibi dinleme sonrasında da başvurulacak bir takım davranışlar vardır. Tompkins’in (2009) oluşturduğu dinleme sonrası stratejilere Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11

Tompkins'in Dinleme Sonrası Stratejileri

Strateji	Amaç	Anahtar Sorular
Özetleme	Dinlenenlerin ana hatlarını ifade etmek.	Dinlediklerimi önemli yerleri atlamadan ve gereksiz ayrıntılara girmeden nasıl ifade edebilirim?
Yeniden İfade Etme	Dinlenenler doğrultusunda düşüncelerini gözden geçirerek yeniden ifade etme.	Dinlediklerim önceki düşüncelerimde ne tür değişikliklere neden oldu ?
Çıkarımda Bulunma	Dinlediklerinde yer alan görüşler, durumlar ve olaylar arasında ilişkiler kurarak yeni bilgilere ulaşmak.	Metinde üstü kapalı biçimde neler ifade ediliyor? Bunları nereden anlıyorum?
Neden Sonuç İlişkileri Kurma	Ortaya atılan iddiaların nedenlerinin geçerliliğini kontrol etmek.	Bu nedenlerin bu sonuçları doğrduğundan emin miyim?
Tartışma	Farklı düşünceleri ortaya çıkararak eleştiri kültürünü arttırmak.	Benim dışındaki insanlar bu konuda ne düşünüyor?
Grafik Düzenleyicilerden Yararlanma	Dinlenenlerin belirli bir amaç ve düzen içerisinde not almak.	Bana daha sonra gerekli olabilecek içeriği hangi başlıklar altında not almalıyım?
Farklılıklar ve Benzerlikler Üzerinde Durma	Metinde ifade edilen en az iki duruma ilişkin benzerlik ve farklılıkları çözümlenme.	Bu durumlarla ilgili neler aynı, neler farklı?
Betimlemeler Yapma	Dinleme sürecinde zihinde canlandırılanları ifade etme becerisi kazanma.	Dinlediklerim zihnimde neler canlandırdı?
Tahminlerini Karşılanma Durumunu Değerlendirme	Dinleme öncesi tahminlerinin ne kadarının karşılandığını kontrol etme.	Tahminlerimin hangileri doğru, hangileri yanlış?
Kaynakları Sorgulama	Dinlediklerinde geçen kaynakların doğruluğunu sorgulama.	Bu kaynaklar gerçekte var mı? Bunu nereden anlayabilirim? Bu kaynaklara nasıl ulaşabilirim?
Geri Bildirimde Bulunma	Dinlediklerine cevap oluşturma becerisi kazandırma.	Ne tür bir cevap oluşturmalıyım? Neler sormalıyım?
Öz Değerlendirme	Dinleme sürecinde güçlü olduğu ve zayıf olduğu yönleri belirleme.	Kullandığım stratejilerden hangileri yararlıydı? Daha iyi bir dinleyici olmak için başka neler yapmalıyım?

Rixon (1986) ise dinleme sonrası stratejileri Tablo 12’deki gibi göstermektedir.

Tablo 12

Rixon ‘un Dinleme Sonrası Stratejileri

Dinleme Sonrası Stratejiler	1. Geri dönüt: Dinleme metnine yönelik ödevleri tamamlayabildi mi? 2. Yanıt: Nasıl cevaplayabilirim?
-----------------------------	---

Literatür taraması yapıldıktan sonra araştırmacı tarafından oluşturulan dinleme sonrasında kullanılacak stratejilere tablo 13’te açıklamalara yer verilmektedir.

Tablo 13

Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler

Dinleme Sonrası Kullanılacak Stratejiler	Açıklamalar
1 Özetleme sözlü/yazılı/görsel	Öğrencilerin dinlediklerinin ana hatları ile önemli yerleri atlamadan değişik biçimlerde (yazılı, sözlü, görsel) ifade etmeleri.
2 Çıkarımda bulunma	Dinledikleri metin yer alan üstü kapalı bilgilerden hareketle görüşler, durumlar ve olaylar arasında ilişkiler kurarak yeni bilgilere ulaşmak.
3 Yeniden ifade etme	Dinlenenler doğrultusunda düşüncelerini gözden geçirerek yeniden ifade etme. Önceki düşüncelerimde ne tür değişiklikler oldu.
4 Metni gelişim sırasını ifade etmek	Dinlediği metnin yapısını kavrama, kavram haritasına uygun ifade edebilmesi. Metnin temel unsurlarını yerli yerine oturtmak. Dinlediği metindeki olayın geçtiği yeri, zamanı, kahramanları yazma/söyleme.
5 Metne uygun başlık	Dinlenen metnin konusunun kavratılması.
6 Neden sonuç ilişkileri kurma	Ortaya atılan iddiaların nedenlerinin geçerliliğini metinden bulduğu argümanlar aracılığı kontrol etmek.
7 Tartışma	Farklı düşünceleri ortaya çıkararak eleştiri kültürünü arttırmak. Dinlenen metin üzerine öğrenciler tartışır.
8 Sözcüklerin anlamları üzerinde durma	Metinde ifade edilen en az iki duruma ilişkin benzerlik ve farklılıkları çözümlenme, “gerçek – mecaz, eşsesli – eş anlamlı kelimeleri ayırt etme”. Kavramlar arasında benzer ve zıtlıkları farkında olma.
9 Betimlemeler yapma	Dinleme sürecinde zihinde canlandırılanları ifade etme becerisi kazanma.
10 Öz değerlendirme	Dinleme sürecinde güçlü olduğu ve zayıf olduğu yönleri belirleme.

Özetleme

Bu stratejide amaç, öğrencilerin dinleme etkinliği sonrası dinlediklerini özetleyebilmeleridir. Edebî metinlerin özetlenmesinde olay örgüsünün, sırasının ve ana hatların kaçırılmaması önem taşırken bilgilendirici metinlerde kavramların ve olguların doğru biçimde ifade edilmesi önem taşımaktadır. İlkokul dönemi boyunca her sınıfta üzerinde durulması gereken bir dinleme sonrası stratejisidir. Özetleme stratejisinde öğrenci bir hikâyeyi dinledikten sonra metnin konusu, karakterleri, önemli olayları ve bakış açısı ile ilgili bilgilerine başvurur ve bunları basit bir şekilde organize ederek özet çıkarır (Özbay, 2012). Özdemir'e (1987) göre ilk sınıflarda bir iki saatlik "hikâye ve masal saati" düzenlemek, okunan metne yönelik sorular sormak, dinledikleri metni oluş sırası ile özetlemek dinleme becerisi için önemli çalışmalardır.

Dinleme bittiğinde, dinleyicinin anladıklarını özetlemesi; iletilen mesaj ile alınan mesaj arasında farkın anlaşılmasını sağlaması açısından çok önemlidir.

Çıkarımlarda bulunma

Bir metinde yazarın her şeyi söylemesi beklenemez. Yazar çeşitli boşluklar bırakarak okuru zihinsel olarak bu boşlukları doldurmaya davet eder (Tüzel ve Kurudayıoğlu, 2013, s. 104). Okurun doldurduğu bu boşluklara çıkarım adı verilir. Bu tarz dinleme üst düzey bir dinlemeyi gerektirir. Dinlemede dikkat ve hatırlamadan sonra ulaşılması gereken dinleme basamağıdır.

Yeniden ifade etme

Bu stratejide özetleme stratejisinden farklı olarak dinlenenler doğrultusunda önceki bilgilerin, görüşlerin ve duyguların yeniden gözden geçirilerek ifade edilmesi söz konusudur. Bu stratejide önemli olan dinlediği metinde geçen olay örgüsünü kendi cümleleri ile dinleyicinin ifade etmesidir. Bu sayede dinleyici metin özümsemiş ve kavramış olacaktır.

Metnin gelişim sırasını ifade etmek

Öğrencinin dinlediği metnin kavram haritasını kavraması ve bunu doğru şekilde ifade etmesini amaçlayan bir stratejidir. Bu strateji öğrenen ve uygulayan öğrenciler diğer bütün derslerde de dinledikleri metne daha kolay hâkim olacaktır ve bilgileri doğru bir şekilde kodlayacaktır (Rixon, 1986).

Metnin temel unsurlarını yerli yerine oturtacak, dinlediği metindeki olayın geçtiği yeri, zamanı, kahramanları yazma/söyleme becerisini kazandıracak bir stratejidir.

Dinlenen metne uygun başlık bulma

Bir metnin başlığıyla karşılaşıldığı andan itibaren okurlar/dinleyiciler çeşitli türden tahminlerde bulunmaktadır (Tüzel ve Kurudayıoğlu, 2013). Öğrencilere bazen başlık söylenip “sizce dinlediğiniz metne siz bir başlık koysaydınız ismi ne olurdu?”, bazen de başlık söylenmeden “sizce dinlediğiniz bu metne en uygun başlık ne olabilir?” gibi etkinlikler ile öğrencinin dinlediği metnin konusunu en iyi ve öz şekilde ifade etmesi becerisi kazandırılmış olacaktır.

Neden-sonuç ilişkileri kurma

Dinlenen metinde çıkan sonuçların nedenlerinin öğrenciler tarafından ifade edilmesi o metnin anlamının kavrandığının önemli göstergelerinden biridir. Bir metinde yazarların ulaştıkları sonuçlara ilişkin çeşitli nedenler sunduğu bazen de sunmadığı görülmektedir. Öğrencilerin yazar tarafından sunulan nedenlerle sonuçların tutarlığı ve doğruluğunu kontrol etmeleri; nedeni sunulmayan sonuçlara ilişkin sorgulayıcı bir tavır kazanabilmeleri önem taşımaktadır. Bu nedenle dinleme etkinlikleri sonunda metindeki neden sonuç ilişkilerinin çözümlenmesine yönelik stratejilerden yararlanma önemli görülmektedir.

Tartışma

Bu strateji dinleme öncesinde ve dinleme sırasında da kullanılabilir. Tartışılan bilgilerin daha zor unutulduğuna ilişkin yaygın bir inanış vardır. Bu anlamda dinleme

etkinlikleri sonrasında öğrencilerin gruplara ayrılarak metinde geçen görüşleri tartışmaları literatürde (Oxford, 1990; O'Malley, Chamot & Kupper, 1989) dinleme sonrası kullanılabilir stratejiler arasında yerini almıştır.

Sözcüklerin anlamları üzerinde durma

Her bir kelime bir anlam ifade eder. Öğrenci dinlediği metinleri zihninde kodlar ve kodlamalara anlam yükler. Bazen bir kez dinlemede bu kodlama gerçekleşmeyebilir, bu nedenle aynı metni bazen birkaç kez dinlemek gerekebilir. Ancak öğrenci dinlediği metindeki kelimelerin anlamını bilmiyorsa defalarca aynı metni dinlese de kodlama yapmadığı için metni doğru şekilde anlamlandıramaz. Bu yüzden metinde geçen benzerlik veya farklılıklardan kelimelerin anlamları kavranabilir.

Betimlemeler yapma

Dinleme sonunda zihinde oluşan resimlere yönelik ayrıntılı betimlemeler yapılması esastır. Dinleme sürecinde işitilen seslerin zihinde canlandırılması söz konusudur. Bu stratejinin uygulanmasında, dinleme metninde bir yerden, bir şahıstan ya da durumdan bahsedilmişse; dinleme sürecinin sonunda bunlarla ilgili olarak zihinde neler oluştuğunun dışı vurulmasına yönelik bir performans beklenir.

Bu strateji sayesinde metinde anlatılanla öğrencinin o metinden ne anladığı arasındaki ilişki belirlenmiş olur.

Öz değerlendirme

Dil becerilerine yönelik olarak öğrencilerin kendi değerlendirmelerini yapabilmeleri önem arz etmektedir. Dinleme sürecinin sonunda öğrenciler kendilerine “Dinlerken en çok nerelerde zorlandım?”, “Bu zorlukları aşmamda en işe yarar stratejiler nelerdi?”, “Daha iyi bir dinleyici olabilmek için neler yapmalıyım?” türünden sorular sorarak bu stratejiyi uygulamış olurlar. Dinleme sürecinin değerlendirilmesi açısından öz değerlendirme stratejisi büyük önem taşımaktadır. İlkokul öğrencilerinin içerisinde bulunduğu gelişim özellikleri

düşünüldüğünde, bu soruları kapsamlı bir biçimde kendilerine yöne ltmeleri beklenemese de; öğrenimlerinin ilerleyen yıllarına temel teşkil etmesi amacıyla öğretmen eşliğinde ve öğretmen yardımıyla bu stratejinin uygulamasının yapılması önem arz etmektedir.

Dinleme becerilerinin kazandırılmasında öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanmalarının, dinlediğini anlamaya olan etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma kapsamında dinleme öncesi stratejiler, dinleme sırası stratejiler ve dinleme sonrası stratejiler seçilmiştir. Literatür taraması ve uzman görüşleri neticesinde dinleme stratejileri belirlenmiştir. Belirlenen bu stratejilere uygun etkinlikler oluşturulmuş ve öğrencilere uygulanmıştır.

Bölüm III: Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren/örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel model, araştırmacının kontrolü altında değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini keşfetmek için gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma alanıdır. Deneysel desenlerde temel amaç değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisini test etmektir (Karasar, 2013). Bir araştırmanın deneysel olması yapılan araştırmanın neden sonuç ilişkisini ortaya koyabilmesi ve ortaya koyduğu sonucun benzer koşullarda genellenebilir olmasını gerektirir (Can, 2014).

Dinleme stratejileri öğretiminin 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisini ölçmeyi amaçlayan bu çalışmada tek gruplu ön test-son test yarı deneysel desen kullanılmıştır. “Bazı düzenlemeler (deneysel desenler), neden-sonuç ilişkisi bağlamında, genellenebilir sonuçlar vermede diğerlerine göre yetersiz kalır. Böylesi düzenlemelerle yapılmış araştırmalara da yarı deneysel araştırmalar denir” (Can, 2014, s.14). Yarı deneysel yöntem, katılımcıların rastgele belirlenmediği bir deney yaklaşımını içeren bir tasarımdır (Karasar, 2013).

Bu çalışmada aynı denekler üzerinde ön test ve son test, aynı ölçme araçları uygulanmıştır. “Deneysel model ile yapılan her araştırmada mutlaka bir karşılaştırma vardır. Bu belli bir şeyin kendi içindeki değişimleri ya da bu “şey”ler arası ayrımların karşılaştırılması anlamında olabilir” (Karasar, 2013, s. 88). Deneysel desenlerde genelde tercih edilen deney ve kontrol gruplu karşılaştırmalardır; ancak bu araştırmada sadece deney grubu tercih edilmiştir. Çünkü sosyo-ekonomik-kültürel çevre durumunun etkisinin ölçülmek istenmesinden dolayı farklı tip 3 okulun tercih edilmesi ve evren/örneklemin büyük

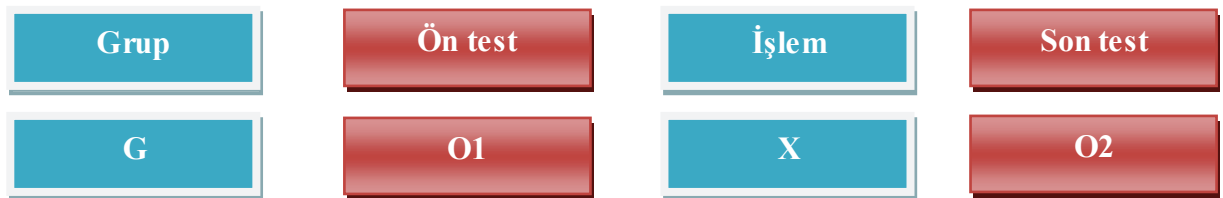

olmasından dolayı deney ve kontrol gruplarını eşitleme olasılığının düşük olması, yapılan deneyin sağlıklı netice vermesini engelleyecektir.

Öğrencilerden elde edilen ön test ve son test puanları, Statistical Package for Social Sciences for Personal Computers (SPSS 20.0) paket programına aktarılarak ön test ve son testten aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılığın olup olmadığının ortaya konulması için istatistiksel analiz yapılmıştır.

Uygulanan ön test ve son testten elde edilen verilerin analizi için öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadıkları kontrol edilmiştir. Veri grubunun normal dağılıp dağılmadığı Kolmogrov-Simirnov ve Shapiro Wilk testlerine bakarak anlaşılabilir (Kalaycı, 2006; Büyüköztürk, 2013). Gözlem sayısı 30'dan az olduğunda Shapiro Wilk testi, 30'dan büyük olduğunda ise Kolmogrov-Simirnov testi kullanılabilir (Kalaycı, 2006). Bu doğrultuda bu araştırmadaki gözlem sayısı 30'dan fazla olduğu için veri grubunun normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Kolmogrov-Simirnov testi sonuçlarına bakılmıştır. Araştırmada elde edilen veri gruplarının normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan analiz yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılığın ortaya koymak için Wilcoxon işaretli sıralar testi (Wilcoxon signed rank test) kullanılmıştır. Sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Wilcoxon işaret testi, ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın birbirlerinden anlamlı olarak farklı olup olmadığını belirlemek için kullanılan analiz yöntemidir (Büyüköztürk, 2013).

Şekil 1'de yapılan yarı deneysel araştırmanın simgesi gösterilmiştir.

Şekil 1. Deneysel desenin simgesel görünümü

Tablo 14

Araştırmada Kullanılan Deneysel Desenin Simgesel Görünümü

Grup	Ön Test (O1)	İşlem (X)	Son Test (O2)
G	ÖMBT	Dinleme Öncesi	ÖMBT
	BMBT	Dinleme Sırası	BMTBT
	ŞMBT	Dinleme Sonrası	ŞMBT
	DAFÖ	Stratejileri Öğretimi	DAFÖ

Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Bu çalışmada, amaçlı örnekleme yönteminin (purposive sampling) maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. “Örnek problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumlarda maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılır. Örneğin, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılır” (Büyüköztürk, 2012, s. 10). Araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Balıkesir Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı okullarda öğrenim gören 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenin tamamının üzerinde yapılma imkânı olmadığı durumlarda evren yerine örneklem üzerinde çalışılması ve evren üzerine genellemeler yapılması tercih edilir (Yeşil, 2010). Belirlenen okullarda ön görülen uygulamaların yapılabilmesi için Balıkesir Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınmıştır (Ek S). Çalışmanın örneklemini okulların akademik başarıları (TEOG puan kriterleri, Ek R) değerlendirilerek oluşturulmuştur. “TEOG” puanları arasında anlamlı farklılık arz eden, Balıkesir ili merkez ilçesi olan Altı Eylül ilçesi Plevne Ortaokulu’nda 5. sınıfta okuyan 52 öğrenci; Karesi ilçesi Çiğdem Batubey Ortaokulu’nda 5. sınıfta okuyan 60 öğrenci; Karesi ilçesi Özel Fırat Ortaokulu’nda 5. sınıfta okuyan 50 öğrenci, toplamda 162 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Öğrencilere ön test uygulanmış daha sonra 8 haftalık uygulama yapılmış, daha sonrada son test uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 2 öğrenci iki dilli olduğu ve Türkçeyi anlama ve ifade güçlüğü çektiği, 1

öğrenci işitme zorluğu çektiği ve işitme cihazı kullandığı için; 1 öğrenci anlama güçlüğü çektiği, 2 öğrenci ön teste katılmadığı, 4 öğrenci son teste katılmadığı için toplamda 10 öğrenci deney gruplarından çıkarılmıştır. Bu öğrenciler, sınıf içi uygulama sürecini bozmamaları ve öğrencilerin sınıf içi psikolojilerinin bozulmaması için ön-son test ve uygulamalar kısmına dâhil edilmişler, fakat değerlendirmeye dâhil edilmemişlerdir.

Araştırmanın amaçları göz önünde bulundurulduğunda, 5. sınıf seviyesinin uygulama için uygun olduğu düşünülmektedir. Zira bu öğrenciler deneysel süreçle ilgili kendilerine verilen görevleri yerine getirecek becerileri kazanmışlardır. Ayrıca literatürde daha önce gerçekleştirilen çalışmalarda 4. sınıftan itibaren öğrencilerin, dinleme sürecinde gürültüyü ve diğer dış etkileri daha iyi kontrol edebilecekleri ifade edilmektedir (Imhof, Henning & Kreft, 2009). Bu gibi nedenlerden dolayı 5. sınıf öğrencilerinin bu çalışma için uygun çalışma grubu olduğu düşünülmüştür.

Deney grubu cinsiyet dağılımı

Uygulamaya katılan öğrencilerin okul ve sınıf bazında cinsiyet dağılımları Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15

Uygulama Grubu Cinsiyet Dağılımı

Okul	Sınıf	Kız (N)	Erkek (N)	Toplam (N)
Plevne Ortaokulu	5/ A	12	14	26
Plevne Ortaokulu	5/ B	12	14	26
Çiğdem Batubey Ortaokulu	5/B	13	15	28
Çiğdem Batubey Ortaokulu	5/ G	17	15	32
Fırat Ortaokulu	5/A	9	8	17
Fırat Ortaokulu	5/B	7	10	17
Fırat Ortaokulu	5/C	7	9	16
	Toplam	77	85	162

Deney grubu akademik başarı durumu

Ön-son testle dinlediğini anlama becerisi ölçülen öğrencilerin akademik başarıları ile dinlediklerini anlama düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere her bir öğrencinin 2014-2015 eğitim-öğretim yılı güz dönemi akademik başarı durumlarına bakılmıştır. Akademik başarıları ile ön test ve son test dinlediğini anlama düzeyleri karşılaştırılmıştır. Tablo 16’da araştırmaya katılan okulların 2014-2015 öğretim yılı güz yarıyılı akademik ortalamaları verilmiştir.

Tablo 16

Araştırmaya Katılan Okulların Akademik Başarı Ortalamaları

Okul	Öğrenci Sayısı	Başarı Ortalaması
Plevne Ortaokulu	52	86,45
Çiğdem Batubey Ortaokulu	60	88,61
Fırat Ortaokulu	50	94,58

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak “Bilgilendirici Metin Başarı Testi”, “Öyküleyici Metin Başarı Testi”, “Şiir Metni Başarı Testi”, “Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği”, “Sosyo-Ekonomik-Kültürel Durum Ölçeği” kullanılmıştır.

Başarı testleri ve ölçeklerin oluşturulması sıraya uygun şekilde aşağıda açıklanmıştır.

Başarı testleri

Dinleme stratejileri öğreniminin dinlediğini anlamaya olan etkisini ölçmeyi amaçlayan bu araştırmada 2 adet bilgilendirici metin başarı testi, 2 adet öyküleyici metin başarı testi, 1 adet şiir başarı testi geliştirilmiştir (Ek K-L-M).

Başarı testi geliştirilmesi için metne ihtiyaç vardır. Başarı testinde kullanılacak metinler öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türü olarak seçilmiştir. İlköğretim birinci basamak Türkçe Öğretim Programı’nda (1-5) ders kitaplarında okutulan metinler “öyküleyici, bilgilendirici ve şiir” olmak üzere 3 ayrı sınıfa ayrılarak değerlendirilmiştir (MEB, 2006).

Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen metin türlerine uygun olarak metin seçimi yapılmıştır.

Başarı testlerinin geliştirilmesi için öncelikle metin seçimi gerçekleştirilmiştir.

Başarı testi metin seçimi

Metin seçerken Milli Eğitim Kitapları (2012), MEB Öğretmen kılavuz kitabı (2013), Ada Matbaacılık 2012 Öğretmen Kılavuz Kitabı metinleri, TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi metinleri incelendi; Denizbank Yayınları'ndan çıkan “Öyküler ‘Ses’leniyor seti” 100 yazarımızın 100 öyküsü, toplam 20 CD, toplam dinleme süresi 12,5 saat olan dinleme gerçekleştirilmiştir. Görme özürlü kişiler için oluşturulan www.getem.boun.edu.tr adlı internet adresinden her metin türü için dinleme metin taraması yapılmıştır. Dinlediğini anlama ve okuduğunu anlama konulu doktora tezlerinde kullanılan metinler incelenmiştir. Bu taramaların neticesinde elde edilen metinler, metin havuzuna atılmıştır. Seçilen bu metinler Balıkesir ili, Altı Eylül Orta Okulu'nda 5. sınıfta okuyan 26 öğrenciye dinletilmiş ve anlama düzeylerine uygun olmayanlar çıkartılmıştır. Geriye 5 adet öyküleyici metin, 7 adet bilgilendirici metin, 3 adet şiir kalmıştır. Daha sonra 4 alan uzmanına ve 5 Türkçe öğretmenine metinler sunulmuştur. Metin seçiminde “Evet-Kısmen-Hayır” şeklinde hazırlanmış olan “Dinleme Metni Uzman Görüş Formu” ile (Ek C) metin seçimi uzman görüşü alınarak neticeye varılmıştır. Sonuçta 2 öğretici metin, 2 bilgilendirici metin, 1 şiir seçimi gerçekleştirilmiştir.

2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında Balıkesir il ve ilçelerinde “FCM Yayınları” Türkçe kitabı, ders kitabı olarak seçilmiştir. Bu kitap incelenmiş ve bu metinlerin FCM Yayınları Türkçe kitabında olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuçta; Denizbank Yayınları'ndan çıkan “Öyküler ‘Ses’leniyor seti”nden “Duha Kocaoğlu Deli Dumrul Hikayesi” adlı metin, www.getem.boun.edu.tr adlı internet adresinden ulaşılan Madonna'nın eseri olan “Abdi'nin Maceraları” adlı metin (Ek H); TÜBİTAK Bilim

Çocuk Dergisi'nde, Kübra SIVIŞOĞLU'nun (2014) yazdığı "Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz" adlı metin, MEB Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (2013) yer alan Miyase SERTBARUT'un yazdığı "Dilim Dilim Güzel Dilim" adlı metin (Ek I); Ada Matbaacılık 2012 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan "Türkiye Destanı" adlı şiir (Ek J), Türkçe öğretmenleri ve uzman görüşleri alındıktan sonra seçilmiştir.

Metinler, MEB (2006) öğretim programında belirtilen aşağıdaki ilkeler gözetilerek seçilmiştir.

Dinlenecek / İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler:

1. Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
8. İşlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
9. Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır.
10. Dinleme metinlerinde, metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
11. Aynı temada birden fazla dinleme/izleme materyaline yer verilecekse bunları türleri farklı olmalıdır.

12. Öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
13. Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır (MEB, 2006, s. 57).

Metinlerin seslendirilmesi

Başarı testlerinde kullanılan metinler ses kayıt cihazlarından öğrencilere dinletilmiştir. Literatürde yapılan araştırmalar, dinleme testleri için kayıtlı sunumların daha fazla güvenilir olduğunu ortaya koymuştur (Hood & Poole, 1980). Çünkü bireylerin günlük konuşma biçimleri değişebilmekte bu durumda dinleyenlerin farklı dinleme girdilerine maruz kalmalarına neden olarak araştırmaların güvenilirliğini düşürmektedir (Çekiç, 2009). Yapılan araştırmalarda öğretmenin yapmış olduğu okuma ya da seslendirme hatalarının veya eksikliklerinin öğrencilerin dinlediklerini anlamalarını zorlaştırdığını ortaya koymuştur (Baymur, 1947’ den akt. Yazkan, 2000). Bu ve benzeri sebeplerden dolayı dinleme metinleri ses kayıt cihazlarından öğrencilere dinletilmiştir. Öyküleyici metinlerin ve şiirin seslendirilmesi profesyonel sanatçılar tarafından yapılmıştır. Bilgilendirici metinler ise yerel radyo stüdyolarında seslendirilmiştir.

Başarı testlerinin hazırlanması

Öğrenci başarılarını ölçme araçlarından bir tanesi de başarı testleridir. Başarı testlerinin hazırlanması bir süreci gerektirir. “Öğrenci başarısının ölçülmesinde kullanılan ölçme araçları; geçerlilik, güvenilirlik, objektiflik, örnekleyicilik, kullanışlılık ve ayırt edicilik özelliklerine sahip olmalıdır” (MEB, 1995, s.703). Ölçme, ölçülecek özelliğe göre farklı türde olabilmektedir. Ölçme işlemi bir süreci gerektirmektedir. Bu süreç Şekil 2’deki gibi gösterilmektedir (Yaşar, 2010, s. 16).

Şekil 2. Ölçme sürecinin şematik yapısı

Öğrencilerin bilişsel seviyelerini ölçmek için, bir üst öğrenim kurumlarına yerleştirmede eleme yapmak için birçok ülkede çoktan seçmeli sorulardan oluşan testler tercih edilmektedir (Pressley, M., Yokoi, L., Van Meter, P., Van Etten, S. & Freebern, G. 1997). Çoktan seçmeli testler, bir soru kökü ifadesi ve bu soruya bağlı birkaç çeldirici ve bir doğru cevaptan oluşan soru tiplerinden meydana gelir. Öğrenciden doğru cevabı bulması beklenir (Turgut, 1992; Tekin, 2004). Çoktan seçmeli maddeler günümüzde en sık kullanılan madde türüdür (Çakan, 2010). Güler (2011), çoktan seçmeli testlerde yer alan madde analizini 4 bölümde incelemiştir:

1. Madde Kökü: Cevaplandırılması istenilen soru ifadesi yer alır.
2. Seçenekler: Madde kökünde yer alan soruya uygun cevap olma olasılığı olan ifadelerden oluşur.
3. Anahtarlanmış (doğru) cevap: Sorunun doğru cevabıdır.
4. Çeldiriciler: Bilmeyeni ya da az bileni yanıltmak üzere verilen doğru cevap dışındaki seçeneklerdir (Güler, 2011, s. 79).

Göçer (2014) ise bir ölçme aracında bulunması gereken özellikleri Şekil 3'teki gibi ifade etmiştir.

Şekil3. Bir ölçme aracında bulunması gereken özellikler

Okullarımızdaki uygulamalara baktığımızda öğrenme-öğretme etkinliklerinin değerlendirilmesine yönelik yapılan ölçme çalışmalarında bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanlarla ilgili çalışmalara gerekli ve eşit önem verilmemektedir (Göçer, 2005). Göçer (2010, s. 190) bu durumu Tablo 17'deki gibi ifade etmiştir.

Tablo 17

Sınav Sorularının Sınıflara ve Seviyelere Göre Dağılımı

Sınıf Seviyeleri	6.Sınıf		7.Sınıf		8.Sınıf		Toplam	
Soru Alanları	n	%	N	%	N	%	n	%
Bilgi	18,5	12	22,5	14	21,5	14	62,5	13
Kavrama	95,5	62	87	55	92,5	57	275	58
Uygulama	38	24	48,5	31	41	25	127,5	27
Analiz								
Sentez								
Değerlendirme					6	4	6	1
Müfredata uygun olmayan	3	2						
Toplam	155	100	158	100	161	100	474	100

Başarı testi hazırlanırken Webb'in (1997) kullandığı ölçütler incelenmiştir. Webb'in oluşturduğu başarı testi aşamalarına uygun olarak dinleme metinlerine yönelik başarı testleri hazırlanmıştır. Bu aşamalar doğrultusunda geliştirilen dinlediğini anlama başarı testleri, hedeflenen stratejilerin tamamını kapsayacak şekilde planlanmıştır. Webb'in kullandığı ölçütler:

1. Kategorik Birlik Ölçütü (Categorical Concurrence): Ölçme aracında yer alan maddelerin kazanımların tamamını kapsama durumu hakkında genel bir bilgi vermeyi amaçlar.
2. Bilgi Tutarlılığının Derinliği Ölçütü (Depth of Knowledge Consistency): Bu ölçüt değerlendirme sürecinde öğrencilerden ne beklendiğini ve belirlenen kazanımlarda öğrencilerin neyi yapmaları ve bilmeleri gerektiğini bilişsel olarak ortaya çıkarmayı gerektirmektedir.
3. Bilgi Uygunluk Aralığı Ölçütü (Range of Knowledge Correspondence): Bu ölçüt kazanımlar ile soruların uyumunu içermektedir. Öğrencilerin kazanım ile edinmeleri gereken davranış ve soruda yoklanmak istenen davranışın uyumunun ne derecede olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır.
4. Temsilin Dengesi Ölçütü (Balance of Representation): Bu ölçüt soruların kazanımlara dağılımını içermektedir. Hazırlanan formülle birlikte soruların kazanımlara dağılımı hesaplanmaktadır. Formül;

$$\text{Denge indeksi} = 1 - \left(\sum_{k=2}^O \left| \frac{1}{O} - \frac{I(k)}{H} \right| \right) / 2, \text{ şeklindedir.}$$

O= Toplam kazanım sayısı,

I (k)= Kazanım başına düşen soru sayısı,

H= Toplam soru sayısı

Bu formüle göre hesaplanan değer 0,7'den yüksek olursa soruların kazanımlara dağılımı

oranının kabul edilebilir olduğu sonucuna varılır (Webb, 1997'den akt. Akbulut ve Çepni, 2013).

Webb'in (1997), oluşturduğu bu ölçütler çerçevesinde çoktan seçmeli testler oluşturulmaya çalışılmıştır.

1. Aşama: MEB 5. sınıf dinleme becerisi kazanımları incelenmiş, bu kazanımlar doğrultusunda uzman görüşü alınarak oluşturulan dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası stratejileri oluşturulmuştur.
2. Aşama: Bu aşamada dinleme öncesi stratejilerine yönelik sorular hazırlanmıştır. Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyini ölçmesi açısından önemli bir ölçüttür. Öğrencilerin önceki bilgileri kullanma, anahtar kelime, tahminde bulunmaları yönünde 5 soru hazırlanmıştır. Bu aşamada Oğuzkan'ın (1989, s. 15), soru hazırlanırken dikkat edilmesi gereğini belirttiği hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Bu nitelikleri şöyle sıralamıştır:
  - Soruların açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmelidir.
  - Cevaba ipucu vermeyen sorular yöneltilmeli.
  - Cevabı tüm sınıf öğrencilerince bilinen sorular sorulmamalı.
  - Cevabı net olarak bilinen sorular sorulmalı.
  - Sorular, öğrencileri düşünmeye yönelmeli, daha önce sorulan soruların sorulmasından kaçınılmalı.
3. Aşama: Bu aşamada ise öğrencileri dinleme sırası ve sonrası stratejilerini ölçmeye yönelik sorular oluşturulmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin görsel sahne oluşturma, vurgu ve tonlamaya dikkat ederek cümlenin anlamı ile yargıda bulunma, empati kurma yaşamla ilişkilendirme gibi dinleme öncesi stratejilerine ait 6 soru hazırlanmıştır. Dinleme sonrası stratejilerini kapsayan çıkarımda bulunma, kavram haritasını ifade etme, neden-sonuç ilişkisini kurabilme, sözcüklerin ifade ettikleri

anlamları kavrama gibi konularda ise 9 soru hazırlanmıştır. Dinleme stratejileri ile soruların ölçtüğü başarı düzeyinin uyumu sağlanmaya çalışılmıştır.

4. Aşama: Hazırlanan soruların, soru kökü, soruların dinleme stratejileri kapsama durumu, sorularda yer alan çeldiriciler, soruların anlaşılabilirlik derecesi, soru sayısı bakımından incelenmek üzere alan uzmanlarına sunulmuştur.

Ön test ve son test için hazırlanan her dinleme metni için 20, toplamda 100 sorudan oluşan başarı testleri 3 öğretim üyesi, 2 Türkçe eğitimi doktora öğrencisi aynı zamanda Türkçe öğretmeni, 1 Türkçe eğitimi doktora öğrencisi aynı zamanda Edebiyat öğretmenine sunulmuştur (Ek D). Uzman görüşleri neticesinde, soru sayısının fazla olduğu, bazı soruların soru kökünde hangi stratejiyi ölçtüğünün belli olmadığı, bazı sorularda çeldiricilerin zayıf olduğu, bazı soruların öğrencilerin bilişsel seviyesine uygun olmadığı, aynı sorunun birden fazla soru ile ölçülmesi gibi sebeplerden dolayı sorular düzeltilerek, bazı sorularda çıkartılarak soru sayısı Abdi'nin Maceraları Öyküleyici Metin Başarı Testinde (AMÖMBT)15'e; Duha Karacaoğlan Deli Dumrul Öyküleyici Metin Başarı Testinde (DKDDÖMBT) 17'ye; Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz Bilgilendirici Metin Başarı Testinde (SGGOBMBT) 17'ye; Dilim Dilim Güzel Dilim Bilgilendirici Metin Başarı Testinde (DDGDBMBT) 19'a; Türkiye Destanı Şiir Başarı Testinde (TDŞBT) 16'ya düşürülmüştür.

5. Aşama: Uzman görüşü alındıktan sonra oluşturulan başarı testi soruları Balıkesir ili, Bigadiç ilçesi Atatürk Ortaokulu'nda 5. sınıfta okuyan 75 öğrenci üzerinde pilot uygulama yapılmıştır.

Öyküleyici, bilgilendirici ve şiir başarı testleri araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırmacı, Atatürk Ortaokulu'nda 5/A, 5/B ve 5/C sınıflarında okuyan öğrencilerin açlık, uyku ve bilişsel ilgilerinin en yüksek olduğu 2, 3 ve 4. dersleri tercih etmiştir. Sınıfın dört tarafına hoparlör yerleştirilmiş ve anfi sistemi ile sesin tiz ve ayarları sağlanmıştır. Uygulama

beş gün sürmüştür. Her güne bir metin dinletilmiş ve dinlediğini anlama başarı testi uygulanmıştır. Tablo 18’de pilot uygulama grubundaki öğrencilerin demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 18

Pilot Uygulamada Yer Alan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Sınıf	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
5/A	11	45	13	55	24	32
5/B	15	60	10	40	25	33
5/C	14	54	12	46	26	35
Toplam	40	53	35	47	75	100

6. Aşama: Uzman görüşleri alındıktan sonra düzeltilen dinlediğini anlama başarı testlerinin yapı geçerliliğini sağlamak için madde analizi yapılmıştır. Turgut’un (1992) da belirttiği gibi testin yapı geçerliliğini sağlamak için madde analizi yapılmalıdır.

Bir testteki maddelerin ayırıcılık gücü -1 ile +1 arasındadır. Madde ayırt ediciliğinin yüksek olması testin geçerliliğini arttırmaktadır. Maddelerin ayırt edicilik indisi 0.40 ve daha büyük ise madde çok iyi, 0.30-0.39 arasında ise madde oldukça iyi, 0.20-0.29 arasında ise madde zorunlu hallerde kullanılabilir, ancak düzeltme ve geliştirilmesi gerekir, 0.19 ve daha küçük ise, madde çok zayıftır, eğer düzeltmelerle geliştirilemiyorsa testten çıkarılmalıdır (Tekin, 2004).

Pilot uygulaması sonucu öğrencilerin verdikleri cevaplar, yanlış cevaplar için “0”, doğru cevaplar için “1” olarak değerlendirilmiştir. Öyküleyici, bilgilendirici ve şiir başarı testlerinin geçerlilik ve güvenilirliği, madde analiz formülü olan,

$$\text{Madde Güçlüğü} = P = \frac{Dü+Da}{2N} ,$$

Madde Ayırıcılık Gücü = $r = \frac{D_u - D_a}{N}$, ile hesaplanabileceği gibi madde analiz paket programı olan ITEAMAN (Item and Test Analysis Program) da kullanılabilir. Araştırmacı, madde analizini paket bir program olan ITEAMAN 4.3 (Item and Test Analysis Program)'ü kullanarak yapmıştır.

“Geçerlilik bir anlamda doğruluk demektir. Buna göre bir ölçme aracı, ölçülmesi tasarlanan alanda gerçek ölçüye ne derece yakın ölçü verirse, o araç o oranda geçerli sayılır” (Ayatar, 1975, s. 7). “Geçerlilik, test puanlarına dayanarak yapılan çıkarımların uygunluğuna, anlamlılığına ve faydalılığına işaret eder” (Özbek, 2010, s. 68).

Testlerin güvenilirliği 12 madde üzerinden Kuder-Richardson 20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Madde güçlük endeksi (p) ve madde ayırt edicilik endeksi (r) ile güvenilirlik analizi (KR-20) ile hesaplanmıştır. Güvenirlik, testte elde edilen sonuçlara ait bir özelliktir (Thompson, 2003'ten akt. Demircioğlu, 2007). Geliştirilen bir ölçme aracı herhangi bir nesneyi her ölçtüğünde (koşullar değişmediği takdirde) hemen hemen aynı sonuçları verirse o ölçme aracı güvenilir sayılır (Ayatar, 1975).

Duverger'in de (1980) üzerinde durduğu gibi geçerliliğin sağlanmasındaki ilk işlem bir öncül sınaama yapmaktır. Aşağıda başarı testleri pilot uygulama madde analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 19

AMMBT Madde Analizi Sonuçları

Madde No	Madde Güçlük Endeksi	Madde Ayırt Edicilik Endeksi	Testten Çıkarılan Sorular
1	0.69	0.44	
2	0.62	0.46	
3	0.58	0.30	**
4	0.72	0.32	
5	0.67	0.16	*
6	0.66	0.49	
7	0.76	0.52	
8	0,89	0.32	*
9	0.74	0.48	
10	0.65	0.37	
11	0.61	0.42	
12	0.67	0.39	
13	0.58	0.35	
14	0.61	0.52	
15	0.70	0.44	

* Madde analizi sonucu çıkarılan sorular.

** Araştırmacı tarafından çıkarılan sorular.

Dinleme metinleri pilot deneme başarı testi sonunda madde analizi yapılmıştır. Madde analizi sonucunda 0.30'un altında olan 1 soru, 0.79'un üzerinde olan 1 soru, 0.30 olan 1 soru testten çıkarılmıştır. Testin güvenilirliği 12 madde üzerinden Kuder-Richardson 20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Madde güçlük endeksi (p) ve madde ayırt edicilik endeksi (r) ile güvenilirlik analizi (KR-20) 0,79 olarak tespit edilmiştir.

Elde edilen bu sonuçlar neticesinde AMMBT geçerli ve güvenilir bir testtir denilebilir.

Tablo 20

DKDDÖMBT Analizi Sonuçları

Madde No	Madde Güçlük Endeksi	Madde Ayırt Edicilik Endeksi	Testten Çıkarılan Sorular
1	0.68	0.44	
2	0.92	0.36	*
3	0.68	0.32	
4	0.79	0.31	**
5	0.87	0.46	*
6	0.76	0.45	
7	0.76	0.42	
8	0,49	0.30	**
9	0.72	0.48	
10	0.65	0.37	
11	0.67	0.52	
12	0.57	0.19	*
13	0.58	0.35	
14	0.61	0.52	
15	0.70	0.42	
16	0.72	0.52	
17	0.69	0.43	

* Madde analizi sonucu çıkarılan sorular.

** Araştırmacı tarafından çıkarılan sorular.

Dinleme metinleri pilot deneme başarı testi sonunda madde analizi yapılmıştır. Madde analizi sonucunda 0.30'un altında olan 1 soru, 0.79'un üzerinde olan 2 soru, 0.30 olan 1 soru, 0,31 olan 1 soru toplamda 5 soru testten çıkarılmıştır. Testin güvenirliği 12 madde üzerinden Kuder-Richardson 20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Madde güçlük endeksi (p) ve madde ayırt edicilik endeksi (r) ile güvenirlik analizi (KR-20) 0,81 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar neticesinde DKDDÖMBT geçerli ve güvenilir bir testtir denilebilir.

Tablo 21

SGGOMBT Analizi Sonuçları

Madde No	Madde Güçlük Endeksi	Madde Ayırt Edicilik Endeksi	Testten Çıkarılan Sorular
1	0.72	0.54	
2	0.30	0.43	**
3	0.68	0.32	
4	0.72	0.32	
5	0.67	0.16	*
6	0.76	0.49	
7	0.76	0.42	
8	0,69	0.32	
9	0.61	0.44	
10	0.95	0.37	*
11	0.71	0.52	
12	0.67	0.49	
13	0.68	0.35	
14	0.74	0.52	
15	0.70	0.44	
16	0.88	0.58	*
17	0.92	0.42	*

* Madde analizi sonucu çıkarılan sorular

** Araştırmacı tarafından çıkarılan sorular

Dinleme metinleri pilot deneme başarı testi sonunda madde analizi yapılmıştır. Madde analizi sonucunda 0.30'un altında olan 1 soru, 0.79'un üzerinde olan 3 soru, 0.33 olan 1 soru, toplamda 5 soru testten çıkarılmıştır. Testin güvenilirliği 12 madde üzerinden Kuder-Richardson 20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Madde güçlük endeksi (p) ve madde ayırt edicilik endeksi (r) ile güvenilirlik analizi (KR-20) 0,80 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar neticesinde SGGOMBT geçerli ve güvenilir bir testtir denilebilir.

Tablo 22

DDGDBMBT Analizi Sonuçları

Madde No	Madde Güçlük Endeksi	Madde Ayırt Edicilik Endeksi	Testten Çıkarılan Sorular
1	0.92	0.54	*
2	0.60	0.30	**
3	0.69	0.42	
4	0.72	0.43	
5	0.67	0.17	*
6	0.66	0.49	
7	0.76	0.52	
8	0.91	0.32	*
9	0.54	0.20	*
10	0.65	0.37	
11	0.71	0.52	
12	0.67	0.39	
13	0.68	0.35	
14	0.74	0.52	
15	0.70	0.21	*
16	0.68	0.56	
17	0.56	0.31	**
18	0.77	0.45	
19	0.76	0.50	

* Madde analizi sonucu çıkarılan sorular

** Araştırmacı tarafından çıkarılan sorular

Dinleme metinleri pilot deneme başarı testi sonunda madde analizi yapılmıştır. Madde analizi sonucunda 0.30'un altında olan 3 soru, 0.79'un üzerinde olan 2 soru, 0.31 olan 1 soru, 0,32 olan 1 soru toplamda 7 soru testten çıkarılmıştır. Testin güvenilirliği 12 madde üzerinden Kuder-Richardson 20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Madde güçlük endeksi (p) ve madde ayırt edicilik endeksi (r) ile güvenilirlik analizi (KR-20) 0.80 olarak tespit

edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar neticesinde DDGDBMBT geçerli ve güvenilir bir testtir denilebilir.

Tablo 23

TDŞBT Analizi Sonuçları

Madde No	Madde Güçlük Endeksi (P)	Madde Ayırt Edicilik Endeksi (R)	Testten Çıkarılan Sorular
1	0.73	0.34	
2	0.54	0.47	
3	0.58	0.22	*
4	0.75	0.32	
5	0.67	0.46	
6	0.66	0.49	
7	0.86	0.52	
8	0,79	0.29	**
9	0.74	0.48	
10	0.65	0.37	
11	0.61	0.52	
12	0.74	0.14	*
13	0.52	0.56	
14	0.64	0.53	
15	0.77	0.48	
16	0.69	0.26	*

* Madde analizi sonucu çıkarılan sorular.

** Araştırmacı tarafından çıkarılan sorular.

Dinleme metinleri pilot deneme başarı testi sonunda madde analizi yapılmıştır. Madde analizi sonucunda 0.30'un altında olan 3 soru, 0.32 olan 1 soru, toplamda 4 soru testten çıkarılmıştır. Testin güvenilirliği 12 madde üzerinden Kuder-Richardson 20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Madde güçlük endeksi (p) ve madde ayırt edicilik endeksi (r) ile

güvenirlilik analizi (KR-20) 0,79 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar neticesinde TDŞBT geçerli ve güvenilir bir testtir denilebilir.

Dinlediğini anlama farkındalığı ölçeği

Tutum, yaşam ve deneyimlerle örgütlenen ve bir öğrenme süreci sonunda oluşan, bireyin davranışlarını yönlendirici bir unsur olarak karşımıza çıkar (Tavşancıl, 2002). Tutumların ölçülebilmesi tanımlanabilmesine bağlıdır. “Tutum; belirli bir nesne, olgu, kurum, durum, olay v.b. kavram ya da diğer insan yahut canlılara karşı öğrenilmiş olumlu veya olumsuz tepkide bulunma eğilimidir.” (Öztürk, 2008, s. 117). Kişilerin tutumu onun bir nesneye, fikre, insana ve olaylara karşı duygu, düşünce ve davranışlarını etkiler ve şekillendirir (Aydın, 2013). Öğrencilerin derse karşı olumlu veya olumsuz tutumları ile o dersi öğrenmeleri arasında doğru bir orantı vardır.

Araştırmada, öğrencilerin dinleme stratejilerini, dinleme stratejileri eğitiminden önce ve sonra kullanma düzeylerini belirlemek amacıyla yönelik yapılan araştırmalarda ölçek taraması yapılmıştır. Literatür taraması neticesinde dinleme stratejileri dinlediğini anlama farkındalığını en iyi ölçebilecek ölçeğin Katrancı'nın (2012) geliştirdiği “Üstbilişsel Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği” olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin kullanılması için Yrd. Doç. Dr. Mehmet KATRANCI ile elektronik posta yoluyla iletişim kurulmuş ve izin alınmıştır (Ek F).

Katrancı (2012), geliştirdiği ölçekle dinleme öncesi, sırası ve sonrası öğrencilerin dinleme stratejileri farkındalığını ortaya koymuştur. Katrancı (2012), Tablo 25'te iç tutarlılık katsayılarını belirtmiştir.

Tablo 24

ÜDAFÖ İç Tutarlık Katsayıları

Faktör	Madde Sayısı	İç Tutarlılık Katsayısı
Dinleme Öncesi	5	.67
Dinleme Sırası	9	.76
Dinleme Sonrası	6	.89
Toplam	20	.89

Tablo 24 incelendiğinde dinleme öncesi faktörünün Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısının 0.67, dinleme sırası faktörünün 0.76 ve dinleme sonrası faktörünün ise 0.74 olduğu görülmektedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı ise 0.89'dur. Bu sonuçlara göre ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

Ölçekte üçlü likert tipi “Hiçbir Zaman”, “Bazen” ve “Her Zaman” olarak düzenlenmiştir. Yirmi maddeden oluşan DAFÖ uygulama öncesi ve sonrası öğrencilere uygulanmıştır.

Sosyo-ekonomik-kültür durum ölçeği

Sosyo-ekonomik açıdan kişilerin durumunu tespit etmek için gelir durumu mu, eğitim düzeyi mi, mesleği mi yoksa başka faktörlerin mi belirleyici unsur olduğu tartışıla gelmiştir. Genelde kabul edilen sosyo-ekonomik kavramının yalnızca bir zümreye aitliği değil eğitim, meslek, gelir ve başka birçok etmeni de içerdiği kabul edilmektedir (Gürkaynak, 1979). Çelen'e (1993) göre ekonomik gelirin yüksek olması çocuğun gelişiminde önemli bir etkendir.

Toplum bilim ve eğitim araştırmalarında sosyo-ekonomik durumun çok önemlilik arz etmesinden dolayı bu durum somutlaştırılarak ölçülebilir hale getirilmelidir. Belli bölgeler belli sosyo-ekonomik durumu taşır diye gruplandırılmıştır (Bacanlı, 1997). Oysa bu durum her zaman genel geçer değildir. Aynı okulu paylaşan öğrenciler arasında da sosyo-ekonomik farklılıklar arz edebilir.

Bu sebeplerden dolayı araştırmada öncelikle “TEOG” sonuçlarına göre okullar tespit edilmiş (Ek R), daha sonra sosyo-ekonomik-kültürel durumun dinlediğini anlamaya olan etkisini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından alan taraması yapılmış ve tarama sonucunda sosyo-ekonomik durum ölçeği oluşturulmuştur. Taslak şeklinde oluşturulan bu ölçek uzman görüşüne sunulmuş, ölçekte yapılan düzeltmelerden sonra deney grubuna sosyo-ekonomik durum ölçeği uygulanmıştır (Ek G). Aynı okulda okuyan öğrencilerin de farklı sosyo-ekonomik durumlarının olabileceği göz önünde bulundurularak ölçek uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri iki aşamada toplanmıştır. Birinci aşamada dinleme stratejilerini ölçmek için oluşturulan öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir metni başarı ön testleri uygulanmıştır. Öğrencilerin uygulanan testten aldıkları puanlar ön test puanı olarak değerlendirilmiştir. Yine öğrencilere dinleme stratejileri öğretimi yapmadan “Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği” uygulanmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar dinleme stratejileri öğrenimi öncesi “Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği” olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ön testte kullanılan başarı ölçekleri dinleme stratejileri eğitiminden sonra tekrar uygulanmıştır. Elde edilen bu veriler son test olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilere dinleme stratejileri eğitimi yaptıktan sonra “Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği” tekrar uygulanmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar uygulama sonrası “Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği” olarak değerlendirilmiştir.

Sosyo-ekonomik-kültürel durum ölçeği kullanılarak öğrencilerin başarı testleri ile “cinsiyet, kültürel, ekonomik, radyo dinleme” durumu arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin uygulama öncesinde “ÖMBT”, “BMBT”, “şMBT” den aldıkları puanlar ve 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Dönemi sonu not ortalamaları

arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için veri grubunun normal dağılıp dağılmadığı Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerine bakılmıştır. Uygulama sonrasında da öğrencilerin adı geçen testlerden ve ölçeklerden aldıkları erişim puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi (Wilcoxon signed rank test) kullanılmıştır.

Başarı testlerinin geçerlilik ve güvenilirliği

Başarı testleri geliştirilirken öncelikle pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve bu uygulamanın geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Test ve ölçme araçları tamamen güvenli olduğu söylenemez. Bundan dolayıdır ki her ölçme uygulamasından sonra güvenilirlik analizi tekrarlanmalıdır (Şencan, 2005). Bu sebepten deney grubuna uygulanan başarı testinin geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Tablo 25’te deney grubuna uygulanan ön-son testin güvenilirlik bulguları verilmiştir.

Tablo 25

Başarı Testi Ön-Son Test Puanlarının Güvenirlik Analizleri

N		AMÖMBT	DKDDÖMBT	SGGOBMBT	DDGDBMBT	TDŞMBT
		KR 20	KR 20	KR 20	KR 20	KR 20
162	Ön test	.79	.78	.74	.72	.77
162	Son test	.82	.83	.81	.80	.79

Tablo 30 incelendiğinde ön-son testte kullanılan başarı testlerinin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Uygulama süreci

Araştırmanın uygulama süreci üç aşamadan oluşmaktadır; ön testin uygulanması (1), dinleme stratejileri eğitimi (2), son testin uygulanması (3).

Ön testlerin uygulanması

Ön testlerin başlangıç tarih olan 30/10/2014’ten önce öğrencilerle ön görüşme yapılmıştır. Başarı testine katılacak öğrencilere başarı testinin oluşturulduğu metinler

hakkında içeriğe girmeden bilgi verilmiştir. Bu metinler konusunda öğrencilerin araştırma ve hazırlık yapabilecekleri belirtilmiştir. Tablo 26’da ön testlerin uygulanma zamanları verilmiştir.

Tablo 26

Ön Test Uygulama Süreci

Okul	Başarı Testi	Uygulama Zamanı
	AMMBT	30/10/2014
Plevne Ortaokulu	DKDDÖMBT	31/10/2014
Çiğdem Batubey Ortaokulu	SGGOMBT	06/11/2014
Fırat Ortaokulu	DDGDBMBT	07/11/2014
	TDŞBT	08/11/2014

Dinleme stratejileri öğretimi

Bu bölümde uygulamada kullanılan metinlerin seçimi, metinlere yönelik oluşturulan etkinlikler hakkında bilgi verilmiştir.

Metin seçim süreci

MEB’lığı Talim ve Terbiye Kurulu onayından geçmiş metinler, dinleme stratejisi öğretiminin uygulamasına daha uygun olduğu düşüncesiyle tercih edilmiştir. Araştırmacı tarafından <http://yayim.meb.gov.tr> adresinde yer alan ortaokul 5. sınıf ders kitaplarında kullanılmış olan “MEB, Pasifik ve Ada Yayınları” dinleme metinleri bir havuzda toplanmıştır. Seçilen bu metinlerin, 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında Balıkesir Milli Eğitim okulları 5. sınıf öğrencilerine öğretimi uygulanmamaktadır. 2014-2015 Eğitim öğretiminde Balıkesir ili 5. sınıf öğrencilerine FCM Yayınları okutulmaktadır; seçilen dinleme metinlerinin FCM Türkçe kitabında mevcut olmadığı tespit edilmiştir.

Seçilen bu dinleme metinleri Türkçe Eğitimi doktora tez aşamasında olan 3 doktora öğrencisi, doktora ders döneminde olan 2 Türkçe öğretmeni, 1 edebiyat öğretmeninden oluşan bir kurula sunulmuştur. Araştırmacı tarafından dinleme metni seçim kriterleri kurula

anlatılmıştır. “MEB Yayınları, Pasifik ve Ada Yayınları”nda yer alan toplam 19 metin içerisinde 10 dinleme metni seçilmesi istenmiştir.

Dinleme Metni Seçim Kriterleri:

1. 2014-2015 Eğitim öğretim yılı Balıkesir ortaokulları 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bu metinlerin okutulmaması,
2. Dinleme metinlerinin, hazırlanan dinleme stratejileri etkinliklerini uygulamaya imkanlarının daha uygun olması,
3. Ada Yayıncılık metinlerinin ses kalitesinin diğer dinleme metinlerine oranla daha iyi olmaları,
4. Dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası stratejilerini uygulama imkanlarının daha fazla olması,
5. Dinlenen metinlerin arka plan seslerinin metne daha uygunluk göstermesi,
6. Dinleme metinlerinin uzunlukları,
7. Dinleme içinde geçen kelimelerin 5. sınıf seviyesine uygun olması.

Nedenlerinden dolayı Ada Yayıncılık’ a ait 6 metin, MEB Öğretmen Kılavuzu Kitabı’ndan 4 metin seçilmiştir (Ek E).

Komisyon tarafında seçilen metinler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü neticesinde Ada Yayıncılık’ a ait 5 dinleme metni seçilmiştir. Uzmanların tavsiyeleri doğrultusunda Ada Yayıncılık’ a ait olan “Para Cüzdanı” adlı metin yerel radyo stüdyosunda seslendirilmiştir. Sonuçta 6 adet uygulama dinleme metni ve MEB öğretmen kılavuz kitabında yer alan bir adet ön uygulama metni olmak üzere toplam 7 adet dinleme metni oluşturulmuştur.

Kurul Tarafından ve Uzman Görüşleri Sonucunda Oluşturulan Dinleme Metinleri:

Tablo 27

Seçilen Dinleme Metinleri

No	Dinleme Metni	Yaymevi	Türü
1.	Konuğa İkrâm	MEB Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
2.	Samsun'a Yolculuk	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
3.	Kalbimizin Sesi	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
4.	Gökyüzü	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Şiir
5.	Musluklu Su Bidonu	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Öyküleyici Metin
6.	Mevlana	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
7.	Para Cüzdanı	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Öyküleyici Metin

Dinleme stratejileri öğretim süreci

Öncelikle öğrencilerin dinleme beceri seviyelerinin geliştirilebilir olduğunu göstermek için dinleme stratejilerine yönelik ön etkinlik çalışması yapılmıştır. Etkinlik sonucunda öğrencilerin dinleme amaçlarını belirlemede, dinleme stratejileri oluşturmada yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Dinleme metinlerine yönelik etkinlikler işlenirken ara kısımlarda doğrudan anlatım yapılmış, dinleme becerisi kazanmalarına yönelik materyaller uygulanmıştır. Öğrencilerin tamamının not alma tekniklerini bilmedikleri görülmüştür. Dinlerken ya hiç not almadıkları, ya da not aldıkları zaman dinlemeyi kaçırdıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilere dinleme stratejilerini nasıl kullanmaları gerektiğini öğretmek amacı ile model olması açısından “Konuğa İkrâm” adlı metin, dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası stratejiler uygulamalı olarak öğrencilere gösterilmiştir.

Öğrencilere, öncelikle dinleme amaçlarının belirlemeleri gerektiği üzerinde durulmuş, “öğrencilere bu metni dinlemedeki nedenim ne olabilir?” sorusu araştırmacı tarafında kendine sorulmuş, sorunun cevapları tahtaya yazılmıştır.

Dinleme amacım:

- Öğrenmek için mi?
- Öğretmenin verebileceği bir cezadan kaçmak için mi?
- Eğlenmek ya da zevk almak için mi?

Bu amaçları sıralandıktan sonra “Konuğa İkrâm” adlı metni, araştırmacı bilgilenmek için dinleyeceğini ifade etmiştir. Araştırmacı, tahtaya bu metni dinlemekteki amacım “bilgilenmek” içindir diye yazmıştır.

Daha sonra araştırmacı tarafından öğrencilere bu metni daha iyi anlamak için nasıl dinlemem gerektiği sorulmuştur. Öğrenciler bu soruya cevap verememiştir. Bunun üzerine araştırmacı ne yapılması gerektiğini tahtaya yazmıştır:

- Ders süresince kendime sorular sorarım.
- Aralarda konunun ana noktalarını özetlerim.
- Sonuçları kendi kendime çıkarırım.
- Dinlenen metinde geçen düşünceleri yaşamla ilişkisini kurarım.
- Dinlerken not alırım. Anlamadığım yerleri tekrar dinlerim.

Araştırmacı öğrencilere metni dinlerken nasıl not alırsınız sorusunu yöneltmiştir. Ancak öğrencilerin not alma tekniklerini bilmedikleri tespit edilmiştir. “Konuğa İkrâm” metni, sınıfta dinlenilmiştir. Öğrenciler örnek alması açısından tahtaya dinlenen metinle ilgili notlar alınmıştır. Not alırken şu hususlara dikkat edilmiştir.

1. İyi bir dinleyici olmanın temel kuralı iyi not tutmak, iyi not tutmanın yolu da iyi bir dinleyici olmaktır.

2. İleride okunduğu zaman anlaşılabilir şekilde, boşluklar bırakılarak not tutmak da yarar vardır. Hiçbir zaman küçük bir kağıda sıkışık bir şekilde not tutulmamalıdır. Not tuttuğumuz sayfanın altında, üstünde, yan taraflarında boşluk bırakılırsa buralara eksik kalan bilgiler daha sonra yazılabilir.
3. Dinleme ile not tutma arasında bir denge oluşturmak gerekir. Tüm dikkati dinlemeye ayırırsak, verimli bir şekilde not tutamayız. Aynı şekilde çok ayrıntılı not almaya kalkışırsak bu sefer de anlatılanları anlamamız güçleşir ve bu da dinlemeyi olumsuz etkiler.
4. Derste not tutarken ana fikirleri, önemli noktaları not etmek çok önemlidir. Not alırken seçici olmakta yarar vardır. Önemli noktaları belirlerken öğretmen bize çeşitli ip uçları verir. "Burası önemli", "Burada esas olan", "Dikkat ederseniz" vb. ipuçlarıyla bu bölümlerin önemini vurgular. Bu bölümler mutlaka not alınmalı ve önemli olduğunu belirtmek için o bölümün altı çizilmelidir.
5. Not tutarken öğrenci kendi cümleleriyle not almalıdır. Bu şekilde hem öğrenci öğretmenin anlattıklarını özetleme imkânı bulur, hem de anladığı biçimde not alma imkânı bulur. Bazı durumlarda anlatılanların aynı şekilde not alınması gerekebilir veya tahtada yazılanları aynı şekilde kaydetmek gerekebilir. Bu durumda anlatılanlar ya da yazılanlar aynı şekilde not alınmalıdır.
6. Notların yeniden yazılması zaman kaybı değildir. Bu işlem bilginin hafızada pekişmesi açısından yararlıdır ve unutmayı engeller. Bu yüzden eve gidince notlar temiz kâğıtlara tekrar yazılmalıdır.

Sekiz hafta süren uygulama araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulamanın araştırmacı tarafından gerçekleştirilmesi ile öğretmen farklılığından kaynaklanabilecek (sınıflara dinleme stratejileri öğretimi arası farklılık) sınıflar arası eşitsizlik giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca araştırmacının MEB'de çalışan öğretmen olması, dinleme becerisi

üzerine ve stratejileri kazanmasına yönelik etkinliklere daha hâkim olmasından dolayı uygulamayı yapmasının daha faydalı olacağı düşünülmüştür.

Seçilen metinlere yönelik ders planları ve etkinlikler oluşturulmuştur. Uygulama süreci detaylı olarak her bir stratejinin nasıl uygulandığı dinleme stratejileri numaraları verilerek açıklanmıştır (Ek O).

Toplam 7 sınıfa sekiz hafta, toplamda 16 ders saati dinleme stratejileri öğrenimine yönelik uygulama yapılmıştır. Uygulama güvenilirliğinin hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır (Billingsley ve diğ., 1980’den akt. Katrancı, 2012). Bu formül neticesinde gerçekleştirilen uygulamanın güvenilir bir uygulama olduğu söylenebilir.

$$\text{Uygulama Güvenirliliği} = \frac{\text{Gözlenen Uygulamacı Davranışı}}{\text{Planlanan Uygulamacı Davranışı}} \times 100$$

Tablo 28’de dinleme stratejileri öğrenimine yönelik yapılan uygulamanın zaman çizelgesi verilmiştir. 26-27/11/2014 tarihinde “TEOG” sınavı yapıldığı hafta 28/11/2014’te uygulama tek gün olarak yapılmıştır. Uygulamaların yapıldığı hafta sınıf defterlerine metin isimleri ve etkinlikler işlenmiştir. Sınıf defteri örnekleri Ek (T)’de verilmiştir.

Tablo 28

Uygulama Süreci Zaman Çizelgesi

Okul	Etkinlik Metinleri	Uygulama Zamanı
	Konuğa İkrâm	14-15 /11/ 2014
Plevne Ortaokulu	Samsun’a Yolcuk	21-22 /11/ 2014
Çiğdem Batubey Ortaokulu	Samsun’a Yolculuk	28 /11/2014
Fırat Ortaokulu	Kalbimizin Sesi	04-05 /12/ 2014
	Gökyüzü	11-12 /12/ 2014
	Musluklu Su Bidonu	18-19 /12/ 2014
	Mevlana	25-26 /12/ 2014
	Para Cüzdanı	01-02 /12/ 2015

Etkinliklerin hazırlanması süreci

Öğrencilerin derse karşı olan olumsuz tavırları öğrenmeyi etkilemektedir. Dinleme becerisi, öğrencilerin derse olan tavrında en fazla etkilenen becerilerinden biridir diyebiliriz. Tüm becerilerin öğretimine yönelik oluşturulan etkinlikler içerisinde dinleme becerisine yönelik oluşturulan etkinliklerin etkisinin belirlenmesinde öğrencilerin tavırlarının etkisi daha fazla olduğu düşünülmektedir. Eğer öğrenci dinleme etkinlikleri sırasında pasif yani sadece alıcı konumunda bulunursa dersin bir an önce bitmesini istemektedir. Öğrencinin de aktif olduğu karşılıklı etkileşime dayanan dinleme etkinliklerinde ise derse karşı olumsuz tutum sergileyen öğrencilerin dahi dersten zevk aldıklarını görülmektedir. “İlköğretimde çocuklara çeşitli dinleme etkinlikleri uygulamak, onların ilerleyen yıllarda, yetişkinlik dönemlerinde daha iyi dinleyiciler olmalarına katkı sağlayacaktır” (Funk & Funk, 1989, s. 661). Öğrencilerin sınıfta dinleme etkinlikleri esnasında yaşadıkları duyuşsal ve bilişsel durumlar dinleme becerilerini yönelik uygulanan etkinlikleri de etkilemektedir.

Motivasyon, korku, çekinme, istekli olma, beğenme, baskı, empati ve ön yargı gibi kavramlar duyuşsal davranışlardan en sık olarak görülenlerdir. Dinleme ortamına iyi motive olmuş ve istekli olan bireylerin dinleme etkinlikleri sırasında daha aktif oldukları, dinleme ortamında üzerinde baskı hisseden veya çekinen bireylerin ise pasif, yani başarısız oldukları araştırmacılar tarafından aktarılmaktadır. (Karadüz, 2010, s. 49)

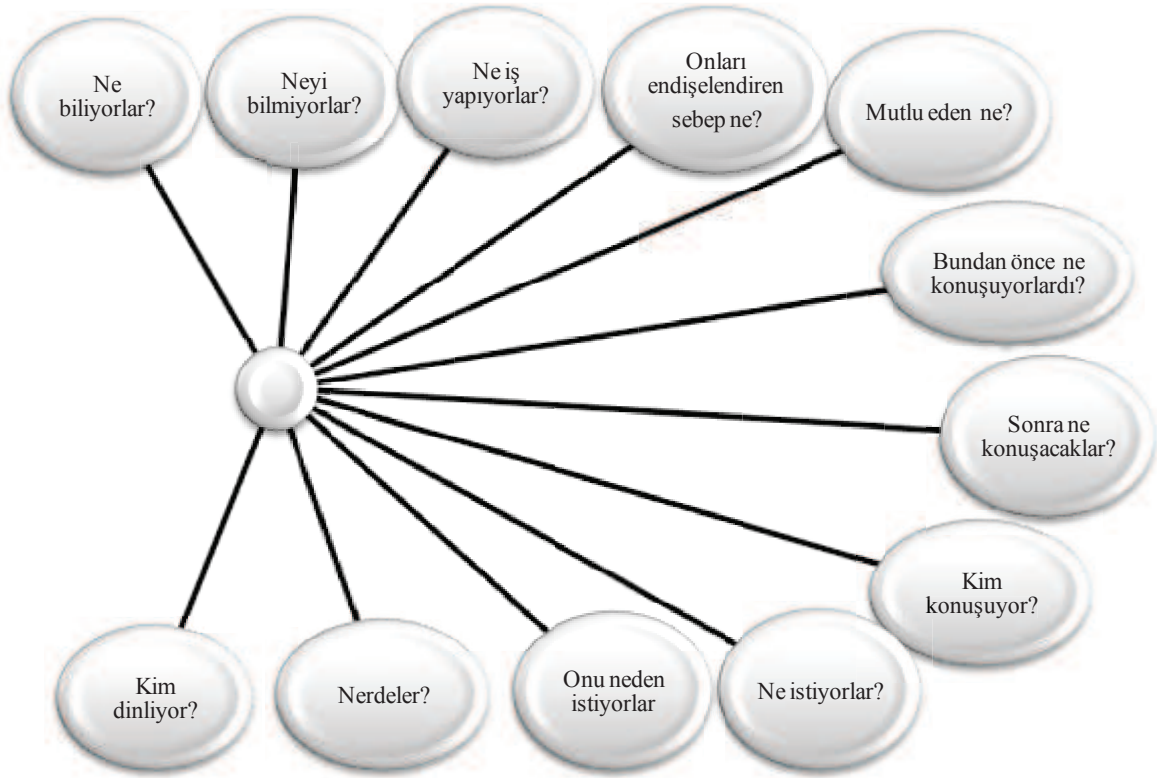
Özbay, öğretmenin dinleme becerisine yönelik yapılacak etkinliklerin dinlediğini anlamaya katkı sağlayacağını ve şu şekilde etkinliklerin yapılabileceği ifade etmiştir:

Öğretmen, çocukların seviyesine uygun, ilgi çekici bir metni sınıfa getirir ve yüksek sesle okur. Okuduğu metinde geçen ana ve yardımcı fikirlerin veya başka hususların tespiti için de onlara önceden hazırladığı bir kâğıt dağıtır. Bu kâğıtta metinle ilgili sorular bulunur. Öğretmen, öğrencilerden bu kâğıttaki

uygun yerlere soruların cevaplarını yazmalarını ister. Cevaplama işi bittikten sonra metni tekrar okur ve öğrencilerin kendi kendilerini kontrol etmelerini sağlamış olur. Metni okurken öğrenciler kâğıdı dolduracakları için dikkatle dinlemeleri gerekecektir. Bu da onların dinleme becerilerini geliştirecektir. (Özbay, 2005, s. 129)

Dinlediğimiz metinlerin daha iyi kavranması için önceden metne yönelik etkinlikler öğrencilerin metni daha iyi anlamalarına yardımcı olacaktır. Motivasyonu artıran etkinlikler, dinlenen metinde neyin önemli olduğunu belirtmesi açısından da önemlidir. Doğru şekilde planlanıp uygulanan etkinlikler öğrencilerin metnin yapısını anlamalarında önemli bir yeri vardır. Aynı zamanda etkinlikler dinlenen metni parçalara ayırarak her parçanın daha iyi anlaşılmasını sağlar. Uzun metinler için öğretmen dinlemeyi durdurarak metni bölerek parça parça dinletebilir. Bu sayede öğrenciyi aşırı yormaktan kurtarır, öğrenciyi daha ulaşılabilen geniş bilgiyi elde etmesi sağlamış olur (Harmer, 2010).

Bu araştırmada metin türüne göre dinleme stratejilerinden uygun olan stratejiler seçilmiş ve ona göre etkinlikler tasarlanmıştır. Anlaşılması zor, uzun dinleme metinlerinde 12 soru tekniği kullanılabilir. Birçok soru cevaplanmayabilir ancak metin üzerine düşünme ve fikir çıkarmasını sağlar. Öğrenciler bu sorular sayesinde metinde geçmeyen çıkarımları fark edebilirler. Şekil 4’te dinleme becerisine yönelik etkinlikler oluşması için belirlenen 12 soru tekniği verilmiştir.

Şekil 4. 12 Soru tekniği (Harmer, 2010)

Demirel ve Şahinel (2003), dinleme becerisine yönelik etkinlikler hazırlanmasında şu noktalara dikkat etmemiz gereği üzerinde durmuşlardır:

- Dinlenen metin ile ilgili sorulara cevap verilir. Bu çalışma sınıf düzeyine göre paragraf paragraf da yapılabilir.
- Dinlenen metnin sözlü ya da yazılı özeti çıkarılır.
- Giriş ve gelişme kısmı verilen bir hikâyenin sonuç kısmının tamamlanması istenir.
- Dinlediği metinle ilgili zihinde canlandırdıklarını resimle görselleştirmeleri istenir. Öğretmen okurken ya da okuduktan sonra öğrenciler resim, karikatür ya da şekil çizebilir.
- Dinlenen metin ile ilgili resimlerin ya da cümlelerin olay sırasına göre dizilmesi istenir.
- Dinlenenleri yazma ya da dikte etme etkinliklerine yer verilir.
- Duyulan eksik cümleler tamamlanır.

- Dinlenen metne uygun farklı başlık önerilir.
- Metinde boş bırakılan yerleri doldurma çalışmalarına yer verilir.
- Dinlediklerini başkalarıyla paylaşmaları istenir.
- Dinlediklerinin sebebi ve sonucu ilişkilendirilir.
- Dinlediklerinden yaptıkları çıkarımlar belirlenir.
- Konuşmacı, konuşma ortamı ve konuşma içeriği hakkındaki düşünceleri anlattırılır.
- Dinlediklerinde ortaya konulan soruna çözümler buldurulur.
- Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yaptırılır. (Demirel ve Şahinel, 2003, s. 75-78)

Demirel (2003), dinleme eğitimi sürecini belli etkinliklere göre “dinleme öncesi etkinlikler”, “dinleme anındaki etkinlikler” ve “dinleme sonrası etkinlikler” olarak sınıflamıştır.

Bu araştırmada etkinlikler dinleme öncesi etkinlikler (1), dinleme sırası etkinlikler (2) ve dinleme sonrası etkinlikler (3) olmak üzere tasarlanmıştır. Literatür taraması ve uzman görüşleri alındıktan sonra oluşturulan dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası stratejilerini kazandırmaya yönelik etkinlikler oluşturulmuştur (Ek M).

Son testlerin uygulanması

Son testlerin başlangıç tarih olan 08/01/2015'ten önce öğrencilerle ön görüşme yapılmıştır. Başarı testine katılacak öğrencilere başarı testinin oluşturulduğu metinler hakkında içeriğe girmeden bilgi verilmiştir. Bu metinler konusunda öğrencilerin araştırma ve hazırlık yapabilecekleri belirtilmiştir. Son testlere başlamadan önce öğrendikleri dinleme stratejilerini kullanacakları hatırlatılmıştır. Tablo 29'da son testlerin uygulama zamanları verilmiştir.

Tablo 29

Son Test Uygulama Süreci

Okul	Başarı Testi	Uygulama Zamanı
	AMMBT	08/01/2015
Plevne Ortaokulu	DKDDÖMBT	09/01/2015
Çiğdem Batubey Ortaokulu	SGGOMBT	14/01/2015
Fırat Ortaokulu	DDGDBMBT	15/01/2015
	TDŞBT	16/01/2015

Verilerin Analizi

Bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türündeki metinlere yönelik oluşturulan başarı testlerinin madde analizlerinde ITEMAN 4.3 programından yararlanılmıştır. Öğrencilerden elde edilen ön test ve son test puanları, Statistical Package for Social Sciences for Personal Computers (SPSS 20.0) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Ön test ve son test uygulamaları sonucunda veri grubunun normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Kolmogrov-Simirnov testi sonuçlarına bakılmıştır. Verilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılığın ortaya koymak için Wilcoxon işaretli sıralar testi (Wilcoxon signed rank test) kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyet açısından test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U testi analizi yapılmıştır. Son test puanları ile sosyo-ekonomik-kültürel durum arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır.

Bölüm IV: Bulgular

Bu bölümde araştırmaya ait bulgulara yer verilmiştir. Verilerin analizlerinden elde edilen sonuçlar araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenmiştir. Araştırmanın bulgularına ait veriler tablolar halinde sunulmuştur.

Başarı Testlerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde başarı testlerine yönelik bulgular üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya etkisi var mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir.

Katılımcılardan elde edilen toplam puanların ön test ve son test puanlarının normal dağılıp dağılmadığını Kolmogorov-Smirnov testi analizi Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30

Başarı Testi Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	p	İstatistik	N	p
BTÖTP	.112	162	.000*	.971	162	.002
BTSTP	.139	162	.000*	.939	162	.000

p* < 0.05

Tablo 31’de verilen normallik tablosu incelendiğinde; ön test ve son test puanlarının normallik tablosuna göre Kolmogorov-Smirnov testindeki p anlamlılık değerlerinin (p < 0.05) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır.

Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31

Başarı Testi Ön Test ve Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	p
Negatif Sıra	4 ^a	23.38	93.50	-10.853*	.000
Pozitif Sıra	157 ^b	82.47	12947.50		
Eşit	1 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, $p < 0.05$

Tablo 31’de yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p ($p = .000$) anlamlılık değerinin .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön testten aldıkları puanlarla son testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Wilcoxon işaretli sıralar testi incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 157’sinde son test puanlarında artış gözlemlenirken, 4’ünde düşüş, 1’inde ise değişme olmamıştır. Bu sonuçla dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya olumlu yönde katkı sağladığı söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “dinleme stratejileri öğretiminin metin türleri açısından dinlediğini anlamaya etkisi nedir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya olan etkisini ölçmek amacıyla uygulama öncesi ve sonrası 2 bilgilendirici metin başarı testi, 2 öyküleyici metin başarı testi, 1 şiir başarı testi uygulanmıştır. Öğrencilerin, dinleme stratejileri öğretimi öncesi ve dinleme stratejileri öğretimi yapıldıktan sonra başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında fark bulunarak erişim puanları hesaplanmıştır.

Öğrencilerden elde edilen AMÖMBT ön test ve son test puanlarının ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığını Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerine bakılıp Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32

AMÖMBT Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	P	İstatistik	N	p
Amömbtöp	.156	162	.000	.956	162	.000
Amömbtsp	.168	162	.000	.915	162	.000

p* $<$ 0.05

Tablo 32’de verilen normallik tablosunu incelendiğinde; öğrencilerden toplanan verilerin 30’un altında olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre değerlendirme yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön test ve son testteki p anlamlılık değerlerinin ($p<0.05$) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla verilerin normal dağılım göstermediği söylenebilir. Katılımcıların ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için parametrik olmayan testlerden Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33

AMÖMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	p
Negatif Sıra	12 ^a	48.04	576.50	-9.401*	.000
Pozitif Sıra	134 ^b	75.78	10154.50		
Eşit	16 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, $p<0.05$

Tablo 33’te yapılan AMÖMBT Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p ($p=.000$) anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön testten aldıkları puanların ortalamasıyla son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında

anamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında 134 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 12 kişide düşüş gösterdiği ve 16 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerde elde edilen DKDDÖMBT ön test ve son test puanlarının ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığını Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerine bakılıp Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34

DKDDÖMBT Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	P	İstatistik	N	P
Dkddömbtöp	.138	16	.000	.970	16	.001
Dkddömbtsp	.187	162	.000	.933	162	.000

p* $<$ 0.05

Tablo 34'te verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön test ve son testteki p anlamlılık değerlerinin (p $<$ 0.05) 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 35

DKDDÖMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P
Negatif Sıra	23 ^a	33.98	781.50	-8.795*	.000
Pozitif Sıra	119 ^b	78.75	9371.50		
Eşit	20 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, p $<$ 0.05

Tablo 35’te yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p ($p=.000$) anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön testten aldıkları puanların ortalamasıyla son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ifade edilebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında 119 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 23 kişide düşüş gösterdiği ve 20 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.

Elde edilen DDGDBMBT ön-son test puanlarının ortalamalarının normal dağılımı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerine bakılıp Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36

DDGDBMBT Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	P	İstatistik	n	P
Ddgbmbtöp	.138	16	.000	.961	16	.000
Ddgbmbtsp	.131	2	.000	.938	2	.000
		162	.000		162	.000

$p^* < 0.05$

Tablo 36’da verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön test ve son testteki p anlamlılık değerlerinin ($p < 0.05$) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37

DDGDBMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P
Negatif Sıra	14 ^a	45.79	641.00	.9526*	.000
Pozitif Sıra	137 ^b	79.09	10835.00		
Eşit	11 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, $p < 0.05$

Tablo 37’de yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analizine göre p ($p = .000$) anlamlılık değerinin .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön testten aldıkları puanların ortalamasıyla son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında 137 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 14 kişide düşüş gösterdiği ve 11 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerden elde edilen SGGOBMBT ön test ve son test puanlarının ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığını Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerine bakılıp Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38

SGGOBMBT Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	P	İstatistik	n	P
SGGOBMBTÖP	.129	162	.000	.971	162	.002
SGGOBMBTSP	.165	162	.000	.949	162	.000

$p < 0.05$

Tablo 38’de verilen normallik tablosu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön test ve son testteki p anlamlılık değerlerinin ($p < 0.05$) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir

farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39

SGGOBMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P
Negatif Sıra	8 ^a	59.94	479.50	-9.816*	.000
Pozitif Sıra	143 ^b	76.90	10996.50		
Eşit	11 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, $p < 0.05$

Tablo 39’da yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p ($p = .000$) anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön testten aldıkları puanların ortalamasıyla son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında 143 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 8 kişide düşüş yaşandığı ve 11 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerden elde edilen TDŞMBT ön test ve son test puanlarının ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığını Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerine bakılıp Tablo 40’te verilmiştir.

Tablo 40

TDŞMBT Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	P	İstatistik	n	P
Tdşmbtöp	.134	162	.000	.968	162	.001
Tdşmbtsp	.239	162	.000	.908	162	.000

$p < 0.05$

Tablo 40’te verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön test ve son testteki p anlamlılık değerlerinin ($p < 0.05$) 0.05’ten küçük

olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 41 'de verilmiştir.

Tablo 41

TDŞMBT Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P
Negatif Sıra	12 ^a	46.33	556.00	-9.669*	.000
Pozitif Sıra	139 ^b	78.56	10920.00		
Eşit	11 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, $p < 0.05$

Tablo 41'de yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p ($p = .000$) anlamlılık değeri .05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön testten aldıkları puanların ortalamasıyla son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında 139 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 12 kişide düşüş yaşandığı ve 11 kişinin puanlarında bir değişim olmadığı görülmektedir.

Öyküleyici metinlerin ön test-son test puanları:

Öğrencilerden elde edilen öyküleyici metinlere göre ön test ve son test puanlarının ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığını gösteren veri Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42

Öyküleyici Metin Ön-Son Test Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	p	İstatistik	N	p
Ömötüp	.123	162	.000	.976	162	.007
Ömstp	.124	162	.000	.961	162	.000*

$p^* < 0.05$

Tablo 42'de verilen normallik tablosu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön test ve son testteki p anlamlılık değerlerinin ($p < 0.05$) 0.05'ten küçük

olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 43'te verilmiştir.

Tablo 43

Öyküleyici Metin Ön-Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	p
Negatif Sıra	11 ^a	30.50	335.50	-10.136*	.000
Pozitif Sıra	142 ^b	80.60	11445.50		
Eşit	9 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, $p < 0.05$

Tablo 43'te yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p ($p = .000$) anlamlılık değeri .05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların öyküleyici metinlere göre ön testten aldıkları puanların ortalamasıyla son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ifade edilebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında 142 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 11 kişide düşüş gösterdiği ve 9 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.

Bilgilendirici metinlerin ön test-son test puanları:

Öğrencilerden elde edilen bilgilendirici metinlere göre ön test ve son test puanlarının ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığını gösteren veri Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44

Bilgilendirici Metin Ön-Son Test Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	P	İstatistik	N	p
Bmötp	.111	162	.000	.978	162	.010
Bmstp	.114	162	.000	.957	162	.000

$p < 0.05$

Tablo 44'te verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön test ve son testteki p anlamlılık değerlerinin ($p < 0.05$) 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45

Bilgilendirici Metin Ön-Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	p
Negatif Sıra	3 ^a	57.00	171.00	-10.475*	.000
Pozitif Sıra	151 ^b	77.91	11764.00		
Eşit	8 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, $p < 0.05$

Tablo 45'te yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p ($p = .000$) anlamlılık değeri .05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin bilgilendirici metinlere göre ön testten aldıkları puanların ortalamasıyla son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ifade edilebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında 151 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 3 kişide düşüş gösterdiği ve 8 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.

Tablo 46'da öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir metni türlerinde başarı testlerinde aldıkları puanların genel analizi verilmiştir.

Tablo 46

Öyküleyici, Bilgilendirici ve Şiir Metinlerine Göre Veriler

	N	Minimum Puan	Maksimum Puan	Ortalama	Standart sapma
Öyküleyici metin ön test	162	4.00	22.00	13.98	3.69
Öyküleyici metin son test	162	9.00	24.00	18.40	2.77
Bilgilendirici metin ön test	162	4.00	24.00	12.21	3.34
Bilgilendirici metin son test	162	6.00	23.00	17.19	3.35
Şiir metni ön test	162	1.00	11.00	6.00	1.81
Şiir metni son test	162	2.00	12.00	8.74	1.86

Cinsiyete Yönelik Bulgular**Araştırmanın üçüncü alt probleme ilişkin bulgular**

Araştırmanın üçüncü alt problemi “dinleme stratejileri öğretiminin cinsiyete göre dinlediğini anlamaya etkisi nedir?” biçiminde ifade edilmiştir.

Öğrencilerden elde edilen ön test toplam puanların cinsiyet faktörü açısından normal dağılıp dağılmadığını gösteren Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47

Cinsiyete Göre Ön Test Normallik Tablosu

Cinsiyet	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	p	İstatistik	N	p
Kız	.122	77	.006*	,970	77	.066
Erkek	.121	85	.004*	,967	85	.028

p* < 0.05

Tablo 47’de verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre ön testteki p anlamlılık değerlerinin ($p < 0.05$) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin cinsiyete göre ön test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için MannWhitney-U testi analizi yapılmıştır. MannWhitney-U testi analizi Tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 48

Cinsiyete Göre Ön Test Mann Whitney U Testi Analizi

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Kız	77	80.72	6215.50	3212.500	0.840
Erkek	85	82.21	6987.50		

$p > 0.05$

Tablo 48'deki sonuca göre cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin ön test puanlarında $p > 0.05$ olduğu için cinsiyete göre öğrencilerin ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Öğrencilerden elde edilen son test toplam puanların cinsiyet faktörü açısından normal dağılıp dağılmadığını gösteren Tablo 49'da verilmiştir.

Tablo 49

Cinsiyete Göre Son Test Normallik Tablosu

Grup	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	p	İstatistik	N	P
Kız	.116	77	.012*	.954	77	.007
Erkek	.163	85	.000*	.922	85	.000

$p^* < 0.05$

Tablo 49'da verilen normallik tablosu incelendiğinde Kolmogorov-Smirnov testindeki p anlamlılık değerlerinin ($p < 0.05$) 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin cinsiyet açısından test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U testi analizi yapılmıştır. Mann Whitney U testi analizi Tablosu 50'de verilmiştir.

Tablo 50

Cinsiyete Göre Son Test Mann Whitney U Testi Analizi

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Kız	77	81.10	6245.00	3242.000	0.918
Erkek	85	81.86	6958.00		

p>0.05

Tablo 50'deki sonuca göre cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin son test puanlarında p>.05 olduğu için değişkenler arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu sonuçlar neticesinde dinleme stratejileri öğretiminin cinsiyete göre dinlediğini anlamaya etkisi yoktur denilebilir.

Sosyo-Ekonomik-Kültürel Duruma Yönelik Bulgular**Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin bulgular**

Araştırmanın dördüncü alt problemi “dinleme stratejileri öğretiminin sosyo-ekonomik-kültürel duruma göre dinlediğini anlamaya etkisi nedir?” biçiminde ifade edilmiştir.

Ekonomik duruma göre

Öğrencilerden elde edilen son test toplam puanların ekonomik faktörü açısından normal dağılıp dağılmadığını gösteren Tablo 51 'de verilmiştir.

Tablo 51

Ekonomik Faktör Normallik Tablosu

Gelir	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	p	İstatistik	N	P
1000 TL'den az	.149	22	.200	.951	22	.328
1000-3000 TL arası	.116	72	.018*	.939	72	.002
3000-6000 TL arası	.153	60	.001*	.913	60	.000
6000 TL ve üzeri	.210	6	.200	.961	6	.829

p*<0.05

Tablo 51'de verilen normallik tablosunu incelendiğinde; normallik tablosuna göre bazı veriler için Kolmogorov-Smirnov testindeki p anlamlılık değerlerinin (p<0.05) 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin gelir durumuna göre son test puanları arasında

anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analizi Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52

Ekonomik Durum Kruskal Wallis Testi Analizi

Gruplar	N	Sıra ortalaması	Sd	X ²	P	Anlamlı fark
1000 TL'den az	22	58.93	3	9.409	0.024	1-3 2-3
1000-3000 TL arası	72	76.86				
3000-6000 TL arası	60	92.70				
6000 TL ve üzeri	6	81.25				

p* $<$ 0.05, 1: 1000 TL'den az, 2: 1000-3000 TL arası, 3: 3000-6000 TL arası, 4: 6000 TL ve üzeri

Tablo 52’de verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin son testten aldıkları puanların öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Kruskal Wallis testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda geliri 3000-6000 arasında olan grupla geliri 1000TL'den az ve 1000-3000 TL arasındaki gruplar arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında genel olarak öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi arttığında öğrencilerin puanlarının da arttığı söylenebilir.

Radyo dinleme durumuna göre

Öğrencilerden elde edilen son test puanlarının öğrencilerin radyo dinlemelerine göre farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili olan araştırma problemi için son test puanlarının öğrencilerin radyo dinlemelerine göre normal dağılıp dağılmadığını gösteren veri Tablo 53’te verilmiştir.

Tablo 53

Radyo Dinleme Faktörü Normallik Tablosu

Radyo dinleme	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	P	İstatistik	N	P
1-5 saat	.195	122	.019*	.892	122	.014
6-10 saat	.183	24	.154	.843	24	.011*
11 saat ve üzeri	.124	16	.000	.953	16	.000*

p* $<$ 0.05

Tablo 53'te verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre bazı değişkenlerin son testteki p anlamlılık değerlerinin (p $<$ 0.05) 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin radyo dinlemelerine göre son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis Tablo 54'te verilmiştir.

Tablo 54

Radyo Dinleme Kruskal Wallis Testi Analizi

Gruplar	N	Sıra ortalaması	sd	X ²	p	Anlamlı fark
1-5 saat	122	75.42	2	8.348	0.015*	1-3
6-10 saat	24	99.42				2-3
11 saat ve üzeri	16	101.00				

p* $<$ 0.05 1:1-5 saat, 2: 6-10 saat, 3: 11 saat ve üzeri

Tablo 54'te verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin son testten aldıkları puanların öğrencilerin radyo dinleme sürelerine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda radyo dinleme olarak 1-5 saat ile 11 saat ve üzeri ve 6-10 saat ile 11 saat ve üzeri radyo dinlemeye göre öğrencilerin son test puanları arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür.

Gazete-dergi durumuna göre

Öğrencilerin elde edilen son test puanlarının öğrencilerin eve gelen gazete sıklığına göre farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili olan araştırma problemi için son test puanlarının öğrencilerin eve gelen gazete sıklığına göre normal dağılıp dağılmadığını gösteren veri Tablo 55’te verilmiştir.

Tablo 55

Gazete Normallik Tablosu

Gazete	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	p	İstatistik	n	p
Gelmez	.189	48	.000*	.889	48	.000
Ara sıra	.140	74	.001*	.959	74	.017
Her gün	.147	39	.033*	.927	39	.014

p* $<$ 0.05

Tablo 55’te verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre değişkenlerin tümünün son testteki p anlamlılık değerlerinin (p $<$ 0.05) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin eve gelen gazete sıklığına göre son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analizi Tablo 56’da verilmiştir.

Tablo 56

Gazete Kruskal Wallis Analizi

Gazete	N	Sıra ortalaması	sd	X ²	p	Anlamlı fark
Gelmez	48	76.40	2	8.564	0.014*	1-3 2-3
Ara sıra gelir	74	74.03				
Her gün gelir	39	99.90				

p* $<$ 0.05, 1: Gelmez, 2: Ara sıra gelir, 3: Her gün gelir

Tablo 56’da verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin son testten aldıkları puanların öğrencilerin

evine gelen gazete durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda her gün gazete gelen gruba, ara sıra gelen ve gelmeyen grup arasında farklılığın olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden elde edilen son test puanlarının öğrencilerin evine gelen dergi sıklığına göre farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili olan araştırma problemi için son test puanlarının öğrencilerin evine gelen dergi sıklığına göre normal dağılıp dağılmadığını gösteren veri Tablo 57’de verilmiştir.

Tablo 57

Dergi Faktörü Normallik Tablosu

Dergi	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	p	İstatistik	n	p
Gelmez	.153	64	.001	.922	64	.001
Ara sıra	.144	57	.005	.946	57	.013
Her hafta/ay	.106	40	.200*	.973	40	.440

p* $<$ 0.05

Tablo 57’de verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre bazı değişkenlerin son testteki p anlamlılık değerlerinin (p $<$ 0.05) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin evine gelen dergi sıklığına göre son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analiz Tablo 58’de verilmiştir.

Tablo 58

Dergi Kruskal Wallis Analizi

Gazete	N	Sıra ortalaması	sd	X ²	p	Anlamlı fark
Gelmez	65	69.58	2	10.082	0.006*	1-3
Ara sıra	57	82.54				
Her hafta/ay	40	99.39				

p* $<$ 0.05 1: Gelmez, 2: Ara sıra gelir, 3: Her hafta/ay

Tablo 58’de verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin son testten aldıkları puanların öğrencilerin evine gelen dergi sıklığına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda her hafta/ay gelen grupla, gelmeyen grup arasında farklılığın olduğu görülmektedir. Ayrıca sıra ortalamaları incelendiğinde dergi gelme sıklığına göre grupların son test puanlarında artış olduğu gözlemlenmektedir.

Okulların kültürel çevresine göre

Öğrencilerden elde edilen ön test toplam puanlarının okul türlerine göre normal dağılıp dağılmadığı Tablo 59’da verilmiştir:

Tablo 59

Ön Testin Uygulandığı Okulların Normallik Tablosu

Okul	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	P	İstatistik	n	p
1	.082	52	.200	.961	52	.090
2	.111	60	.062	.961	60	.055
3	.127	50	.041*	.938	50	.011

p* $<$ 0.05

Tablo 59’da verilen normallik tablosunu incelendiğinde; tabloya göre bazı değişkenler için Kolmogorov-Smirnov testindeki p* anlamlılık değerlerinin (p $<$ 0.05) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin okul türüne göre ön test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analizi tablo 60’ta verilmiştir.

Tablo 60

Ön Testin Uygulandığı Okulların Kruskal Wallis Testi Analizi

Okul	N	Sıra ortalaması	sd	X ²	p	Anlamlı fark
1	52	66.80	2	12.002	0.002*	1-2 2-3
2	60	79.84				
3	50	98.78				

p* < 0.05

Tablo 60'ta verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin son testten aldıkları puanların öğrencilerin okul okudukları okullara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda 1. okul alt kültüre sahip 2. okul orta kültüre seviye ve 3. okul üst kültürel seviyeye sahiptir, bu okullar arasında farklılıklar olduğu görülmüştür.

Öğrencilerden elde edilen son test toplam puanların okul türlerine göre normal dağılıp dağılmadığı Tablo 61'de verilmiştir.

Tablo 61

Son Testin Uygulandığı Okulların Normallik Tablosu

Gelir	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	P	İstatistik	n	p
1	.131	52	.026	.959	52	.069
2	.138	60	.006*	.936	60	.004
3	.103	50	.200	.976	50	.385

p* < 0.05

Tablo 61'de verilen normallik tablosunu incelendiğinde; tabloya göre bazı veriler için Kolmogorov-Smirnov testindeki p* anlamlılık değerlerinin (p < 0.05) 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin okul türüne göre son test puanları arasında anlamlı bir

farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analizi Tablo 62’de verilmiştir.

Tablo 62

Son Testin Uygulandığı Okulların Kruskal Wallis Testi Analizi

Okul	N	Sıra ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı fark
1	52	45.21	2	46.957	0.00	1-2
2	60	94.68				1-3
3	50	103.43				

p* $<$ 0.05

Tablo 62’de verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin son testten aldıkları puanların öğrencilerin okudukları okullara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda 1. okul alt kültüre sahip 2. okul orta kültüre seviye ve 3. okul üst kültürel seviyeye sahiptir, okullar arasında farklılıklar olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Sonrasında Dinleme Stratejileri Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi olan “öğrencilerin dinleme stratejileri öğretimi uygulaması yapılmadan ve uygulama yapıldıktan sonra dinleme stratejilerini kullanmaya ilişkin durumları nasıldır?” biçiminde ifade edilmiştir.

Öğrencilerin dinleme stratejileri öğretimi olmadan durumları ile strateji öğretiminden sonra durumları arasında farklılığın olup olmadığıyla ilgili yapılacak olan analiz belirlenmesinde puanların normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesindeki durumla ilgili testten aldıkları puanlarla uygulama sonrasındaki durumla ilgili testten aldıkları toplam puanların normal dağılıp dağılmadığını tablo 63’te verilmiştir.

Tablo 63

DAFÖ Normallik Tablosu

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	P	İstatistik	N	P
Dafööp	.103	162	,000*	.978	162	.012
Dafösp	.156	162	,000*	.937	162	.000

p* < 0.05

Tablo 63'te verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre öğrencilerin uygulama öncesindeki durumla ilgili testten aldıkları puanlarla uygulama sonrasındaki durumla ilgili testten aldıkları toplam puanların normal dağılıp dağılmadığıyla ilgili olan p anlamlılık değerleri (p < 0.05) 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin uygulamaya başlamadan önceki durumlarıyla uygulamadan sonraki durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi yapılmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi analizi Tablo 64'te verilmiştir.

Tablo 64

DAFÖ Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Çıktısı

	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P
Negatif Sıra	0 ^a	.00	,00	-11.010*	.000
Pozitif Sıra	161 ^b	81.00	13041.00		
Eşit	1 ^c				

*Negatif sıralar temeline dayalı, p < 0.05

Tablo 64'te yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz tablosuna göre p (p = .000) anlamlılık değeri .05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin uygulama öncesindeki durumlarıyla uygulama sonrasındaki durumları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Ayrıca yukarıdaki Wilcoxon işaretli sıralar testi tablosuna bakıldığında

araştırmaya katılan 162 öğrenciden 161'inin olumlu durumla ilgili puanlarının artış gösterdiği, 1 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.

Akademik Başarının Dinlediğini Anlamaya Etkisine İlişkin Bulguları

Araştırmanın altıncı alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi “akademik başarının dinlediğini anlamaya olan etkisi nedir?” biçiminde ifade edilmiştir.

Öğrencilerin dinlediğini anlama düzeyleri ile 2014-2015 eğitim öğretim yılı birinci dönem sonu notları arasında farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili ön test puanlarının normal dağılıp dağılmadığını gösteren veri Tablo 65’te verilmiştir.

Tablo 65

Akademik Başarı İle Ön Test Arasında Normallik Tablosu

Notlar	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	P	İstatistik	n	p
2,00	.408	4	.	.737	4	.029*
3,00	.142	22	.200	.919	22	.074
4,00	.073	39	.200	.985	39	.880
5,00	.092	97	.043*	.984	97	.288

p* $<$ 0.05

Tablo 65’te verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testine göre bazı değişkenlerin ön testteki p anlamlılık değerlerinin (p $<$ 0.05) 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin 2014-2015 öğretim yılı birinci dönem sonu aldıkları notlara göre ön test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analizi Tablo 66’da verilmiştir.

Tablo 66

Akademik Başarı Ön Test Kruskal Wallis Analizi

Gruplar	N	Sıra ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı fark
2,00	4	5.88	3	51.525	0.000*	2-3 2-4
3,00	22	32.14				2-5 3-4
4,00	39	71.47				3-5
5,00	97	99.85				4-5

p* < 0.05

Tablo 66’da verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05’ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ön testten aldıkları puanların öğrencilerin 2014-2015 öğretim yılı birinci dönem sonu aldıkları puanlara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda her bir grup arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir.

Öğrencilerde elde edilen son test puanlarının öğrencilerin 2014-2015 öğretim yılı birinci dönem sonu aldıkları notlara göre farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili son test puanlarının normal dağılıp dağılmadığını gösteren veri Tablo 67’de verilmiştir.

Tablo 67

Akademik Başarı İle Son Test Arasında Normallik Tablosu

Notlar	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	N	p	İstatistik	n	p
2,00	.270	4	.	.896	4	.409
3,00	.156	22	.179	.947	22	.273
4,00	.167	39	.007*	.923	39	.011
5,00	.075	97	.200	.973	97	.040

p* < 0.05

Tablo 67’de verilen normallik tablosunu incelendiğinde; Kolmogorov-Smirnov testi tablosuna göre bazı değişkenlerin son testteki p anlamlılık değerlerinin (p < 0.05) 0.05’ten

küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin 2014-2015 öğretim yılı birinci dönem sonu aldıkları notlara göre son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analizi Tablo 68'de verilmiştir.

Tablo 68

Akademik Başarı Son Test Kruskal Wallis Analizi

Gruplar	N	Sıra ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı fark
2,00	4	40.38	3	44.304	0.000*	2-5 3-5
3,00	22	29.14				3-4 4-5
4,00	39	73.40				
5,00	97	98.33				

p* < 0.05

Tablo 68'de verilen Kruskal Wallis tablosuna göre p anlamlılık değeri .05'ten küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin son testten aldıkları puanların öğrencilerin 2014-2015 öğretim yılı birinci dönem sonu aldıkları notlara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Her bir grup için Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan analizler sonucunda Türkçe ders notu 2 olan ile 5 olan, 3 olan ile 5 olan, 3 olan ile 4 olan ve 4 olan ile 5 olan gruplar arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında genel olarak öğrencilerinin notları arttığında öğrencilerin puanlarının da arttığı söylenebilir.

Bölüm V: Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara ilişkin oluşan sonuçlar üzerinde durulmuştur. Ulaşılan sonuçlar ile literatürdeki dinleme öğretimine ilişkin araştırma bulgularına dayalı olarak tartışma yapılmıştır. Gerçekleştirilen sonuçlar ve tartışmanın neticesinde önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya etkisine yönelik sonuçlar

- Dinlediğini anlamaya yönelik oluşturulan dinleme stratejileri ve bu stratejilere yönelik tasarlanan etkinliklerin dinlediğini anlamayı anlamlı bir şekilde geliştirdiği görülmüştür. 162 öğrenci üzerinde yapılan başarı testlerinde son testte 157 öğrenci başarı testinde artış sağlamış; 4 öğrencide 1-3 madde arasında düşüş görülmüş; 1 öğrencide hiçbir değişiklik olmamıştır. Yapılan bu çalışmada, dinleme becerisinin öğretilebilir ve geliştirilebilir bir dil becerisi olduğu sonucuna varılmıştır.
- Yapılan etkinlikler sayesinde dinlenen metinlere ait bilgileri hatırlama oranının yükseldiği, öğrencilerin metne yönelik çıkarımlarda bulunabildikleri, görsellik ve metin arasında ilişki kurma oranının arttığı sonucuna varılmıştır.

Dinleme stratejileri öğretiminin metin türleri açısından dinlediğini anlamaya etkisine yönelik sonuçlar

- Dinleme stratejileri öğretime yönelik hazırlanan etkinlikler neticesinde öyküleyici, bilgilendirici ve şiir metin türlerinde dinlediğini anlamaya yönelik ön-son testteki başarı erışı puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.
- Dinleme stratejileri öğretime yönelik hazırlanan etkinlikler neticesinde öyküleyici, bilgilendirici ve şiir metin türleri arasında bilgilendirici metinde, diğer iki metin türüne oranla ön-son test arasındaki başarı artış oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öyküleyici metin başarı testinde, 142 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 11 kişinin

düşüş gösterdiği ve 9 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmüştür. Bilgilendirici metin başarı testinde, 151 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 3 kişinin düşüş gösterdiği ve 8 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmüştür. Şiir metin başarı testinde, 139 kişinin puanlarının artış gösterdiği, 12 kişinin düşüş yaşadığı ve 11 kişinin puanlarında bir değişme olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar ışığında, bilgilendirici metinlerde diğer metinlere göre son testte başarı oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Dinleme stratejileri kazandırılmasına yönelik hazırlanan etkinliklerin bilgilendirici metinlerde istenilen hedefe ulaşmada daha faydalı olduğu bu araştırma sonucunda varılabilir. Bu nedenle dinleme stratejilerinin diğer derslerde de başarıya katkıda bulunabileceği söylenebilir.

- Seçilen metinlerin özelliği öğrencilerin dinlemeye olan ilgisini etkilemektedir. Ön testte, öğrencilerin özellikle hareketli metinleri daha dikkatli ve zevk alarak dinledikleri görülmüştür. Bilgi verici metinler ve tekdüze devam eden metinler ise öğrencilerin konsantrasyonlarının çabuk dağılmasına neden olmaktadır. Dinleme stratejileri öğretimi yapıldıktan sonra son test uygulamasında öğrencilerin hareketli metinlerin yanında bilgilendirici metinlere olan motivasyonlarının da düşmediği tespit edilmiştir. Dinleme stratejileri öğretiminin öğrencilerin dinleme metinlerine olan motivelelerini arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Dinleme stratejileri öğretiminin cinsiyete göre dinlediğini anlamaya etkisine yönelik sonuçlar

- Dinleme stratejileri öğretiminin sonunda, dinlediğini anlamaya yönelik hazırlanan başarı testlerinde kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Dinleme stratejileri öğretiminin sosyo-ekonomik-kültürel duruma göre dinlediğini anlamaya etkisine yönelik sonuçlar

- Öğrencilerin ekonomik durumları ile son testten aldıkları puan arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin ekonomik seviyeleri yükseldikçe son test puanlarında da artış görülmüştür. Aylık gelirleri 1000 TL'den az olan ailelerin çocuklarının dinlediklerini anlama seviyesinin en düşük olduğu, aylık geliri 3000-6000 TL arasında olan ailelerin çocuklarının dinlediğini anlamada en yüksek seviyeye ulaştığı; aylık geliri 6000 TL'den yüksek ailelerin çocuklarının dinlediğini anlama düzeylerinin 3000-6000 TL arasında geliri olan ailelerin çocuklarından düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ailelerin ekonomik düzeyleri arttıkça öğrenci başarısının arttığını; ancak belli bir düzeyden sonra öğrencilerin dinlediğini anlamada ekonomik durumun etkisinin azaldığını göstermektedir.
- Evlerine düzenli olarak gazete ve dergi gelen öğrencilerin dinlediğini anlamada başarı puanlarının evlerine düzenli gazete gelmeyen öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.
- Öğrencilerin radyo dinlemeleri ile dinlediklerini anlama arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Haftalık 11 saat ve üzeri radyo dinleyen öğrencilerin dinlediğini anlamada daha başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.
- Soru türleri açısından hatırlama ve dikkat gerektiren soru tiplerinde başarı oranının yüksek olduğu; ancak dinlenen metinden hareketle çıkarım gerektiren sorularda madde başarısının düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ön bilgileri, bu bilgileri yeni bilgiler ile bağdaştırmaları, sosyo-kültürel durumları gibi etkenlerin bu sonuçta belirleyici unsur olduğu söylenebilir.
- Bu çalışmada, TEOG sonuçları ve sosyo-ekonomik-kültürel durumları göz önünde bulundurularak seçilen üç okuldan, 1. okul en alt seviye, 2. okul orta seviye, 3. okul üst seviye olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan 1. okul ile 2. okul arasında, 2. okul lehine, 1. ve 2. okul ile 3. okul arasında, 3. okul lehine ön testte dinlediğini

anlamada bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Son testte de durum ön testteki gibi çıkmıştır. Ancak dinleme stratejileri öğretiminden sonra gerçekleşen son testteki artışın 1. okula oranla 2. ve 3. okullar lehine anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda kültürel çevresi iyi olan okulların dinleme stratejilerini kavramada ve dinlediklerini anlamaya transfer etmede daha başarılı olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasında dinleme stratejileri kullanma durumlarına ilişkin sonuçlar

- Dinleme stratejileri öğretimine yönelik hazırlanan etkinlikleri uygulayan öğrencilerin dinlediğini anlama farkındalıklarına ilişkin erişim puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Özellikle ölçekteki 1. madde, “Dinlemeye başlamadan önce dinleme amacımı belirlerim”, 2. madde, “Dinlerken, önemli gördüğüm yerler ile ilgili notlar alırım.”, 7. madde, “Dinlerken anlayıp anlamadığımı sürekli kontrol ederim.”, 13. madde, “Dinlemeye başlamadan önce yaptığım tahminlerin doğruluğunu dinleme sonrasında kontrol ederim.”, 20. madde, “Dinlerken dikkatimi özellikle hangi bölümlere yoğunlaştırmam gerektiğini bilirim.” maddeleri son test lehine çok yüksek oranda çıkmıştır. Bu da öğrencilerin kullandıkları dinleme stratejilerinin farkında olduklarını ve bu stratejileri bilinçli olarak kullandıklarını göstermektedir.
- “Dinlediğini anlama farkındalık ölçeği”ne bakıldığında dinleme stratejilerini kullanmada cinsiyete göre göze çarpan farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin “not alma stratejilerini doğru ve devamlılık arz edecek şekilde uygulama, dinlediklerimi daha iyi anlamak için konu ile ilgili önceki bilgilerini gözden geçirme, dinlediklerini anlamak için zihninde canlandırma, başlıktan hareketle metnin içeriğini tahmin etme, dinlenen metinden hareketle bilinmeyen kelimelerin anlamını çıkarabilme” konusunda erkek öğrencilere göre daha başarılı oldukları görülmüştür.

Erkek öğrencilerin ise, “dinlerken dikkatini özellikle hangi bölümlere yoğunlaştırması gerektiği, dinlerken dikkatinin dağılmamasına özen gösterme” konusunda kız öğrencilere oranla daha başarılı oldukları sonucuna varılmıştır.

Akademik başarının dinlediğini anlamaya etkisine ilişkin sonuçlar

- Uygulamanın yapıldığı dönemin sonunda öğrencilerin akademik başarıları incelendiğinde, dinlediğini anlama başarı testleri puanları ile tüm ders notları arasında paralellik olduğu ve akademik başarının dinlediğini anlamayla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin dinlediğini anlama düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tartışma

Bu bölümde, araştırma sürecinde elde edilen sonuçlar, dinleme eğitimi literatürü ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Dinleme öğretiminin temel amacı, dinleme alışkanlığı kazanmış ve dinlediğini anlayan bireyler yetiştirmektir. İlgili literatür incelendiğinde dinleme becerisi üzerine araştırmaların yoğunlaştığı bölümün dinlediğini anlama olduğu görülecektir (Doğan, 2007; Erdem, 2012; Fidan, 2012; Kaplan, 2004; Katrancı, 2012; O’Malley, Chamot & Kupper, 1989; Onan, 2005; Vandergrift, 1997). Bu amaç doğrultusunda öğretim yöntem ve tekniklerini kapsayıcı stratejiler geliştirilmelidir. Bu çalışma, dil becerileri içerisinde önemli bir yeri olan dinleme becerisinin (Doğan, 2007; Katrancı, 2012; Mackay, 1997; Özbay, 2012) geliştirilebilir bir dil becerisi olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Dinlemeyi üç aşamada değerlendirmek gerekmektedir: dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası (Tompkins, 2009). Bu aşamalara yönelik geliştirilecek dinleme stratejileri (Rixon,1986) ve bu stratejileri uygulamaya yönelik oluşturulacak etkinlikler (Funk & Funk, 1989) dinleme becerisinin gelişmesine faydası olacaktır.

Yapılan çalışmalarda (Doğan, 2007; Erdem, 2012; Fidan, 2012; Kaplan, 2004; Katrancı, 2012; Onan, 2005) dinleme becerilerinin geliştirilebilir bir beceri olduğu ve dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya olumlu katkısının olduğu üzerinde durulmuştur. Doğan (2007), yaptığı araştırma sonucunda kontrol grubundaki öğrencilere kıyasla deney grubu öğrencilerinin puan ortalamasındaki artışın belirgin derecede fazla olduğunu tespit etmiştir. Deney grubu lehine olan bu fark istatistiki olarak da anlamlı çıkmıştır. Doğan'ın yaptığı bu çalışma yapılan bu çalışmayı, dinleme becerisinin geliştirilebilir bir beceri olduğunu yönünde desteklemektedir. Kaplan (2004), dinleme becerisini geliştirmeye yönelik 37 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada ön testteki başarı ortalaması 68.1, son test başarı ortalaması 86.4 olarak tespit etmiştir. Kaplan çalışması sonunda dinleme becerisinin öğretilebilir ve geliştirilebilir bir beceri olduğu sonucuna varmıştır. Kaplan'ın yaptığı araştırma yapılan bu çalışmayı desteklemektedir.

Fidan'ın (2012) yaptığı araştırmada öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanma durumlarını tespit etmeye yönelik hazırladığı ölçekte not almaya yönelik sorduğu “Dinlediklerimi öğretmenimizden duyduğum şekilde değil, kendi cümlelerimle defterime not ederim.” şeklinde yer alan maddeye öğrencilerin % 22,3 katılıyorum, % 19,5 tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Bu da göstermektedir ki öğrenciler çoğunlukla öğretmenlerin söylediği şekilde not almayı tercih etmektedirler. Bu bağlamda Fidan'ın yaptığı çalışmada, öğrenilmesi amaçlanan stratejilerden biri olan not alma stratejisini öğrencilerin bilmediği sonucuna varılmıştır. Yapılan bu araştırmada öğrencilerin dinleme sırası stratejilerinin temeli olan not alma tekniklerini kullanmadıkları ve not almayı sadece öğretmenin dikte ettirerek yazdırması olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Dinlediğini anlamaya yönelik hazırlanan strateji öğretiminin dinlediğini anlamayı olumlu etkilediği yukarıda belirtilen araştırmalarda ve yapılan bu araştırmada da ortaya konmuştur. Bu yönü ile

bu araştırma kendinden önce yapılan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Dinleme stratejilerinin öğretilbilir olduğu bu araştırmada da ortaya konulmuştur.

Doğru şekilde hazırlanan ve zamanında kullanılan etkinlikler dinlediğini anlama becerisini arttırdığı bu araştırmada görülmüştür. Dinleme becerisi kazanımına yönelik hazırlanan etkinlikler sayesinde öğrenciler pasif olmaktan kurtularak aktif hâle gelebilir. Bu sayede 5. sınıflar için ön görülen dinleme süresi olan 5-6 dakika (Özbay, 2012; MEB, 2006) daha uzun zaman dilimine yayılabilir. Dinlediğini anlamaya yönelik hazırlanan etkinliklerin öğrencilerde başarıyı olumlu yönde etkilediği yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur (Kaplan, 2004; Köklü, 2003; Yılmaz, 2007). Yılmaz (2007) 6. sınıf öğrencilerinden deney grubuna “dinleme-izleme; dinleme-yeniden yapılandırma; dinleme-müzik; dinleme-boşluk doldurma; dinleme-haber; dinleme- not tutma” etkinliklerini uygulamıştır. Kontrol grubuna ise geleneksel yöntemle dinleme çalışmaları yaptırmıştır. Yapılan son testte deney grubunun başarısı kontrol grubundan daha yüksek olmuştur. Yılmaz, hazırladığı dinleme becerisine yönelik etkinliklerin, öğrencilerin etkili dinleme becerisini geliştirdiği sonucuna varmıştır. Dinleme becerilerine yönelik hazırlanan etkinliklerin dinlediğini anlamayı olumlu yönde etkilediği Yılmaz’ın yaptığı çalışma ile bu araştırma benzerlik göstermektedir. Kaplan (2004), farklı metin türlerine yönelik etkinlikler oluşturmuş ve sonuçta bu etkinliklerin, görsel-ışitsel araçların, öğrencinin dikkatini azami derecede artırdığını dile getirmiştir. Etkinliklerle birlikte dramatizasyonun da kullanılması dinleme becerisini geliştirmeye yönelik çalışmalar olacaktır. Köklü (2003), eğitici dramının, 7. sınıfta şiir, 8. sınıfta öykü türünden bir metnin anlaşılmasında ve hatırlanmasında düz okuma tekniğine göre daha etkili olduğunu tespit etmiştir. Yaptığı araştırmada eğitici drama tekniklerinin, dinlediğini anlamada ve hatırlamada öğrencilerin başarı seviyelerini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Doğru şekilde planlanıp uygulanan etkinlikler öğrencilerin metnin yapısını anlamalarında önemli bir yeri vardır. Aynı zamanda etkinlikler dinlenen metni parçalara ayırarak her parçanın daha iyi

anlaşılmasını sağlar (Harmer, 2010). Sonuçta bu araştırmada ve diğer yapılan araştırmalarda (Doğan, 2007; Kaplan, 2004; Köklü, 2003; Yılmaz, 2007) dinleme becerilerini kazandırmaya, dinleme stratejilerini kullanmaya yönelik tasarlanan etkinliklerin dinlediğini anlamaya olumlu etkilediği tespit edilmiştir.

Metin türleri, öğretim programlarında bilgilendirici, öyküleyici ve şiir biçiminde sınıflandırıldığı için araştırmada da bu şekilde bir gruplandırma yapılmıştır (MEB, 2006). Literatürde yapılan araştırmalarda bu sınıflandırma doğrultusunda metin türleri tercih edilmiştir. Bu çalışmada da bu durum göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan araştırmada öyküleyici metin türünde ön test başarı testi, bilgilendirici metne göre yüksek çıkmasına rağmen son testte başarı oranları birbirine yakın çıkmıştır. Dolayısıyla dinleme stratejileri öğretiminin bilgilendirici metinlerde daha olumlu sonuçlar verdiği söylenebilir. Fidan (2012), yaptığı araştırmada öğrencilerin % 80,8'i edebî değeri olan metinleri dinlemeyi daha çok sevdiği sonucuna varmıştır. Çelebi (2008), 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine olay ve düşünce yazıları ile ilgili başarı testi ve bilgi toplama formu uygulamıştır. Öğrencilerin olay yazılarını dinleme ve anlama düzeylerinin düşünce yazılarını anlama düzeylerine göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kurt (2008) yaptığı araştırmada edebî metinlerin kendi içerisinde de dinleme becerisine katkısının farklı olduğu, uygun edebî metinlerin uygun olmayan edebî metinlere göre öğrencilerin dinleme becerisini daha yüksek düzeyde geliştirdiği sonucuna varmıştır. Literatür incelendiğinde dinlediğini anlamada doğru metin seçiminin öneminin vurgulandığı görülecektir (Çelebi, 2008; Güven, 2007; Kurt, 2008; Kocaadam, 2011; Öz, 2001; Picard, 2003). Araştırmanın birinci kısmında, literatürde de belirtildiği gibi öyküleyici metinlerin, bilgilendirici metinlere kıyasla dinlediğini anlama oranının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır; ancak dinleme stratejileri öğretimi yapıldıktan sonra metinler arasındaki dinlediğini anlamaya yönelik olan bu fark ortadan kalktığı ve son testte metin türleri başarı testlerinin eşit olduğu görülmüştür. Bu araştırma sonucunda dinleme stratejileri öğretimine

yönelik hazırlanan etkinlikler sayesinde metin türleri tercihinden kaynaklanan dinlediğini anlama düzeyindeki farklılığın daraldığı söylenebilir. Doğan (2007), yaptığı araştırmada 4 dakikayı geçen bilgilendirici nitelikteki ses kayıtları kullanılarak dinleme eğitimi verilme durumunda 7. sınıf öğrencilerde dikkat dağınıklığı ve bıkkınlık oluşmakta ve öğrenciler sorulan sorulara cevap vermekte zorlanmaktadırlar sonucuna varmıştır. Bu araştırmada da “Dilim Dilim Güzel Dilim 13.25 dakika” ve “Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz 6.20 dakika” bilgilendirici metinlerde ön test sırasında öğrencilerin, Doğan’ın belirttiği tepkileri verdiği görülmüştür. Ancak dinleme stratejileri öğretimi öğrencilere uygulandıktan sonra yapılan son testte öğrencilerin bilgilendirici metne motivasyonlarının arttığı ve dinleme stratejilerini uygulamakla meşgul oldukları görülmüştür. Bu da göstermektedir ki öğrenciler dinledikleri metinlerde dinleme stratejilerini kullanmayı bildikleri zaman metni anlamak için çaba sarf etmekte ve dinledikleri metinden kopmamaktadırlar. Dolayısıyla ortaya konulan tüm bu görüşler ışığında öyküleyici metinlerde dinlediğini anlama bilgilendirici metinlere kıyasla yüksek olduğu ifade edilmiştir. Bu araştırmada ön test sonuçları bu savı desteklemektedir. Ancak son testte elde edilen sonuçlarda bilgilendirici metinlerin daha geliştirilebilir olduğu durumu tespit edilmiştir. Bu yönüyle bu çalışma kendinden önceki çalışmalardan ayrılmaktadır.

Dinleme stratejileri öğretiminin 5. sınıf öğrencilerinde dinlediğini anlamaya olan etkisini ölçmeyi amaçlayan bu araştırmada cinsiyet açısından dinlediğini anlamada anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Fidan (2012), yaptığı araştırmada kız öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanma ortalamalarının puanı 4,09, erkeklerin ise ortalama puanlarını 3,96 olarak tespit etmiştir. Bu sonuçla dinleme stratejilerini kullanmada kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığı neticesine varmıştır. Çelikbaş (2010), deney grubunun başarısının yüksek olduğu araştırmada, dinleme başarısında cinsiyetin etkili olmadığı sonucuna varmıştır. Sözü edilen çalışmalar, bu araştırmada elde edilen sonucu

desteklemektedir. Çelebi'nin (2007) yaptığı araştırmada olay yazılarında dinlediğini anlamada cinsiyete göre bir farklılık olmadığı; ancak düşünce yazılarında dinlediğini anlamada kızlar lehine bir durum olduğunu tespit etmiştir. Yazkan (2000) ise kız öğrencilerin öznel anlatımlı ve duygu değeri taşıyan metinleri erkek öğrencilere göre daha iyi anladıkları sonucuna varmıştır. Kaplan (2004) yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin ön test ile son test arasında % 29.3, kız öğrencilerin ise % 24.3 oranında gelişme gösterdikleri sonucuna varmıştır. Bu sonuç ile Kaplan, erkek öğrencilerin dinlediğini anlama becerisi bakımından kız öğrenciler lehine anlamlı bir artış olduğunu tespit etmiştir. Yıldırım (2007), ilköğretim üçüncü sınıf öğrencileri üzerinde dinleme becerileri etkisini araştırmıştır. Araştırmada öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştiği, erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha başarılı olduğu sonucuna varmıştır. Gedik (2012), 7. sınıflar üzerine yaptığı araştırmada cinsiyetin, öğrencilerin dinleme başarılarında anlamlı bir fark oluşturduğu sonucuna varmıştır. Literatürdeki araştırmalar (Çelebi, 2007; Gedik, 2012; Kaplan, 2004; Yazkan, 2000; Yıldırım, 2007) ile dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya olan etkisinin cinsiyet açısından farklılığını tespit etmeyi amaçlaya bu araştırma farklılık göstermektedir.

Sosyo-ekonomik kavramının yalnızca bir zümreye aitliği değil eğitim, meslek, gelir ve başka birçok etmeni de içerdiği kabul edilmektedir (Gürkaynak, 1979). Sosyo-ekonomik-kültürel durumun dinleme becerisine olan etkisi tartışıla gelmiştir. Bu çalışmada ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerin eğitim-öğretim için gerekli olan maddi desteği verdiği bunun neticesinde de öğrencilerinin dinlediklerini anlayan bireyler olduğu durumu saptanmıştır. Çelen'e (1993) göre ekonomik gelirin yüksek olması çocuğun gelişiminde önemli bir etkendir. Aras (2004), yaptığı çalışmada öğrenci başarılarının üst sosyo-ekonomik katmandan alt sosyo-ekonomik katmana indikçe azaldığını ifade etmiştir. Çelebi'nin (2008) yaptığı araştırmada da sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının dinlediğini anlama becerisinin yüksek olduğu tespitine yer verilmiştir. Çelebi metin türleri açısından da sosyo-

ekonomik durumu tespit etmeye çalışmış ve ekonomik yönden iyi olan ailelerin çocuklarının olay yazılarındaki başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Fidan (2012), yaptığı araştırmada sosyo-ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanmada daha başarılı olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca, ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin etkinliklere katılımlarının daha yüksek olduğu ve etkinlikleri gerçekleştirme sırasında sıkılmadıkları tespitinde bulunmuştur. Literatürdeki araştırmalar ile bu çalışma bu yönüyle ile benzerlik göstermektedir. Yıldırım (2007), ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin dinleme becerileri üzerine yaptığı araştırmada ailenin maddi durumunun öğrenci başarısında etkili olmadığı sonucuna varmıştır. Yangın (1998), ELVES yönteminin dinlediğini anlamaya olan etkisini tespit ettiği araştırmada velilerin aylık gelir düzeyi yüksek, orta ve düşük olan öğrencilerin erişleri arasında anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna varmıştır. Yangın ve Yıldırım'ın yaptığı araştırmalar ile bu araştırmanın vardığı sonuçlar farklılık arz etmektedir.

Bu araştırmada da ilgili araştırmalarda olduğu gibi öğrencilerin ekonomik seviyeleri yükseldikçe son test puanlarında artış görülmüştür. Aylık gelirleri 1000 TL'den 6000 TL'ye yükseldikçe dinlediğini anlamada da bir artış gözükmektedir. Aylık geliri 6000 TL'yi geçen ailelerin çocuklarında ise 1000-3000 TL arasında geliri olan öğrencilerle dinlediğini anlama düzeylerinin yaklaşık aynı sonucu vermektedir. PISA (Uluslar Arası Öğrenci Değerlendirme Raporu) raporlarına göre eğitime yapılan ekonomik yatırım ile öğrenci başarısı arasında uyumlu bir artış vardır; ancak bu yatırım belli bir seviyeden sonra öğrenci başarısı üzerinde etkinliği azalmaktadır (PISA, 2012). Bu araştırmada PISA'nın raporunu desteklemektedir. Belli bir ekonomik düzeyden sonra öğrencilerin dinlediğini anlamada etkisinin azaldığı tespit edilmiştir. Alan yazında (Aras, 2004; Çelen, 1993; Çelebi, 2008; Fidan, 2012) ekonomik seviyenin arttıkça dinlediğini anlamının arttığı üzerinde durulmuştur. Bu sonuç, bu araştırma ile benzerlik gösterse de belli bir ekonomik seviyeden sonra ekonomik durumun dinlediğini anlamaya olan etkisinin azaldığının tespiti ile kendinden önceki çalışmalardan ayrılmaktadır.

Yapılan çalışmada 48 öğrencinin hiç gazete almadıkları, 74 öğrencinin ara sıra gazete aldıkları, 39 öğrencinin her gün gazete aldığı tespit edilmiştir. Hiç gazete almayan öğrenciler ile ara sıra gazete alan öğrenciler arasında dinlediğini anlama düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak her gün gazete okuyan ailelerin öğrencilerinin dinlediğini anlama düzeyinin diğer iki guruba oranla yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Evlerine düzenli olarak dergi alan öğrencilerin dinlediğini anlama durumu gazete alanların durumuna paralellik göstermektedir. Yapılan çalışmada, 65 öğrencinin hiç dergi almadığı, 57 öğrencinin ara sıra dergi aldığı, 40 öğrencinin düzenli dergi aldığı tespit edilmiştir. Hiç dergi almayan öğrenciler ile ara sıra dergi alan öğrenciler arasında dinlediğini anlama düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu, ara sıra dergi alanlar ile haftalık/aylık düzenli dergi alanlar arasında dinlediğini anlama düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar neticesinde düzenli şekilde gazete ve dergi alan ailelerin öğrencilerinin dinlediğini anlama seviyeleri, gazete ve dergi almayan ailelerin öğrencilerine oranla daha yüksek olduğu; düzenli dergi ve gazete alan ailelerin öğrencilerinin dinleme stratejilerini daha iyi uyguladıkları tespit edilmiştir. Çelebi (2008) metin türleri açısından kitap okumanın dinlediğini anlamaya olan etkisini tespit etmeye çalışmış ve düzenli kitap okuyan öğrencilerin dinlediğini anlamada daha başarılı olduğu sonucuna varmıştır.

Öğrencilerinin bulunduğu sosyo-kültürel çevre, öğrencilerin anlama becerilerini etkilemektedir (Sidekli, 2005). Çelebi'nin (2008) yaptığı çalışmada da sosyo-ekonomik çevre şartları iyi olan okulların dinlediğini anlama başarı düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, TEOG sonuçları ve sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak seçilen üç okuldan, 1. okul TEOG sonuçları ve sosyo-ekonomik açıdan en alt seviyede, 2. okul TEOG sonuçları ve sosyo-ekonomik açıdan orta seviye, 3. okul TEOG sonuçları ve sosyo-ekonomik açıdan üst seviye olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan 1. okul ile 2. okul arasında, 2. okul lehine, 1. ve 2. okul ile 3. okul arasında, 3. okul lehine ön

testte dinlediğini anlamada bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. İlgili literatürde de belirtildiği gibi sosyo-kültürel çevre dinlediğini anlamayı etkileyebilmektedir.

İletişimin dört temel unsurundan bir tanesi de kanaldır. Kanalda duyma işi duyu organları ve yardımcı materyallerle sağlanır. Geçmişten günümüze iletinin alıcıya aktarılmasında iletişim iletişimde kullanılan somut araç olan kanalın renklenip, hareketlilik kazandığını ve değişik dijital araçlar haline geldiği söylenebilir (Kıran ve Kıran, 2006). Eğitimde görsel ve işitsel araçlar sık şekilde kullanılmakta, öğrencilerin dinleme becerisinin gelişmesinde ses cihazlarından yararlanılmadığıdır (Özbay, 2001). Dinlediğini anlama için göze ve kulağa hitap edebilen materyaller geliştirilmelidir (Bulut, 2006; Karasakaloğlu ve Bulut, 2012). Bu sayede dinlenen metinlerin zihinde kalıcılığı sağlanabilir. Yapılan çalışmada radyo dinleme ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki durum tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan 162 öğrenciden 122'si haftalık 1-5 saat, 24'ü 6-10 saat, 16'sı 11 saat üzeri radyo dinlediklerini belirtmişlerdir. Radyo dinleme süreleri haftalık 6-10 saat ve 11 saat üzeri olan öğrencilerin haftalık 1-5 saat arası radyo dinleyenlere oranla son test lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre radyo dinlemenin, dolayısıyla düzenli olarak gerçekleştirilen dinleme etkinliklerinin dinlediğini anlamaya olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

Öğrencilere dinleme stratejilerini kullanmaya yönelik 20 maddelik dinlediğini anlama farkındalık ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilere, dinlediğini anlama farkındalığı ölçeği uygulanmış daha sonra dinleme stratejileri öğretilmiştir. Strateji öğretimi yapıldıktan sonra 162 öğrenciye uygulanan 20 maddelik ölçekte 161 öğrencide strateji kullanma durumu ile ilgili olumlu gelişme olduğu 1 öğrencide ise değişme olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin “dinlemeye başlamadan önce dinleme stratejilerimi belirlerim” ölçeğine % 92 oranında, “dinlemeye başlamadan önce dinlerken yapmam gerekenleri planlarım” maddesi % 88 oranında, “dinlerken önemli gördüğüm yerleri not alırım” maddesi % 94

oranında, “dinleme amacıma ulaşip ulaşmadığımı kontrol ederim” maddesi % 77 oranında, “dinlediklerimi kendi cümlelerimle anlatabilirim” maddesi % 86 oranında, “Dinlerken dikkatimi özellikle hangi bölümlere yoğunlaştırmam gerektiğini bilirim” maddesi % 88 oranında, “dinlemeye başlamadan önce yaptığım tahminlerin doğruluğunu dinleme sonrasında kontrol ederim” maddesi % 84 oranında olumlu yönde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin ölçekteki bu maddelere yüksek oranda olumlu cevap vermesi dinleme stratejileri öğretiminin öğrenciler tarafından kavrandığını göstermektedir denilebilir. Bu maddelerin dışında şiir metninde tekrar stratejisinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Fidan (2012) yaptığı araştırmada tekrar stratejisinin diğer türlere oranla daha etkili olduğunu belirtmiştir. Dinlenen metinlerin yaşamla ilişkilendirilmesi ya da empati kurulması o metni anlama düzeyini arttırmaktadır (Kurudayıoğlu ve Kana, 2013). Dinlenen metinlerin zihinde canlandırılmasının öğrencilerin geneli tarafından uygulandığı görülmüştür. Zihinde canlandırma stratejisi, soyut konuları somutlaştırmakta ve dinlenen metni daha kalıcı hale getirebilmektedir. Dinlenen metinlerde olayların resimlerinin çizilmesi sayesinde öğrencilerin metindeki olay ve kahramanlarla ilişki kurmaları kolaylaşmaktadır (Özbay, 2012). Öğrencilerin nasıl dinledikleri ve dinlemeye yönelik tutumları göz önünde bulundurularak dinleme öğretimi yapılmalıdır (Field, 2003). Uygulama süreci boyunca dinleme stratejileri öğretimine yönelik tasarlanan etkinliklere öğrencilerin katılımları sağlanmıştır. Dinleme stratejisine yönelik etkinlikleri uygularken öğrencilerin motivelelerinin yüksek olduğu ve eğlendikleri tespit edilmiştir. Katrancı da (2012), yaptığı araştırmada dinlediğini anlamaya yönelik hazırlanan etkinliklerin dinlediğini anlamayı olumlu yönde etkilediğini ve öğrenci tutumları üzerinde olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin, dinlediklerini anlaması, dinledikleri metinlere yönelik etkinlikleri gerçekleştirebilmesi, onların dinlemeye olan tutumlarında olum yönde değişiklik oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, öğrencilerin tüm derslerdeki ağırlıklı not ortalamaları ile dinlediğini anlama arasındaki duruma bakıldığında ağırlıklı not ortalaması 2 olan öğrencilerin ön test başarı puanlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Son test başarı puanları ile ağırlıklı not ortalaması karşılaştırıldığında da ağırlıklı not ortalaması 2 olan öğrencilerin son test başarı puanlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Ancak, ön test ile son test başarı puanları arasında artış ağırlıklı not ortalaması 2 olan öğrenciler lehine olmuştur. Akademik başarı ile dinlediğini anlama arasında olum bir ilişki olsa da akademik başarısı düşük olan öğrenciler dinleme stratejilerine yönelik hazırlanan etkinliklerle eğitim alınca başarı oranlarındaki artış daha fazla olmuştur. Kaplan (2004) yaptığı araştırmada Türkçe dersi yüksek olan öğrencilerin dinleme becerisini daha iyi kavradıkları ve uyguladıkları sonucuna varmıştır. Bu araştırma Kaplan'ın yaptığı araştırma ile benzerlik gösterse de dinleme stratejileri öğretimi gerçekleştikten sonra not ortalamaları 2 ve 3 olan öğrencilerin ön test ile son test arasında son test lehine anlamlı bir artış olması ile farklılık göstermektedir.

Dinleme becerileri ile diğer temel dil becerileri olan okuma, yazma ve konuşma birbirlerini tamamlayan becerilerdir. Öğrencilerin bir beceriye ilişkin başarısı, dolaylı olarak diğer dil becerilerini olumlu yönde etkilemektedir. Araştırmada elde edilen verilere göre dinleme stratejilerini etkili bir şekilde kullanan öğrencilerin diğer derslerde de başarılı oldukları tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu araştırmanın bulguları sonucunda dinleme becerisinin geliştirilmesi için uygulayıcılara, araştırmacılara, Milli Eğitim Bakanlığı'na, ailelere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Uygulayıcılara yönelik öneriler

- Öğrencilerin dinlemeye olan durumları dinleme becerisini kullanmada önemli bir yer tutmaktadır. Uygulayıcılar bu durumu göz önünde bulundurarak öğrencilerin dinleme becerisine olan durumlarını geliştirme yönünde çalışmalar yapabilirler.
- Araştırmada kullanılan metinlere uygun dinleme stratejileri seçilmiş ve bu stratejilere yönelik etkinlikler oluşturulmuştur. Uygulamacılar da tüm dinleme metinlerine yönelik bu etkinliklerden hareketle yeni etkinlikler oluşturabilirler.
- Uygulayıcılar özellikle tartışma stratejisini kazandırmaya yönelik etkinlikler üzerinde durmalı; çünkü bu tür etkinliklerde öğrenciler kendilerini ifade etme imkânları bulmaktalar. Aynı zamanda öğrencilerin dinledikleri metinde anlamadıkları veya yanlış anladıkları kısımlar tartışma etkinlikleri ile daha net olarak tespit edilmektedir.
- Dinleme becerisi, sınıfta öğretmen veya bir öğrencinin bir metni seslendirmesi şeklinden çıkartılıp ses kayıt cihazları ile gerçekleştirilmesi daha fayda sağlayacaktır. Bu sayede öğrencilerin dinlenen metne olan motivasyonları artmaktadır.
- Öğrencilerin not tutmayı bilmedikleri ve dikte edilerek not tuttukları tespit edilmiştir. Bundan dolayı uygulayıcıların öncelikle not tutma stratejilerini öğretmeleri gerektiği ve tüm derslerde not tutma stratejilerini kullanmaları dinleme becerisinin gelişimine olumlu katkı sağlayabilir.
- Uygulayıcılar, dinleme becerisini geliştirmeye yönelik dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası kullanılacak stratejileri sınıf seviyesine uygun şekilde planlayabilir.
- Öğretmen, öğrencilere ders dışı dinleme becerisini geliştirecek günlük yaşamın içinde ödevler verebilir.
- Öğretmen, öğrencinin dinleme becerisinde birdenbire artış beklememelidir. Dinleme becerisi öğreniminin bir süreç gerektirdiği ve bu becerinin zamanla gelişeceği

unutmamalıdır. Bu nedenle dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler kolaydan zora doğru hazırlanmalıdır.

- Dinleme becerisinin geliştirilmesi sadece Türkçe dersinde yapılan etkinliklerle olmayacağı göz önünde bulundurularak, diğer branş öğretmenleri ve veliler de dinleme becerisini geliştirme çabalarına dahil edilmelidirler.
- Öğretmen, öğrencinin yaptığı etkinliklere geri dönüt vermelidir. Bu sayede öğrenciler eksiklerini görecekler ve düzeltme yoluna gideceklerdir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- Bu araştırmada dinleme stratejileri öğretiminin 5. sınıflarda dinlediğini anlamaya olan etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Benzer bir araştırma farklı sınıf seviyelerinde yapılabilir.
- Araştırma 5. sınıf seviyesinde yapılmış ve bu sınıftaki cinsiyetler arası dinlediğini anlama durumlarına bakılmıştır. İlkokul ve ortaokulun tüm sınıflarına cinsiyet açısından dinlediğini anlama durumlarını tespit etmek amacıyla çalışma yapılabilir.
- Araştırma tek gruplu olarak yapılmıştır. Benzer bir çalışma deney-kontrol gruplu olarak da yapılabilir.
- Araştırma dinleme stratejileri üzerine yapılmıştır. Benzer bir çalışma yazma stratejileri, okuma stratejileri ve konuşma stratejileri ile ilgili de yapılabilir.
- Dinleme metinlerinin süreleri göz önünde bulundurularak, dinleme başı, ortası ve sonrası dinlediğini anlamanın hangi bölümde ne seviyede olduğunu belirleyen çalışmalar yapılabilir.
- Dinlediğini anlamayı etkileyen bilişsel, duyuşsal ve motivasyon süreçlerinin ne kadar etkili olduğunu belirleyen çalışmalar yapılabilir.
- Dinleme etkinliklerini içeren zengin materyaller geliştirilip deneysel çalışmalar yapılabilir.

- Dinlemeyi etkileyen faktörlerin dinlediğini anlama düzeyine olan etkisini belirleyen araştırmalar yapılabilir.
- Türkçe programında yer alan dinleme/izleme kazanımları incelenerek sadece dinleme kazanımları erişme düzeylerine yönelik araştırmalar yapılabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na yönelik öneriler

- Okul binaları inşa edilirken öncelikle, dinleme eğitiminin sağlıklı bir şekilde yapılmasını sağlayacak bir ortam oluşturmalı, iç ve dış kaynaktan gelecek gürültüyü en aza indirecek mimari yapılar yapılabilir.
- Dinleme becerisi gelişen öğrencilerin, tüm derslerde başarılı olacağı için dinleme becerisi Türkçe dersinden ayrı bir ders olarak değerlendirilebilir.
- Dinleme becerisi gelişmiş bireyler, profesyonel ve günlük hayata olumlu katkı sağlayacaktır. Bu sebepten dinleme becerisinin gelişiminde tüm öğretmenler sorumluluk almalıdır. Öğretmenlerin, dinleme becerisi kazanmaları için seminerlere alınması faydalı olabilir.
- Öğretmenlere örnek olacak uygulanabilir dinleme stratejilere yönelik etkinlikler oluşturulabilir.
- Dinleme becerisine yönelik kazanımlar, öğrencilerin yaşamla ilişkilendirebileceği şekilde düzenlenmelidir. Tüm sınıflara aynı kazanımlar yerine her sınıfa uygun dinleme kazanımları ve etkinlikleri oluşturulabilir.
- İnternet ortamında, öğretmenlerin dinleme becerisini geliştirmede kullanabileceği ses kayıtları ve etkinlikler devamlı zenginleştirilerek öğretmen ve öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır. Sınıflar teknolojik olarak dinleme becerisi uygulamalarının yapılabileceği ortamlar haline getirilebilir.
- Öğrencilere yönelik radyo istasyonları kurulup bu istasyonlar eğitim ve öğretimin içine entegre edilebilir.

Ailelere yönelik öneriler

- Dinleme becerisinin anne karnından başladığı kabul edildiğinden bu becerinin geliştirilmesinde ailelerin üstleneceği fonksiyon daha da önem arz etmektedir. Ailelere dinleme becerisine yönelik seminerler verilip hamilelik döneminden itibaren dinleme becerisine yönelik aileler eğitilebilir. Hamilelik döneminde dinleme becerisini geliştirici müzik dinletme, masal dinletme gibi etkinliklerden yararlanılabilir.
- Aileler, çocukları ile her gün en az yarım saat dinleme çalışması yapabilirler. Çocuklarına sesli şekilde kitap okuyup çocuklarının dinledikleri metni anlatmaları istenebilir.
- Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik oyunlar oynanabilir.
- Aileler çocukları ile birlikte dinleyebilecekleri radyo programlarını takip edebilirler.
- Aile bireyleri birbirlerini sabırla ve dinleme kurallarına uyarak dinlemeliler.

Kaynakça

- Ada Matbaacılık (2012). *İlköğretim Türkçe 5. sınıf öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Ada Matbaacılık Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Ş.
- Akbulut, İ. H. ve Çepni, S. (2013). Bir üniteye yönelik başarı testi nasıl geliştirilir? İlköğretim 7. sınıf kuvvet ve hareket ünitesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 18-44.
- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil ana çizgileri ile dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, B. (1984). *Dalga optiği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2010). *Yazılı ve sözlü anlatım okuma-dinleme-konuşma-yazma*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktürk, N. ve Ünal, Y.(1998). Gürültü, gürültüyle mücadele ve trafik gürültüsü. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bülteni*, 3: 21-32.
- Akyol, H. (2010). *Yeni programa uygun Türkçe öğretimi yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Anderson, A. & Lynch, T. (1998). *Listening*. New York: Oxford University Press.
- Aras, B. (2010). *İlköğretim Türkçe derslerinde dinleme anlama becerisinin geliştirilmesi. Türkçe öğretimi kongresi kitabı* (s. 239-246). İstanbul: MEB
- Aras, B. (2004). *İlköğretimde dinleme ve anlama becerilerini geliştirme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Arıç, A. F. (2010). Türkçe öğretiminde kullanılan strateji-yöntem ve teknikler. Web sayfası: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/322/317>.
- Arslan, D., Doğan, B., Deliveli, K., Kırmızı, F. S., Yaylı, D. ve Akkaya, N. (2008). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Aşıcı, M. (1996). *İlkokul 4-5. sınıflarda anadili öğretiminde karşılaşılan problemler ve*

- öneriler* (Yayımlanmamış doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ayatar, H. (1975). *Sınavlar ve sınavlarla ilgili işlem ve uygulamalar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Aydın, A. (2013). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Aydın, G. ve Şahin, A. (2009). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi dinleme farkındalıklarının belirlenmesine yönelik bir anket geliştirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 454.
- Aydın, A. (1998). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aytan, T. (2012). *Türkçe öğretiminde aktif öğrenme uygulamaları (Dinleme becerisi)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Başar, H. (2000). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Barın, M. (1997). *Dinleme-konuşma becerilerinin önemi, dil öğretimine katkıları ve Atatürk Üniversitesi İngiliz dili bölümlerinde uygulanışı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Belet, D. (2005). *Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ilişkin tutumlara etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Beyreli, L., Çetindağ, Z. ve Celepoğlu, A. (2005). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bialystok, E. (1981). The role of conscious strategies in second language proficiency. *The Modern Language Journal*, 65, 24-35.
- Bloom, B. (1978). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme* (Çev. D. A. Özçelik). Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.

- Bulut, M. H. (2006). İnsanın müziksel iş görüşü. *Eğitim Araştırmaları (EJER)*, 6 (23), 20-27.
- Buran, S. (2008). *The effects of computer assisted language learning on listening comprehension ability (Unpublished M. A. thesis)*. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). <http://www.örnekleme.com>. Örneklemeye Yöntemleri.
- Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi
- Cemiloğlu, M. (2005). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Bursa: Alfa Yayınları.
- Chouinard, M. A.(2003). *Niveau sonore des classes au primaire - Le vacarme à l'école est tel qu'il nuit à l'apprentissage*. <http://www.ledevoir.com/2003/05/01/26660.html?282> Du jeudi 1er mai.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K.(1996). *A guide to teaching practice*. Great Britain: Routledge.
- Cohen, A. D. & Aphek, E. (1981). Easifying second language learning. *Studies in Second Language Acquisition*, 3(2), 221-236.
- Cohen, A. (1998). *Strategies in learning and using a second language*. London: Longman.
- Crandell, C. C. (2000). Classroom accoustics for children with normal hearing and with hearing impairment. *Language, speech and Hearing Sevices in Schools*. Vol. 31, 362-370.
- Cüceloğlu, D. (2005). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakan, M. (2010). Eğitim sisteminde yaygın olarak kullanılan test türleri. S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (ss. 91-126). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Çeçen, M. A. (2014). Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi. M. Yılmaz (Ed.), *Medya Okuryazarlığı* (ss. 149-163). Ankara: Pegem Akademi
- Çekiç, Ş. (2006). *Gürültüde Konuşmayı Anlama Testi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çelebi, M. (2008). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin olay ve düşünce yazılarına göre dinleme becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Çelikbaş, K. A. (2010). *Anlama/dinleme stratejilerinin kullanımı ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Çifçi, M. (2001). Dinleme eğitimi ve dinlemeyi etkileyen faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 166.
- Cihangir, Z. (2004). *Kişilerarası iletişimde dinleme becerisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Cihangir, Z. (2000). *Üniversite öğrencilerine verilen etkin dinleme becerisi eğitiminin başkalarını dinleme becerisine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çongur, H. R. (1999). *Söz sanatı (güzel söz söyleme)*. Ankara: TRT Yayınları.
- Danks, J. H. & End, L. J. (1987). *Processing strategies for reading and listening*. R. Horowitz, & S. J. Samuels, *Comprehending oral and written language* (ss. 271-294). London: Academic Press.
- Demircioğlu, G. (2007). Geçerlilik ve güvenilirlik. E. Karip (Ed.), *Ölçme ve değerlendirme* (ss. 51-79). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2003). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2003). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Denizbank (2009). "Öyküler 'Ses'leniyor. Duha Kocaoğlu Deli Dumrul (C). İstanbul: Denizbank Yayınları.
- Deniz, K. (2007). *İlköğretim ikinci kademedeki konuşma ve dinleme yoluyla öğrencileri ikna üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Devren, M. (1999). *Gürültüye bağlı işitme kayıplı olguların odyolojik bulguları ve psiko-sosyal yönden karşılaştırılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Dilidüzgün, Ş. (2004). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Doğan, Y. ve Özçakmak, H. (2014). Dinleme becerisinin eğitimi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2 (2), 90-99.
- Doğan, Y. (2012). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 261-286.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademedeki bir dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, O. ve Doğan, S. (1997). *Kişilerarası ilişkiler*. Ankara: Somgür Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2001). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duker, S. (1963). Doctoral dissertations on listening. *Journal of Communication*, 13:2, pp.106-117.
- Duverger, M. (1980). *Sosyal bilimlere giriş*. (Çev. Ü. Oskay). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ediger, M. (2002). *Listening and the language arts*. Eric database.
- Eisenberg, L. S., Dirks, D. D., Takayanagi, S. & Martinez A. S. (1998). Subjective judgements of clarity and intelligibility for filtered stimuli with equivalent speech

- intelligibilityindex predictions. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 41: 327-339.
- Erdem, A. (2012). *Yapılandırmacı karma öğrenme ortamlarının dinleme ve konuşma becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayıncılık.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme ve öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2005). *Eğitimde iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergin, A. (1998). *Öğretim teknolojisi-iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Euck, C. (2001). *An overview of listening comprehension*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Faerch, C. & Kasper, G. (1983). *Strategies in Interlanguage Communication*. London: UK Longman.
- FCM Yayınları (2014). *İlköğretim Türkçe 5 ders kitabı*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
- Fidan, M. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Field, J. (2003). Promoting perception: lexical segmentation in L2 listening. *ELT Journal*, 57(4), 325-333.
- Fujita, J. (1984). *A preliminary inquiry into the successful and unsuccessful listening strategies of beginning college Japanese students*. Doctoral dissertation, Ohio State University, Ohio.
- Funk, H. D. & Funk, G. D. (1989). Guidelines for Developing Listening Skills. *The Reading Teacher*, 42 (9), 660.

- Garner, J. & Bochna, C. (2004). Transfer of a reading comprehension strategy to independent reading in first grade students. *Early Childhood Education Journal*, 32(2), 69-74.
- Gedik, M. (2012). *Ortaokul ikinci sınıf öğrencilerinin temel dil becerilerinin geliştirilmesinde eğitsel oyunların başarı ve kalıcılığa etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Göçer, A. (2005). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Göçer, A. (2010). *Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Görme Özürlüler Sitesi (2014). www.getem.boun.edu.tr
- Güler, N. (2011). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güler, Ç. (1994). *Gürültü ve toplum sağlığı açısından önemi, kent ve gürültü sempozyumu*. (ss. 47-61). Ankara
- Gülpinar, O. S. (1996). *Ulaştırma ve çevre “yarattıkları çevre sorunları açısından ulaştırma sistemlerinin incelenmesi”* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Gürel, N. (2007). İlk öğretim okullarının akustik açıdan incelenmesi İstanbul'da bir ilköğretim okulu örneği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*.
- Güven, Z. Z. (2007). *Öğrenme stillerine dayalı etkinliklerin öğrencilerin dinleme becerisi erişileri, İngilizce dersine yönelik tutumları ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Harmer, J. (2010), *How to teach listening*. Pearson-Longman.
- Hathaway, W. E. (1988). *Educational Facilities*. Education Canada, Winter / Hiver
- Hood, J. D. & Poole, J. P. (1980). Influence of the speaker and other factors affecting speech intelligibility. *Journal of Audiology*, 19, 434-455.

- Imhof, M., Henning, N. & Krefl, S. (2009). Effects of background noise on cognitive performance in elementary school children. *Listening Education, (2)*, 1-10.
- Imhof, M. (2009). *Listening education*. Johannes Gutenberg University, Germany.
- Imhof, M. (2008). What have you listened to in school today? *International Journal of Listening, 22*, 1-12.
- Kalaycı, Ş. (Ed.) (2006). *SPSS Uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kaplan, H. (2004). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara
- Karadüz, A. (2010). Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29 (2)*, 39-55.
- Karasakaloğlu, N. ve Bulut, B. (2012). Görsel destekli dinleme metinlerinin anlamaya etkisi. *E-journal of New World Sciences Academy 7(2)*, 722-733.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Katrancı, M. (2012). *Üstbiliş stratejileri öğretiminin dinlediğini anlama becerisine ve dinlemeye yönelik tutuma etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2006). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kırbaş, A. (2010). *İşbirlikli öğrenme yönteminin ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerini geliştirmesine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ko, N. (1979). Responce of teachers to aircraft noise. *Journal of Sound and Vibration, 62*, 277-292.

- Kocaadam, D. (2011). *Not alarak dinleme eğitiminin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Koç, S. ve Müftüoğlu, G. (1998). *Dinleme ve okuma öğretimi [Listening and reading teaching]*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Koozarny, Z. (1978). Effects of aircraft noise on the mental functions of school children. *Archives of Acoustics*, 3, 85-86.
- Koza Matbaacılık (2012). *İlköğretim Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: Koza Yayın Dağıtım Sanayi ve Ticaret A. Ş.
- Köklü, S. (2003). *Türkçe öğretiminde 7. ve 8. sınıf öğrencilerine dinlediğini anlama davranışının kazandırılmasına dramatizasyonun etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kurra, S. (1991). *Gürültü: Türkiye'nin çevre sorunları*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Kurt, B. (2008). *Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel dil becerisi olarak dinlemenin gelişmesine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kurudayıoğlu, M. ve Kana, F. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme becerisi ve dinleme eğitimi özyeterlilik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 2*, ss. 245-258.
- Kurudayıoğlu, M. & Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, ss. 283-298.
- Lundsteen, S. W. (1979). *Listening: Its impact on reading and the other language arts (2nd ed.)*. Urbana, IL: NCTE/ERIC.
- Loban, W. (1976). *Language development: Kindergarten through grade twelve* (Research Report No: 18). Urbana, IL: National Council of Teachers Of English.
- Lynch, T. (1996). *Communication in the Language Classroom*. Oxford: Oxford University

Press.

Mackay, I. (1997). *Dinleme becerisi* (çev: A. Bora ve O. Cankoçak). Ankara: İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri.

Mackenzie, D. (2000). "Noise sources and levels in UK schools," Proc. International symposium on Noise Control and Acoustics for Educational Buildings. *İstanbul, Proc Turkish Acoustical Society*, ss. 97-106.

Madonna. (2004). *Abdi'nin maceraları* (Çev. B. Siber). İstanbul: İletişim Yayınevi.

Mastropieri, M. & Scruggs, T. (2007). *The inclusive classroom: Staragies for effective instruction (3 rd ed.)*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education Inc.

Maxwell, L. & Evans, G. (2000). The effects of noise on pre-school children's pre-reading skills. *Journal of Environ Psychology*, 20, ss. 91-97.

Mc Laughlin, M. & De Voogd, G. (2004). Critical literacy as comprehension: Expanding reader responce. *İnternational Reading Association*, 52-62. (Doi Number: 10.1598/JAAL.48.1.5).

Mead, N. A. & Rubin, D. L. (1985). Assessing Listening and Speaking Skills. *ERIC Digest*, ED 263626.

Melanlıoğlu, D. (2011). *Üstbiliş strateji eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Mendelsohn, D. (1994). *Learning to listen: A strategy-based approach for the second language learner*. San Diego: Dominic Press.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd Edition). Calif: Sage Publications.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *İlköğretim Türkçe 5 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). *İlköğretim Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları

Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu* (6, 7, 8. Sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1995). Ortaöğretim kurumları sınıf geçme yönetmeliği. *Tebliğler Dergisi*, 2438, ss. 701-716.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1995). *İlkokul öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1948). *İlkokul öğretim programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Neville, M. A. (1962). English language arts-A condition of practicable education. *College Journal*. October.

Oğuzkan, A. F. (1989). *Orta dereceli okullarda öğretim*. Ankara: Emel Matbaası.

O'Malley, J. M., Chamot, A. U. & Kupper, L. (1989). Listening comprehension strategies in second language acquisition. *Applied Linguistics*, 10(4), pp. 418-437.

Onan, B. (2005). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde dil yapılarının anlama becerilerini (okuma/dinleme) geliştirmedeki rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Opitz, M. & Zbaracki, M. (2004). *Listen hear! 25 effective listening comprehension strategies*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Osada, N. (2004). Listening comprehension research: a brief review of the past thirty years. *Dialogue*, 3, pp. 53-66.

Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.

Ömür, M. (2006). *Kulağımızın göz kapağı yoktur*. İstanbul: Cumhuriyet Bilim.

Öz, M. F. (2001). *Uygulamalı Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Özbay, M. (2012). *Anlama teknikleri II dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. (2003). *Türkçe öğretiminde ihmal edilmiş bir alan: Dinleme eğitimi, Cumhuriyetin kuruluşunun 80. yılında Türkçe öğretimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. (2001). Türkçe öğretiminde dinleme becerisinin geliştirme yolları. *Türk Dili Dergisi*, 589, ss. 9-15.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2012). Turkish Studies-International Periodical for the Languages. *Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 7/1*, ss. 87-97.
- Özbek, Ö. Y. (2010). Ölçme araçlarında bulunması istenen nitelikler. S. Tekindal (Ed.) *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (ss. 43-89). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özdemir, E. (1987). *İlkokul öğretmenleri için Türkçe öğretimi kılavuzu*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Özer, B. (2002). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının eğitim programlarında öğrenme stratejileri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 11, ss. 17-32.
- Özguven, N. (1986). Endüstriyel gürültü kontrolü. *TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayını, Ankara, Yayın No: 118*, 178.
- Öztürk, Ç. (2008). *Coğrafya öğretiminde 5E modelinin bilimsel süreç becerilerine, akademik başarıya ve tutuma etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi ,Ankara.
- Özyürek, M. (2001). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- PISA, (2012). *Pisa 2012 ulusal ön raporu*. Milli Eğitim Bakanlığı, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- Picard, M. (2003). "Trop de bruit dans les salles de classe !"
- Pinnell, G. S. & Jagger, A. M. (2003). Oral language: speaking and listening in elementary classrooms. *J. Flood, D. Lapp, J. R. Squire, & J. Jensen, Handbook of research on teaching the English language arts Mahwah, NJ: Erlbau.* pp. 881-913.

- Polloway, E. A. & Smith T. E. C. (1992). Language instruction for students with disabilities. *2nd. Ed. Denver Colorado: Love Publishing Company.*
- Pressley, M., Yokoi, L., Van Meter, P., Van Etten, S. & Freebern, G. (1997). Some of the reasons why preparing for exams is so hard: What can be done to make it easier? *Educ. Psychol. Rev., 9(1).* pp. 1-38.
- Richards, J. C. (1983). Listening comprehension: Approach, design, procedure. *TESOL Quarterly, 17,* 219-240.
- Rixon, S. (1986). *Developing listening skills.* ELTS.
- Robertson, A. K. (2004). *Etkili dinleme* (Çev. E. S. Yarmalı). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Rubin, J. (1995). *A Guide for the teaching of second language listening.* Dominic Press.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme.* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (1993). *Türkçe öğretiminde uygulanan tam öğrenme kuramı ilkelerinin, Öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerindeki erişiyeye etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Shafir, R. Z. (2003). *Dinlemenin zen'i.* (Çev. I. Uçkun). İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları.
- Schlittmeier, S. J. Hellbrück J. & Klätte, M. (2008). Does irrelevant music cause an irrelevant sound effect for auditory items? *European Journal Of Cognitive Psychology, 20(2),* 252-271.
- Sıvışlıoğlu, K. (2014). Siz de gökyüzü gözlemcisi olabilirsiniz. *Aylık Popüler Bilim Dergisi, Bilim Çocuk. 17,*199.
- Sidekli, S. (2005). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretici ve öyküleyici metin türlerine göre okuduğunu anlama becerilerinin sınanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sinatra, G. M. (1990). Convergence of listening and reading processing. *Reading Research Quarterly, 25,* 115-130.
- Singer, M., Harkness, D. & Stewart, S. T. (1997). Constructing inferences in expository text

- comprehension. *Discourse Processes*, 24, 199-228.
- Somuncuoğlu, Y. ve Yıldırım, A. (1998). Öğrenme stratejileri: Teorik boyutları, araştırma bulguları ve uygulama için ortaya koyduğu sonuçlar. *Eğitim ve Bilim*, 22-110, 31-39.
- Su, Y. (2002). *On the teachability of listening learning strategies to Chinese EFL learners at the beginning level*. MA thesis, Guangdong University of Foreign Studies.
- Şahin, A., Karadüz, A., Göçer, A., Şahin, E., Çoşkun, E. ve Akyol, H. (2007). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şahin, C. (2012). *Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisine ve hatırlama düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Şahin, E. Y., Maden, S., Güteryüz, Ş., Satır, M. ve Aydın, G. (2013). Müzik dinlemenin resimle ve yazıyla anlatım becerisi üzerine etkisi. *Dil ve Edebiyat Eğitim Dergisi Cilt:2 Sayı/5. ss. 32-49*.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tekin, H. (2004). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Tekin, H. (1980). *Okuduğunu anlama gücü ile yazılı anlatım becerisini geliştirme yönünden okullarımızdaki Türkçe öğretimi*. Ankara: Mars Matbaası.
- Temur, T. (2010). Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların üniversite öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, ss. 303-319.
- Temur, T. (2001). *Dinleme becerisi. Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Türkçe 1-8*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Thompson, K., Leintz, P., Nevers, B. & Witkowski, S. (2007). *Learning to listen, listening to learn*. Milwaukee, WI: Alverno College Institute.
- Thompson, J. J. (1995). Sınıfta sözsüz iletişim (2) (Çev.: A. Ergin), *A. Ü. Eğitim Bilimleri*

Fakültesi Dergisi. Cilt:28, Sayı:1, pp. 13-30.

- Toussaint, I. H. (1960). A Classified summary of listening 1950-1959. *Journal of Communication, 10:3, pp.125-134.*
- Tompkins, G. E. (2009). *Language arts: Patterns of practice* (Seventh Edition). New Jersey: Pearson.
- Tompkins, G. E. (1998). *Language arts content and teaching strategies*. California State University. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Toprak, R. (2003). *Raylı ulaşım sistemlerinin neden olduğu gürültünün ölçülmesi ve modellenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Toprak, R. ve Aktürk, N. (2002). *Raylı ulaşım sistemlerinde gürültünün sürücüler üzerindeki etkileri*. 6. Ulusal Akustik Kongresi, Antalya.
- Toprak, R. ve Aktürk, N. (2004) Gürültünün insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri. *Türk Hijyen ve Biyoloji Dergisi, 61, ss. 49-58.*
- Tuncer, M., Balcı, K. ve Özeren, E. (2010). *Orta öğretim kurumlarındaki dersliklerin fiziksel özelliklerinin değerlendirilmesi*. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.
- Turgut, M. F. (1992). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tüzel, S. (2014). Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi. Muammer Yılmaz (Ed.), *Dinleme Eğitimi* (ss. 17-43). Ankara: Pegem Akademi
- Tüzel, S. (2013). Sınıf içi gürültünün öğrencilerin dinleme sürecindeki bilişsel performans etkisi. *Eğitimde Kurama ve Uygulama. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Dergisi, ss. 363-378.*
- Tüzel, S. Ve Kurudayıoğlu, M. (2013). Alımlama estetiği kuramı doğrultusunda okurun beklenti ufkunun tespit edilmesi üzerine uygulamalı bir çalışma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (21), ss. 101-123.*

- Tüzel, S. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde medya okuryazarlığı: Bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Tüzel, S. (2010). Görsel okuryazarlık. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, ss. 691-705.
- Uluğ, F. (1995). *Okulda başarı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uludağ, Z. ve Odacı, H. (2002). Eğitim öğretim faaliyetlerinde fiziksel mekan. *Milli Eğitim Dergisi, Kış-Bahar*, ss. 153-154.
- Ungan, S. (2013). Dinleme. A. Kırkılıç, H. Akyol (Ed.), *İlköğretimde Türkçe öğretimi* (ss. 135-161). Ankara: Pegem A Akademi.
- Ünal, T. F. ve Özer, F. (2014). Türkçe öğretiminde dinleme becerisi ile ilgili kaynakça çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 23.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Vandergrift, L. & Goh, C. (2009). Teaching and testing listening comprehension (ch. 22). In M. H. Long and C. J. Doughty (Ed.), *The handbook of language teaching*. Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Vandergrift, L. (1997). The Cinderella of communication strategies: Reception strategies in interactive listening. *Modern Language Journal*, 81(4).
- Varış, F. (1998). *Eğitim bilimlerine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Varışoğlu, B. Şahin A. ve Göktaş, Y. (2013). Türkçe eğitimi araştırmalarında eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), ss. 1767-1781.
- Yalçın, A. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, V. S. (2005). *Üniversiteler için Türkçe-2 sözlü anlatım*. Ankara: Bilge Yayıncılık.
- Yangın, B. (1998). *Dinlediğini anlama becerisini geliştirmede elves yönteminin etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara

- Yaşar, M. (2010). Ölçme değerlendirme ile ilgili kavramlar. S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (ss. 9-41). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yavuz, F. (2004). *İngilizce yabancı dil öğrencilerinin dinleme becerilerinde kullandığı taktik ve stratejiler* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yazkan, M. (2000). *İlköğretim okullarının I. kademesinde dinlediğini anlama davranışının kazandırılmasına dramatisasyonun etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yeşil, R. (2010). Nicel ve nitel araştırma yöntemleri. R. Y. Kınacal (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları
- Yıldırım, H. (2007). *İlköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin dinleme becerileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yılmaz, İ. (2007). *Türkçe öğretiminde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik önerilen etkinliklerin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Yüksel, H. A. (2014). *Etkili iletişim*. U. Demiray (Ed.), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Webb, N. L. (1997). Determining alignment of expectations and assessments in mathematics and science education. *NISE Brief 1(2)*. Madison, WI: University of Wisconsin-Madison, National Institute for Science Education.
- Weinstein, C. E. & Mayer, R. E. (1986). *The Teaching of Learning Strategies in Handbook of Research on Teaching*. 3rd. Ed. Edited by. M. C. Withrock. New York: Macmillan Company.
- Wolvin, A. D. & Coakley, C. G. (1996). *Listeninh (5th ed.)*. New York: Mc Graw-Hill.

Ekler

Ek A: Dinleme Stratejileri Uzman Görüş Formu

Sayın Uzman;

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda hazırlamakta olduğum “*Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi*” başlıklı doktora tez çalışması ile ilgilidir. Araştırmanın amacı, dinleme stratejilerinin öğretime yönelik yapılan eğitimin 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisine etkisini tespit etmektir. Bu amaca yönelik olarak hazırlanacak deneysel sürece dâhil edilecek dinleme stratejilerinin 5. sınıf düzeyine uygunluğu ile ilgili olarak siz değerli Türkçe eğitimi uzmanlarının görüşlerine ihtiyaç duymaktayım. Araştırmaya katılımınızı bekler, katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Nurettin YILDIZ

Cep: 0553 483 4457

E-posta: nurettinyildiz46@hotmail.com

Lütfen aşağıda yer alan her bir stratejinin 5. sınıf öğrencilerinin düzeyine uygunluğuna ilişkin görüşünüzü, “*Evet, Kısmen ya da Hayır*” seçeneklerinden bir tanesini işaretleyerek (X) belirtiniz.

Stratejiler					
A) Dinleme Öncesi Stratejiler		Açıklamalar	Evet	Kısmen	Hayır
1	Hazırlık yapma	Öğrencilerin dinleyecekleri konu hakkında bilgi edinmeleri. O konu hakkında başka kaynaklara yönelmeleri. Dinleme sırasında kullanılacak materyalleri hazırlamak.			

2	Amaç belirleme	Öğrencilerin niçin dinlediklerini belirlemeleri. Dinlenecek konunun genel hatlarını, dinleme türlerinden hangisini kullanacaklarını belirlemeleri.			
3	Önceki bilgileri kullanma	Öğrenciler dinleme konusuna yönelik bilgilerini hızlı bir şekilde zihninde canlandırır. Dinleyeceği metin ile bağlar kurarlar.			
4	Dinleme öncesi sorular oluşturma	Öğrencilerin dinleme sırasında önemli görülen noktalara odaklanabilmeleri için hedefler belirlemeleri.			
5	Tahminde bulunma	Dinlenecek konu hakkında öğrencilerin tahminleri alınır. Başlık söylenerek metni tahmin etmeleri istenir. Görsel materyaller yardımcı ile tahminde bulunurlar.			
6	Yöntem belirleme	Dinlenilecek metne uygun yöntem belirler. Dinleme esnasında ses kaydı, not alma, soru sorma, ara özet isteme vb. yöntemlerini metnin türüne göre belirler.			
B) Dinleme Sırası Stratejiler					
1	Not alma	Öğrencilerin dinlediklerini farklı biçimlerde (yazılı, görsel ya da elektronik ortamda) kayıt altına almaları. Hangi tür bilgilerin not alınması gerektiği doğrultusunda not alırlar.			
2	Soru-cevap	Dinlenen kısmın ne kadar anlaşıldığını ölçmek. Dinlemeyi canlı tutmak amacıyla öğrencinin kendi kendine sorular sorması.			
3	Görsel sahne oluşturma	Öğrencilerin dinlediklerini görsel olarak görmelerini sağlamak, dinlediğini somutlaştırmasına yardımcı olmak amacıyla şekiller ve çizelgeler oluşturma.			

4	Dinlemedeki vurgu ve tonlama	Öğrencilerin dinleme metnindeki farklı vurgu ve tonlamaya dikkat ederek cümlenin anlamı ile ilgili çıkarımlarda bulunması.			
5	Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma	Dinleme öncesi tahminlerin doğruluğunun kontrol edilerek yeni tahminler oluştururlar..			
6	Empati kurma	Öğrencilerin dinledikleri içerikte geçen olay, durum ya da şahıslarla duygudaşlık kurmaları.			
7	Tekrar dinleme	Anlaşılmayan yerleri tekrar dinlemek.			
8	Ara özet yapma	Dinlemede dikkati tekrar toplama. Eksiklikleri giderme.			
9	Yaşamla ilişkilendirme	Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak.			
10	Parçadan bütüne dinleme	Parçayı dinleyip bütünü tahmin eder. Vurgu ve tonlamaların önemini kavratmak.			
11	Bütünden parçaya dinleme	Ana fikir bulabilme, yardımcı düşünceleri fark edebilme, tahmin, yorumlama ve özetleme yapabilme.			
C) Dinleme Sonrası Stratejiler					
1	Özetleme sözlü/yazılı/görsel	Öğrencilerin dinlediklerinin ana hatlarını değişik biçimlerde (yazılı, sözlü, görsel) ifade etmeleri.			
2	Çıkarımda bulunma	Dinlediklerinde yer alan görüşler, durumlar ve olaylar arasında ilişkiler kurarak yeni bilgilere ulaşmak.			
3	Yeniden ifade etme	Dinlenenler doğrultusunda düşüncelerini gözden geçirerek yeniden ifade etme.			
4	Detaylandırma	Öğrencilerin dinledikleri metinlerdeki fark ettikleri küçük detayları ifade etmeleri.			
5	Dinlediği metni gelişim sırasını ifade etmek	Dinlediği metnin yapısını kavrama, kavram haritasına uygun ifade edebilmesi.			

6	Dinlediği metindeki olayın geçtiği yeri, zamanı, kahramanları yazma/söyleme	Metnin ana hatlarını oluşturmak. Metnin temel unsurlarını yerli yerine oturtmak.			
7	Dinlenen metne uygun başlık	Dinlenen metnin konusunun kavratılması.			
8	Neden sonuç ilişkileri kurma	Ortaya atılan iddiaların nedenlerinin geçerliliğini metinden bulduğu argümanlar aracılığıyla kontrol etmek.			
9	Tartışma	Farklı düşünceleri ortaya çıkararak eleştiri kültürünü arttırmak. Dinlenen metin üzerine öğrenciler tartışır.			
10	Sözcüklerin anlamları üzerinde durma	Metinde ifade edilen en az iki duruma ilişkin benzerlik ve farklılıkları çözümleme, “gerçek–mecaz, eşsesli–eşanlamlı” kelimeleri ayırt etme.			
11	Betimlemeler yapma	Dinleme sürecinde zihinde canlandırılanları ifade etme becerisi kazanma.			
12	Kaynakları sorgulama	Dinlediklerinde geçen kaynakların doğruluğunu sorgulama.			
13	Öz değerlendirme	Dinleme sürecinde güçlü olduğu ve zayıf olduğu yönleri belirleme.			

Belirtmek istediğiniz diğer hususlar:

Ek B: Uzman Görüşleri Sonucunda Oluşan Dinleme Stratejileri

Stratejiler		
A) Dinleme Öncesi Kullanılacak Stratejiler	Açıklamalar	
1	Hazırlık yapmak	Öğrencilerin dinleyecekleri konu hakkında bilgi edinmeleri, o konu hakkında başka kaynaklara yönelmeleri, dinleme sırasında kullanılacak materyallere yönelik hazırlık yapmaları.
2	Önceki bilgileri kullanma	Öğrencilerin dinleyeceği metin ile ilgili bildiklerini hızlı bir şekilde zihninde canlandırmaları. Dinleyeceği metin ile bağlar kurmaları. Bu konu ile ilgili neler biliyorum?
3	Dinleme öncesi sorular oluşturma	Öğrencilerin dinleme sırasında önemli görülen noktalara odaklanabilmeleri için hedefler belirlemeleri.
4	Tahminde bulunma Anahtar kelime çalışması	Dinlenecek konu hakkında öğrenciler tahminlerde bulunur. Anahtar kelimenin amacı, öğrencinin kavram gelişimini sağlamak, yeni bilgi ve kavramlara ilgisini çekmektir.
5	Amaç belirleme	Öğrencilerin niçin dinleyeceklerini belirlemeleri. Dinlenecek konunun genel hatlarını, dinleme türlerinden hangisini kullanacağını belirlemesi (Ayırt edici, estetik, takip edici, eleştirel dinleme)
6	Yöntem belirleme	Dinlenecek metne uygun yöntem belirler. Dinleme sırasında kullanacağı ses kaydı, not alma, soru sorma, ara özet isteme vb. yöntemlerini metnin türüne göre belirler.
B) Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler	Amaçlar	
1	Not alma	Öğrencilerin dinlediklerini farklı biçimlerde (yazılı, görsel ya da elektronik ortamda) kayıt altına almaları. Hangi tür bilgilerin not alınması gerektiği doğrultusunda not alırlar.
2	Soru-cevap	Dinlenen kısmın ne kadar anlaşıldığını ölçmek. Dinlemeyi canlı tutmak amacıyla öğrencinin kendi kendine sorular sorması.
3	Görsel sahne oluşturma	Öğrencilerin dinlediklerini görsel olarak görmelerini sağlamak, dinlediklerini somutlaştırmalarına yardımcı olmak amacıyla şekiller ve çizelgeler oluşturması.
4	Dinlemedeki vurgu ve tonlama	Öğrencilerin dinleme metnindeki farklı vurgu ve tonlamalara dikkat ederek cümlenin anlamı ile ilgili çıkarımlarda bulunması.
5	Tahminleri kontrol etme ve	Dinleme öncesi tahminlerin doğruluğunun kontrol edilerek yeni

	yeni tahminlerde bulunma	tahminler oluştururlar.
6	Empati kurma	Öğrencilerin dinledikleri içerikte geçen olay, durum ya da şahıslarla duygudaşlık kurmaları.
7	Tekrar dinleme	Anlaşılmayan yerleri tekrar dinlemek.
8	Ara özet yapma	Dinlemede dikkati tekrar toplama. Eksiklikleri giderme.
9	Yaşamla ilişkilendirme	Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak.
C) Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler		Amaçlar
1	Özetleme sözlü/yazılı/görsel	Öğrencilerin dinlediklerinin ana hatları ile önemli yerlerini atlamadan değişik biçimlerde (yazılı, sözlü, görsel) ifade etmeleri.
2	Çıkarımda bulunma	Dinledikleri metinde yer alan üstü kapalı bilgilerden hareketle görüşler, durumlar ve olaylar arasında ilişkiler kurarak yeni bilgilere ulaşmak.
3	Yeniden ifade etme	Dinlenenler doğrultusunda düşüncelerini gözden geçirerek yeniden ifade etme. Önceki düşüncelerimde ne tür değişiklikler oldu.
4	Metni gelişim sırasını ifade etmek	Dinlediği metnin yapısını kavrayıp, kavram haritasına uygun ifade edebilmesi. Metnin temel unsurlarını yerli yerine oturtmak. Dinlediği metindeki olayın geçtiği yeri, zamanı, kahramanları yazma/söyleme.
5	Metne uygun başlık bulmak	Dinlenen metnin konusunun kavratılması, konun en öz şekilde ifade edilmesi
6	Neden sonuç ilişkileri kurma	Ortaya atılan iddiaların nedenlerinin geçerliliğini metinden bulduğu argümanlar aracılığı ile kontrol etmek.
7	Tartışma	Farklı düşünceleri ortaya çıkararak eleştiri kültürünü arttırmak. Dinlenen metin üzerine öğrenciler tartışır.
8	Sözcüklerin anlamları üzerinde durma	Metinde ifade edilen en az iki duruma ilişkin benzerlik ve farklılıkları çözümlenme, “gerçek–mecaz, eşsesli–eş anlamlı kelimeleri ayırt etme”. Kavramlar arasındaki benzer ve zıtlıkları farkında olma.
9	Betimlemeler yapma	Dinleme sürecinde zihinde canlandırılanları ifade etme becerisi kazanma.
10	Öz değerlendirme	Dinleme sürecinde güçlü ve zayıf olduğu yönleri belirleme.

Ek C: Dinleme Metni Uzman Görüş Formu

Sayın Uzman;

Ekteki metinler “*Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi*” adlı doktora tezinde beşinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini ölçmek amacıyla kullanılacaktır. Sözü edilen metinleri tablodaki ölçütlere uygun şekilde değerlendirmenizi rica ederim. Metinler ektedir.

İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Nurettin YILDIZ

Cep: 0553 483 4457

E-posta: nurettinyildiz46@hotmail.com

Lütfen aşağıda yer alan soruları her bir metinle ilgili olarak, 5. sınıf düzeyine uygunluğuna ilişkin görüşünüzü, “Evet, Kısmen ya da Hayır” seçeneklerinden bir tanesini işaretleyerek (X) belirtiniz.

	EVET	KISMEN	HAYIR
Metnin başlığı içeriğe uygun mu?			
Metnin üslubu öğrenci seviyesine uygun mu?			
Metnin uzunluğu öğrenci seviyesine uygun mu?			
Metin, öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanmaları için uygun mu?			
Metin öğrencilerin ilgisini çekecek ölçüde mi?			
Metin eğitici mesajlar içeriyor mu?			
Metinde yeterli kelime çeşidi var mı?			

Belirtmek istediğiniz diğer hususlar:

Ek D: Dinlediğini Anlama Başarı Testi Uzman Görüş Formu

Sayın Uzman;

Ekteki metinler “*Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi*” adlı doktora tezinde beşinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini ölçmek amacıyla kullanılacaktır. Sözü edilen metinler ile ilgili dinlediğini anlama başarı testleri oluşturulmuştur. Başarı testlerini tablodaki ölçütlere uygun şekilde değerlendirmenizi rica ederim. Başarı testleri ektedir.

İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Nurettin YILDIZ

Cep: 0553 483 4457

E-posta: nurettinyildiz46@hotmail.com

Lütfen aşağıda yer alan soruları her bir metinle ilgili olarak hazırlanan başarı testlerini, 5. sınıf düzeyine uygunluğuna ilişkin görüşünüzü, “Evet, Kısmen ya da Hayır” seçeneklerinden bir tanesini işaretleyerek (X) belirtiniz.

	EVET	KISMEN	HAYIR
Metinle ilgili soru sayısı			
Hatırlama düzeyini ölçme yeterliliği			
Metinden hareketle çıkarımlarda bulunma düzeyi			
Dil ve anlatım açısından uygun mu?			
Çeldirici şıklar uygun mu?			
Soruların uygulanabilirliği uygun mu?			
Sorular objektiflik ilkesine uygun mu?			
Puanlanabilirliği uygun mu?			
Metnin genelini ifade ediyor mu?			

Belirtmek istediğiniz diğer hususlar:

Ek E: Uygulama Dinleme Metni Seçimi

“Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi” doktora tezinde uygulama kısmında kullanılmak üzere “MEB, Pasifik ve Ada Yayınları”nda bulunan 19 dinleme metni içerisinde 10 dinleme metni seçilecektir. Metin seçiminde aşağıdaki özellikleri göz önünde bulundurarak değerlendiriniz.

Uygulama Dinleme Metni Seçim Kriterleri:

1. 2014-2015 Eğitim öğretim yılı Balıkesir ortaokulları 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bu metinlerin okutulup okutulmaması,
2. Dinleme metinlerindeki ses kalitesinin özelliğine göre,
3. Dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası stratejileri uygulama imkânlarının daha fazla olanı,
4. Dinlenen metinlerin arka plan seslerin metne daha uygunluk göstermesi,
5. Dinleme metinlerin uzunlukları,
6. Dinleme içinde geçen kelimelerin 5. sınıf seviyesine uygun olması,

Yukarıdaki kriterler neticesinde kurulun belirlediği dinleme metinleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

No	Dinleme Metni	Yayınevi	Türü
1.	Konuğa İkrâm	MEB Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
2.	Samsun'a Yolculuk	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
3.	Kalbimizin Sesi	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
4.	Gökyüzü	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Şiir
5.	Musluklu Su Bidonu	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Öyküleyici Metin
6.	Mevlana	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
7.	Para Cüzdanı	Ada Yayıncılık Öğretmen Kılavuz Kitabı	Öyküleyici Metin
8.	Yaşlı Kadın İle Meşe Ağacı	MEB Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabı	Öyküleyici Metin

9.	Basın ve Atatürk	MEB Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin
10.	Yıldızlara Uzanan Asansör	MEB Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabı	Bilgilendirici Metin

Metin Seçim Kurulu

Adı-Soyadı	Unvan
Mazhar BAL	Araştırma Görevlisi
Barış KÜÇÜK	Araştırma Görevlisi
Harun KESKİN	Edebiyat Öğretmeni
Şaban CESUR	Edebiyat Öğretmeni
Özkan OZAN	Türkçe Öğretmeni
Ömer CANTÜRK	Türkçe Öğretmeni

Belirtmek istediğiniz diğer hususlar:

Ek F: Dinleme Stratejileri Dinlediğini Anlama Farkındalığı Ölçeği

Sevgili öğrenciler;

Bu form sizin bir metni dinlerken; dinleme öncesinde, dinleme sırasında ve dinleme sonrasında yaptıklarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen 20 maddenin her birini dikkatlice okuyup, ifadede belirtilen davranışı gösterme sıklığınızı ifadenin karşısında bulunan kutuya çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz. Düşüncelerinizi doğru ve içtenlikle belirtmeniz araştırma önem taşımaktadır. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız ve her biri için tek yanıt veriniz. Araştırmaya yapacağınız katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Nurettin YILDIZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

	Madde	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
1	Dinlemeye başlamadan önce dinleme amacımı belirlerim.			
2	Dinlerken, önemli gördüğüm yerler ile ilgili notlar alırım.			
3	Dinledikten sonra dinleme amacıma ulaşıp ulaşmadığımı kontrol ederim.			
4	Dinlediklerimi daha iyi anlamak için konu ile ilgili önceki bilgilerimi gözden geçiririm.			
5	Dinlediklerimi kendi cümlelerimle anlatabilirim.			
6	Dinlediklerimle ilgili anahtar kelimeler çıkarırım.			
7	Dinlerken anlayıp anlamadığımı sürekli kontrol ederim.			
8	Dinlemeye başlamadan önce dinlerken yapmam gerekenleri planlarım.			
9	Dinlediklerimi anlayamadığımda ne yapacağımı belirlerim.			
10	Dinlerken, kendime dinlediklerimle ilgili sorular sorarım.			
11	Dinlediklerimi ne kadar anladığımı farkında olurum.			
12	Dinlediklerimi daha iyi anlamak için dikkatimin dağılmamasına özen gösteririm.			

13	Dinlemeye başlamadan önce yaptığım tahminlerin doğruluğunu dinleme sonrasında kontrol ederim.			
14	Dinlediklerimi, daha iyi anlamak için zihnimde canlandırmaya çalışırım.			
15	Dinledikten sonra başlangıçta yaptığım planın ne kadar etkili olduğunu değerlendiririm.			
16	Dinlediklerimi nasıl daha iyi öğreneceğimi bilirim.			
17	Dinlediklerimden öğrendiklerim ile konu hakkındaki önceki bildiklerimi karşılaştırırım.			
18	Dinlemeye başlamadan önce metnin başlığından yola çıkarak içeriği ile ilgili tahminlerde bulunurum.			
19	Dinlediklerimde geçen anlamını bilmediğim kelimelerin anlamını içinde geçtiği cümleden bulmaya çalışırım.			
20	Dinlerken dikkatimi özellikle hangi bölümlere yoğunlaştırmam gerektiğini bilirim.			

Ölçek Kullanımı İzin Yazışması

Re: ölçek kullanma talebi

↑ ↓ ×

Mehmet katrancı (mtkatranci@gmail.com) [Kişilere ekle](#) 12.10.2014 | ▶
Kime: Nurettin Yıldız ✕

Sayın Nurettin Yıldız;

"ÜSTBİLİŞSEL DİNLEDİĞİNİ ANLAMA FARKINDALIĞI ÖLÇEĞİ"ni tezinizde kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet KATRANCI
Kırıkkale Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

12 Ekim 2014 18:58 tarihinde Nurettin Yıldız <nurettinyildiz46@hotmail.com> yazdı:

Hocam merhabalar, ben Nurettin Yıldız. Doktora öğrencisiyim. Dinleme üzerine doktora tez çalışması yapıyorum. İzininiz olursa atıf yaparak tezinizde kullandığınız "ÜSTBİLİŞSEL DİNLEDİĞİNİ ANLAMA FARKINDALIĞI ÖLÇEĞİ" ni tezimde kullanmak istiyorum. Selamlar...

Ek G: Sosyo-Ekonomik-Kültürel Durum Ölçeği

Sevgili Öğrenciler;

Aşağıda belirtilen sorular sosyo-ekonomik-kültürel durumunuzu tanımaya yöneliktir. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle başkaları ile paylaşılmayacaktır. Sorulara samimi bir şekilde cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliğini arttıracaktır.

Aşağıdaki soruların yanındaki seçeneklerin yanındaki kutucuklara (X) işareti koyarak belirtiniz.

Yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Nurettin YILDIZ

Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi

Okul Adı : .....

Adı – Soyadı: .....

Sınıf – No : ..... / .....

1. Cinsiyetiniz ?

a) Kız ( )   b) Erkek ( )

2. Kaç kardeşiniz var?

a) Yok ( )   b) Bir ( )   c) İki ( )   d) Üç ( )   e) Dört ve daha fazla ( )

3. Babanızın eğitim durumu nedir?

a) Okur-yazar değil ( )   b) Okur-yazar ( )

b) İlkokul mezunu ( )   d) Ortaokul mezunu ( )

e) Lise mezunu ( )   f) Üniversite mezunu ( )

4. Annenizin eğitim durumu nedir?

a) Okur-yazar değil ( )   b) Okur-yazar ( )   c) İlkokul mezunu ( )

d) Ortaokul mezunu ( )   e) Lise mezunu ( )   f) Üniversite mezunu ( )

5. Babanızın mesleği nedir?

- a) İşçi ( )   b) Çiftçi ( )   c) Memur ( )
 d) Esnaf ( )   e) Lütfen belirtiniz:.....

6. Annenizin mesleği nedir?

- a) İşçi ( )   b) Ev hanımı ( )   c) Memur ( )
 d) Esnaf ( )   e) Lütfen belirtiniz:.....

7. Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?

- a) 1000 TL den az ( )   b) 1000 3000 TL arası ( )
 c) 3000-6000 TL arası ( )   d) 6000 TL üstü ( )

8. Oturduğunuz ev kira mı size mi ait?

- a) Kira ( )   b) Bize ait ( )

9. Oturduğunuz evde çalışma odanız var mı?

- a) Var ( )   b) Yok ( )

10. Evinizde kitaplık var mı?

- a) Var ( )   b) Yok ( )

11. Evinize gazete gelir mi?

- a) Gelmez ( )   b) Ara sıra ( )   c) Her gün ( )

12. Evinize dergi gelir mi?

- a) Gelmez ( )   b) Ara sıra ( )   c) Her hafta / ay ( )

13. Babamız boş zamanlarında kitap okur mu?

- a) Evet ( )   b) Hayır ( )   c) Ara sıra ( )

14. Anneniz boş zamanlarında kitap okur mu?

- a) Evet ( )   b) Hayır ( )   c) Ara sıra ( )

15. Haftada kaç saat kitap okursunuz?

- a) Hiç ( )   b) 1 saatten az ( )
c) 1-2 saat arası ( )   d) 2-3 saat arası ( )
e) 3-4 saat arası ( )   f) 4 saatten daha fazla ( )

16. Radyo dinler misiniz? (Eğer cevabınız evetse haftada kaç saat izlediğinizi yazınız)

- a) Evet ( ) ..... Saat dinlerim   b) Hayır ( )

17. Ailenizle birlikte kitap okuduğunuz zamanlar oluyor mu?

- a) Evet ( )   b) Hayır ( )   c) Ara sıra ( )

Ek H: Ön ve Son Testte Kullanılan Öyküleyici Dinleme Metinleri

Metin 1

Abdi'nin Maceraları (The Adventures of Abdi)

Çok eskiden kumların ve dağların göz alabildiğine uzandığı yılan oynatıcılarının sokakları arşınladığı uzak ülkelerde Abdi adında bir çocuk yaşardı. Abdi yetim kalınca bakımını eski bir aile dostu olan kuyumcu Eli üstlenmişti. Eli alelade bir kuyumcu değildi. İnsanlar kıymetli taşlardan kolyeler bilezikler ve yüzükler yaptırmak için uzak diyarlardan ona gelirlerdi. Eli'nin sihirli güçleri olduğuna inanılırdı. Çünkü onun yaptığı mücevherleri satın alan veya bunlardan kendisine hediye edilen kimsenin bütün dilekleri gerçekleşirdi. Dükkanda müşterileri karşılayıp onlara nane çayı ikram etmek ve günün sonunda yerleri süpürmek Abdi'nin görevi idi. Dükkanın arka tarafında Abdi ile Eli'nin yemek yiyip uydukları sade döşenmiş iki oda vardı. Eli, Abdi'ye birçok şey öğretmişti. Yıldızların arasında gezmeyi, mercimek çorbası yapmayı ve en önemlisi mutlu olmayı. Eli harika bir öğretmendi, Abdi de azimli bir öğrenci. Birbirlerini en yakın dostları olarak görüyorlardı. Bir gün dükkana görünüşünden çok önemli olduğu belli olan bir adam geldi. Başında şık bir çarık vardı. Yürüdüğünde zilleri çingirdayan altın terlikler giymişti. Eli müşterisine gülümseyip, nasıl yardımcı olabilirim efendim dedi. Adım Habip dedi ışılmalı terlikli adam gururla. Kral beni buraya kraliçeye bir kolye yapmakla görevlendirmem için gönderdi. Çok hünerli bir kuyumcu olduğun söylentisi saraya kadar ulaştı. Peşinde üzerinde değerli taşlardan yapılmış muhteşem bir kolye resminin bulunduğu rulo halindeki kağıdı açtı. Yaşlı adam bir şey demeden başını salladı. Kolye güneş gibi parlamalı ve bir yılan gibi hareket etmeli diye emretti Habip. Son derece buyurgan bir sesle. Eli kaşını kaldırdı ama bu defada bir şey demedi dört hafta sonra gelip kolyeyi krala götüreceğim diye devam etti Habip. Eli, Abdi'ye baktı ve iki dost birbirine gülümsedi böyle bir kolyeyi bu kadar kısa zamanda yapmanın imkansız olduğunu ikisi de biliyordu. Sonunda Eli, Habip'e yaptığım her şeyi sevgiyle

yaparım bu da zaman alır dört haftadan daha fazla bir zamana ihtiyacım var dedi. Habip bunun üzerine daha fazla zamanın yok dört hafta sonra kraliçenin doğum günü kutlanacak, kralı hayal kırıklığına uğratmak istemezsin herhalde. Bunu avans olarak bırakıyorum dedi. Adam ipek ceketinin cebinden büyük bir para kesesi çıkarıp tezgaha bıraktı. Sonra ışıltılı terlikleri üzerine binerek dükkandan çıktı. Yaşlı adam çocuğa dönerek çok çalışmamız gerekecek Abdi dedi. Çalışmamız mı diye sordu Abdi? Evet sen ve ben ikimiz dedi Eli. Böyle bir işi tek başıma yapamam bana yardım etmen gerekecek. Abdi, yaşlı adamın kolyeyi söylenen zamanda bitirmesinin imkânsız olacağını biliyordu. Yıllardır onu gözlemlemişti ve böyle bir kolyenin yapılmasının söylenen zamandan daha uzun süreceğinden emindi. Eli'yi ikna etmeye çalıştı kolyeyi bitiremeyiz dedi. Bu çok uzun sürecek büyük bir iş. Sonunda kral yaptığın kolyeden memnun kalmazsa ikimizi birden hapse atar. Yaşlı adam elini kaldırdı ve bize verilen iş bu başka seçeneğimiz yok, bu yüzden bu işi başarabileceğimize inanmalıyız. Unutma ki hayatta başımıza gelen her şey beraberinde hayır getirir anlıyorsun değil mi? Abdi Eli'den daha önce çok şey öğrenmişti. Yaşlı adam onu hiç hayal kırıklığına uğratmamıştı. Bu yüzden de söylediklerinde doğruluk olması gerektiğini biliyordu. Abdi başını salladı ve evet, anlıyorum dedi. Yaşlı adam gece gündüz çalıştı. Abdi de gece gündüz onun aletlerini taşıdı, yemeklerini getirdi ve dükkanı temizledi. Ertesi gün tekrar çalışmaya başlamadan önce geceleri uyumak için sadece birkaç saat vakitleri oluyordu. Böylece iki hafta geçti nihayet kolyenin teslim günü geldi çattı. Eli şaheserini havaya kaldırdı ve Abdi kolyenin güneş ışığında parıldadığını bir yılan gibi hareket ettiğini gördü. Kolyenin altın tokası yılan başı şeklinde yapılmıştı ve en güzeli de ileri geri hareket eden elmaslarla bezeli bir dili vardı. Eli sevinçliydi ve bütün yorgunluğuna karşı gülümsemeyi başardı. Kolyeyi zamanında bitirdiğine inanamıyorum dedi Abdi hayretle. Bunun üzerine yaşlı adam bu işin bize hayır getireceğine inandım. İncancımız olmadan hiçbir şeyi başaramayız diye cevap verdi. Tam bu sırada postacı Eli'ye bir mektup getirdi. Önemli bir mektup olduğunu söyledi. Zarfin üzerinde bir kraliyet

mührü vardı. Postacı çok heyecanlıydı. Köye nadiren kraldan mektup gelirdi. Eli mektubu çocuğa verdi ve açmasını istedi. Abdi çok heyecanlıydı. Önceden kestirilemeyen sebeplerden dolayı kolyeyi kraliçenin doğum gününden önce kolyeyi krala getirmekle görevlendirildiniz. Derhal yola çıkınız. Yaşlı adam endişelenmiş gibi durmuyordu. Kraliçenin doğum günü ne zaman diye sordu? Öbür gün diye cevap verdi postacı. Ne yapacaksın diye sordu Abdi? Bir aydır uyku uyuyamadın oraya asla vaktinde varamazsın. Bunun üzerine Eli, görmüyor musun Abdi, bu da bir sınav böyle kabul etmelisin. Kendine bu işin hayır getireceğine inanıyorum demelisin, inanmalısın. Peki ya kolyeyi zamanında götüremezsen dedi. Eli gülümsedi ve saraya kolyeyi sen götüreceksin dedi. Abdi böyle bir yolculuğa çıkmaktan korksa da Eli'nin kendisine tekrar tekrar söylediği şeyi hatırladı ve kendi kendine bu işin hayır getireceğine inanıyorum dedi. Böylece Abdi ipek bir kumaşa sarmalanarak bir kutuya yerleştirilmiş değerli bir kolye ile yola koyuldu. Eli Abdi'nin çölde yapacağı uzun bir yolculuk için bol miktarda yiyecek ve su koydu.

Abdi yolda saraya doğru yolculuk eden bedevi kervanına rastladı ve atını onlarla sürdü. Kervandakiler onu çok sıcak karşıladılar ve dostça davrandılar. Hep birlikte şarkılar söylediler. Abdi ekmeğini ve şekerlemelerini onlarla paylaştı. Kervandakilerden iki tanesi “El Şaydi ve Ratip” atlarını Abdi'nin yanında sürüyor ve ona sorular soruyorlardı. Abdi'nin nereye gittiğini ve ne yük taşıdığını öğrenmek istiyorlardı. Bol bol gülüyorlar birbirlerinin sırtına peş peşe şaplaklar vuruyorlardı. El Şaydi ile Ratip'in yanında kendini çok rahat hisseden Abdi onlara kraliçeye özel bir kolye götürdüğünü anlattı. Gece olunca kervan durdu ve herkes çadır kurdu. Çok geçmeden Abdi yanında değerli paketiyle yıldızların altında uyuya kaldı. El Şaydi ile Ratip, mümkün olduğunca sessiz bir şekilde ona yaklaştılar ve çantasını karıştırmaya başladılar. Bir kutunun içinde ipek kumaşa sarılmış kolyeyi bulduklarında gözlerine inanamadılar. Kolyeyi alıp kendi çantalarına koydular. Tam bu sırada yanlarından sürünerek geçen küçük bir yılan gördüler. Ratip çok zeki bir düzenbaz değildi. Bu yüzden

kolyenin yerine yılanı koymanın komik olacağını düşündü. Ratip kesik kesik gülererek Şaydi Şaydi... Hanımefendiye ne güzel bir kolye olur. Sus aptal diye kızdı Şaydi. Seninle konuştuğum zaman konuş. İki haydut daha sonra kervanı geride bırakarak gecenin karanlığına karıştırlar. Abdi uyandığında kutunun çantasında olup olmadığını kontrol etti. Her şey yolunda görünüyordu. Abdi saatler sonra saraya vardı. Kapının önünde çok sayıda muhafız bekliyordu. İçlerinden bir tanesi çok uzun boyluydu ve elinde bir kılıç taşıyordu. Abdi onunla konuşmak için öne doğru bir adım attı ve çekingen bir sesle kralı görmeye geldim dedi. Muhafız başını arkaya yatırarak gökyüzüne baktı ve güldü. Sonrada aşağı doğru bakıp kalın bir sesle. Kral seni neden görmek istesin ki dedi. Abdi bu soruya kraliçe ye çok özel bir kolye getirdim diye cevap verdi. Muhafızlar arasında bir uğultu oldu. Sonra uzun boylu muhafız gözden kayboldu ve Abdi'ye sonsuzluk gibi gelen uzun bir süre geri gelmedi. Abdi olduğu yerde sağa sola sallanarak heyecanını yatıştırmaya çalıştı. Hediye yi vermeden önce bir tuvalet bulabilir miyim acaba diye düşündü. Sonunda muhafız geri geldi ve Abdi'nin saraya girmesine izin verdi. Bir çocuk beklemiyorlardı diye homurdandı muhafız. Beni takip et. Abdi saraya girince gördüklerine inanamadı. Altın işlemelerle süslü bir avlunun ortasında üzerinde uzun boylu pembe kuşların tek ayak üzerinde durdukları alçak bir havuz vardı. Çocuklar havuzun kenarında güle oynaya birbirlerine su sıçratıyorlardı. Kimsede onlara kızmıyordu. Lezzetli meyveler ile dolu tepsiler taşıyan hizmetçiler etrafı kaçırcasına koşuşturuyorlar, ud çalan ve Abdi'nin daha önce hiç duymadığı şarkılar söyleyen güzel bir kız, bir kilimin üzerinde oturuyordu. Geride kalma diye bağırdı muhafız. Gördüğü her şey Abdi'nin başını döndürüyordu. Sonunda büyük bir kapıya vardılar. Muhafız beklemesini söyleyip, bir kez daha gözden kayboldu. Abdi başını yukarı doğru kaldırdı ve tavandan aşağı doğru sarkan büyük gözlü küçük kürk hayvanları gördü. Abdi tam tuvaleti bulmak için koşmaya başlayacaktı ki muhafız geri döndü ve kral seni görmek istiyor dedi. Abdi yutkundu. Kralın huzuruna çıkacağını hiç düşünmemişti. Çok heyecanlanmıştı. Fakat dedi, bunun da hayır

getireceğine inanıyorum. Abdi altın suyuna batırılmışçasına ışıltılı büyük bir odaya girdi. Kralın tahtına ulaştı. Kral küçük çocuğa baktı ve kaşlarını çatarak, sen de kimsin? Kuyumcu nerede? Kralın huzuruna çıkmak istemedi mi yoksa dedi. Kral çok hiddetlenmişti. Fakat Abdi cesur bir tavırla adım Abdi majesteleri dedi. Düşündüğünüz gibi değil. Kuyumcu yaşlı bir adam ve kolyenizi zamanında yetiştirebilmek için haftalardır uyumadan çalıştı. Seyahat edecek durumda değildi. Bu yüzden onun yerine kolyeyi ben getirdim. Pekala, kolyeyi getir bakalım ama çabuk ol diye emretti kral. Abdi hediyyeyi kralın tahtının önüne koydu. Bir hizmetçi kralın önüne diz çökerek hediyyeyi ona uzattı. Kral kutuyu açtıktan sonra kucağına bir yılan düştü. Abdi gözlerine inanamadı. Ne oldu bilemiyorum majesteleri. Köyümden ayrılırken bugüne dek yapılmış en güzel kolye vardı, diye açıklamaya çalıştı. Bu çocuğu tutuklayın ve zindana atın. Değerli hediyesini de yanına atın diye bağırdı kral. Büyük odadan fırtına gibi çıktı Abdi. İçinde öfkesinin kabardığını hissetti. Fakat Eli'nin kendisine öğrettiği şeyi hatırladı. Durum ne kadar kötü görünürse görünsün başına gelenlerin hayır getireceğine inanmalıydı. Abdi bu öğüte sıkı sıkıya tutundu. Fakat muhafızlar onu yinede zindana attılar. Abdi işin iyi tarafını görmeye çalıştı. Şimdi en azından tuvalete gidebilirdi. Aradan tüm gün ve gece geçti ve zavallı Abdi kuru ekmek kırıntısı ve biraz kirli su dışında bir şey yiyip içmedi. Elindeki azıcık yemeği de arkadaş olduğu yılanla paylaştı. Her yılan düşman değildir bildiğiniz gibi. Abdi birden zindan kapısının kilidinde bir anahtarın döndüğünü ve kapının diğer taraftan tanıdık bir ses geldiğini duydu. Kapı açıldı ve Eli görüldü. Gözünde bir parıltı vardı. İyi misin oğlum, diye sordu Eli. İyiyim diye cevap verdi Abdi. Seni gördüğüme çok sevdim. Eli ona sarıldı ve kulağına iyi çünkü kralı görmeye gideceğiz diye fısıldadı. Şimdi yılanın nerede? Abdi zindanın köşesine gitti ve yeni arkadaşını kucağına aldı. Yılan ısınmak için kendi etrafına dolanmıştı. Dışarıda muhafızlar onları krala götürmek üzere sabırsızlıkla bekliyorlardı. Büyük salona getirildiğinde Abdi, havada kızgınlık, korku karışımı bir elektrik hissetti. Fakat Eli rahatsız olmuş gibi görünmüyordu. Bu yüzden Abdi de bu havayı

görmezden gelmeye karar verdi. Kral senin ülkenin en iyi kuyumcusu olduğunu duymuştum dedi. Bu yüzden seni bulmuş ve sana bu görev vermiştim. Sen ise bana yılanlı bir çocuk gönderme küstahlığını gösterdin. Yaşlı adam, bin bir özür dilerim majeste. Fakat çocuğun size getirdiği şey yılan benzese de gerçek öyle değil. Onu iyi kalpli bir kraliçenin boynuna takarsanız aslında bir kolye olduğunu göreceksiniz diye karşılık verdi. Benimle dalga geçme diye bağırdı kral. Eli, yılan zehirli değil majeste. Kraliçenin yüce kişiliğine zarar veremez diyerek kralı tekrar ikna etmeye çalıştı. Bazen kraldan daha cesur olan kraliçe Eli'ye baktı ve gülümsedi. Kolyeyi denemek istiyorum dedi sakın bir sesle. Kral şaşırılmıştı ama karısını üzmemek istemiyordu. Bu yüzden kraliçenin isteğini yerine getirmesi için yaşlı adama başıyla işaret etti. Kraliçe ayağa kalktı, Eli yılanı boynuna yerleştirmek için onun arkasına geçti. Yılan bir anda Abdi'nin o güne kadar gördüğü en güzel elmas ve yakutlardan oluşan en parlak ve en göz kamaştırıcı kolyeye dönüştü. Tokası altın bir yılanbaşı şeklindeydi ve ileri geri hareket eden pırıltılardan bir dili vardı. Kraliçe çok mutlu olmuştu. Hiç bu kadar hoş bir şey görmemişim. Ne kadar harika doğum günü hediyesi dedi. Heyecanla kralı öpmeye giderken. Kral konuşamayacak kadar şaşkındı. Ama çokta mutluydu. İyi iş becerdin hem de çok iyi iş dedi kral. Eliye bir yandan kraliçenin boynuna hayranlıkla bakarken, cömertçe ödüllendirileceksin. Abdi ve Eli'ye altın para ve değerli taşlarla dolu bir kutu getirildi. İki arkadaş çok geçmeden yola koyuldu.

Abdi bu defa tuvalete gitmeyi ihmal etmedi. Eve Abdi'nin saraya giderken karşılaştığı kervanla döndüler. Abdi'nin Eli'ye sormak istediği bir çok soru vardı. Ama o fırsat bulamadan yaşlı adam söz aldı ve bir şeye inanmanın sırrı yoktur. Hayatın boyunca bir çok sınavdan geçmen gerekecek. Başına gelen bir şeyin sana hayır getireceği inancına tutulman gerek dedi. Çok geçmeden gece çöktü ve kervan çadırları kurup sabaha kadar dinlenmek üzere durdu. Eli uyudu ama Abdi uyanık kalıp yaşlı adamın söylediklerini düşündü. Birden arkasında birinin varlığını hissetti ve dönüp bakınca saraya giderken tanıştığı adamları gördü.

Şaydi ile yaşlı Ratip. Üzerlerinde yeni kıyafetler vardı ve hoş kokular sürmüşlerdi. Seninle burada karşılaşmak ne hoş El Şaydi yapmacık ve dostane bir ses tonuyla. Evet ne hoş diye tekrar etti Ratip. Tıpkı bir papağan gibi Çünkü hiçbir zaman kendine ait bir fikri olmazdı. Adamlar şaşkınlıklarını gizlemeye çalışıyorlardı. Abdi olan biten her şeyi onlara anlattı. Krala nasıl kolyeye dönüşen bir yılan verdiğini, Kralın da onu nasıl altınla ödüllendirdiğini anlattı. Şaydi ve Ratip bunun o güne dek duydukları en eğlenceli hikaye olduğunu söylediler. Yeni kıyafetleri yırtılana kadar gülerken kumların üzerinde yuvalandılar. Sonunda El Şaydi kaybedecek daha fazla zamanları olmadığına karar verdi. Ratip'in kafasının arkasına bir şaplak indirdi ve kumların içinde kayboldular. İki gün sonra ellerinde yılan dolu büyük bir çantayla saraya vardılar ve kral ile görüşmek için yalvardılar. Huzura kabul edildiklerinde ağzı açık çantayı kralın ayaklarının dibine attılar. Fakat yılanlar etrafta kıvrılarak dolaşmaktan ve zavallı kraliçeyi korkutmaktan başka işe yaramadılar. Kral bu durumdan elbette ki hoşnut kalmadı. Adamların yılan dolu çantalarıyla beraber zindana atılmasını istedi. Burada bayat ekmek kabuğu yiyip kirli su içecekleri uzun günler geçireceklerdi. Yılanlar bu durumdan pek etkilenmemişlerdi ve orada pek uzun kalmadılar. Abdi ise Eli'nin yanında çalışmaya ve onun öğretilerinden faydalanmaya devam etti. Sonunda kendisi de çok iyi bir kuyumcu oldu. İşte buna inancım tam.

Yazan : Madonna

Çeviren: Bahar SİBER

İletişim Yayınları (2004)

Metin 2

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı

Meğer hanım, O ğuz 'da Duha Koca oğlu Deli Dumrul derlerdi bir er var idi. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı. Geçeninden otuz akçe alırdı, geçmeyeninden döve döve kırk akça alırdı. Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşsın der, benim erliğim, yiğitliğim, kahramanlığım, Rum'a, şam'a gitsin, ün salsın der idi.

Bir gün köprüsünün yanında bir bölük oba konmuştu. O obada bir iyi güzel yiğit hasta düşmüştü. Allah 'ın emriyle o yiğit öldü. Kimi oğul diye, kimi kardeş diye ağladı. O yiğit üzerine dehşetli kara feryat koştu.

Ansızın Deli Dumrul dört nala yetişti. Der: Bre kavadlar, ne ağlıyorsunuz, benim köprümün yanında kavga nedir, niye feryat ediyorsunuz dedi. Dediler: Hanım, bir güzel yiğidimiz öldü, ona ağlıyoruz dediler. Deli Dumrul der: Bre yiğidinizi kim öldürdü? Dediler: Vallah bey yiğit, Yüce Tanrı'dan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı. Deli Dumrul der: Bre Azrail dediğiniz ne kişidir ki adamın canın alıyor, yâ Yüce Tanrı, birliğin varlığın hakkı için Azrail'i benim gözüme göster, savaşayım, çekişeyim, mücadele edeyim, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha güzel yiğidin canını almasın dedi. Çekildi döndü Deli Dumrul evine geldi.

Hak Taâla'ya Dumrul'un sözü hoş gelmedi. Bak bak, bre deli benim birliğimi tanımıyor, birliğime şükür kılmıyor, benim ulu dergâhımda gezsın benlik eylesin dedi. Azrail'e buyruk eyledi kim yâ Azrail, var ve o deli kavatın canını hırıldat al dedi.

Deli Dumrul kırk yiğit ile yiyip içip otururken ansızın Azrail çıka geldi. Azrail'i ne çavuş gördü ne kapıcı. Deli Dumrul'un görür gözü görmez oldu, tutar elleri tutmaz oldu. Dünya âlem Deli Dumrul'un gözüne karanlık oldu. Çağırıp Deli Dumrul söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Bre ne heybetli kocasın
 Kapıcılar seni görmedi
 Çavuşlar seni duymadı
 Benim görür gözlerim görmez oldu
 Tutar benim ellerim tutmaz oldu
 Titredi benim canım cûşa geldi
 Altın kadehim elimden yere düştü
 Ağzımın içi buz gibi
 Kemiklerim tuz gibi oldu
 Bre sakalcığı akça ihtiyar
 Gözceğizi fersiz ihtiyar
 Bre ne heybetli ihtiyarsın söyle bana
 Kazam belâm dokunur bugün
 sana dedi.

Böyle diyince Azrail'in hiddeti tuttu, der:

Bre deli kavat
 Gözümün fersiz olduğunu ne beğenmiyorsun
 Gözü güzel kızların gelinlerin canını çok almışım
 Sakalımın ağardığını ne beğenmiyorsun
 Ak sakallı kara sakallı yiğitlerin canını çok almışım
 Sakalımın ağarmasının mânası budur

dedi.

Bre deli kavat övünüyordun: Al kanatlı Azrail benim elime geçse, öldüreydim, güzel yiğidin canını onun elinden kurtaraydım diyordun, şimdi bre deli geldim ki senin canını

alayım, verir misin yoksa benimle cenk eder misin dedi. Deli Dumrul der: Bre, al kanatlı “Azrail sen misin?” dedi. Evet benim dedi. Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun dedi. Evet ben alıyorum dedi. Bre Azrail, ben seni geniş yerde istiyordum, dar yerde iyi elime girdin değil mi dedi. Ben seni öldüreyim, güzel yiğidin canını kurtarayım dedi.

Kara kılıcını sıyırdı eline aldı, Azrail'e çalmağa hamle kıldı. Azrail bir güvercin oldu, pencereden uçtu gitti. İnsan oğlunun ejderhası Deli Dumrul elini eline çaldı, kah kah güldü. Der: Yiğitlerim Azrail'in gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bıraktı dar bacadan kaçtı, mademki benim elimden güvercin gibi kuş oldu uçtu, ben onu bırakır mıyım doğana aldırmağınca dedi.

Kalktı atına bindi, doğanını eline aldı, ardına düştü. Bir iki güvercin öldürdü. Döndü, evine gelirken Azrail atının gözüne göründü. At ürktü, Deli Dumrul'u kaldırdı yere vurdu. Kara başı bunaldı, darda kaldı. Ak göğsünün üzerine Azrail basıp kondu. Demin mırıldanıyordu, şimdi hırıldanmağa başladı.

Der:

Bre Azrâil aman
 Tanrının birliğine yoktur güman
 Ben seni böyle bilmezdim
 Hırsız gibi can aldığımı duymazdım
 Tepesi büyük büyük bizim dağlarımız olur
 O dağlarımızda bağlarımız olur
 O bağların kara salkımlı üzümü olur
 O üzümü sıkarlar al şarabı olur
 O şaraptan içen sarhoş olur
 Şaraplıydım duymadım
 Ne söyledim bilmedim

Beylikten usanmadım yiğitliğe doymadım

Canımı alma Azrâil medet

dedi.

Azrail der: Bre deli kavat bana ne yalvarıyorsun, Allah Taâla'ya yalvar, benim de elimde ne var, ben de bir emir kuluyum dedi. Deli Dumrul der: Peki ya can veren can alan Allah Taâla mıdır? Evet odur dedi. Döndü Azrail'e, peki ya sen ne eylemekli belâsın, sen aradan çık, ben Allah Taâla ile haberleşeyim dedi. Deli Dumrul burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin

Güzel Tanrı

Nice cahiller seni gökte arar yerde ister

Sen bizzat müminlerin gönlündesin

Dâim duran cebbar Tanrı

Baki kalan settar Tanrı

Benim canımı alacaksan sen al

Azrâil'e almağa bırakma

dedi.

Allah Taâla'ya Deli Dumrul'un burada sözü hoş geldi. Azrail'e nidâ eyledi ki madem deli kavat benim birliğimi bildi, birliğime şükür kıldı, yâ Azrail, Deli Dumrul can yerine can bulsun, onun canı âzât olsun der. Azrail der: Bre Deli Dumrul Allah Taâla'nın emri böyle oldu ki Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı âzât olsun dedi. Deli Dumrul der: Ben nasıl can bulayım, yalnız, bir ihtiyar babam, bir ihtiyar anam var, gel gidelim, ikisinden biri belki canını verir, al, benim canımı bırak dedi.

Deli Dumrul sürdü babasının yanına geldi. Babasının elini öpüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ak sakallı aziz izzetli canım baba
 Biliyor musun neler oldu
 Küfür söz söyledim
 Hak Taâlaya hoş gelmedi
 Gök üzerinde al kanatlı Azrâile emreyledi
 Uçup geldi
 Benim akça göğsümü bastırıp kondu
 Hırıldatıp tatlı canımı alır oldu
 Baba senden can dilerim verir misin?
 Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın?

Babası der:

Oğul oğul ay oğul
 Canımın parçası oğul
 Doğduğunda dokuz erkek deve kestiğim aslan oğul
 Penceresi altın otağımın kabzası oğul
 Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
 Karşı yatan kara dağım gerek ise
 Söyle gelsin Azrâilin yaylası olsun
 Soğuk soğuk pınarlarım gerek ise
 Ona binek olsun
 Katar katar develerim gerek ise
 Ona yük taşıyıcı olsun
 Ağillarda akça koyunum gerek ise

Kara mutfak altında onun şöleni olsun

Altın gümüş para gerek ise

Ona harçlık olsun

Dünya tatlı can aziz

Canıma kıyamam belli bil

Benden aziz benden sevgili anandır

Oğul anana var

dedi.

Deli Dumrul babasından yüz bulamayıp sürdü anasına geldi. Der:

Ana biliyor musun neler oldu

Gök yüzünden al kanatlı

Azrâil uçup geldi

Benim akça göğsümü

Hırıldatıp canımı alır olur

Babamdan can diledim ana vermedi

Senden can dilerim ana

Canımı bana verir misin

Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın

Acı tırnak ak yüzüne çalar mısın

Kargı gibi kara saçını yolar mısın

Ana dedi. Anası burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Anası der:

Oğul oğul ay oğul

Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul

On ay diyince dünya yüzüne getirdiğim oğul

Dolma beşiklerde belediğim oğul
 Dolu dolu ak sütümü emzirdiğim oğul
 Akça burçlu hisarlarda tutulaydın oğul
 Pis dinli kâfir elinde esir olaydın oğul
 Altın akçe gücüne dayanarak seni kurtaraydım oğul
 Yaman yere varmışsın varamam
 Dünya şirin can tatlı
 Canımı kıyamam böyle bil

dedi, anası da canını vermedi. Böyle diyince Azrâil geldi Deli Dumrul'un canını almağa.

Deli Dumrul der:

Bre Azrâil aman Tanrının birliğine yoktur güman Azrail der: Bre deli kavat daha ne
 aman diliyorsun, ak sakallı babanın yanına vardın can vermedi, ak bürçekli ananın yanına
 vardın can vermedi, daha kim verecek dedi. Deli Dumrul der: Hasretlim vardır, buluşayım
 dedi. Azrâil der: Bre hasretlin kimdir? Der: El kızı helâlîm var, ondan benim iki oğlancığım
 var, emanetim var, ısmarlayacağım onlara, ondan sonra benim canımı alalım dedi. Sürdü
 helâllisinin yanına geldi.

Der:

Biliyor musun neler oldu
 Gök yüzünden al kanatlı Azrâil uçup geldi
 Benim beyaz göğsümü bastırıp kondu
 Benim tatlı canımı alır oldu
 Babama ver dedim can vermedi
 Anama vardım can vermedi
 Dünya şirin can tatlı dediler

Şimdi

Yüksek yüksek kara dağlarım sana yaylak olsun.

Soğuk soğuk sularım sana içme olsun

Tavla tavla koç atlarım san binek olsun.

Penceresi altın otağım sana gölge olsun

Katar katar develerim sana yük taşıyıcı olsun.

Ağillarda beyaz koyunum sana şölen olsun

Gözün kimi tutarsa Gönülün kimi severse sen ona var

İki oğlancığı öksüz koyma dedi. Kadın burada söylemiş, görelim bakalım hanım ne söylemiş:

Ne diyorsun ne söylüyorsun

Göz açıp gördüğüm gönül verip sevdiğim

Koç yiğidim şah yiğidim

Tatlı damak verip öpüştüğüm

Bir yastıkta baş koyup emiştığım

Karşı yatan kara dağları

Senden sonra ben neyleyim

Yaylar olsam benim mezarım olsun

Soğuk soğuk sularını içer olsam benim kanım olsun

Altın akçeni harcar olsam benim kefenim olsun

Tavla tavla koç atını

Biner olsam benim tabutum olsun

Senden sonra bir yiğidi

Sevip varsam beraber yatsam

Alaca yılan olup beni soksun

Senin o nâmert anan baban

Bir canda ne var ki sana kıyamamışlar
 Arş şahit olsun sekizinci kat gök şahit olsun
 Yer şahit olsun gök şahit olsun
 Kadir Tanrı şahit olsun
 Benim canım senin canına kurban olsun

dedi, razı oldu.

Azrail hatunun canını almağa geldi. Deli Dumrul eşine kıyamadı. Allah Taâla 'ya burada yalvarmış, görelim nasıl yalvarmış:

Der:

Yücelerden yücesin
 Kimse bilmez nicesin
 Güzel Tanrı
 Çok cahiller seni gökte arar yerde
 ister Sen bizzat müminlerin
 gönlündesin
 Dâim duran cebbar Tanrı
 Ulu yollar üzerine İmaretler yapayım senin için
 Aç görsem donatayım senin için
 Alırsan ikimizin canını beraber al
 Bırakırsan ikimizin canını beraber bırak
 Keremi çok kadir Tanrı. Dedi.

Hak Taâla'ya Deli Dumrul'un sözü hoş geldi. Azrail'e emreyledi: Deli Dumrul'un babasının anasının canını al, o iki helâlliye yüz kırk yıl ömür verdim dedi. Azrail de babasının anasının derhal canını aldı. Deli Dumrul yüz kırk yıl daha eşi ile ömür sürdü.

Dede Korkut Hikâyeleri

Ek I: Ön ve Son Testte Kullanılan Bilgilendirici Dinleme Metinleri
Metin 1

Dilim Dilim Güzel Dilim

Türkçe öğretmenimiz derste, Türkçenin son yıllarda çok bozulduğunu, birçok insanın ana diline saygısızlık ettiğini, farkına varmadan belki yok etmeye çalıştığını söyledi. İnsanlar son yıllarda başka dillere özenip kendi dillerine gereken özeni göstermiyorlarmış.

“Bir yazarımız şöyle diyor çocuklar. ‘Kişinin yarısı dil, öteki yarısı kalbidir.’ İçinizden birine dil kirlenmesi konusunda bir ödev vermek istiyorum. İşin çılgırından çıktığımı, ödevi alacak olan arkadaşınızın çalışmaları sonucunda da göreceksiniz.”

Ödevi ben alıp öğretmenimizin bu konuyu abarttığını, insanların Türkçeyi yerinde, doğru ve severek kullandıklarını ispat etmek istedim. Hemen parmak kaldırdım.

“Ödevi ben almak istiyorum öğretmenim.”

Benim pek hevesli görünmeme sevinmişti. Araştırmamı nasıl yapacağımı anlattı. İşe en yakın çevremden başlayacakmışım. Konu, “Çevremizdeki dil bozuklukları.”

“İş yerlerinin adından başlayabilirsin Onur. Bize göstermek için fotoğrafını çekebilirsin ya da yalnızca adres belirtebilirsin. İş yeri sahipleriyle bu konuda röportaj yapabilirsin. Gazete, televizyon ve radyo yayınlarını, bu yayınlardaki reklâmları izleyip sonuçlar çıkartabilirsin. Şimdi sınıfın penceresinden karşıya, sokaktaki büfeye bakın. Büfenin adını okuyun bakalım.” dedi öğretmenimiz.

Sınıfımız koro hâlinde bağırdı: “Donald Amca, öğretmenim!”

“Gördünüz mü, burnumuzun dibinde kirleniyor Türkçemiz. Bence Onur, okul çıkışında oraya uğrayıp neden böyle bir ad seçtiğini büfe sahibiyle konuşabilir.”

Evet, işler umduğum gibi gitmeyecekti galiba. Okul çıkışı, benim de arada sırada alışveriş yaptığım büfeye uğradım. Orayı işleten İlhan Amca’yı da tanıyordum.

“İlhan Amca, büfeye niçin bu adı koydun, Türkçe bir ad koysan daha iyi olmaz mıydı?” Şaşırıldı, öylece baktı yüzüme. Sanırım şimdiye kadar kimse ona böyle bir soru sormamıştı.

“Ne bileyim oğlum, çocukların daha çok hoşuna gider diye düşündüm galiba. Hani çizgi filmi de var ya!”

“Öğretmenimiz bunun Türkçeye bir saygısızlık olduğunu düşünüyor, bana da ödev verdi, onun için sordum.”

“Öğretmeniniz haklı sanırım. Belki İlhan Amca yazdırsaydım daha iyi olurdu. Bir de herkes doğru okuyamıyor biliyor musun? Kimisi ‘Don alt’ deyip gülüyor bile.”

Artık öğretmenimize hak verir gibi olmaya başlamıştım. Eve dönerken gözüm ister istemez, dükkânların tabelalarına takılıyor ve bugüne kadar bütün bunları nasıl olup da fark etmediğime şaşırıyordum. Bir yandan da not defterime, gördüğüm yabancı sözcükleri yazıyordum.

Çalışmamı bir an önce tamamlamak için sabırsızlanıyordum.

“Mistik Pizza’ya girdim. Önce beni müşteri zannetti garson. Oranın sahibiyle ya da yetkili bir kişiyle görüşmek istediğimi söyledim. Sahibi sandığım bir kişi yanıma geldi. Dükkânın adıyla ilgili sorumu yöneltince de kaba davranmaya başladı, azarlarcasına:

“Bir ben miyim yahu! Burası turistik bir yer değil mi? Yabancılık çekmesinler diye böyle adlar koyuyoruz, ne olmuş yani? Çattık vallahi, herkes yabancı isim koyuyor! Üstelik benimki, onlarınkiyle karşılaştırılınca Türkçe bile sayılabilir. Sen git de onlarla röportaj yap.” dedi.

İnsanları niçin sinirlendiriyordu bu soru bilmiyorum.

“İş yerinize neden Türkçe değil de yabancı bir ad koydunuz?”

Bu kez “Moderno Music Centrum”a girdim, kasetlere şöyle bir baktıktan sonra kasada oturan kişiye aynı soruyu yönelttim. Ters ters yüzüme bakıp, “Bir şey almayacaksan dışarı çık.” dedi. Bir şey almayacaktım, dışarı çıktım. Başıma gelenleri not ediyordum bir yandan.

Kafam karmakarışık. Ülkemizde turizm patlaması değil yabancı sözcük patlaması olmuş da biz farkına varmamışız. Bu düşünceler içinde dalgın dalgın yürürken arkamdan birinin seslendiğini duydum.

“Hey Onur bekle beni!”

Arkadaşım Ömer bu. Üzerindeki tişörtte yine koca harflerle yabancı bir sözcük yazılı: FUNNY! A biliyorum, “eğlenceli, gülünç, komik...” bir anlamı var: “tuhaf, acayip!”. İşte bu ikinci anlam bizim durumumuza daha uygun düşüyor. Çünkü kendi ülkemizde, kendi sokağımızda, kendi dilimizi kullanmamak tuhaf bir şey.

“Onur, ne kadar dalgınsın! Kaç kez seslendim.”

“Bir ödevim var da onu düşünüyordum.”

“Yarın boş musun? Güzel bir planım var.”

“Hayır, ödevim için araştırma yapmam gerek.”

“Yarın cumartesi oğlum, pazar günü yaparsın ödevini. Arkadaşlarla toplanıp aquaparka gideceğiz, sen de gel şamata yapalım biraz.”

İşte yine karşıma yabancı bir sözcük çıktı. Üstelik alfabemizde olmayan bir de harf var içinde. “Ömer, hiç düşündün mü? Niçin su parkı ya da su adası demiyoruz da aquapark, aqualand diyoruz?”

“Cahil cahil konuşma oğlum! Bir duyan olsa dilin dönmüyor, söyleyemiyorsun sanacak. Oraya herkes öyle diyorsa, tabelasında öyle yazıyorsa tabii biz de öyle diyeceğiz.

Hem daha havalı oluyor böyle söylemek.”

Türkçeyi yok saymanın havası da var demek. Gerçekten üzmeye başladı beni bu durum. Önceleri inanmamıştım böyle olduğuna; izleyince gördüm, gördükçe üzüldüm.

“Gelemem Ömer, Türkçeye yapılan saygısızlıkla ilgili bir ödev aldım. Onu hazırlamam gerek.”

Ömer, alay edercesine süzdü beni. “Biz free (fri) takılıyoruz, sen bilirsin.”

Ömer’i “free” yani özgür bırakıp eve döndüm. Canım sıkkındı, annemin gözünden kaçmadı tabi. Anlattım. O da bu gidişten hiç hoşnut değilmiş. Çoğu zaman televizyon programlarının adlarını telaffuz edememekten yakındı.

“Bugün magazin forever diye programın anonsunu yaptılar televizyonda. Doğrusu magazin ne olduğunu biraz biliyorum ama foreveri bilemedim oğlum, sen biliyor musun?”

“Bilmiyorum anne. Bildiğim bir şey var, televizyon izlerken de, sokağa çıktığımızda da yanımıza İngilizce bir sözlük alsak iyi olacak.”

Ertesi gün sokaklarda, caddelerde dolaşıp mağaza adlarıyla ilgili araştırma yapacağım için erkenden uyudum. Sabah kahvaltısında televizyondaki programların tanıtımı yapılmaya başlandı: “Saat yirmi üçteki talk-show programımızı sakın kaçırmayın!”. Bu güne dek ben mi duymuyordum, yoksa her şeyde olan bu kirlilik televizyonda yeni yeni mi başlamıştı? Anadilimizi sevmeyi, korumayı bilirsek başka sorunları da çözmek için aynı bilinci göstermez miydik? Ne demişti öğretmenim:

“Dil olmadan hiç kimse düşünemez!”

Ah, büyüğü bir sopam olsa! Gördüğüm her dil yanlışına, özentili hâline gelmiş her yabancı sözcük kullanımına dokunursem ve pırıl pırıl Türkçe çıkı verse ortaya. Ardından gözleri mutluluktan ışıldayan ve sorunlarını konuşarak çözebilen insanlar belirirdi herhâlde.

Herkes öyle yapıyor zaten deyip kurtulabilir miydik dilimize saygısızlık suçundan. Kahvaltı yaptıktan sonra yanıma kalemimi ve not defterimi alıp dışarı çıktım. İlk işim, dün gitmeye cesaret edemediğim “Galeria Show Tekstil Shopping (Galerya Şov Tekstil Şoping)’in vitrini önünde durmak oldu. Vitrin camına bir yığın yabancı marka adları yazılmıştı. Ayrıca indirim yaptıklarını belirtmek için birçok yere “sale” sözcüğünü

serpiştirmişlerdi. Her şey rengârenk ve pırlıl pırlıl görünmesine karşın bu bir kirlenmeydi işte: Dil kirlenmesi! Azarlanmayı, kovulmayı göze alarak birkaç adım attım içeriye doğru. Sahibi yokmuş; benden birkaç yaş büyük oğlu vardı, onunla konuştum.

“Aslında babam bile bilmez bu sözcüklerin anlamlarını doğru dürüst söyleyemez bile. İlgi çeksin diye yapıyor, komşu dükkânlarda var diye o da özeniyor. İyi ki şimdi burada yok, böyle sorulara sinirleniyor çünkü.”

İnsanların işine burnumu sokmayı ben de sevmem ama bu dil... Yine öğretmenimizin bir sözü geldi aklıma: “Dil bir ortaklıktır. Bizi çevreleyen gökyüzü gibi, solduğumuz hava gibi onu da paylaşıyoruz diğer insanlarla. Bunun için onun üzerinde hepimizin hakkı ve sorumluluğu vardır.” O zaman dil konusunda birisini uyarmak, başkalarının işine karışmak sayılmaz değil mi?

Bu çalışmayı sürdürmek gittikçe canımı sıkmaya başlamıştı. Son olarak “Star Market”e girdim. Sahibi beni iyi karşıladı, oturmam için yer gösterdi. Ona, iş yerinin adının neden “Star” olduğunu, niçin Türkçe bir ad koymadığını sorduğumda güldü. “Oğlum bu sözcük artık Türkçe sayılır. Her yerde kullanılıyor. Sen bu dünyada yaşamıyor musun? Televizyonda, radyoda, gazetelerde hep kullanılıyor. Büyük şarkıcılar için ‘megastar’ deniyor, duymadın mı hiç?”

Ben bu dünyada yaşamıyor muydum; yaşıyordum tabii. Ama dilini severek kullanan insanların olduğu bir dünyada yaşamak isterdim. Çağlardan bu yana türkülerle, masallarla, manilerle kültürümüzün taşıyıcısı olmuş anadilimizden utanıyor muyduk? Bir yerlerde birileri İngilizce, Fransızca ya da başka bir dilden sözcükler bulup kullanıveriyor; kısa bir süre sonra ilginç olsun diye, havalı olsun diye diğer insanlar da kullanmaya başlıyor. Sonra Türkçeye girdi bu, Türkçe sayılır diyorlar. Derken yeni bir sözcük avına çıkılıyor. Hava atmak uğruna dilimizi öldürüyoruz.

Bu düşünceler içinde “Star Market” sahibine teşekkür edip dışarı çıktım. Artık öğretmenim gibi düşünüyordum. Bunu bir onur meselesi yapmalıydık. “Prestij Kuaför”ün önünden geçerken yazacağım ödevin başlığını bulmuştum bile: “Dilim Dilim Güzel Dilim.” Bu başlıkla ana dilime olan sevgimi ve bağlılığımı hem de dilimizin parça parça edildiğini, yara aldığını belirtmiş olacaktım.

Pazartesi, okulun kapısından içeriye girerken elimdeki dosyada yaptığım araştırmalar, kafamda da söyleyeceğim sözler vardı. Birden arkamdan birinin seslendiğini duydum.

“Onur yavrum, bak bakalım güzel olmuş mu şimdi?”

İlhan Amca’ydı seslenen. Hani “Donald Amca Büfesi”ni işleten İlhan Amca. Ödevle ilgili ilk konuşmamı onunla yapmıştım. Nasıl da sevinçli görünüyor! Yeni bir tabela yaptırmış onu gösteriyor bana. Üzerinde “Donald Amca” yerine ne yazdırmış biliyor musunuz? “İlhan Amca”.

Demek ki birkaç soru, biraz söyleşmek insanların dil konusunda kıpırdamasına yetecekti. Yeter ki bize sunulan her yeniliğe sorgusuz sualsiz atlamayalım, özellikle dil konusunda.

Miyase SERTBARUT

MEB Öğretmen Kılavuz Kitabı 2014

Metin 2

Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz

Geceleri ara sıra da olsa gökyüzünü seyrediyor ve bundan hoşlanıyorsanız gökyüzü gözlemciliğine ilk adımınızı atmış sayılırsınız. Gökyüzünde keşfedecek çok şey var.

Evrende çok sayıda gökada ve onların içinde de çok sayıda bulutsu, yıldız, gezegen ve başka gökcisimleri bulunur. Ancak evren çok büyük olduğundan bu gökcisimleri bize çok uzaktır. Yine de karanlık bir gecede çıplak gözle yüzlerce yıldız ve birçok başka gökcisimini görebilirsiniz.

Gökyüzü gözlemciliğine bazı parlak yıldızları ve belirgin takımyıldızları gökyüzünde bulmayı öğrenerek başlayabilirsiniz. Öncelikle parlak yıldızların konumlarını öğrenmek gökyüzünde hangi gökcisimini nerede bulacağınızı bilmenize yardımcı olur.

Eski gözlemciler, gökyüzündeki parlak yıldızları hayali çizgilerle birleştirmişler. Onları Yunan mitolojisindeki bazı kahramanlara, nesnelere ya da hayvanlara benzeterek adlandırmışlar. Bunlara takımyıldız denmiş. Yıldızları ve takımyıldızları öğrenmeye başladıkça gökyüzü size giderek daha tanıdık gelecek. Böylece gözlemlemek istediğiniz gökcisimlerini onların arasında daha kolay bulabileceksiniz. Gökyüzü gözlemi yapmak için olabildiğince karanlık bir yerde bulunmak iyi olur. Çünkü gökcisimlerinin çoğu çok sönüktür ve çevremizdeki ışıklar onların görülmesini zorlaştırır. Bu nedenle gözlem yapmak için genellikle kent merkezlerinden uzak yerler seçilir. Ancak kent merkezlerinden de bazı gökcisimleri gözlemlenebilir. Ay, gezegenler, bazı parlak yıldız ve takımyıldızlar gibi.

Gökyüzü gözlemi yapmak için mutlaka teleskop kullanmak gerekmez. Teleskop gezegen, bulutsu ve yıldız kümesi gibi bazı gökcisimlerini daha büyük ve daha ayrıntılı görmeyi sağlar. Ancak birçok gökcismi çıplak gözle de gözlemlenebilir. Ay, gezegenler, yıldızlar, bazı yıldız kümeleri ve bulutsular bunlardan bazıları. Hatta kimi gökcisimlerini gözlemlemenin en iyi yolu onlara çıplak gözle bakmaktır. Örneğin bir takımyıldıza teleskopla

bakıldığında bütünü değil yalnızca bir bölümü görülebilir. Bunun nedeni takımyıldızların teleskopla görülebilen alandan daha geniş bir alana yayılmış olmalarıdır.

Gökyüzüne bir dürbünle de bakabilirsiniz. Dürbünle, yıldızlar, çift yıldızlar, gezegenler, bulutsular ve gökadarlar gibi birçok gökcismini görebilir, inceleyebilirsiniz. Dürbün, gökcisimlerinin çıplak gözle seçemeyeceğiniz bazı ayrıntılarını görmeye olanak sağlar. Örneğin yıldızların renklerini daha iyi seçebilirsiniz. Ay'ın yüzey şekillerini görebilirsiniz. Bulutsuları çok daha parlak görürsünüz. İşte gözlemleyebileceğiniz gökcisimlerinden bazıları...

AY: Ay'ın evrelerini ve gökyüzündeki hareketini çıplak gözle gözlemleyebilirsiniz. Ayrıca Ay'ın yüzeyindeki büyüklü küçüklü kraterleri, düzlükleri ve dağları bir dürbün ya da teleskopla inceleyebilirsiniz.

SAMANYOLU GÖKADASI: İçinde bulunduğumuz gökada olan Samanyolu'nu da çıplak gözle gözlemleyebilirsiniz. Samanyolu gökyüzünde boydan boya bir kuşak şeklinde görülür. Ancak Samanyolu çok parlak olmadığından onu görebilmek için kent merkezlerinden uzakta bulunmanız gerekir.

GEZEGENLER: Gezegenler parlak yıldızlar gibi görünür. Gezegenleri ve hareketlerini çıplak gözle gözlemleyebilirsiniz, ancak ayrıntılarını görmek için bir teleskop kullanmak gerekir. En parlak gezegenler olan Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn çıplak gözle görülebilir.

GÖKTAŞLARI: Bazen küçük bir göktaşı gezegenimizin atmosferine büyük bir hızla girer ve yanar. Bu sırada gökyüzünde hızla kayıyormuş gibi hareket eden bir ışık görünür. İşte buna göktaşı denir. Hemen her gece bir ya da birkaç göktaşı görebilirsiniz. Ancak göktaşı yağmuru adı verilen gök olayları sırasında atmosfere daha fazla sayıda göktaşı girer. Göktaşı yağmurlarının olduğu tarihlerde gökyüzüne bakarsanız birkaç saat içinde yüzlerce göktaşı görebilirsiniz.

GÖKADALAR: Yakındaki gökadalara çoğunu yalnızca teleskopla görebilirsiniz. Ancak bize en yakın gökada olan Andromeda Gökadası'nı çıplak gözle de görebilirsiniz. Bu gökada çıplak gözle görebileceğiniz en uzak gökcismidir.

Kübra SIVIŞOĞLU

Aylık Popüler Bilim Dergisi / Temmuz 2014

Bilim Çocuk / Tübitak Cilt: 17 Sayı: 199

Ek J: Ön ve Son Testte Kullanılan Şiir Dinleme Metni
Türkiye Destanı

Temmuzunda orak sesi çın çındır
Yeşil göğsün, sarı ekin saçındır
Al bayrağım canım senin içindir.

El değdirmem yaprağına Türkiye'm.
Şehit olsam toprağına Türkiye'm.

Bahçe bahçe baharların açılır
Karlı buzlu pınarların içilir
Bölül bölük yaylalara göçülür.

Akışın var gönül gönül Türkiye'm.
Kokuşun var nergis gül gül Türkiye'm.

Harman harman ürün ürün Türkiye'm.
Rüzgar rüzgar serin serin Türkiye'm.

Şehirlerin birer birer gezilsin
Malatya'da küp küp pekmez ezilsin
Ankara'mda bal dudağına süzülün.

Her karışın başka bir şan Türkiye'm
Her şehrin bir başka cihan Türkiye'm

Giresun'un fındık fındık dalları
Zonguldak'ın kömür kokar yolları
Raman sarhoş, gazlı eser yelleri

Petrol damarlardan aksın Türkiye'm
Gözler kömür kömür baksın Türkiye'm

Fatih İstanbul'um, nur nur Sinan'ım

Göksu ey Adalar size kurbanım
Boğaziçi'm sende geçsin her anım
Boğazda bin sene dursam Türkiye'm
Sonunda ölüme varsam Türkiye'm

Alp'im Malazgirt'te namaz kılıyor
Kars'ın düşmanından öcün alıyor
Çamlıbeller Köroğlu'ma bakıyor

Samsun'dan uçuyor zafer kuşları
Ergani'min bakır bakır taşları

Çinilerle evler süsle Türkiye'm
Ayran içem bakır tasla Türkiye'm

Kılıçlarım savaş için bilenmiş
Büyük insan vatan için ölenmiş
Yurdum senden başka cennet yalanmış

En büyük sevgilim aşkım Türkiye'm
İlahi mabedim köşküm Türkiye'm

Ali Rıza ÖZER
Milli Şiirler
(Kısaltılmıştır)

Ek K: Öyküleyici Metin Başarı Testi

Başarı Testi 1

Abdi'nin Maceraları Öyküleyici Metin Başarı Testi

Adı – Soyadı: .....

Okul- Sınıf:...../ 5 -.....

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi metnin kahramanlarından değildir?

- A) Eli
B) Haşim
C) Habip
D) Ratip

2. Eli'nin alelade bir kuyumcu olmadığını gösteren özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaptığı mücevherleri satın alan veya bu mücevherlerden birisi kendisine hediye edilenlerin dualarının kabul olmasını sağlayan sihirli güçlerinin olması
B) Ülkesinde kuyumculukla uğraşan tek insan olması
C) Diğer kuyumcuların, işçilikte ona yaklaşamamaları
D) Sadece kral ve kraliçeye hizmet etmesi

3. I. Dükkâna gelen müşterileri karşılamak,
II. Müşterilere nane çayı ikram etmek,
III. Günün sonunda yerleri süpürmek

Yukarıdakilerden hangileri Abdi'nin dükkândaki görevleri içerisinde yer alır?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) I, II ve III

4. Abdi, hangi olayın sonucunda zindandan kurtulmuş ve eve dönebilmıştır?

- A) Kapıyı açık unutan nöbetçilerin dikkatsizliğinden yararlanarak kaçmıştır.
B) Kraliçe'nin Abdi'ye inanması sonucu Kral tarafından bırakılmıştır.
C) Kral, çocuk olduğu için onu affetmiştir.

D) Eli'nin, yılanı kraliçenin boynuna taktığında yılanın kolyeye dönüşmesi sonucu affedilmiştir.

5. Aşağıdaki resimlerden hangisi dinlediğiniz hikâye ile ilgili değildir?

6. Dinlediğiniz bu hikayenin ana fikrini en iyi özetleyen cümle aşağıdaki şıkların hangisinde verilmiştir?

- A) Başımıza gelen her olayda mutlaka bir hayır vardır.
- B) Bıkıp usanmadan daima çalışanlar, elbet bir gün mutlaka başarıya ulaşır.
- C) Bilgi, bütün kapıları açan en mükemmel anahtardır.
- D) Hırsızlar hiçbir zaman hedeflerine ulaşamaz.

7. Kralın hizmetkârlarından Habip'in, Eli'nin dükkânına geliş sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kendisi için bir kolye satın almak
- B) Eli'yi, Kralın, kraliçeye doğum gününde hediye edeceği kolyeyi yapmakla görevlendirmek
- C) Eli'nin kuyumculuktaki ustalığı hakkında kralı bilgilendirmek
- D) Abdi'yi kraliçeye doğum gününde hediye edeceği kolyeyi yapmakla görevlendirmek.

8. Aşağıdakilerden hangisi, Abdi'nin Eli'den öğrendikleri arasında yer almaz?

- A) Yıldızların arasında gezmek
- B) Mercimek çorbası yapmak
- C) Okumak ve yazmak
- D) Mutlu olmak

9. Kolyeyi çalanların sonu ne olmuştur?

- A) Zengin olarak mutlu bir hayat sürmüşlerdir.
- B) Zindana düşmüşlerdir.
- C) Af dileyip kolyeyi sahiplerine vermişlerdir.
- D) Kolyeyi kaybetmişlerdir.

10. Abdi'yi hayal kırıklığına uğratan olay nedir?

- A) Yol arkadaşı olan Ratip ve Şaydi'nin kolyeyi çalmaları.
- B) Bunca emekten sonra kralın kendisini hapse atması
- C) Çantadan mücevher yerine yılan çıkması
- D) Eli'nin kendisini tek başına saraya göndermesi.

11. Bu parçanın yazılış amacı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Yazarın, başından geçen bir olayı anlatmak istemesi
- B) Çalışkanlık, başkalarına yardım gibi değerlerin çocuklara kazandırılmasına katkıda bulunmak
- C) Var olan birtakım düşünceleri değiştirmek
- D) Kuyumculuk mesleği hakkında bilgi vermek

12. Abdi'nin, yolculuk sırasında başından geçenleri Ratip ve Şaydi'ye anlatması, aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?

- A) Ratip ve Şaydi'nin, Abdi'nin yakın bir dostu olduğunun
- B) Ratip ve Şaydi'nin krala sadık kaldığının
- C) Abdi'nin, Ratip ve Şaydi'ye güvendiğinin
- D) Ratip ve Şaydi ile Eli'nin birbirini tanıdığıının

Başarı Testi 2

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Öyküleyici Başarı Testi

Adı – Soyadı: .....

Okul- Sınıf:...../ 5 - .....

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız.

1. Deli Dumrul'un köprü yaptırmasındaki temel amacı nedir?

- A) Ulaşımı kolaylaştırmak
- B) Para kazanmak ve topluma faydalı işler yapmak.
- C) Gücünü, yiğitliğini ve deliliğini kanıtlayarak ününün her yere yayılmasını sağlamak
- D) Obalar arasındaki ticarî ilişkileri geliştirmek

2. Deli Dumrul, yaptırdığı köprüden geçen ve geçmeyenlere karşı hangi davranışı sergilemiştir?

- A) Geçenlerden otuz, geçmeyenlerden döve döve kırk akçe almıştır.
- B) Geçenlerden para almış, geçmeyenlerden ise para almamıştır.
- C) Geçenlerden kırk, geçmeyenlerden ise yirmi akçe almıştır.
- D) Hem geçenlerden, hem de geçmeyenlerden herhangi bir para almamıştır.

3. Tanrı'nın, Azrail'den Deli Dumrul'un canını almasını istemesinin sebebi nedir?

- A) Köprü kurup insanlardan zorla para almaya çalıştığı için.
- B) Ölen bir yiğidin canını kurtarmak için Azrail ile savaşmak istediğini belirtmesi.
- C) Azrail'i kandırıp öldürmek istediği için.
- D) Oğuz törelerini hiçe sayıp Allah'a karşı geldiği için.

4. Tanrı, aşağıdakilerden hangisini yerine getirmesi durumunda Deli Dumrul'un canını bağışlayacağını belirtmiştir?

- A) Kendisinden af dileyip birliğine şükretmesi
- B) Canının yerine kurban kesmesi

C) Canının yerine bir can bulması

D) Canının karşılığında ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunması

5. Deli Dumrul, anasından kendisi için canını vermesini istediğinde anasının tavrı ne olmuştur?

A) Canını oğlu için seve seve vereceğini belirtmiştir.

B) Canın tatlı, dünyanın şirin olduğunu belirterek karısına gitmesini önermiştir.

C) Canın tatlı, dünyanın şirin olduğunu belirterek canını veremeyeceğini söylemiştir.

D) Etrafındaki yiğitlerin canını Deli Dumrul için vermesi gerektiğini belirtmiştir.

6. Deli Dumrul, başından geçen olayları karısına anlattığı zaman karısının tavrı ne olmuştur?

A) Dünyanın şirin, canın tatlı olduğunu belirterek canını veremeyeceğini belirtmiştir.

B) Emrindeki yiğitlerden ve hizmetçilerden birisinin canını vermesi gerektiğini söylemiştir.

C) Umutsuzluğa kapılmadan Tanrı'ya yalvarmasını önermiştir.

D) Canını seve seve vereceğini belirtmiştir.

7. Azrail karısının canını almak üzere geldiğinde Deli Dumrul aşağıdaki davranışlardan hangisini sergilemiştir?

A) Karısının canı için Azrail ile savaşmıştır.

B) Kurban keserek tüm Oğuz boylarına ziyafet vermiştir.

C) Alacaksa kendi canı yerine babasının ve anasının canını almasını istemiş ve Yüce Tanrı kabul etmiş. Deli Dumrul'un anasının ve babasının canını almıştır. .

D) Alacaksa her ikisinin de canını alması, bağışlayacaksa her ikisinin de canını bağışlaması için Tanrı'ya yalvarmıştır.

8. Deli Dumrul için aşağıdakilerden hangi özellik **söylenemez?**

A) Deli Dumrul'un deli olduğu

B) Deli Dumrul'un yiğit olduğu

C) Deli Dumrul'un yardım sever olduğu.

D) Deli Dumrul'un gözü kara olduğu.

9. Azrail, Deli Dumrul'un kılıcından kurtulmak için aşağıdakilerden hangisinin kılığına girmiştir?

A) At B) Kartal

C) Güvercin D) Atmaca

10. Dinlediğiniz bu hikayenin ana fikrini en iyi özetleyen cümle aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) Allah'a isyan etmenin sonunda canımızdan olabiliriz.

B) İnsan sevdiği için her şey yapabilir.

C) Anne ve babamız bizim için çok değerlidir.

D) Çocuklarımız için canımızı seve seve vermeliyiz.

11. Bu parçadan, Türklerin yaşayışıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) Kahramanlığa önem verdikleri B) Müslüman olmadıkları

C) Göçebe yaşam tarzını benimsedikleri D) Yardımsever oldukları

12. Deli Dumrul için canını seve seve verebileceğini belirten karısının bu tavrı, aşağıdaki değerlerden öncelikle hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Saygı B) Hoşgörü

C) Fedakârlık D) Vefa

Ek L: Bilgilendirici Metin Başarı Testi
Başarı Testi 1

Dilim Dilim Güzel Dilim Bilgilendirici Metin Başarı Testi

Adı – Soyadı: .....

Okul- Sınıf:...../ 5 -.....

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız.

1. Türkçe dersinde, öğretmenin verdiği dilin kirlenmesi ile ilgili ödevi Onur niçin almak istemiştir?

- A) Çevresindeki insanların Türkçeyi doğru kullandıklarını ispatlamak için.
- B) Araştırma yapmayı sevdiği için ve ders notunu yükseltmek için.
- C) Başarılı olduğunu ailesine ve arkadaşlarına ispatlamak için.
- D) İnsanların Türkçemizi doğru, yerinde ve severek kullandığı yönündeki düşüncesini kanıtlamak için.

2. Çocukların öğrenim gördükleri okulun karşısında yer alan “Donald Amca” adlı büfeye bu ismin verilmiş sebebi aşağıdakilerin hangisidir?

- A) Büfe sahibi tarafından, “Donald Amca” adlı bir çizgi filmin olması nedeniyle bu ismin sevileceğinin düşünülmesi.
- B) Büfeyi işletenin İlhan Amca’nın “Donald Amca” adlı bir çizgi filmi izlemeyi çok sevmesinden dolayı bu ismi vermiştir.
- C) Büfenin bulunduğu bölgeye çokça turist gelmesi ve “Donald Amca” ismini seveceği düşüncesi.
- D) Büfeyi işleten kişinin adının “Donald” isminin insanların hoşuna gideceği düşüncesi.

3. Onur’un, dersten sonra Donald Amca büfesinin sahibiyile konuşmasından sonra, büfe sahibi hangi duyguyu hissetmiş olabilir?

- A) Kızgınlık
- B) Pişmanlık
- C) Korku
- D) Üzgün

4. Onur'un araştırma yapmak üzere girdiği işletmelerden birisi olan "Mistik Pizza"da karşılaştığı yetkili nasıl bir tavır sergilemiştir?

- A) Üzgün   B) Anlayışlı   C) Kızgın   D) Soğukkanlı

5. Onur'un arkadaşı Ömer'e göre akuaparka veya akualanda, su parkı veya su adası denmemesinin nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Çoğunluğun böyle söylemesi.
B) İşletmenin tabelâsında bu şekilde yazması.
C) Böyle söylemenin havalı olduğunun düşünülmesi.
D) Akuaparkın ve akualanın yabancılar tarafından üretilmesi.

6. Galeria Show Tekstil Shopping'in sahibinin oğlu mağazanın isminin ve vitrinlerdeki markaların yabancı kelimelerden oluşmasını ne ile açıklamıştır?

- A) Satışı artırmak için bu durumun bir zorunluluk olması ile
B) İlgi çekicilik ve komşu dükkânlara özentisi ile
C) Bölgeye gelen turist sayısının fazlalığı ile
D) Modernliğin önemli oluşu ile

7. Onur, yazacağı ödeve aşağıdaki başlıklardan hangisini uygun görmüştür?

- A) Çevremizdeki Dil Yanlıları
B) Dilimizi Koruyalım
C) Dilim Dilim Güzel Dilim
D) Ortak Dil

8- Bize sunulan yenilikler konusunda nasıl davranmalıyız.

- A) Sorgusuz sualsiz kabul etmemeliyiz, araştırmalıyız.
B) Önce kabul etmeli sonra araştırmalıyız.
C) Araştırmadan kabul etmeliyiz.
D) Büyüklerimize dediklerini sadece doğru kabul etmeliyiz.

9- Onur neden büyük bir sopasının olmasını istiyor?

- A) Her dil yanlışına dokunuversem ve pırıl pırıl Türkçe çıkı verse ortaya diye.
- B) Bütün dükkanların tabelalarına dokunu versem ve tertemiz olsun diye.
- C) Bütün insanlar dillerini doğru ve düzgün kullansın diye.
- D) Bütün arkadaşlarımla akuaparkta eğlenelim diye.

10. Onur'un, insanların düştüğü dil yanlışlarına müdahale etmeyi başkalarının işine karışmak biçiminde değerlendirmemesinin nedeni, dilin özelliklerinden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Canlı oluşu ile
- B) Milleti oluşturan bireylerin ortak değeri olması ile
- C) Değişkenliği ile
- D) Ne zaman ortaya çıktığının bilinmemesi ile

11. Bu parçanın yazılış amacı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Dilimizin yabancı kelimelerin etkisinde kaldığını göstermek
- B) Dil ile ilgili bilgi vermek
- C) Dilin, kültür aktarıcısı olma işlevinden söz etmek
- D) Turizm faaliyetinin yoğun olarak yapıldığı yerlerde dili korumanın güçlüğüne ortaya koymak

12. Dinlediğiniz parçadan, aşağıdakilerden hangisi **çıkarılamaz**?

- A) İnsanlarımız, dilimizi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak için üzerine düşeni yapmamaktadır.
- B) Dilimizin kirlenmesinin sebepleri arasında ilgi çekici olma isteği vardır.
- C) Çoğunluğun doğru olarak kabul ettiği konular da sorgulanmaya muhtaçtır.
- D) Türkçe, kelime hazinesi yönünden zengin bir dil olmadığı için yabancı dillerin etkisinde kalmaktadır.

Başarı Testi 2

Siz de Gökyüzü Gözlemcisi Olabilirsiniz Bilgilendirici Metin Başarı Testi

Adı – Soyadı: .....

Okul- Sınıf:...../ 5 -.....

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız.

1. Yazara göre Gökyüzü gözlemciliğine ilk adımı atmanın koşulu aşağıdakilerin hangisidir?

- A) Gökyüzünde seyredecek birçok şeyin olduğunun bilincinde olmak
- B) Meraklı olmak
- C) Geceleeri ara sıra da olsa gökyüzünü seyretmekten hoşlanmak
- D) Gökyüzüyle ilgili yazılmış kitapları okumak

2. Gökyüzü gözlemciliği aşağıdaki ortamların hangisinde amacına daha fazla ulaşır?

- A) Karanlık bir ortamda
- B) Yarı aydınlık bir ortamda
- C) Bulutlu bir ortamda
- D) Güneşin tam tepede olduğu bir ortamda

3. Gökyüzü gözlemciliğine aşağıdakilerin hangisinin konumunu belirleyerek başlanması önerilmektedir?

- A) Gezegenlerin
- B) Parlak yıldızların
- C) Ayın
- D) Gök cisimlerinin

4. Eski gözlemciler, gökyüzündeki parlak yıldızları neye benzeterek adlandırmışlar ve takımyıldızlar oluşmuştur?

- A) Türk mitolojisindeki varlıklara

- B) İnan mitolojisindeki varlıklara
- C) Hint mitolojisindeki varlıklara
- D) Yunan mitolojisindeki varlıklara

5. Gökyüzünün gözlenebilmesi için genellikle kent merkezlerinden uzak yerlerin seçilmesinin nedeni nedir?

- A) Kent merkezlerinde yüksek binaların bulunması
- B) Kent merkezlerindeki nüfusun fazlalığı
- C) Gök cisimlerinin sönük olmasından dolayı çevredeki ışıkların onları görmeyi zorlaştırması
- D) Gök cisimlerinin kent merkezlerine uzak bölgelerde konumlanması

6. Kimi gök cisimlerinin, teleskopla değil de çıplak gözle gözlemlenmesinin gerektiğini açıklayan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gözün, ayrıntıları seçmede teleskoptan daha başarılı olması
- B) Takımyıldızlarının geniş bir alana yayılmış olması
- C) Takımyıldızlarının dünyaya uzak oluşu
- D) Takımyıldızlarının birbirine yakın mesafelerde konumlanması

7. Dürbün, aşağıdakilerin hangisinin belirlenmesinde çıplak gözden daha verimli bir gözlemin yapılmasını sağlar?

- A) Gök cisimlerine ait ayrıntıların
- B) Gök cisimlerinin konumlarının
- C) Gök cisimlerinin kapladığı alanın
- D) Gök cisimlerinin hareketlerinin

8. Ay ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi gözlenebilir?

- A) Evreleri ve gökyüzündeki hareketi
- B) Üzerindeki büyük küçük kraterler
- C) Üzerindeki dağlar

D) Bunların hepsi

9. Teleskop ne işe yarar?

A) Bazı gök cisimlerini daha büyük ve daha ayrıntılı görmeyi sağlar.

B) Tüm gök cisimlerini görmemizi sağlar.

C) Güneşin sıcaklığını ölçmeye yarar.

D) Ay ile diğer gezegenler arasındaki mesafeyi ölçmeye yarar.

10. Bize en yakın olan gökada aşağıdakilerin hangisidir?

A) Samanyolu

B) Andromeda

C) Neptün

D) Venüs

11. Bu parçadan aşağıdakilerin hangisi **çıkarılamaz?**

A) Çıplak gözle gözlem yapmak, bazen teleskop ve dürbünle gözlem yapmaktan daha iyi sonuç verebilir.

B) Evren, Dünya'yı da kapsayan alabildiğine geniş bir yerdir.

C) Dünya üzerinden bütün gezegenler çıplak gözle görülebilir.

D) Ay'ın evreleri çıplak gözle görülebilir.

12. Bu parçanın yazılış amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Haberdar etmek

B) Bilgilendirmek

C) Coşku ve heyecanı dile getirmek

D) Duygulandırmak

8. Aşağıdaki resimlerden hangisi Türk devletinin sembollerinden değildir?

9. Türkiye'nin şehirleri aşağıdakilerden hangisine benzetilmektedir?

A) Şan

B) Şeref

C) Onur

D) Cihan

10. Aşağıdakilerden hangisi bu şiirde ele alınan ana duygudur?

A) Allah sevgisi

B) Vatan sevgisi

C) İnsan sevgisi

D) Bayrak sevgisi

11. Bu şiirde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Tabiat unsurları

B) Olağanüstülükler

C) Kişileştirilmiş varlıklar

D) İkilemeler

12. Bu şiirin yazılış amacı aşağıdakilerin hangisi olabilir?

A) Ülkemizin güzellikleri ve zenginlikleri karşısında duyulan coşku ve heyecanı dile getirmek

B) Ülkemizdeki şehirleri tanıtarak onların özellikleri hakkında bilgi vermek.

C) Ülkemizi çok sevmemiz gerektiği.

D) Ülkemizle ilgili olan birtakım yanlış kanıları değiştirmek

Ek N: Uygulama Metinleri ve Etkinlikleri

Uygulama 1

Samsun'a Yolculuk Metni Uygulama Süreci ve Etkinlikleri

Samsun'a Yolculuk

Parçalı bulutlu bir havaydı. Hızlı adımlarla yürüyen Mustafa Kemal, iskeleye gelince yavaşladı. Boyaları dökülmüş, direkleri pas tutmuş gemi, dalgaların ortasında bir çocuk oyuncağı gibi duruyordu. Mustafa Kemal ümidini yitirmedi. Ona göre dağ ne kadar sarp olsa da yol üstünden aşardı. Hiç başka seçeneği yoktu emektar geminin... Karadeniz'in her damlası bin dalga olsa da varacağı yere varacaktı!

Gemiye adımını atar atmaz yol arkadaşları selam durdular. Mustafa Kemal onlarla yakından ilgilendi. Birlikte güverteye çıktılar. Hava giderek bozuyordu. Az sonra kaptan geldi. Kendisini saygılı bir biçimde tanıttı.

- Ben İsmail Hakkı... Buyurun Paşa'm.

- Kaç yıllık kaptansın?

- 27 yıllık kaptanım Paşa'm.

- Bu kez yapacağın yolculuk çok önemli, dedi. Bu iş için sadece dümen tutmak yetmiyor. Gözünü dört açacaksın!

- Başım üstüne Paşa'm.

Mustafa Kemal, gözlerini kaptandan ayırmadan:

- Hep kıyıya yakın gideceğiz.

- Ya kayaya oturursak...

- Uсталık işte burada.

- Bu denizi hiç tanımam aksi gibi. Marmara olsa gözüm kapalı giderim...

- Pusula var mı ?

Kaptan biraz ürkek, biraz suçlu:

- Pusula bozuk, dedi kısaca...

Fakat o kızmadı, kaptanı son kez uyardı.

İngilizler her an önümüze çıkabilirler... Torpilleyebilirler gemiyi... Böyle bir şey olursa karaya çıkabilelim. Bu yüzden kıyıdan hiç ayrılmama.

Az sonra yolculuk başlamıştı. Mustafa Kemal dönüp İstanbul'a baktı. Biliyordu ki uzun süre göremeyecekti bu şehri. Çünkü İstanbul, İngiliz zırhlısının önünde tutsaktı.

İşte Mustafa Kemal, ulusunu kurtarmayı bu şartlarda göze alıyordu. Üstlendiği sorumluluk büyüktü. Otuz sekiz yaşında bütün gücü, bütün ordusu şimdilik yalnız kendisiydi. Bir de gemideki iki doktor ile altı subay ve birkaç görevli...

Mustafa Kemal yapması gereken şeyi yaptığını biliyordu. Bu denizin geçilecekti. "Ulusal direnişi İstanbul'dan değil Anadolu'dan yönetmek kaçınılmazdı." O sırada yaveri geldi, elinde bir telgraf vardı. Aldı, okudu: İstanbul Hükümeti "Geri dön!" diyordu. Yaver merak içinde sordu:

- Cevap verecek miyiz?

- Geri dönmeyeceğiz dedi Mustafa Kemal. Cevap da vermeyeceğiz.

Yaver selam verip çıktı. Ancak bir süre sonra elinde ikinci, üçüncü telgraf ile tekrar geldi. Mustafa Kemal bunun ardından olacakları adı gibi biliyordu. Çok geçmeden İngiliz torpidosu geminin ardına düşecekti... Fakat epey yol almışlardı. Torpidoya yakalanmadan Samsun'a ulaşabilme olasılığı hala vardı. Sabah kamaranın ıslak camından dışarıya baktı. Derken, bir şeyler hayal gibi, gölge gibi belli belirsiz görünür oldu. Evet, Evet! Karadeniz'in sisli yamaçlarıydı gördüğü!.. Bu sırada Bandırma gemisi giderek yavaşladı ve motorunun sesi sustu. Mustafa Kemal, gene parçalı bulutlu havada iskelede kendisini bekleyen Samsunlulara doğru yürüdü.

Selahattin ARSLAN

(Ada Matbaacılık Yayıncılık 2011-2012 Öğretmen Kılavuz Kitabı. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.09.2010 tarih ve 112 sayılı kararıyla onaylanmıştır.)

Ders Planı 1

Ders	Türkçe
Sınıf	5
Süre	40 + 40 = 80 dakika
Temel Dil Becerisi	Dinleme
Dinleme Öncesinde Kullanılacak Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1- Hazırlık yapma 2- Önceki bilgileri kullanma 3- Dinleme öncesi sorular oluşturma 4- Tahminde bulunma, anahtar kelime çalışması 5- Amaç belirleme 6- Yöntem belirleme
Dinleme Öncesi Stratejileri Ders İşleme Süreci:	

Öğrencilere bir hafta önce işlenecek konu olan “Samsun’a Yolculuk” adlı metine yönelik şu yönde hazırlık yapılması istendi: “Kurtuluş Savaşı’nın nasıl başladığı ve Mustafa Kemal’in Kurtuluş Savaşı’ndaki rolü nedir?” (**dösk1**). Öğrencilere çalışma kağıtları dağıtılmıştır. Öğrencilerden Atatürk ve Kurtuluş Savaşı hakkında önceki bilgilerini anlatmaları istendi. Bu sayede ön bilgileri harekete geçirilerek öğrencilerin bu bilgileri kullanmaları sağlanmıştır. Bu işlem yeterli sayıda öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir. (**dösk2**). Öğrencilerin anlattığı ön bilgiler ile tartışma ortamı oluşturuldu. Öğrencilere “bu metinden ne öğrenmek istiyorsunuz?” sorusu yöneltildi. Bu gibi sorularla öğrencilerin ne öğrenmek istediklerini belirlemeleri ve buna yönelik sorular oluşturulması istenmiştir. Bu soruların çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dösk3**). Öğrencilere “Samsun’a Yolculuk” adlı metnin ilk ve son cümlelerinden oluşan küçük bir bölüm okundu. Öğrencilere “dinlediğiniz bu cümlelerden hareketle bu metinde ne anlatılıyor olabilir?” sorusu yöneltildi. Metindeki anahtar kelimeler “ Mustafa Kemal, kaptan, vapur, Kurtuluş Savaşı” verilerek öğrencilerin kelimelerin anlamlarını tartışması sağlandı. Öğrencilerden tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dösk4**). Öğrencilere “Bu metni niçin dinleyeceksiniz?” sorusu yöneltilerek onların metni dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olundu. Belirledikleri amaçları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**döskk5**).

Öğrencilere metni dinlerken dinleme sırası stratejilerinden hangilerini kullanacaklarını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**döskk6**). Böylece dinleme öncesi stratejisi çalışması yapıldı.

**Dinleme Sırasında
Kullanılacak Stratejiler**

- 1- Not alma
- 2- Soru-cevap
- 3- Görsel sahne oluşturma
- 4- Dinlemedeki vurgu ve tonlama
- 5- Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma
- 6- Empati kurma
- 7- Tekrar dinleme
- 8- Ara özet yapma
- 9- Yaşamla ilişkilendirme

Dinleme Sırası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilere dinleme sırasında kullanacakları stratejilere yönelik çalışma kâğıtları dağıtıldı. “Samsun’a Yolculuk” metni bir kez dinletildi.

Öğrencilerin ön bilgilerine, tartışma sonunda oluşturdukları sorulara, tahminlerine, dinleme amaçlarına ve belirledikleri stratejilere göre not almaları gerektiği vurgulandı; dinleme sürecinde not almanın duyulan her şeyi yazmak olmadığı önemli görülen yerlerin not alınması gerektiği öğrencilere tekrar hatırlatıldı. Not alma araçlarının hazırlanması için uyarı yapıldı. Not alma teknikleri hızlıca gözden geçirildi. Çalışma kâğıtlarına not almaları sağlandı (**dssk1**). Dinlemenin yarısında dinleme durduruldu. Dinlemeyi canlı tutmak ve anlaşılmayan yerlerin tespiti açısından öğrencilerden dinledikleri kısım ve sonrası için çalışma kâğıtlarına yeni sorular yazmaları istendi (**dsskk2**). Dinlediği metnin öğrencilerin zihninde somutlaşması için metinle ilgili kavram haritasını şekille çalışma kâğıtlarına çizmeleri istendi (**dssk3**). Öğrencilerden “Samsun’a Yolculuk” adlı metni dinlerken hangi kelime ya da cümlelerin daha fazla dikkatlerini çektiğini, bu kelimelerin ya da cümlelerin kendilerinde nasıl bir duygu uyandırdığını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk4**). Dinleme öncesi yapılan tahminler gözden geçirildi. Dinlemenin ortasında dinleme kesilerek öğrencilerden dinlemenin sonu ile ilgili yeni tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Öğrencilerden dinledikleri metinlerdeki kişilerle, olaylarla duygudaşlık kurmaları istendi.

“Dinlediğiniz hikayede Atatürk hangi sorunla karşılaşılıyor? Siz olsaydınız bu sorunu nasıl çözerdiniz?” sorusu yöneltilerek çalışma kağıdına yazmaları istendi **(dssk6)**. Dinleme metni bittikten sonra öğrencilere metni anlayıp anlamadıkları soruldu. Dinleme metnini anlamayanların ne yapmak istediklerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk7)**. Öğrencilere, metnin başlangıcındaki hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığı soruldu. Amaçlarına ulaşma durumları ile ilgili fikirlerini çalışma kâğıdına yazmaları istendi **(dssk8)**. Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak adına öğrencilere “vatanımız işgal edilse siz ne yapardınız?” sorusu yöneltildi ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk9)**.

**Dinleme Sonrasında
Kullanılacak Stratejiler**

- 1- Özetleme sözlü/yazılı/görsel
- 2- Çıkarımda bulunma
- 3- Yeniden ifade etme
- 4- Dinlediği metnin gelişim sırasını ifade etme
- 5- Dinlenen metne uygun başlık bulma
- 6- Neden sonuç ilişkileri kurma
- 7- Tartışma
- 8- Sözcüklerin anlamları üzerinde durma
- 9- Betimlemeler yapma
- 10- Öz değerlendirme

Dinleme Sonrası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilerden dinledikleri metni ana hatları ile önemli yerleri atlamadan özetleyerek çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi. Daha sonra farklı öğrencilere dinledikleri metnin özetini anlatmaları istendi. Tüm öğrencilerden kendi eksiklerini veya fazla yazdıklarını maddeler halinde çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk1)**. Dinlediğimiz metinden hareketle “daha sonra neler olmuş olabilir?” sorusu öğrencilere yöneltildi. Metinde ipuçları verilen fakat metinde açık olarak verilmeyen bölümlerden bilgi çıkarımı yapmaları ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk2)**. Öğrencilerden daha önceki düşüncelerini gözden geçirdikten sonra, dinlediğimiz metin doğrultusunda oluşan yeni duygu ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk3)**. “Samsun’a Yolculuk” adlı metinde geçen olay, yer, karakterler, yardımcı karakterler, zaman şemasını oluşturmaları istendi **(dssk4)**. Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık bulmaları ve çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk5)**. Öğrencilerin

sorgulayıcı bir tavır kazanması için ‘Mustafa Kemal’in neyin sonucunda Samsun’a Yolculuk yapmak zorunda kaldığı’ sorusu öğrencilere yöneltildi. Sonucu belli olan durumun nedenini öğrencilerin çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk6)**. Öğrenciler üç gruba ayrıldı. Birinci grup Mustafa Kemal’in Samsun’a kara yolu ile gitmesini savunurken diğer grup Mustafa Kemal’in Samsun’a gitmeyerek İstanbul’da kalıp Kurtuluş Savaşı’nı burada başlatmasının daha doğru olabileceğini savunmaları, bu düşüncelerden farklı düşünceleri olanların da tartışmaya katılmaları istendi **(dssk7)**. ‘Samsun’a Yolculuk’ adlı dinleme metninde geçen kelimelerden bazılarının gerçek, mecaz ve zıt anlamlarının yazılması istendi. Ayrıca metinde zıt karakterlerin kimler olduğu konusunun öğrenciler arasında tartışmaları istendi **(dssk8)**. Dinlediği metnin ayrıntılı olarak resmini çizmesini ve çizdiği resmin altına kendi cümleleri ile metni yeniden yazmaları istendi **(dssk9)**. Dinleme süreci sonunda öğrenciler kendi kendilerine ‘dinleme öncesi yaptıklarım doğru muydu?’, ‘dinlerken nasıl zorluklar çektim?’, ‘kullandığım stratejiler dinlediğimi anlamama yardımcı oldu mu?’, ‘iyi bir dinleyici olmak için neler yapmalıyım?’ gibi sorular sorarak öz değerlendirmesini yapmış olacaktır. Öğrencilerden bu ve benzeri sorulara verdiği cevapları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk10)**.

Dinleme Etkinlikleri 1

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

“Kurtuluş Savaşı ve Atatürk” ile ilgili tartışmalar neticesinde aklınıza takılan soruları aşağıya yazınız.

1. ....

2. ....

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Boyaları dökülmüş, direkleri pas tutmuş gemi, dalgaların ortasında bir çocuk oyuncağı gibi duruyordu. Mustafa Kemal ümidini yitirmedi. Çünkü .....

.....

.....

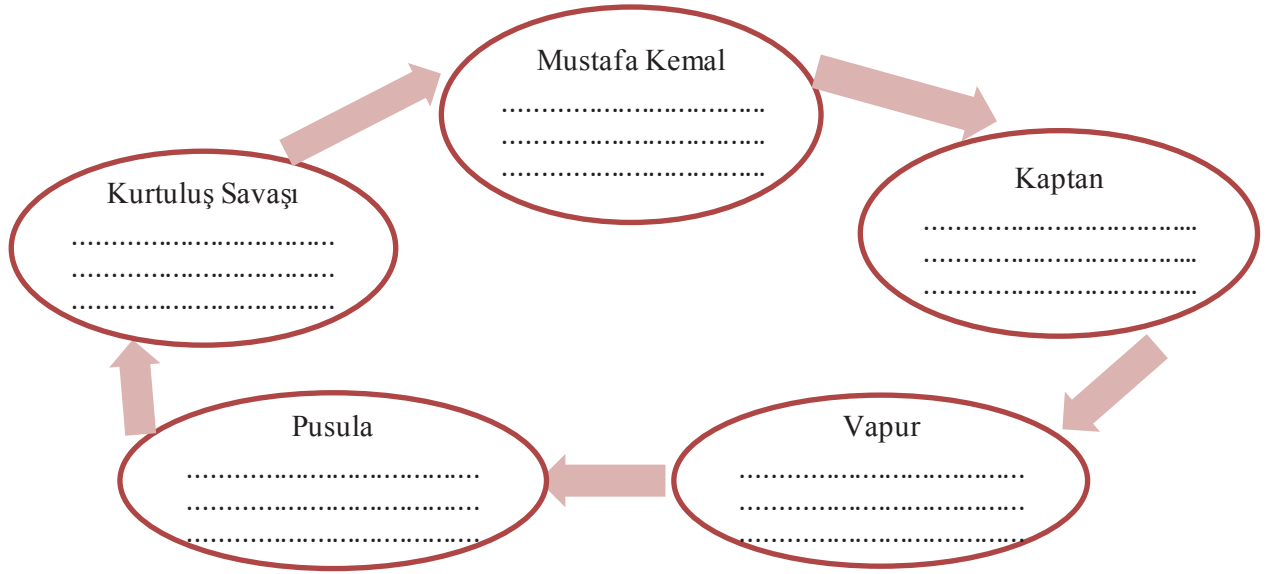
2. Mustafa Kemal dönüp İstanbul'a baktı. Biliyordu ki uzun süre göremeyecekti bu şehri. Çünkü .....

.....

3. ....

..... Samsun'a ulaşabilme olasılığı hala vardı. Sabah kamaranın ıslak camından dışarıya baktı. Derken, bir şeyler hayal gibi, gölge gibi belli belirsiz görünür oldu.

4. Aşağıdaki kutucuklara kelimelerin anlamını ya da kişi veya olaylar hakkında ne bildiğinizi arkadaşlarınızla tartışıp yazınız.

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni niçin dinleyeceksiniz?

Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

..... için dinleyeceğim.

Dinleme türlerinden: .....

..... kullanacağım

D. Dinleme Yöntemi Belirleme:

Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Yazınız.

.....

.....

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

B. Soru Cevap Oluşturma:

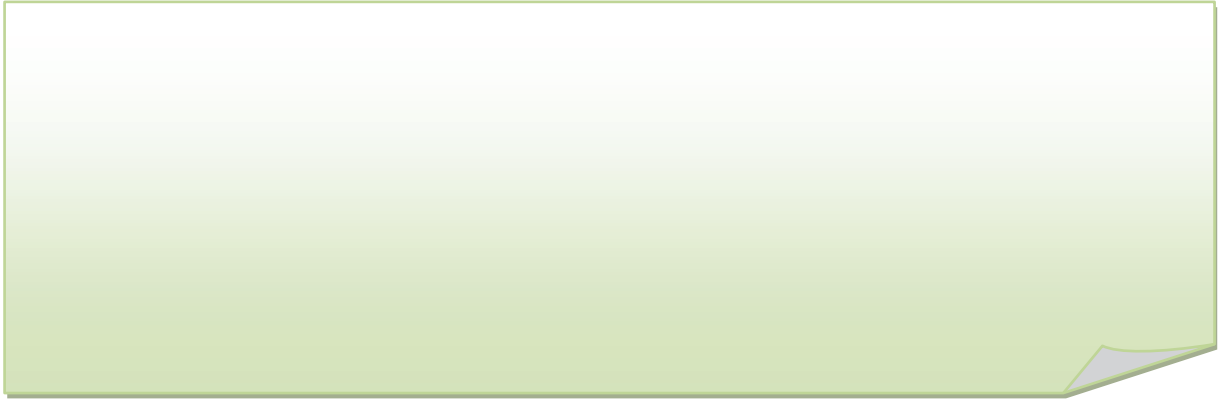
Dinlediğiniz metinden hareketle bundan sonra olacakları tahmin ediniz. Tahminleriniz doğrultusunda iki adet soru yazınız.

1.....

2.....

C. Görsel Sahne Oluşturma:

Dinlediğiniz “Samsun’a Yolculuk” adlı metinde sizin için önemli olan bir bölümü zihninizde canlandırdıktan sonra aşağıdaki kısma resmini çiziniz.

D. Dinlemedeki Vurgu ve Tonlama:

“Samsun’a Yolculuk” adlı metni dinlerken hangi kelimeler daha fazla dikkatinizi çekti. Bu kelimeler sizde hangi duygu ve düşünceleri uyandırdı? Aşağıya yazınız.

1..... kelimesi .....

.....

2..... kelimesi .....

.....

E. Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma:

Dinlemeye başlamadan önceki tahminlerinizi 1. kutucuğa, tahminlerinizin sonucunu 2. kutucuğa, bundan sonra ne olacağı yönündeki yeni tahminlerinizi de 3. kutucuğa yazınız.

1. Tahminim şu idi:.....

2. Ne oldu? .....

3. Bundan sonra ne olacak? .....

F. Empati Kurma:

Dinlediğiniz metinde Mustafa Kemal hangi sorunlar ile karşılaşılıyor? Mustafa Kemal'in yerinde siz olsaydınız bu sorunları nasıl çözerdiniz? Aşağıdaki boşluklara yazınız.

Mustafa Kemal'in karşılaştığı sorunlar:

Sorunlara çözüm önerilerim:

.....	.....
.....	.....

G. Tekrar Dinleme:

Dinlediğiniz metinde anlamadığınız yeri aşağıya yazınız. Anlamadığınız bölümle ilgili ne yapmayı düşündüğünüzü de yazınız.

Anlamadığım bölüm: .....

Uygulamayı düşündüğüm yöntem: .....

H. Ara Özet Yapma:

Metni dinlemeden önce oluşturduğunuz hedeflere ulaştınız mı? Aşağıya açıklayınız.

.....

.....

I. Yaşamla İlişkilendirme:

Vatanımız bugün işgal edilmiş olsa siz ne yapardınız? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

Dinleme Sonrası Stratejiler Yönelik Etkinlikler

A. Özet Yapma:

Dinlediğiniz metnin önemli yerlerini ana hatlarını atlamadan özetleyiniz.

Arkadaşlarınızın sözlü olarak özetlemelerinden sonra hangi konuları eksik bıraktığımızı yazınız.

1.....

2.....

B. Çıkarımda Bulunma:

Dinlediğiniz metinden ve önceki bilgilerinizden hareketle Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasından sonra neler yaşanmış olabilir? Aşağıya yazınız.

.....

.....

C. Yeniden İfade Edebilme:

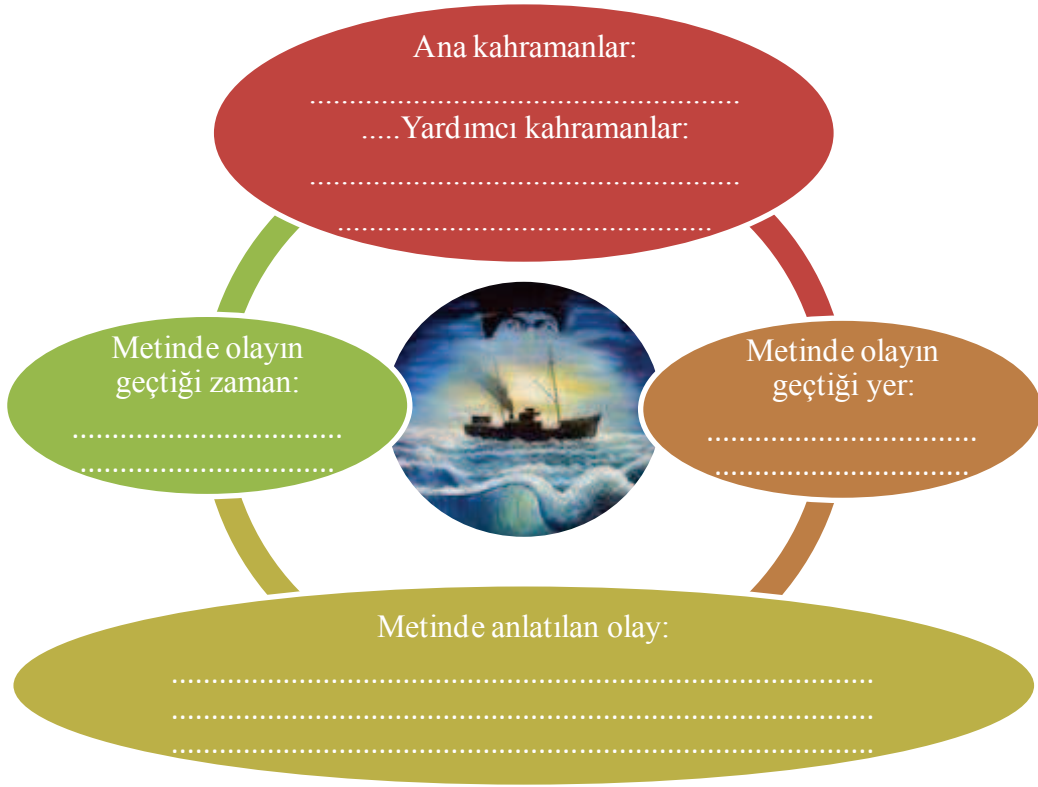
Kurtuluş Savaşı konusundaki düşünceleriniz bu metni dinledikten sonra değişti mi? Düşüncelerinizi yazınız.

Önceki düşüncelerim

Yeni düşüncelerim

.....	.....
.....	.....

D. Dinlediği Metnin Gelişim Sırasını İfade Etme:

E. Dinlediği Metne Uygun Başlık Bulma:

Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık ne olabilir? Aşağıya yazınız.

F. Neden – Sonuç İlişkisi Kurma:

Aşağıdaki boşlukları neden – sonuç ilişkisi yönünden düşünerek doldurunuz.

1.	1. Mustafa Kemal İstanbul'u uzun süre göremeyecekti.
2.	2. Gemi kıyıya hep yakın gidecek

G. Tartışma Ortamı Oluşturma:

Aşağıdaki kutucuklara düşüncelerinizi yazınız.

Mustafa Kemal, Samsun'a gitmeyip İstanbul'da kalsa daha iyi olurdu:

Mustafa Kemal Samsun'a kara yolu ile gitse daha iyi olurdu:

Bunların dışında sizin öneriniz:

A. Sözcüklerin Anlamlarını Kavrama:

1. Aşağıdaki altı çizili kelimelerin zıt (karşıt) anlamını yazınız.

Hızlı adımlarla yürüyen Mustafa Kemal .....

Kamaranın camından dışarı baktı. ....

2. Aşağıdaki altı çizili kelimeyi inceleyiniz ve hangi anlamda kullanıldıklarını

yazınız. “Karadeniz’in her damlası bin dalga olsa da varacağı yere varacaktı!”

.....

.....

3. Metinden hareketle kelime ya da kelime gruplarının karşısına anlamlarını

yazınız.

Kamara: .....

Yaver: .....

Gözünü dört açmak: .....

4. “Dağ ne kadar sarp olsa da yol üstünden aşardı.” Sözü ile ne anlatılmak isteniyor? Aşağıya yazınız.

.....

B. Betimlemeler Yapma:

Aşağıdaki birinci kısma dinlediğiniz metinde ilginizi çeken bir kişinin, bir nesnenin ya da bir durumun resmini çiziniz.

1.

2. Yukarıda çizdiğiniz resmi ayrıntılı olarak yazınız (betimleyiniz).

C. Öz Değerlendirme de Bulunma:

1. Dinlediğimiz metinle ilgili dinleme öncesi yaptığım .....

.....

..... faydasını gördüm.

2. Dinleme sırasında .....

..... stratejilerini kullandım.

3. Dinleme sonrası kullandığım stratejiler: .....

.....

4. Bu metinden .....

.....

..... öğrendim.

Uygulama 2

Kalbimizin Sesi Metni Uygulama Süreci ve Etkinlikleri

Kalbimizin Sesi

Çok korktuğumuz, heyecanlandığımız veya koştuğumuz zaman göğsümüzde küt küt diye çarpan bir ses duyarız. Bu ses kalbimizin sesidir. Bizim için gece gündüz demeden çalışan kalbimizin sesi. O, biz uyurken uyumaz, dinlenirken dinlenmez. Biz bazen işlerimizi aksatabilir veya erteleyebiliriz. Fakat o, asla işini aksatmaz. Saat gibi tıkır tıkır çalışır. Yalnız bir farkla; saat geri kalabilir, hatta durabilir; o ise asla geri kalmaz ve durmaz.

Bize sürekli hayat pompalamakla görevlendirilen bu organımızı ne kadar tanıyoruz? Kalbimiz nasıl çalışıyor? Bizim için nasıl anlam taşıyor? Gelin birlikte, bize ömür boyu hizmet eden bu organımızı daha yakından tanıyalım.

Kalbimiz, göğüs boşluğunda, iki akciğer arasında ve göğüs kemiğinin hemen altında bulunur. Büyüklüğü yaklaşık bir yumruk kadardır. Kalbimizin asıl görevi kanın damarlar içerisinde hiç durmadan dolaştırılmasını sağlamaktır.

Kalp, vücudumuzdaki en fedakâr organlarımızdandır. Mükemmel bir motor gibi çalışan kalbimiz; gündüz dakikada yaklaşık 70 defa atarken, biz uyurken dakikada yaklaşık 55 defa atar.

Kalbimiz, yediğimiz besinleri vücudumuzdaki hücrelere dağıtır. Aynı zamanda akciğerlerimizden gelen oksijeni de hücrelerimize göndererek vücut fonksiyonlarımız için gerekli enerjinin üretilmesini sağlar. Bu enerji sayesinde konuşabilir, koşabilir, oyun oynayabilir ya da yüzebiliriz.

Kalbimiz, öyle kanal sistemine kan gönderir ki bu sistemi oluşturan damarlar uç uca eklendiğinde, dünyanın etrafını 6-7 kez sarabilir. Kalp, kanı öyle bir pompalar ki kalpten çıkan kan on üç dakika gibi kısa bir süre içerisinde bütün damarları dolaşır ve kalbe geri döner.

Kalbimiz, normal çalışma temposu ile günde yaklaşık bir tankeri doldurabilecek kanı pompalamaktadır. Başlı başına bir mucize olan bu çalışması ile kalbimiz, insan anlayışının sınırlarını zorlamaktadır.

Kalbimiz, sol tarafı ile akciğerlerden gelen temiz kanı organlara gönderir. Sağ tarafı ile ise vücuttan gelen kirli kanı, temizlenmek üzere akciğerlere gönderir.

Peki kalbimiz hiç dinlenmez mi?

Evet, kalbimizde dinlenir, ama onun dinlenmesi çok kısa sürelidir. Bu dinlenme kalbin iki atışı arasında gerçekleşir. Onun sözlüğünde tembellik yoktur. Aksi halde neler olabileceğini tahmin edersiniz.

Zafer Zengin

Gonca Aylık Çocuk, Aile ve Kültür Dergisi

(Ada Matbaacılık Yayıncılık 2011-2012 Öğretmen Kılavuz Kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.09.2010 tarih ve 112 sayılı kararıyla onaylanmıştır.)

Ders Planı 2

Ders	Türkçe
Sınıf	5
Süre	40 + 40 = 80 dakika
Temel Dil Becerisi	Dinle me
Dinle me Öncesinde Kullanılacak Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hazırlık yapma 2. Önceki bilgileri kullanma 3. Dinleme öncesi sorular oluşturma 4. Tahminde bulunma, anahtar kelime çalışması 5. Amaç belirleme 6. Yöntem belirleme
Dinle me Öncesi Stratejileri Ders İşleme Süreci:	

Öğrencilere bir hafta önce işlenecek konu olan “Kalbimizin Sesi” adlı metine yönelik “Vücudumuzun iç organları hangileridir? Bu organların görevleri nelerdir?” yönünde sorular sorularak bu konu hakkında hazırlık yapmaları istenmiştir (**dösk1**). Çalışma kağıtları öğrencilere dağıtıldı. Her sınıftan yeterli sayıda öğrenciye vücudumuzun iç organları hakkında bildiklerini anlatmaları sağlandı. Bu sayede ön bilgileri harekete geçirilerek öğrencilerin bu bilgileri kullanmaları sağlandı (**dösk2**). Öğrencilerin anlattığı ön bilgiler ile tartışma ortamı oluşturuldu. Öğrencilere “bu metinden ne öğrenmek istiyorsunuz?” sorusu yöneltildi. Bu gibi sorularla öğrencilerin ne öğrenmek istediklerini belirlemeleri ve buna yönelik sorular oluşturulması istendi. Bu soruların çalışma kağıtlarına yazmaları istendi (**dösk3**). Öğrencilere “kalbimizin sesi nedir? Sorusu yöneltilerek metin hakkında tahminlerini çalışma kağıtlarına yazmaları istendi. Metindeki anahtar kelimeler olan “ organ, akciğer, ritim, göğüs boşluğu, nabız” verilerek öğrencilerin kelimelerin anlamlarını tartışması sağlandı. Öğrencilerden tahminlerini çalışma kağıtlarına yazmaları istendi (**dösk4**). Öğrencilere “Bu metni niçin dinleyeceksiniz?” sorusu yöneltilerek onların metni dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olundu. Belirledikleri amaçları çalışma kağıtlarına yazmaları istendi (**dösk5**). Öğrencilere metni dinlerken dinleme sırası stratejilerinden hangilerini kullanacaklarını

çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**döskk6**). Böylece dinleme öncesi stratejisi çalışması yapılmıştır.

Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler

1. Not alma
2. Soru-cevap
3. Görsel sahne oluşturma
4. Dinlemedeki vurgu ve tonlama.
5. Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma
6. Empati kurma
7. Tekrar dinleme
8. Ara özet yapma
9. Yaşamla ilişkilendirme

Dinleme Sırası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilere dinleme sırasında kullanacakları stratejilere yönelik çalışma kâğıtları dağıtıldı. “Kalbimizin Sesi” metni bir kez dinletildi.

Öğrencilerin ön bilgilerine, tartışma sonunda oluşturdukları sorulara, tahminlerine, dinleme amaçlarına ve belirledikleri stratejilere göre not almaları gerektiği; dinleme sürecinde not almanın duyulan her şeyi yazmak olmadığı önemli görülen yerlerin not alınması gerektiği öğrencilere tekrar hatırlatıldı. Not alma araçlarının hazırlanması için uyarı yapıldı. Not alma teknikleri hızlıca gözden geçirildi. Çalışma kâğıtlarına not almaları sağlandı (**dssk1**). Dinlemenin yarısında dinleme durduruldu. Dinlemeyi canlı tutmak ve anlaşılmayan yerlerin tespiti açısından öğrencilerden dinledikleri kısım ve sonrası için çalışma kâğıtlarına yeni sorular yazmaları istendi (**dssk2**). Dinlediği metnin öğrencilerin zihninde somutlaşması için metinle ilgili kavram haritasını şekille çalışma kâğıtlarına çizmeleri istendi (**dssk3**). Öğrencilerden “Kalbimizin Sesi” adlı metni dinlerken hangi kelime ya da cümlelerin daha fazla dikkatlerini çektiğini, bu kelimelerin ya da cümlelerin kendilerinde nasıl bir duygu uyandırdığını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk4**). Dinleme öncesi yapılan tahminler gözden geçirildi. Dinlemenin ortasında dinleme kesilerek öğrencilerden dinlemenin sonu ile ilgili yeni tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Dinleme metni bittikten sonra öğrencilere metni anlayıp anlamadıkları soruldu. Dinleme metnini anlamayanların ne yapmak istediklerini

çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk7**). Öğrencilere, metnin başlangıcındaki hedeflerine ulaşıp ulaşmadıkları soruldu. Amaçlarına ulaşma durumları ile ilgili fikirlerini çalışma kâğıdına yazmaları istendi (**dssk8**). Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak adına öğrencilere “yanınızda bir kişinin kalbi dursa ne yaparsınız?”, “günlük yaşamınızda hangi durumlarda kalbiniz çok daha hızlı çarpar? Böyle zamanlarda neler hissedersiniz?” soruları yöneltildi ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk9**).

**Dinle me Sonrasında
Kullanılacak Stratejiler**

1. Özetleme sözlü/yazılı/görsel
2. Çıkarımda bulunma
3. Yeniden ifade etme
4. Dinlediği metnin gelişim sırasını ifade etme
5. Dinlenen metne uygun başlık bulma
6. Neden sonuç ilişkileri kurma
7. Tartışma
8. Sözcüklerin anlamları üzerinde durma
9. Betimlemeler yapma.
10. Öz değerlendirme

Dinle me Sonrası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilerden dinledikleri metni ana hatları ile önemli yerleri atlamadan özetleyerek çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi. Daha sonra farklı öğrencilere dinledikleri metnin özetini anlatmaları istendi. Öğrencilerden kendi eksiklerini veya fazla yazdıklarını maddeler halinde çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk1**). Dinlediğimiz metinden hareketle “kalbimizin diğer hangi organlar ile bağlantısı olabilir?” sorusu öğrencilere yöneltildi. Metinde ipuçları verilen, fakat metinde açık olarak verilmeyenlerden çıkardıkları sonuçları öğrencilerden çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk2**). Öğrenciler daha önceki düşüncelerini gözden geçirdikten sonra, dinledikleri metin doğrultusunda oluşan yeni duygu ve düşünceleri çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk3**). Dinledikleri metnin konusuna uygun yeni bir başlık bulmaları ve çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Öğrencilerin sorgulayıcı bir tavır kazanması için “kalbimiz daha hızlı atsa ne olur?” sorusu öğrencilere yöneltildi. Bu sorunun cevaplarını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk6**). Öğrenciler üç gruba ayrıldı. Birinci gruptan “vücudumuzun en önemli organı kalptir” diğer grup “vücudumuzun en önemli organı

beyindir.” düşüncesinin doğru olabileceğini savunmaları, bu görüşlerden farklı olarak başka bir organımızın daha önemli olduğunu düşünenlerin de farklı bir grup olarak tartışmaya katılmaları istendi **(dssk7)**. “Kalbimizin Sesi” adlı dinleme metninde geçen kelimelerden bazılarının gerçek, mecaz ve zıt anlamlarını yazmaları istendi **(dssk8)**. Dinlediği metinden hareketle kalp ile diğer organların aralarında bir diyalog hazırlamalarını sonrada bu diyaloglardan yararlanarak konuyu dramatize etmeleri istendi **(dssk9)**. Öğrenciler, dinleme süreci sonunda kendi kendilerine “dinleme öncesi yaptıklarım doğru muydu?”, “dinlerken nasıl zorluklar çektim?”, “kullandığım stratejiler dinlediğimi anlamama yardımcı oldu mu?”, “bu metni dinleyerek neler öğrendim?” gibi sorular sorarak öz değerlendirmesini yapmış olacaktır. Öğrencilerden bu sorulara verdikleri cevapları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk10)**.

Dinleme Etkinlikleri 2

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

1. Aşağıdaki insan resminin içine, vücudumuzun iç organlarımızın isimlerini yazınız.

2. Yukarıda resmin içine çizdiğiniz iç organlarımızın görevleri ile ilgili sorular yazınız.

S.1-.....

S.2-.....

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Kalbim vücudumun en önemli organıdır. Çünkü .....

.....

2. Kalbimizin sesi nedir? Kalbimizin sesi ile bildiklerinizi aşağı yazınız.

.....

.....

3. Kalbimiz dursa yaşar mıyız? Neden?

.....

.....

4. Aşağıdaki kutucuklara kelimelerin anlamını ya da kişi veya olaylar hakkında ne bildiğinizi arkadaşlarınızla tartışıp yazınız.

Organ:.....
.....
.....

Damar:.....
.....
.....

Nabız:.....
.....
.....

Beyin:.....
.....
.....

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni dinlemekteki amacınız ne olabilir? Aşağıya dinleme sırasında dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

.....
.....
.....

D. Dinleme Yöntemi Belirleme:

Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Yazınız.

.....
.....
.....

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

B. Soru Cevap Oluşturma:

1. Şimdiye kadar dinlediğiniz kısım ile ilgili bir adet soru yazınız.

.....

2. Dinlediğiniz metinde anlatılanlar sizce öznel bir anlatım mı yoksa nesnel bir anlatım mı? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

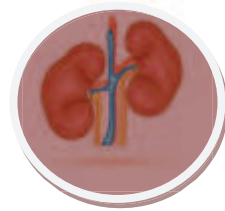
.....

.....

C. Görsel Sahne Oluşturma:

Dinlediğiniz metinde anlatılan organ aşağıdaki resimlerden hangisidir?

Vücudumuzun neresinde bulunur? İnsan resminin içine ok işreti ile yerleştiriniz.

D. Dinlemedeki Vurgu ve Tonlama:

“Kalbimizin Sesi” adlı metni dinlerken hangi kelimeler daha fazla dikkatinizi çekti. Bu kelimeler sizde hangi duygu ve düşünceleri uyandırdı? Aşağıya yazınız.

1..... kelimesi .....

2..... kelimesi .....

E. Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma:

Dinlemeye başlamadan önceki tahminlerinizi 1. kutucuğa, tahminlerinizin sonucunu 2. kutucuğa, bundan sonra ne olacağı yönündeki yeni tahminlerinizi de 3. kutucuğa yazınız.

1. Tahminim şu idi:.....

2. Ne oldu?.....

3. Bundan sonra ne olacak? .....

F. Tekrar Dinleme:

Dinlediğiniz metinde anlamadığınız yeri aşağıya yazınız. Anlamadığınız bölümle ilgili ne yapmayı düşündüğünüzü de yazınız.

Anlamadığım bölüm: .....

Uygulamayı düşündüğüm yöntem: .....

G. Ara Özet Yapma:

Metni dinlemeden önce oluşturduğunuz hedeflere ulaştınız mı? Aşağıya açıklayınız.

.....

.....

H. Yaşamla İlişkilendirme:

1. Yanınızda bir kişinin kalbi dursa ne yaparsınız? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

2. Günlük yaşamınızda hangi durumlarda kalbiniz çok daha hızlı çarpar? Böyle zamanlarda neler hissedersiniz?

Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler:

A. Çıkarımda Bulunma:

Kalbimizin diğer hangi organlar ile bağlantısı olabilir? Aşağıya yazınız.

.....

.....

A. Yeniden İfade Edebilme:

“Kalbimizin Sesi” adlı metni dinledikten sonra, kalbin çalışması konusunda düşünceleriniz değişti mi? Düşüncelerinizi yazınız.

Önceki düşüncelerim

Yeni düşüncelerim

A. Dinlediği Metne Uygun Başlık Bulma:

Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık ne olabilir? Aşağıya yazınız.

.....

B. Neden - Sonuç İlişkisi Kurma:

Aşağıdaki boşlukları neden - sonuç ilişkisi yönünden düşünerek doldurunuz.

Kalbimiz daha hızlı atarsa .....

.....

C. Tartışma Ortamı Oluşturma:

Aşağıdaki kutucuklara düşüncelerinizi yazınız.

Vücudumuzun en önemli organı kalptir:

Vücudumuzun en önemli organı beyindir:

Vücudumuzun en önemli organı .....dır çünkü:

D. Sözcüklerin Anlamlarını Kavrama:

1. Aşağıdaki altı çizili kelimelerde hangi ses olayları vardır. Karşısına yazınız.

“Bu ses gece gündüz demeden çalışan kalbimizin sesi.” .....

“Göğsümüzde küt küt diye bir ses duyarsınız.” .....

2. Metinden hareketle kelime ya da kelime gruplarının karşısına anlamlarını yazınız.

Nabız: .....

Kan pompalamak: .....

Göğüs kemiği: .....

3. “Saat gibi tıkr tıkr çalışıyor” sözü ile ne anlatılmak isteniyor? Aşağıya yazınız.

.....

.....

E. Betimlemeler Yapma:

Aşağıdaki noktalı yerlere kalp, beyin, mide ve akciğer arasında geçen bir diyalog yazınız.

The worksheet is divided into four quadrants, each containing an anatomical illustration and a speech bubble. The top-left quadrant shows a heart with a speech bubble. The top-right quadrant shows a brain with a speech bubble. The bottom-left quadrant shows a pair of lungs with a speech bubble. The bottom-right quadrant shows a stomach with a speech bubble. Each speech bubble contains four horizontal dotted lines for writing.

F. Öz Değerlendirmede Bulunma:

1. Dinlediğimiz metinle ilgili dinleme öncesi yaptığım .....

..... faydasını gördüm.

2. Dinleme sırasında .....

..... stratejilerini kullandım.

3. Dinleme sonrası kullandığım stratejiler: .....

.....

4. Bu metinden .....

..... öğrendim.

Uygulama 3

Gökyüzü Metni Uygulama Süreci ve Etkinlikleri

Gökyüzü

Kol kanat germişsin üstümüze

Dünyanın atlas örtüsü

Evrenin pırıl pırıl aydınlığında

Yıldızları kucaklayan gökyüzü

Kim bilir ne kadar güzel, yücelerden

Seyretmek insanların koşuşmasını

Avuç avuç yıldızlar takınıp

Rüzgarın dağ tepe dolaşmasını

Ne zaman masmavi lekesiz, bulutsuz

Küçük serçeler uçuşur durur

Çaylaktan, atmacadan korkusuz

Sen kararınca işler hep altüst

Gümüş gümüş ışıklarla yüze gülen

İçimize huzur veren mavi mavi

Daima gülümse üstümüzde

Sakın kararma e mi!

Sabih ŞENDİL

Cumhuriyet Dönemi Çocuk Şiirleri Seçkisi

(Ada Matbaacılık Yayıncılık 2011-2012 Öğretmen Kılavuz Kitabı. Milli Eğitim

Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.09.2010 tarih ve 112 sayılı kararıyla onaylanmıştır.)

Ders Planı 3

Ders	Türkçe
Sınıf	5
Süre	40 + 40 = 80 dakika
Temel Dil Becerisi	Dinleme
Dinleme Öncesinde Kullanılacak Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1- Hazırlık yapmak 2- Önceki bilgileri kullanmak 3- Dinleme öncesi sorular oluşturmak 4- Tahminde bulunma, anahtar kelime çalışması 5- Amaç belirleme 6- Yöntem belirleme
Dinleme Öncesi Stratejileri Ders İşleme Süreci:	

Öğrencilerden bir hafta önce işlenecek konu olan “Gökyüzü” adlı şiire yönelik şu yönde hazırlık yapılması istendi: “Gece ve gündüz gökyüzünü gösteren resimler araştırınız. Gece gökyüzünü seyrediniz.”, “ismini bildiğiniz kuş çeşitleri hakkında bilgi toplayıp geliniz.” (**dösk1**). Öğrencilere çalışma kağıtları dağıtıldı. Öğrencilerden gökcisimleri hakkında önceki bilgilerini anlatmaları istendi. Öğrencilere, “gökyüzünün kapalı veya açık olması sizi nasıl etkilemektedir?” sorusu yöneltilip ön bilgileri harekete geçirilerek bu bilgileri kullanmaları sağlandı (**dösk2**). Öğrencilerin anlattığı ön bilgiler ile tartışma ortamı oluşturuldu. Öğrencilerden tartışmalar sonucunda kafalarına takılan soruları çalışma kağıtlarına yazmaları istendi (**dösk3**). Öğrencilere şiirin başlığı “Gökyüzü” söylendi ve öğrencilerden şiirde konu olarak ne işlenmiş olduğunu tahmin etmeleri istendi. Metindeki anahtar kelimeler “Gökyüzü, serçe, gümüş gümüş ışıklar” verilerek öğrencilerin kelimelerin anlamlarını tartışması sağlandı. Öğrencilerden tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazılmaları istendi (**dösk4**). Öğrencilere “Bu metni niçin dinleyeceksiniz?” sorusu yöneltilerek onların metni dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olundu. Belirledikleri amaçları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**döskk5**). Öğrencilerden metni dinlerken dinleme sırası stratejilerinden hangilerini kullanacaklarını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**döskk6**).

<p>Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1- Not alma 2- Soru-cevap 3- Görsel sahne oluşturma 4- Dinlemedeki vurgu ve tonlama 5- Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma 6- Empati kurma 7- Tekrar dinleme 8- Ara özet yapma 9- Yaşamla ilişkilendirme
--	--

Dinleme Sırası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilere dinleme sırasında kullanacakları stratejilere yönelik çalışma kâğıtları dağıtıldı. “Gökyüzü” adlı şiir bir kez dinletilmiştir.

Öğrencilerin ön bilgilerine, tartışma sonunda oluşturdukları sorulara, tahminlerine, dinleme amaçlarına ve belirledikleri stratejilere göre not almaları gerektiği; dinleme sürecinde not almanın duyulan her şeyi yazmak olmadığı önemli görülen yerlerin not alınması gerektiği öğrencilere tekrar hatırlatıldı. Not alma araçlarının hazırlanması için uyarı yapıldı. Not alma teknikleri hızlıca gözden geçirildi. Çalışma kâğıtlarına not almaları sağlandı (**dssk1**). Şiir bir kez tamamen dinletildi. İkinci dinlemenin yarısında dinleme durduruldu. Dinlemeyi canlı tutmak ve anlaşılmayan yerlerin tespiti açısından öğrencilerden dinledikleri kısım ve sonrası için çalışma kâğıtlarına yeni sorular yazmaları istendi (**dssk2**). Dinledikleri şiirin öğrencilerin zihninde somutlaşması için metinle ilgili kavram haritasını şekille çalışma kâğıtlarına çizmeleri istendi (**dssk3**). Öğrencilerden “Gökyüzü” adlı metni dinlerken hangi kelime ya da dizelerin daha fazla dikkatlerini çektiğini, bu kelimelerin ya da dizelerin kendilerinde nasıl bir duygu uyandırdığını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk4**). Dinleme öncesi yapılan tahminler gözden geçirildi. Dinlemenin ortasında dinleme kesilerek öğrencilerden dinlemenin sonu ile ilgili yeni tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Öğrencilerden dinledikleri metindeki kişi ya da olaylarla duygudaşlık kurmaları istendi. “Dinlediğiniz şiirde siz hangi kuş olmak isterdiniz? Gökyüzünde hangi gökcismi olup insanları seyretmek isterdiniz?” soruları yöneltilecek cevaplarını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk6**). Dinleme metni bittikten sonra öğrencilere metni anlayıp

anlamadıkları soruldu. Dinleme metnini anlamayanların ne yapmak istediklerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk7**). Öğrencilere, metnin başlangıcındaki hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığı soruldu. Amaçlarına ulaşma durumları ile ilgili fikirlerini çalışma kâğıdına yazmaları istendi (**dssk8**). Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak adına öğrencilere “bugün gökyüzüne baktığınız zaman bu kuşların uçtuğunu görebiliyor musunuz?” sorusu yöneltildi ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk9**).

**Dinle me Sonrasında
Kullanılacak Stratejiler**

- 1- Özetleme sözlü/yazılı/görsel
- 2- Çıkarımda bulunma
- 3- Yeniden ifade etme
- 4- Dinlediği metnin gelişim sırasını ifade etme
- 5- Dinlenen metne uygun başlık bulma
- 6- Neden sonuç ilişkileri kurma
- 7- Tartışma
- 8- Sözcüklerin anlamları üzerinde durma.
- 9- Betimlemeler yapma.
- 10- Öz değerlendirme

Dinle me Sonrası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilerden dinledikleri şiirde konu olarak nelerden bahsedildiğini ana hatları ile önemli yerleri atlamadan özetleyerek çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi. Öğrencilerin tartışarak dinledikleri şiirin konusunu ve ana duygusunu bulmaları istendi. Tüm öğrencilerden kendi eksiklerini veya fazla yazdıklarını maddeler halinde çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk1**). Dinlediğimiz metinden hareketle “daha sonra neler olmuş olabilir?” sorusu öğrencilere yöneltildi. Metinde ip uçları verilen fakat metinde açık olarak verilmeyenlerden bilgi çıkarımı yapmaları ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk2**). Öğrenciler daha önceki düşüncelerini gözden geçirdikten sonra, dinledikleri metin doğrultusunda oluşan yeni duygu ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk3**). “Gökyüzü” adlı şiirde “gökyüzü” kelimesi sizde hangi çağrışımlar oluşturmaktadır?” sorusu yöneltildi ve cevapları zihin haritasına yazmaları istendi (**dssk4**). Öğrencilere “havanın kararması neyin habercisidir?” sorusu yöneltildi ve nedeni verilen bir durumdan sonuç çıkarmaları istendi (**dssk6**). Öğrencilere “şiirde ‘sen kararınca işler hep altüst’ denmektedir, günlük yaşamımızla hava durumu

arasında nasıl bir ilişki vardır? sorusu yöneltilerek öğrencilerin tartışmaları sağlandı. Ulaştıkları sonuçları çalışma kağıtlarına yazmaları istendi **(dssk7)**. “Gökyüzü” adlı şiirde geçen “koşuşma, evren, kararınca, kol kanat germek, çaylak” kelime ve kelime gruplarının anlamlarını şiirden hareketle tahmin etmeleri istendi. Şiirde geçen “aydınlık, çaylak, ışık” kelimelerinin gerçek ve mecaz anlamlarını yazmaları istendi. “İçimize huzur veren mavi mavi; Daima gülümse üstümüze” Dizeleri ile gökyüzüne nasıl bir özellik verilmiştir? Gökyüzü neye benzetilmiştir? Soruları yöneltilerek öğrencilerin şiirdeki sanat duygusunu kavramaları sağlandı. Düşüncelerini çalışma kağıtlarına yazmaları istendi **(dssk8)**. Öğrencilerden bugünkü hava durumunu anlatan bir resim çizmeleri istendi. ve çizdiği resmin altına kendi cümleleri ile hava durumu ile ilgili şiir yazmaları istendi **(dssk9)**. Öğrenciler dinleme süreci sonunda kendi kendilerine “dinleme öncesi yaptıklarım doğru muydu?”, “dinlerken nasıl zorluklar çektim?”, “kullandığım stratejiler dinlediğimi anlamama yardımcı oldu mu?”, “iyi bir dinleyici olma için neler yapmalıyım?” gibi sorular sorarak öz değerlendirmesini yapmış olacaktır. Öğrencilerden bu ve benzeri sorulara verdiği cevaplar çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk10)**.

Dinleme Etkinlikleri 3

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Önceki Bilgileri Kullanma:

1. Araştırmalarımız neticesinde hangi kuş çeşitlerini tespit ettiniz. Araştırdığınız kuş isimlerini aşağıya yazınız.

.....

2. Gökyüzünün kapalı veya açık olması sizi nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

B. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

“Gökyüzü, gök cisimleri ve kuşlar” konulu yaptığımız tartışmalar neticesinde aklınıza takılan soruları aşağıya yazınız.

1. ....

2. ....

C. Tahmin ve Anahtar Kelime:

1. Biraz sonra “Gökyüzü” adlı bir şiir dinleyeceğiz. Sizce bu şiirde ne anlatılmış olabilir?

.....

.....

2. Aşağıdaki kelimelerin, kelime gruplarının anlamları hakkında ne bildiğinizi arkadaşlarınızla tartışıp yazınız.

Serçe .....

Gökyüzü: .....

Dünyanın atlas örtüsü: .....

D. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda biraz sonra dinleyeceğiniz şiirden ne öğrenmek istiyorsunuz? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

.....

.....

.....

E. Dinleme Yöntemi Belirleme:

Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

B. Soru Cevap Oluşturma:

Dinlediğiniz metinden hareketle bundan sonra olacakları tahmin ediniz. Tahminleriniz doğrultusunda iki adet soru yazınız.

1. ....

2. ....

C. Görsel Sahne Oluşturma:

Dinlediğiniz “Gökyüzü” adlı şiirde geçen “Dünya, Evren, gökyüzü, serçe” gibi varlıkların olduğu bir sahneyi zihninizde canlandırdıktan sonra aşağıdaki kısma resmini çiziniz.

D. Dinlemedeki Vurgu ve Tonlama:

“Gökyüzü” adlı şiiri dinlerken hangi kelimeler daha fazla dikkatinizi çekti. Bu kelimeler sizde hangi duygu ve düşünceleri uyandırdı? Aşağıya yazınız.

1. ..... kelimesi .....
2. ..... kelimesi .....

E. Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma:

Dinlemeye başlamadan önceki tahminlerinizi 1. kutucuğa, tahminlerinizin sonucunu 2. kutucuğa, bundan sonra ne olacağı yönündeki yeni tahminlerinizi de 3. kutucuğa yazınız.

1. Tahminim şu idi:.....

2. Ne oldu?

3. Bundan sonra ne olacak?

F. Empati Kurma:

1. Dinlediğiniz şiirde siz hangi kuş olmak isterdiniz? Niçin? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

2. Gökyüzünde hangi gökcismi olup insanları seyretmek isterdiniz? Niçin? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

G. Tekrar Dinleme:

Dinlediğiniz şiirde anlamadığınız yeri aşağıya yazınız. Anlamadığınız bölümle ilgili ne yapmayı düşündüğünüzü de yazınız.

Anlamadığım bölüm: .....

Uygulamayı düşündüğüm yöntem: .....

H. Ara Özet Yapma:

Şiiri dinlemeden önce oluşturduğunuz hedeflere ulaştınız mı? Aşağıya açıklayınız.

.....

İ. Yaşamla İlişkilendirme:

Bugün gökyüzüne baktığımız zaman şiirde geçen kuşları görebiliyor musunuz? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

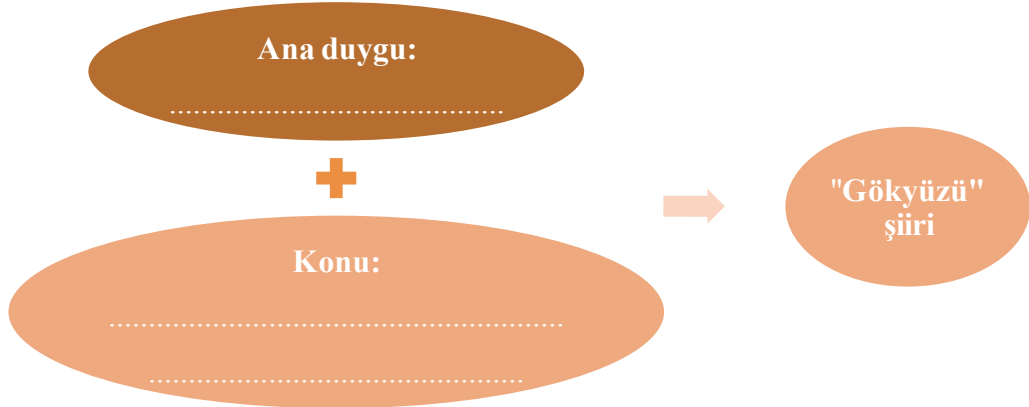
.....

.....

Dinleme Sonrası Stratejiler Yönelik Etkinlikler

A. Özet Yapma:

Dinlediğiniz şiirin konusunu ve ana duygusunu aşağıya yazınız.

B. Çıkarımda Bulunma:

“Kim bilir ne kadar güzel, yücelerden; seyretmek insanların koşuşmasını.”

Dinlediğiniz şiirde geçen bu cümle sizde nasıl bir düşünce uyandırdı? Aşağıya düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

C. Yeniden İfade Edebilme:

Gökyüzü konusundaki düşünceleriniz bu şiiri dinledikten sonra değişti mi?

Düşüncelerinizi yazınız.

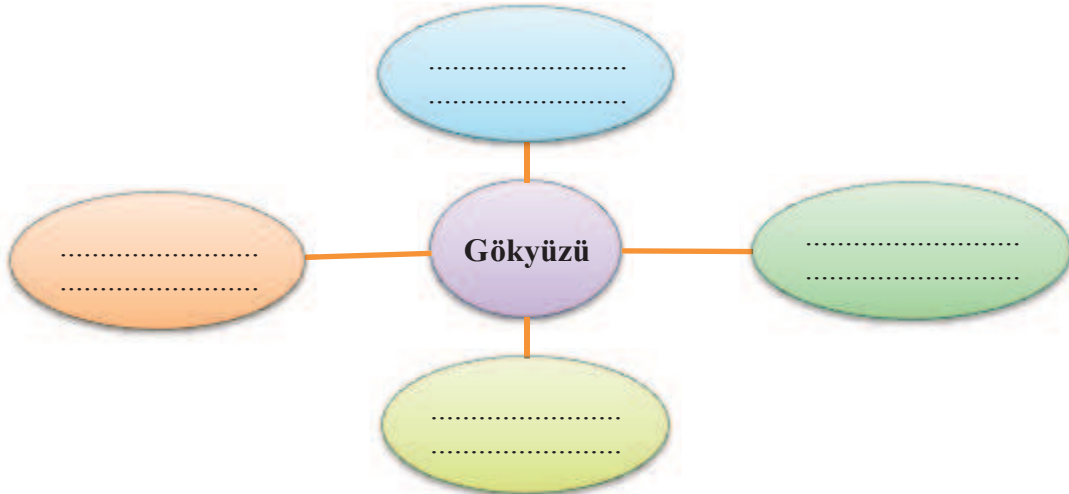
Önceki düşüncelerim

Yeni düşüncelerim

.....	.....
.....	.....

D. Dinlediği Metnin Gelişim Sırasını İfade Etme:

“Gökyüzü” kelimesi sizde hangi çağrışımlar oluşturmaktadır? Aşağıdaki boşluklara yazınız.

E. Neden - Sonuç İlişkisi Kurma:

Dinlediğiniz şiirde geçen “havanın kararması” neyin habercisidir?

Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

F. Tartışma Ortamı Oluşturma:

Şiirde “sen kararınca işler hep altüst” denmektedir. Günlük yaşamımızla hava durumu arasında nasıl bir ilişki vardır? Arkadaşlarınız ile tartışınız. Arkadaşlarınız ile tartışmanın sonuçlarını aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

G. Sözcüklerin Anlamlarını Kavrama:

1. Dinlediğiniz şiirde geçen “koşuşma, evren, kol kanat germek” kelime veya kelime gruplarının anlamlarını şiirden hareketle tahmin ediniz.

Koşuşma:.....

Evren: .....

Kol kanat germek: .....

2. Aşağıdaki “aydınlık, çaylak ve ışık” kelimelerinin gerçek ve mecaz anlamlarını yazınız.

Gerçek anlamda

Mecaz anlamda

.....

Aydınlık

.....

.....

Işık

.....

3. “İçimize huzur veren mavi mavi

Daima gülümse üstümüze”

Yukarıdaki dizeler ile gökyüzüne nasıl bir özellik verilmiştir? Gökyüzü neye benzetilmiştir? Aşağıya düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

H. Betimlemeler Yapma:

Aşağıdaki kısma bugünkü hava durumunu anlatan bir resim çiziniz.

3. Yukarıda çizdiğiniz resim ile ilgili aşağıya şiir yazınız.

İ. Öz Değerlendirme de Bulunma:

1. Dinlediğimiz şiirle ilgili dinleme öncesi yaptığım .....

.....

..... faydasını gördüm.

2. Dinleme sırasında .....

.....

..... stratejilerini kullandım.

3. Dinleme sonrası .....

..... stratejilerini kullandım.

4. Bu metinden .....

..... öğrendim.

Uygulama 4

Musluklu Su Bidonu Metni Uygulama Süreci ve Etkinlikleri

Musluklu Su Bidonu

Çocukluğum Adıyaman'ın ücra bir köyünde geçti. Ben küçük bir çocukken köy çeşmesine bir hayli uzakta, iki göz bir evde yaşıyorduk.

O yıllarda annem bin bir zorlukla çeşmeden su taşırmış. Su kabının üstüne koyduğu her zaman dolu olan bir tasla yıkarmış ellerini. Sonra yemeğini o suyla pişirir, temizliğini o suyla yaparmış. Yani sizin anlayacağınız, insanın en temel gereksinimi olan el yıkamak bile çok zahmetliymiş. O günleri düşününce “Zavallı anneciğim.” diyorum. Temizlikle uğraşırken ne sıkıntılar çekmiş kim bilir!

Bir gün, babam, bir misafirlikte, altına musluk monte edilmiş bir naylon bidon görmüş. Hiç zaman kaybetmeden bir tane de bize almış. Annem bidonu gördüğünde öyle sevinmiş, öyle sevinmiş ki o günü bana şöyle anlatmıştı: “Ben yıllardır bir ev sahibi olmanın hayali ile yaşadım evladım. Ama o musluklu bidonun alındığı günkü sevincim, ev sahibi olduğum günden daha fazlaydı.”

Annem, o bidon sayesinde ellerini çok rahat yıkadığı için inanılmaz derecede mutlu olduğunu söylerdi.

Günümüzde bu zorluklar çoğu insan için geride kaldı. Dünya, çok hızlı bir şekilde değişip geliyor. Farkında olmadığımız o kadar gelişme var ki... İnsanların bütün bu yeniliklere rağmen mutluluğu çok zor elde etmeleri ne büyük bir çelişki?

Fatih KARATEPE

Bütün Dünya

(Ada Matbaacılık Yayıncılık 2011-2012 Öğretmen Kılavuz Kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.09.2010 tarih ve 112 sayılı kararıyla onaylanmıştır.)

Ders Planı 4

Ders	Türkçe
Sınıf	5
Süre	40 + 40 = 80 dakika
Temel Dil Becerisi	Dinleme
Dinleme Öncesinde Kullanılacak Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hazırlık yapma 2. Önceki bilgileri kullanma 3. Dinleme öncesi sorular oluşturma 4. Tahminde bulunma, , anahtar kelime çalışması 5. Amaç belirleme 6. Yöntem belirleme
Dinleme Öncesi Stratejileri Ders İşleme Süreci:	
<p>Öğrencilerden bir hafta önce işlenecek konu olan “Musluklu Su Bidonu” adlı metine yönelik şu yönde hazırlık yapılması istendi: “Eskiden suyun ve elektriğin olmadığı zamanlarda insanların bu ihtiyaçlarını nasıl giderdiklerini araştırmaları istendi.” (dösk1). Öğrencilere çalışma kağıtları dağıtıldı. Öğrencilerden su taşıma aletleri hakkında önceki bilgilerini anlatmaları istendi. Bu sayede ön bilgileri harekete geçirilerek öğrencilerin bu bilgileri kullanmaları sağlandı (dösk2). Öğrencilere “evimizde, okulumuzda su olmasa ihtiyaçlarımızı nasıl gideririz?” sorusu yöneltildi. Öğrencilerden de suyu kullanma ile ilgili bir soru hazırlamaları ve çalışma kağıtlarına yazmaları istendi (dösk3). Öğrencilere metnin başlığı ve giriş cümlesi okundu. Metnin içeriğini tahmin etmeleri istendi. Öğrencilerden tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazılmaları istendi (dösk4). Öğrencilere metnin türü söylendi ve onlara “Bu metni niçin dinleyeceksiniz?” sorusu yöneltilerek onların metni dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olundu. Belirledikleri amaçları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (döskk5). Öğrencilerden metni dinlerken dinleme sırası stratejilerinden hangilerini kullanacaklarını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (döskk6). Böylece dinleme öncesi stratejisi çalışması yapılmıştır.</p>	

<p>Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Not alma 2. Soru-cevap 3. Görsel sahne oluşturma 4. Dinlemedeki vurgu ve tonlama 5. Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma 6. Empati kurma 7. Tekrar dinleme 8. Ara özet yapma 9. Yaşamla ilişkilendirme
--	--

Dinleme Sırası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilere dinleme sırasında kullanacakları stratejilere yönelik çalışma kâğıtları dağıtıldı. Öğrencilerin ön bilgilerine, tartışma sonunda oluşturdukları sorulara, tahminlerine, dinleme amaçlarına ve belirledikleri stratejilere göre not almaları gerektiği; dinleme sürecinde not almanın duyulan her şeyi yazmak olmadığı önemli görülen yerlerin not alınması gerektiği öğrencilere tekrar hatırlatıldı. Not alma araçlarının hazırlanması için uyarı yapıldı. Not alma teknikleri hızlıca gözden geçirildi. Çalışma kâğıtlarına not almaları sağlandı (**dssk1**). Dinlemenin yarısında dinleme durduruldu. Dinlemeyi canlı tutmak ve anlaşılmayan yerlerin tespiti açısından öğrencilerden dinledikleri kısım ve sonrası için çalışma kâğıtlarına yeni sorular yazmaları istendi (**dsskk2**). Dinlediği metni öğrencilerin zihninde somutlaşması için metinle ilgili kavram haritasını şekille çalışma kâğıtlarına çizmeleri istendi (**dssk3**). Öğrencilerden “Musluklu Su Bidonu” adlı metni dinlerken hangi kelime ya da cümlelerin daha fazla dikkatlerini çektiğini, bu kelimelerin ya da cümlelerin kendilerinde nasıl bir duygu uyandırdığını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk4**). Dinleme öncesi yapılan tahminler gözden geçirildi. Dinlemenin ortasında dinleme kesilerek öğrencilerden dinlemenin sonu ile ilgili yeni tahmin yapmaları için öğrenciler sorular soruldu. Cevaplarını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Öğrencilerden dinledikleri metindeki kişi ve olaylarla duygudaşlık kurmaları istendi. “Dinlediğiniz hikayede anne hangi sorunla karşılaşılıyor? Siz olsaydınız bu sorunu nasıl çözerdiniz?” sorusu yöneltilerek çalışma kâğıdına yazmaları istendi (**dssk6**). Dinleme metni bittikten sonra öğrencilere metni anlayıp anlamadıkları soruldu. Dinleme metnini anlamayanlar ne yapmak istediklerini çalışma

kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk7**). Öğrencilere, metnin başlangıcındaki hedeflerine ulaşıp ulaşılmadıkları soruldu. Amaçlarına ulaşma durumları ile ilgili fikirlerini çalışma kâğıdına yazmaları istendi (**dssk8**). Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak adına öğrencilere “yaşadığımız bu zaman diliminde evimize kadar gelen suyun kıymetini biliyor muyuz yoksa onu israf mı ediyoruz?” sorusu yöneltildi ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istenmiştir (**dssk9**).

Dinle me Sonrasında Kullanılacak Stratejiler

1. Özetleme sözlü/yazılı/görsel
2. Çıkarımda bulunma
3. Yeniden ifade etme
4. Dinlediği metnin gelişim sırasını ifade etme
5. Dinlenen metne uygun başlık bulma
6. Neden sonuç ilişkileri kurma
7. Tartışma
8. Sözcüklerin anlamları üzerinde durma
9. Betimlemeler yapma
10. Öz değerlendirme

Dinle me Sonrası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilerden dinledikleri metni ana hatları ile önemli yerleri atlamadan özetleyerek çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi. Daha sonra farklı öğrencilere dinledikleri metnin özetini anlatmaları istendi. Tüm öğrencilerin kendi eksiklerini veya fazla yazdıklarını maddeler halinde çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk1**). Dinlediğiniz metinde, anne ellerini çok rahat yıkadığı için neler hissetmiş olabilir? sorusu öğrencilere yöneltildi. Metinde ip uçları verilen fakat metinde açık olarak verilmeyen bilgi çıkarımı öğrencilerden yapmaları ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk2**). Öğrenciler daha önceki düşüncelerini gözden geçirdikten sonra, dinledikleri metin doğrultusunda oluşan yeni duygu ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk3**). “Musluklu Su Bidonu” adlı metinde geçen olay, yer, karakterler, yardımcı karakterler, zaman şemasını oluşturmaları istendi (**dssk4**). Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık bulmaları ve çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Öğrencilerin sorgulayıcı bir tavır kazanması için “Annem bidonu gördüğünde öyle sevinmiş!” cümlesi verilip nedenini; “Bir gün babam altına musluk monte edilmiş bir naylon bidon görmüş.” cümlesinin sonucunu öğrencilerin çalışma kâğıtlarına

yazmaları istendi (**dssk6**). Öğrencilere “Günümüzde bu zorluklar çoğu insan için geride kaldı. Dünya, çok hızlı bir şekilde değişip geliyor. Farkında olmadığımız o kadar gelişme var ki...” paragrafı doğrultusunda insanlar bu kadar imkanlara rağmen neden mutsuz? sorusu yöneltildi. Öğrencilerin tartışmaları sağlandı (**dssk7**). “Musluklu su Bidonu” adlı dinleme metninde geçen kelimelerden bazılarının gerçek, mecaz ve zıt anlamları yazması istendi. Metinde geçen iki cümle verilerek bu cümlelerin öznel veya nesnel anlamda kullandıklarını çalışma kağıtlarına yazmaları istendi (**dssk8**). Öğrenciler dinleme süreci sonunda öğrenciler kendi kendilerine “dinleme öncesi yaptıklarım doğru muydu?”, “dinlerken nasıl zorluklar çektim?”, “kullandığım stratejiler dinlediğimi anlamama yardımcı oldu mu?”, “iyi bir dinleyici olma için neler yapmalıyım?” gibi sorular sorarak öz değerlendirmesini yapmış olacaktır. Öğrencilerden bu ve benzeri sorulara verdiği cevaplar çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk10**).

Dinleme Etkinlikleri 4

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

1. Evimizde, okulumuzda su olmasa su ile ilgili ihtiyaçlarımızı nasıl gideririz?

Çözüm önerilerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

2. Sizlerde suyun hayatımızdaki önemini belirten bir soruyu aşağıya yazınız.

..... ?

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Biraz sonra dinleyeceğimiz metnin başlığı “ Musluklu Su Bidonu”. Bu başlıktan hareketle dinleyeceğimiz öykünün konusu ne olabilir? Aşağıya yazınız.

.....

.....

2. Ben küçük bir çocukken köy çeşmesine bir hayli uzakta, iki göz bir evde yaşıyormuşuz. O yıllarda annem bin bir zorlukla .....

.....

.....

3. .....

..... annem ellerini çok rahat yıkadığı için inanılmaz derecede mutlu olduğunu söylerdi.

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Biraz sonra öyküleyici bir metin dinleyeceğiz. Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni niçin dinleyeceksiniz? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

.....

.....

D. Dinleme Yöntemi Belirleme:

Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Yazınız.

.....

.....

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

B. Soru Cevap Oluşturma:

Dinlediğiniz metinden hareketle bundan sonra olabilecekleri tahmin ediniz.

Tahminleriniz doğrultusunda iki adet soru yazınız.

1. ....

2. ....

C. Görsel Sahne Oluşturma:

Dinlediğiniz “Musluklu Su Bidonu” adlı metinde sizin için önemli olan bir bölümü zihninizde canlandırdıktan sonra aşağıdaki kısma resmini çiziniz.

D. Dinlemedeki Vurgu ve Tonlama:

“Musluklu Su Bidonu adlı metni dinlerken hangi kelimeler daha fazla dikkatinizi çekti. Bu kelimelerin metinde hareketle anlamlarını tahmin ediniz. Bu kelimeleri bir cümle içerisinde kullanınız.

1. kelimesinin anlamı bence .....

.....

Cümle: .....

2. kelimesinin anlamı bence .....

.....

Cümle: .....

.....

E. Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma:

Dinlemeye başlamadan önceki tahminlerinizi kontrol ettikten sonra aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sizce çocuğun annesi bin bir zorlukla ne yapıyor?

.....
 .....

2. Sizce anne su bidonunu görünce ne yapmıştır?

.....
 .....

F. Empati Kurma:

Dinlediğiniz metinde anne hangi sorunlar ile karşılaşılıyor? Anne'nin yerinde siz olsaydınız bu sorunları nasıl çözerdiniz? Aşağıdaki boşluklara yazınız.

Annenin karşılaştığı sorunlar:

.....
 .....

Sorunlara çözüm önerilerim:

.....
 .....

G. Tekrar Dinleme:

Dinlediğiniz metinde anlamadığınız yeri aşağıya yazınız. Anlamadığınız bölümle ilgili ne yapmayı düşündüğünüzü de yazınız.

Anlamadığım bölüm: .....

Uygulamayı düşündüğüm yöntem: .....

.....

H. Ara Özet Yapma:

Metni dinlemeden önce oluşturduğunuz hedeflere ulaştınız mı? Aşağıya açıklayınız.

.....

.....

.....

İ. Yaşamla İlişkilendirme:

Yaşadığımız bu zaman diliminde evimize kadar gelen suyun kıymetini biliyor muyuz yoksa onu israf mı ediyoruz? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

Dinleme Sonrası Stratejiler Yönelik Etkinlikler

A. Özet Yapma:

1. Dinlediğiniz metnin önemli yerlerini ana hatlarını atlamadan özetleyiniz.

2. Arkadaşlarımızın sözlü olarak özetlemelerinden sonra hangi konuları eksik bıraktığımızı yazınız.

1. ....

2. ....

B. Çıkarımda Bulunma:

Dinlediğiniz metinde, anne ellerini çok rahat yıkadığı için neler hissetmiş olabilir? Düşünceleriniz aşağıya yazınız.

.....

.....

C. Yeniden İfade Edebilme:

Suyu kullanma konusundaki düşünceleriniz bu metni dinledikten sonra değişti mi? Düşüncelerinizi yazınız.

Önceki düşüncelerim

Yeni düşüncelerim

.....

.....

.....

.....

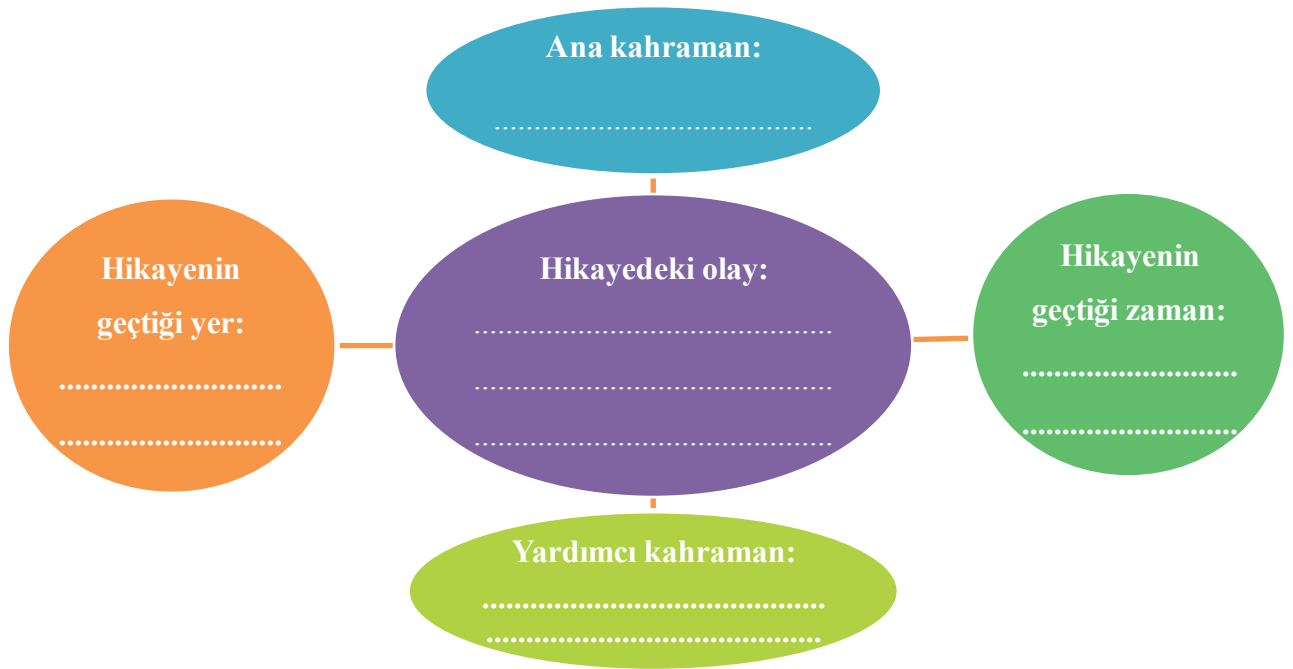
.....

.....

.....

.....

D. Dinlediği Metnin Gelişim Sırasını İfade Etme:

E. Dinlediği Metne Uygun Başlık Bulma:

Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık ne olabilir? Aşağıya yazınız.

F. Neden - Sonuç İlişkisi Kurma:

Aşağıdaki boşlukları neden - sonuç ilişkisi yönünden düşüne rek doldurunuz.

Neden	Sonuç
1. .... Annem bidonu gördüğünde öyle sevinişmiş	
2. Bir gün babam altına musluk monte edilmiş bir naylon bidon görmüş.	....

G. Tartışma Ortamı Oluşturma:

Dinlediğiniz metinde geçen, ‘‘Günümüzde bu zorluklar çoğu insan için geride kaldı. Dünya, çok hızlı bir şekilde değişip gelişiyor. Farkında olmadığımız o kadar gelişme var ki... İnsanların bütün bu yeniliklere rağmen mutluluğu çok zor elde etmeleri ne büyük bir çelişki?’’ paragrafı doğrultusunda insanlar bu kadar imknlara rağmen neden mutsuz? Sorusunun tartışınız. Tartışmanın sonucunda düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

H. Sözcüklerin Anlamlarını Kavrama:

1. Aşağıdaki altı çizili kelimelerin anlamını cümleden hareketle yazınız.

İki göz bir evde yaşıyor. ....

Çocukluğum Adıyaman'ın üçra bir köyünde geçti .....

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisi öznel, hangisi nesnel yargı bildiriyor? Aşağıdaki kutucukların içindeki boşluklara yazınız.

Musluklu su bidonu
.....

Annem bidonu görünce mutlu olmuş
.....

3. Aşağıdaki cümledeki altı çizili kelime grubu cümlede hangi anlamda kullanılmıştır? Aşağıdaki boşluğa düşüncelerinizi yazınız.

“İnsanların bütün bu yeniliklere rağmen mutluluğu çok zor elde etmeleri ne büyük bir çelişki?” .....

.....

.....

İ. Öz Değerlendirme Bulunma:

1. Dinlediğimiz metinle ilgili dinleme öncesi yaptığım .....

..... faydasını gördüm.

2. Dinleme sırasında .....

..... stratejilerini kullandım.

3. Dinleme sonrası kullandığım stratejiler: .....

.....

4. Bu metinden .....

..... öğrendim.

Uygulama 5

Mevlana Metni Uygulama Süreci ve Etkinlikleri

Mevlana

Mevlana XII. yy. da yaşamış bir Türk büyüğüdür. Aynı zamanda dünyanın en büyük şairlerindedir. “Mesnevi” adlı eseri ile Doğu medeniyeti üzerinde geniş etkileri olmuştur. Bizim edebiyatımız da yüzyıllar boyu bu eserden beslenmiştir. Mesnevi, erdemli ve dürüst olmanın önemini hikâyelerindeki öğütlerle anlatmaktadır.

Mevlana; insanı küçüğüyle büyüğüyle sever, saygı gösterir, insana layık olduğu değeri verirdi. Mevlana’yı gören çocuklar oyunlarını bırakıp koştular, elini öptüler. Mevlana da onların ellerini öptü, sevdi, okşadı, gönüllerini aldı. Yalnız bir çocuk vardı ki oyunu bitirememişti. Uzaktan Mevlana’ya seslendi:

- Mevlana bekle, bende geliyorum, beni bekle...

Mevlana bekledi... Ta çocuk oyununu bitirinceye dek. Sonunda o da geldi. Büyük insan ile küçük insan karşılıklı el öptüler.

Yine bir gün hamama gitmişti. Fakat girdiği ile çıktığı bir oldu. Nedenini şöyle açıkladı:

- Soyunup hamama girmiştım. Tellak bana yer açmak için bir adamı havuzun başından uzaklaştırdı. Ona karşı utancımın o kadar terledim ki dayanamayıp dışarı çıktım.

O, renkleri ve dilleri, hatta inanışları ayrı olan insanları bir tutuyor, “Değil mi insandır, mayaları birdir.” diyerek saygı gösteriyordu. İnsanların yaratılıştan iyi olduklarına, kötülerin değişebileceğine inanıyordu. Yine diyordu ki:

- Bir insanın başkalarında kusur görmesi, ayıplaması, gerçekte kendi kusurunu görmesi demektir. İnsan önce kendindeki kin, kıskançlık, hırs, zalimlik gibi kötü huylardan arınmalıdır.

Mevlana, insanlara karşı duyduğu sevgiyi, bütün canlı varlıklara, hayvanlara karşı da duymuştur. Bir yıkıkta yavrulayan, fakat yavrularından ayrılmadığı için aç kalan köpeğe günlerce ekmek taşımış, yemeklerle beslemiştir.

Mevlana, oğlu Sultan Veled'e her zaman şöyle öğüt veriyordu:

- Oğlum, eğer düşmanını, düşmanın da seni sevmesini istersen kırk gün onun iyiliğini söyle. Çünkü gönülden gönüle, gönülden de dile yol vardır.

Mehmet ÖNDER

Hazreti Mevlana – Hayat ve Eserleri

(Kısaltılıp düzenlenmiştir.)

Ders Planı 5

Ders	Türkçe
Sınıf	5
Süre	40 + 40 = 80 dakika
Temel Dil Becerisi	Dinle me
Dinle me Öncesinde Kullanılacak Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hazırlık yapma 2. Önceki bilgileri kullanma 3. Dinleme öncesi sorular oluşturma 4. Tahminde bulunma, anahtar kelime çalışması 5. Amaç belirleme 6. Yöntem belirleme
Dinle me Öncesi Stratejileri Ders İşleme Süreci:	

Öğrencilerden bir hafta önce işlenecek konu olan “Mevlana” adlı metine yönelik şu yönde hazırlık yapılması istendi: “Büyük Türk şairlerimiz kimlerdir?”, “Konya denilince aklımıza kimler gelir?”, “Gel kim olursan ol yine gel. Cümlesinde ne anlatılmak istendiğini ve bu sözü kimin söylediğini” araştırmaları yönünde uyarılar yapıldı (**dösk1**). Öğrencilere çalışma kağıtları dağıtıldı. Öğrencilerden “Mevlana” hakkında önceki bilgilerini anlatmaları istendi. Bu sayede ön bilgileri harekete geçirilerek öğrencilerin bu bilgileri kullanmaları sağlandı (**dösk2**). Öğrencilerden yaptıkları ön çalışma doğrultusunda akıllarına takılan konular hakkında sorular hazırlaması istendi. Bu sorularla öğrencilerin ne öğrenmek istediklerini belirlemeleri ve buna yönelik dinleyecekleri metne yoğunlaşmaları sağlandı. Bu soruları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dösk3**). Öğrencilere metnin başlığı söylendi ve metnin içeriğini tahmin etmeleri istendi. Öğrencilerden tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazılmaları istendi (**dösk4**). Öğrencilere “Bu metni dinlemekteki amacınız ne olabilir?” sorusu yöneltilerek onların metni dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olundu. Belirledikleri amaçları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dösk5**). Öğrencilere metni dinlerken dinleme sırası stratejilerinden hangilerini kullanacaklarını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dösk6**). Böylece dinleme öncesi stratejisi çalışması yapılmıştır.

Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Not alma 2. Soru-cevap 3. Görsel sahne oluşturma 4. Dinlemedeki vurgu ve tonlama 5. Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma 6. Empati kurma 7. Tekrar dinleme 8. Ara özet yapma 9. Yaşamla ilişkilendirme
---	--

Dinleme Sırası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilere dinleme sırasında kullanacakları stratejilere yönelik çalışma kâğıtları dağıtıldı. “Mevlana” metni bir kez dinletildi.

Öğrencilerin ön bilgilerine, tartışma sonunda oluşturdukları sorulara, tahminlerine, dinleme amaçlarına ve belirledikleri stratejilere göre not almaları gerektiği; dinleme sürecinde not almanın duyulan her şeyi yazmak olmadığı önemli görülen yerlerin not alınması gerektiği öğrencilere tekrar hatırlatıldı. Not alma araçlarının hazırlanması için uyarı yapıldı. Not alma teknikleri hızlıca gözden geçirildi. Çalışma kâğıtlarına not almaları sağlandı (**dssk1**). Dinlemenin yarısında dinleme durduruldu. Dinlemeyi canlı tutmak ve anlaşılmayan yerlerin tespiti açısından öğrencilerden dinledikleri kısım ve sonrası için çalışma kâğıtlarına yeni sorular yazmaları istendi (**dssk2**). Dinlediği metnin öğrencilerin zihninde somutlaşması için metinle ilgili kavram haritasını şekille çalışma kâğıtlarına çizmeleri istendi (**dssk3**). Öğrencilerden “Mevlana” adlı metni dinlerken hangi kelime ya da cümlelerin daha fazla dikkatlerini çektiğini, bu kelimelerin ya da cümlelerin kendilerinde nasıl bir duygu uyandırdığını çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk4**). Dinleme öncesi yapılan tahminler gözden geçirildi. Dinlemenin ortasında dinleme kesilerek öğrencilere “Mevlana; insanı küçüğüyle büyüğüyle...” bölümünden sonra nasıl devam etmiş olabilir? sorusu yöneltildi. “Yine bir gün hamama gitmişti. Fakat girdiği ile çıktığı bir oldu. Nedenini şöyle açıkladı:...” gerisini öğrencilerin tamamlaması istendi. Tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Öğrencilerden dinledikleri metinlerdeki kişilerle, olaylarla duygudaşlık kurmaları istendi. “Dinlediğiniz metinde siz olsanız o küçük çocuğu bekler miydiniz? sorusu yöneltilerek çalışma

kağıdına yazmaları istendi **(dssk6)**. Dinleme metni bittikten sonra öğrencilere metni anlayıp anlamadıkları soruldu. Dinleme metnini anlamayanların ne yapmak istediklerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk7)**. Öğrencilere, metnin başlangıcındaki hedeflerine ulaşıp ulaşmadıkları soruldu. Amaçlarına ulaşma durumları ile ilgili fikirlerini çalışma kâğıdına yazmaları istendi **(dssk8)**. Dinlemede geçen olayları gerçek hayatta bağdaştırmak adına öğrencilere “sizin de çevrenizde insanlara yardım eden devamlı güler yüz gösteren kişiler var mı?” sorusu yöneltildi ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk9)**.

**Dinleme Sonrasında
Kullanılacak Stratejiler**

1. Özetleme sözlü/yazılı/görsel
2. Çıkarımda bulunma
3. Yeniden ifade etme
4. Dinlediği metni gelişim sırasını ifade etme
5. Dinlenen metne uygun başlık bulma
6. Neden sonuç ilişkileri kurma
7. Tartışma
8. Sözcüklerin anlamları üzerinde durma.
9. Betimlemeler yapma.
10. Öz değerlendirme

Dinleme Sonrası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

Öğrencilerden dinledikleri metni ana hatları ile önemli yerleri atlamadan özetleyerek çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi. Daha sonra farklı öğrencilerden dinledikleri metnin özetini anlatmaları istendi. Okunan bu özetlerden sonra tüm öğrencilerden kendi eksiklerini veya fazla yazdıklarını maddeler halinde çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk1)**. Dinlediğimiz metindeki “Soyunup hamama girmiştım. Tellak bana yer açmak için bir adamı havuzun başından uzaklaştırdı. Ona karşı utancımın o kadar terledim ki dayanamayıp dışarı çıktım.” bu cümleden hareketle Mevlana’nın nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk2)**. Öğrenciler daha önceki düşüncelerini gözden geçirdikten sonra, dinledikleri metin doğrultusunda oluşan yeni duygu ve düşüncelerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk3)**. “Mevlana” adlı metinde geçen olayları, ana ve yardımcı karakterleri yazmaları istendi **(dssk4)**. Dinledikleri metnin konusuna uygun yeni bir başlık bulmaları ve çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi **(dssk5)**. Öğrencilere günümüzde de Mevlana gibi insanların olup

olmadığı soruldu ve tartışma ortamı oluşturuldu. Tartışma sonucunda öğrencilerin düşüncelerini çalışma kağıtlarına yazmaları istendi (**dssk7**). “Mevlana” adlı dinleme metninde geçen kelimelerden bazılarının gerçek, mecaz ve zıt anlamlarını yazmaları istendi (**dssk8**). Dinlediği metnin ayrıntılı olarak resmini çizmesini ve çizdiği resmin altına kendi cümleleri ile metni yeniden yazmaları istendi (**dssk9**). Öğrenciler dinleme süreci sonunda kendi kendilerine “dinleme öncesi yaptıklarım doğru muydu?”, “dinlerken nasıl zorluklar çektim?”, “kullandığım stratejiler dinlediğimi anlamama yardımcı oldu mu?”, “iyi bir dinleyici olmak için neler yapmalıyım?” gibi sorular sorarak öz değerlendirmesini yapmış olacaktır. Öğrencilerden bu ve benzeri sorulara verdikleri cevapları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk10**).

Dinleme Etkinlikleri 5

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

Mevlana ile ilgili tartışmalar neticesinde aklınıza takılan soruları aşağıya yazınız.

1. ....
2. ....

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Biraz sonra dinleyeceğimiz metnin başlığı “Mevlana” dır. Sizce bu metinde konu olarak nelerden bahsedilmiş olabilir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda bu metni dinlemekteki amacınız ne olabilir?” Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

.....

.....

D. Dinleme Yöntemi Belirleme:

Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Aşağıya kullanacağınız stratejileri yazınız.

.....

.....

.....

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

B. Soru Cevap Oluşturma:

Dinlediğiniz metinden hareketle bundan sonra olabilecekleri tahmin ediniz.

Tahminleriniz doğrultusunda iki adet soru yazınız.

1. ....
2. ....

C. Görsel Sahne Oluşturma:

Şimdiye kadar dinlediğiniz bölümü zihninizde canlandırınız. Zihninizde canlandırdıklarınızın resmini aşağıdaki kısma çiziniz.

“Mevlana” adlı metni dinlerken hangi kelimeler daha fazla dikkatinizi çekti. Bu kelimeler sizde hangi duygu ve düşünceleri uyandırdı? Aşağıya yazınız.

1. .... kelimesi .....
2. .... kelimesi .....

E. Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma:

Dinlemeye başlamadan önceki tahminlerinizi 1. kutucuğa, tahminlerinizi ve sonucunu; 2. ve 3. kutucuğa cümlelerden hareketle sonra ne olabileceğini yazınız.

1. Tahminim şu idi:.....

.....

Ne oldu: .....

.....

2. Mevlana; insanı küçüğüyle büyüğüyle .....

.....

.....

3. Mevlana yine bir gün hamama gitmişti. Fakat girdiği ile çıktığı bir oldu. Nedenini şöyle açıkladı: .....

.....

.....

F. Empati Kurma:

Dinlediğiniz metinde Mevlana'nın yerinde siz olsanız o küçük çocuğu bekler miydiniz? Düşüncenizi aşağıdaki boşluklara yazınız.

..... Çünkü: .....

.....

.....

.....

.....

G. Tekrar Dinleme:

Dinlediğiniz metinde anlamadığınız yeri aşağıya yazınız. Anlamadığınız bölümle ilgili ne yapmayı düşündüğünüzü de yazınız.

Anlamadığım bölüm: .....

Uygulamayı düşündüğüm yöntem: .....

H. Ara Özet Yapma:

Metni dinlemeden önce oluşturduğunuz hedeflere ulaştınız mı? Aşağıya açıklayınız.

.....
 .....

İ. Yaşamla İlişkilendirme:

Sizin de çevrenizde insanlara yardım eden, devamlı güler yüz gösteren kişiler var mı? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....
 .....

Dinleme Sonrası Stratejiler Yönelik Etkinlikler

A. Özet Yapma:

Dinlediğiniz metnin önemli yerlerini ana hatlarını atlamadan özetleyiniz.

.....
 .....
 .....
 .....

Mevlana'nın kişisel özellikleri:

Kişisel özelliklerini yansıtan

.....
 .....
 .....

.....
 .....
 .....

“Soyunup hamama girmiştim. Tellak bana yer açmak için bir adamı havuzun başından uzaklaştırdı. Ona karşı utancımdayan o kadar terledim ki dayanamayıp dışarı çıktım.” Yukarıdaki cümle dinlediğiniz metinden bir bölümdür. Bu cümleden hareketle Mevlana'nın nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu aşağıya yazınız.

.....

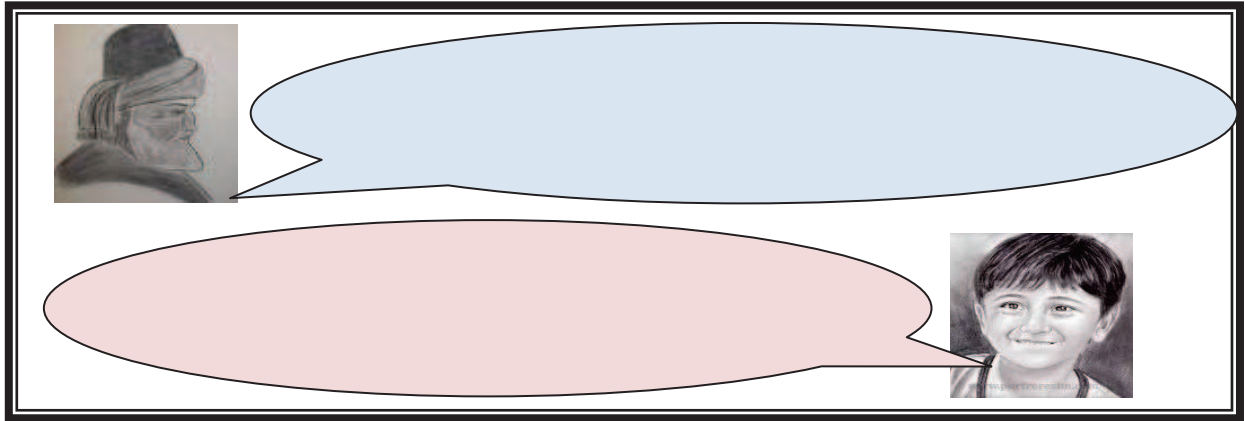
.....

.....

.....

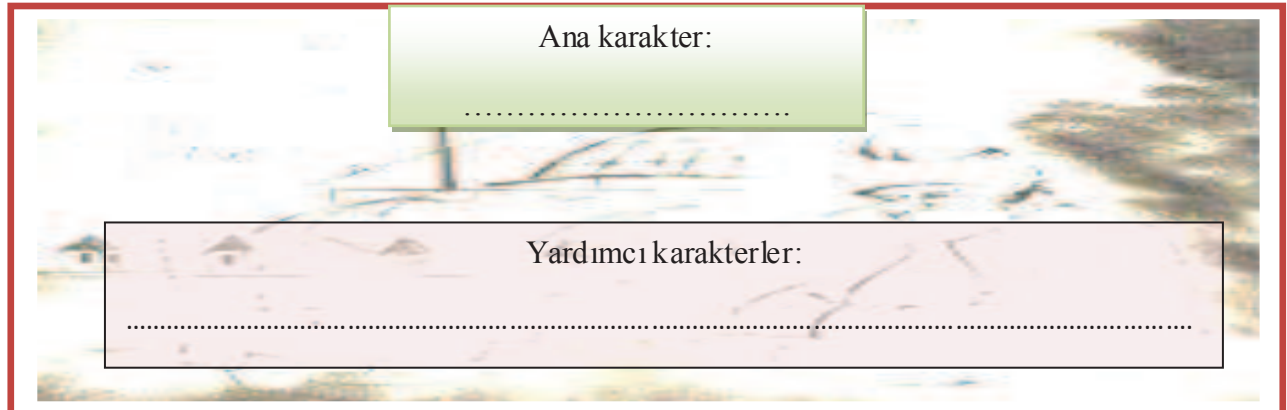
C. Yeniden İfade Edebilme:

Dinlediğiniz metinde Mevlana ile çocuk arasında geçen konuşmaları aşağıdaki kısma kendiniz yeniden ifade ediniz.

D. Dinlediği Metnin Gelişim Sırasını İfade Etme:

Dinlediğiniz metindeki ana karakter ve yardımcı karakterleri aşağıya yazınız.

Ana karakter:
.....

Yardımcı karakterler:
.....

E. Dinlediği Metne Uygun Başlık Bulma:

Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık ne olabilir? Aşağıya yazınız.

F. Tartışma Ortamı Oluşturma:

Etrafınızda Mevlana kişiliğinde insanlar var mı? Arkadaşlarımız ile tartışınız.

Tartışma sonucunda ulaştığımız dűřünceleri aşağıya yazınız.

.....

.....

G. Sözcüklerin Anlamlarını Kavrama:

“ ‘Mesnevi’ adlı eseri ile Doğu medeniyeti üzerinde geniş etkileri olmuştur.”

Yukarıda geçen hangi kelimelerin zıt anlamlısı vardır? Bu kelimeleri aşağıya yazınız.

.....

.....

H. Öz Değerlendirmede Bulunma:

1. Dinlediğimiz metinle ilgili dinleme öncesi yaptığım .....

.....

..... faydasını gördüm.

2. Dinleme sırasında .....

..... stratejilerini kullandım.

3. Dinleme sonrası kullandığım stratejiler: .....

.....

4. Bu metinden .....

..... öğrendim.

Uygulama 6

Para Cüzdanı Metni Uygulama Süreci ve Etkinlikleri

Para Cüzdanı

Murat, arkadaşıyla birlikte okuldan çıktı. Kavak ağacının yükseldiği köşeye varınca yolları ayrıldı. Arkadaşı, kendi evlerine giden sokağa saptı. Murat ise yola devam etti. Hafta sonuydu, yani iki gün okula gitmeyecekti. Murat hem yürüyor hem de cumartesi ve pazar günlerinin programını yapıyordu.

Arkadaşından ayrılalı beklide yüz adım olmamıştı ki Murat'ın gözüne bir paket takıldı. İyice yaklaşıncaya onun bir cüzdan olduğunu anladı. Almadan önce bir an düşündü. Çünkü anne ve babası kaç kez: “Muratçığım yerde bulduğun bir şeyi merak edip alayım deme! İçinde ne olduğunu bilemezsin...” diye tembihlemişlerdi. Fakat dayanamadı, eğilip aldı. Merakla cüzdanın topuzlu metal çerçeveli ağzını açtı. İçi kağıt para ile dolu idi. Çok şaşırılmıştı. Saydı, 75 TL ile birkaç metal para vardı.

Murat, cüzdanı açtığı için aynı anda pişmanda oldu. Şimdi ne yapacaktı onu? Elinde cüzdan, evine gitti. Anne ve babası da işte idiler. Düşünmeye başladı. Cüzdanı bulduğu yere gitse acaba sahibi oraya gelemez miydi? Yoksa akşamı mı bekleseydi? Elbette ne yapılması gerekeceğini en iyi anne ve babası bileceklerdi... Cüzdanı çalışma masasının yanı başındaki dolabın üstüne bırakıp mutfığa geçti.

Yemek yerken cüzdan yine aklına takıldı. Cüzdanla birlikte kasaba panayırı da... Bu parayla panayırdan neler yapılmazdı ki? Sıralamaya başladı: istediğim kadar dondurma yerim, çikolata alırım, dönme dolaplara, çarpışan arabalara binebilirim ve daha neler neler...

Murat karnını doyurunca evlerinin yanındaki meydana çıktı. Hemen hemen her gün yaptıkları gibi mahallede arkadaşları ile bir saat kadar futbol oynadı. Sonra tekrar eve gidip masasının başına geçti. Programa göre pazartesi okunacak derslerle ilgili kitapları, kaynak kitapları bir tarafa ayırıp koydu. Matematik kitabında öğrendikleri konu ile ilgili problemler

vardı. Önce onlardan başladı. Derken sıra para değerleri ile ilgili probleme geldi. Probleme şöyle deniyordu: “Naciye’nin babasının maaşı 700 TL’dir. O, her ay paranın 75 TL’sini elektrik veya suya, 250 TL’sini taksitlere, 50 TL’sini yol parasına ayırıyor. 200 TL’de ev kirası ödeyince geriye kalan para ile neler satın alınabilir?”

Murat, problemi çözdükten sonra kalan para ile neler alınabilir diye düşündü. Babası öğretim yılı başlarken kendisine yeni bir ayakkabı almıştı. O zaman annesine: “Hanım, ne pahalılık, ne pahalılık!.. Biliyor musun, bir çift çocuk ayakkabısı 25 TL olmuş!” demişti. Yani bir çift ayakkabı alınabilir. Başka ... hesaplamaya çalıştı. Bir kg peynir, bir kg et, ayçiçeği yağı, yumurta, ekmek, temizlik maddesi... fakat geriye kalan para bunlara yetmezdi. “Bu aile bir ay boyunca hiç mi süt, yoğurt, yumurta yemeyecek?” diye üzüldü. Bir düşünce sardı Murat’ı. Aklına para cüzdanı düşmüştü. Bulduğu cüzdandaki para kim bilir hangi ailenin ihtiyacını karşılayacaktı.

Kitabını, defterini öylece bıraktı, cüzdanını alıp evden çıktı. Dost doğru mahalle muhtarına gitti ve bulduğu para cüzdanını teslim etti. Murat, iyi bir iş yapmanın verdiği iç huzuru ile eve doğru yürüdü.

İslam Beytullah ERDİ

Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (Düzeltilmiştir)

Ders Planı 6

Ders	Türkçe
Sınıf	5
Süre	40 + 40 = 80 dakika
Temel Dil Becerisi	Dinleme
Dinleme Öncesinde Kullanılacak Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hazırlık yapma 2. Önceki bilgileri kullanma 3. Dinleme öncesi sorular oluşturma 4. Tahminde bulunma, anahtar kelime çalışması 5. Amaç belirleme 6. Yöntem belirleme
Dinleme Öncesi Stratejileri Ders İşleme Süreci:	
<p>Öğrencilerden bir hafta önce işlenecek konu olan “Para Cüzdanı” adlı metne yönelik şu yönde hazırlık yapılması istendi: “Anne ve babalarına giderek yolda buldukları eşyaları ne yapmaları gerektiğini sormaları istendi.” (dösk1). Öğrencilere çalışma kağıtları dağıtıldı. Öğrencilerden ailelerinde edindikleri bilgiler doğrultusunda yolda buldukları eşyaları ne yapmaları gerektiğini sınıfta anlatmaları istendi. Bu sayede ön bilgileri harekete geçirilerek öğrencilerin bu bilgileri kullanmaları sağlandı. Bu işlem yeterli sayıda öğrenci tarafından gerçekleştirildi (dösk2). Öğrencilere metinde geçen anahtar kelimeleri kullanarak kısa bir hikaye yazmaları istendi (dösk4). Öğrencilere “Bu metni niçin dinleyeceksiniz?” sorusu yöneltilerek onların metni dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olundu. Belirledikleri amaçları çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (döskk5). Öğrencilere metni dinlerken dinleme sırası stratejilerinden hangilerini kullanacaklarını çalışma kâğıtlarına yazmalar istendi (döskk6). Böylece dinleme öncesi stratejisi çalışması yapıldı.</p>	

<p>Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Not alma 2. Soru-cevap 3. Görsel sahne oluşturma 4. Dinlemedeki vurgu ve tonlama 5. Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma 6. Empati kurma 7. Tekrar dinleme 8. Ara özet yapma 9. Yaşamla ilişkilendirme
--	--

Dinleme Sırası Stratejileri Ders İşleme Süreci:

“Para Cüzdanı” metni dinleme sırası stratejilerine uygun bir şekilde dinlenildi. Öğrencilerden ön bilgilerine, tartışma sonunda oluşturdukları sorulara, tahminlerine, dinleme amaçlarına ve belirledikleri stratejilere göre not almaları gerektiği; dinleme sürecinde not almanın duyulan her şeyi yazmak olmadığı önemli görülen yerlerin not alınması gerektiği öğrencilere tekrar hatırlatıldı. Not alma araçlarının hazırlanması için uyarı yapıldı. Not alma teknikleri hızlıca gözden geçirildi. Çalışma kâğıtlarına not almaları sağlandı (**dssk1**). Dinlemenin yarısında dinleme durduruldu. Dinlemeyi canlı tutmak ve anlaşılmayan yerlerin tespiti açısından öğrencilere dinledikleri kısım ve sonrası için çalışma kâğıtlarına yeni sorular yazmaları istendi (**dssk2**). Öğrencilerden “Para Cüzdanı” adlı metni dinlerken hangi kelime ya da cümlelerin daha fazla dikkatlerini çektiğini, bu kelimelerin ya da cümlelerin kendilerinde nasıl bir duygu uyandırdığını ve kelimelerle bir cümle kurmaları istendi (**dssk4**). Dinleme öncesi yapılan tahminler gözden geçirildi. Dinlemenin ortasında dinleme kesilerek öğrencilerden dinlemenin sonu ile ilgili yeni tahminlerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk5**). Öğrencilerden dinledikleri metinlerdeki kişilerle, olaylarla duygudaşlık kurmaları istendi. “Dinlediğiniz hikâyede Murat hangi sorunla karşılaşılıyor? Siz olsaydınız bu sorunu nasıl çözerdiniz?” sorusu yöneltilerek çalışma kâğıdına yazmaları istendi (**dssk6**). Dinleme metni bittikten sonra öğrencilere metni anlayıp anlamadıkları soruldu. Dinleme metnini anlamayanlar ne yapmak istediklerini çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk7**). Gerçek hayatta bağdaştırmak adına öğrencilere “siz cüzdanınız kaybetmeniz ne yapardınız? sorusu yöneltildi ve düşünceleri çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (**dssk9**).

<p>Dinle me Sonrasında Kullanılacak Stratejiler</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Özetleme sözlü/yazılı/görsel 2. Çıkarımda bulunma 3. Yeniden ifade etme 4. Dinlediği metnin gelişim sırasını ifade etme 5. Dinlenen metne uygun başlık bulma 6. Neden sonuç ilişkileri kurma 7. Tartışma 8. Sözcüklerin anlamları üzerinde durma 9. Betimlemeler yapma 10. Öz değerlendirme
<p>Dinle me Sonrası Stratejileri Ders İşleme Süreci:</p>	
<p>Öğrencilerden dinledikleri metni ana hatları ile önemli yerleri atlamadan özetleyerek çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi. Daha sonra farklı öğrencilere dinledikleri metnin özetini anlatmaları istendi. Okunan özetler ışığında tüm öğrencilerden kendi eksiklerini veya fazla yazdıklarını maddeler halinde çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (dssk1). Dinlediğimiz metinden hareketle “daha sonra neler olmuş olabilir?” sorusu öğrencilere yöneltildi. Öğrencilerden hikayenin sonuç kısmını kendi cümleleri ile yazmaları istendi (dssk2). “Para Cüzdanı” adlı metinde geçen olay, yer, karakterler, yardımcı karakterler, zaman şemasını oluşturmaları istendi (dssk4). Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık bulmaları ve çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (dssk5). Murat cüzdanı almayı orda bıraksa ya da annesine durumu anlatsa daha mı iyi olurdu? Bu düşüncelerden farklı düşünceleri olan da tartışmaya katılmaları istendi (dssk7). “Para Cüzdanı” adlı dinleme metninde geçen kelimelerden bazılarının gerçek, mecaz ve zıt anlamları yazması istendi. Metinde geçen bir deyimini açıklayıp cümle içerisinde kullanmaları istendi (dssk8). Dinlediği metni ayrıntılı olarak resmini çizmesini ve çizdiği resmin altına kendi cümleleri ile metni yeniden yazmaları istendi (dssk9). Öğrenciler dinleme süreci sonunda öğrenciler kendi kendilerine “dinleme öncesi yaptıklarım doğru muydu?”, “dinlerken nasıl zorluklar çektim?”, “kullandığım stratejiler dinlediğimi anlamama yardımcı oldu mu?”, “iyi bir dinleyici olma için neler yapmalıyım?” gibi sorular sorarak öz değerlendirmesini yapmış olacaktır. Öğrencilerden bu ve benzeri sorulara verdiği cevaplar çalışma kâğıtlarına yazmaları istendi (dssk10).</p>	

Dinleme Etkinlikleri 6

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Tahmin ve Anahtar Kelime:

“ Cüzdan, para, pişmanlık, merak, hırsızlık, anne” gibi kelimeleri kullanarak kısa bir hikâyeyi aşağıdaki kısma yazınız.

B. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Biraz sonra öyküleyici bir metin dinleyeceğiz. Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni niçin dinleyeceksiniz? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

..... için dinleyeceğim. Dinleme türlerinden ..... kullanacağım.

C. Dinleme Yöntemi Belirleme:

Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Aşağıya yazınız.

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

B. Soru Cevap Oluşturma:

Dinlediğiniz metinden hareketle bundan sonra olabilecekleri tahmin ediniz.

Tahminleriniz doğrultusunda iki adet soru yazınız.

1. ....

2. ....

C. Dinlemedeki Vurgu ve Tonlama:

“Para Cüzdanı” adlı metni dinlerken hangi kelimeler daha fazla dikkatinizi çekti.

Bu kelimeler sizde hangi duygu ve düşünceleri uyandırdı? Aşağıya yazınız.

1. .... kelimesi .....

Cümle: .....

2. .... kelimesi .....

Cümle: .....

D. Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma:

Dinlemeye başlamadan önceki tahminlerinizi, tahminlerinizin sonucunu 1. kutucuğa; bundan sonra ne olacağı yönündeki yeni tahminlerinizi de 2. kutucuğa yazınız.

Tahminim şu idi: .....

Tahminim şu oldu: .....

Bundan sonraki tahminim: .....

.....

E. Empati Kurma:

Dinlediğiniz metinde Murat hangi sorunlar ile karşılaşılıyor?

Murat'ın yerinde siz olsanız ne yapardınız?

F. Yaşamla İlişkilendirme:

Siz cüzdanınız kaybetmeniz ne hissederdiniz ve cüzdanınızı bulmak için ne yapardınız? Düşüncelerinizi aşağı yazınız.

Dinleme Sonrası Stratejiler Yönelik Etkinlikler

A. Özet Yapma:

1. Dinlediğiniz metnin önemli yerlerini ana hatlarını atlamadan özetleyiniz.

2. Arkadaşlarınızın sözlü olarak özetlemelerinden sonra hangi konuları sizce eksik bırakılmıştır? Yazınız.

.....

.....

B. Çıkarımda Bulunma:

Dinlediğiniz hikâyenin sonu nasıl bitmiş olabilir? Hikâyenin sonunu aşağıdaki kısma yazınız. ....

.....

C. Dinlediği Metnin Gelişim Sırasını İfade Etme:

1. Dinlediğiniz hikâyenin konusunu ve ana düşüncesini aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Hikâyenin konusu

.....

.....

Hikâyenin ana düşüncesi

.....

.....

2. Dinlediğiniz hikâyenin ana karakterini, yardımcı karakterini, olayını, yer ve zamanını aşağıdaki hikâye haritasına yazınız.

Ana karakter:

.....

Hikâyede anlatılan olay:

.....

.....

.....

Hikâyenin geçtiği zaman:

.....

Hikâyenin geçtiği yer:

.....

Yardımcı karakterler:

.....

.....

D. Dinlediği Metne Uygun Başlık Bulma:

Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık ne olabilir? Aşağıya yazınız.

E. Tartışma Ortamı Oluşturma:

Aşağıdaki kutucuklara dışuncelerinizi yazınız.

Murat, cüzdanı almayıp orda bıraksa daha iyi olurdu ya da annesine vermesi daha iyi olurdu:

Yukarıdaki dışunceler dışında sizin öneriniz:

F. Sözcüklerin Anlamlarını Kavrama:

1. Dinlediğiniz metinden hareketle aşağıdaki altı çizili kelimeler hangi anlamda kullanılmıştır. Karşısına yazınız. Kelimeleri cümle içerisinde kullanınız.

Merakla cüzdanın çerçevesi ağzını açtı. ....

Cümle: .....

Murat pazar günü ne yapacağının planlarını yapıyordu. ....

Cümle: .....

Murat'ın annesi pazara gitmişti o gün. ....

Cümle: .....

2. Aşağıdaki altı çizili kelime grubunun anlamını dinlediğiniz metinde hareketle açıklayıp bir cümle içerisinde kullanınız.

Yemek yerken cüzdan yine aklına takıldı.....

Cümle: .....

G. Öz Değerlendirme de Bulunma:

1. Dinlediğimiz metinle ilgili dinleme öncesi yaptığım .....

..... faydasını gördüm.

2. Dinleme sırasında .....

..... stratejilerini kullandım.

3. Dinleme sonrası kullandığım stratejiler: .....

.....

4. Bu metinden .....

..... öğrendim.

Ek O: Uygulama Öğrenci Etkinlik Örnekleri

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

Bu konu ile ilgili tartışmalar neticesinde aklınıza takılan soruları aşağıya yazınız.

1. ....
2. Mustafa Kemal kimdir kaç yaşında?
3. Mustafa Kemal Samsun'a kaç yıldan sonra ne yapmış?
4. Samsun'a yolculuk yaparken arkadaşları kimlerdi?

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Boyaları dökülmüş, direkleri pas tutmuş gemi, dalgaların ortasında bir çocuk oyuncağı gibi duruyordu. Mustafa Kemal ümidini yitirmedi. Çünkü ...

Mustafa Kemal'in arkadaşları ve Samsunluların olan güveni vardı. Aynı zamanda vapura da güveniyordu.

2. Mustafa Kemal dönüp İstanbul'a baktı. Biliyordu ki uzun süre göremeyecekti bu şehri.

Çünkü ...

İstanbul'u düşmanlar işgal etmişti. Mustafa Kemal ülkesini kurtarmak için Samsun'a geliyordu. Çok büyük savaşlar olacaktı.

3. ....
- ..... Düşmanlar kovalasalar Mustafa Kemal vapura kaçarak Samsun'a güveniyordu. Umudunu yitirmedi.

Samsun'a ulaşabilme olasılığı hala vardı. Sabah kamaranın ıslak camından dışarıya baktı. Derken, bir şeyler hayal gibi, gölge gibi belli belirsiz görünür oldu.

Selin

S-B

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler**A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:**

1. Evimizde, okulumuzda su olmasa su ile ilgili ihtiyaçlarımızı nasıl gideririz? Çözüm önerilerinizi aşağıya yazınız.

İçinde su saklayan sular ile ihtiyacımızı gideririz.

2. Sizlerde suyun hayatımızdaki önemini belirten bir soruyu aşağıya yazınız.

Su olmasa sular nasıl gelir? ?

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Biraz sonra dinleyeceğiniz metnin başlığı "Musluklu Su Bidonu". Bu başlıktan hareketle dinleyeceğiniz öykünün konusu ne olabilir? Aşağıya yazınız.

Su bidonunu kapıda almadığı için musluk takılmıştı.

2. Ben küçük bir çocukken köy çeşmesine bir hayli uzakta, iki göz bir evde yaşıyormuşuz. O yıllarda annem bin bir zorlukla çeşmeye gidiyor ve daha su bidonunu alması için zorlanıyordu.

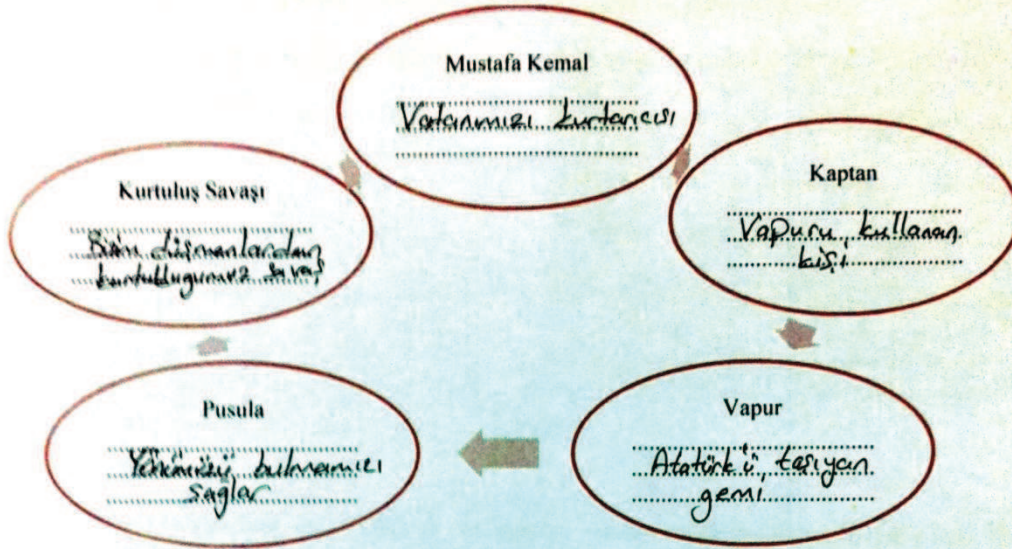
3. Çeşme evimize çok uzak olduğu için alırken çok zor. Artık her evde çeşme annem ellerini çok rahat yıkadığı için inanılmaz derecede mutlu olduğunu söylerdi.

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Biraz sonra öyküleyici bir metin dinleyeceğiz. Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda size bu metni niçin dinleyeceksiniz? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

Etiketli dinlemeyi kullanmak istediğim.

4. Aşağıdaki kutucuklara kelimelerin anlamını ya da kişi veya olaylar hakkında ne bildiğinizi arkadaşlarınızla tartışıp yazınız.

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni niçin dinleyeceksiniz? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

Öğrenmek için dinleyeceğim. Not alarak dinleme yapacağım.
Metnin ana fikrini bulacağım. Çözüm yapacağım. Anlamadığım yerleri tekrar dinleyeceğim. Katılım ve takip edici türlerini kullanacağım.

D. Dinleme Yöntemi Belirleme:

1. Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Yazınız.

Not alacağım, not alırken önemli yerleri not alacağım sonra temize çekeceğim. Anlamadığım yerleri öğretmenime soracağım.

F. Empati Kurma:

Dinlediğiniz metinde Mustafa Kemal hangi sorunlar ile karşılaşılıyor? Mustafa Kemal'in yerinde siz olsaydınız bu sorunları nasıl çözerdiniz? Aşağıdaki boşluklara yazınız

Mustafa Kemal'in karşılaştığı sorunlar:

İstediği bir gemi olmasa.....

Kahtan yolu bilmesesi.....

Sorunlara çözüm önerilerim:

Daha iyi bir gemi ile giderdim.

Yolu bilen bir kahtan ile giderdim.

G. Tekrar Dinleme:

Dinlediğiniz metinde anlamadığınız yeri aşağıya yazınız. Anlamadığınız bölümle ilgili ne yapmayı düşündüğünüzü de yazınız.

- Anlamadığım bölüm: *Yuvanın Mustafa Kemal'e ne dediği*.....
Uygulamayı düşündüğüm yöntem: *tekrar dinlerim notlarına bakarım.*
- Anlamadığım bölüm: .....
Uygulamayı düşündüğüm yöntem: .....

H. Ara Özet Yapma:

Metni dinlemeden önce oluşturduğunuz hedeflere ulaştınız mı? Aşağıya açıklayınız.

Ulaşamadım. Atatürk'ün Samsun'a ulaşip ulaşmadığını öğrenemedim.

İ. Yaşamla İlişkilendirme:

Vatanımız bugün işgal edilmiş olsa siz ne yapardınız? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

Bende Atatürk gibi savaşardım. Ülkenizde düşmanları korumaya çalışırdım. Gerçekleşse öldürürdüm.

D. Dinleme Yöntemi Belirleme:

Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Yazınız.

Kendimi onun yerine koyarak ve dikkatli dinleyerek bir dinleme yapacağım.

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

Kâğıt, kalem ve silgi aldım. Metine odaklandım.

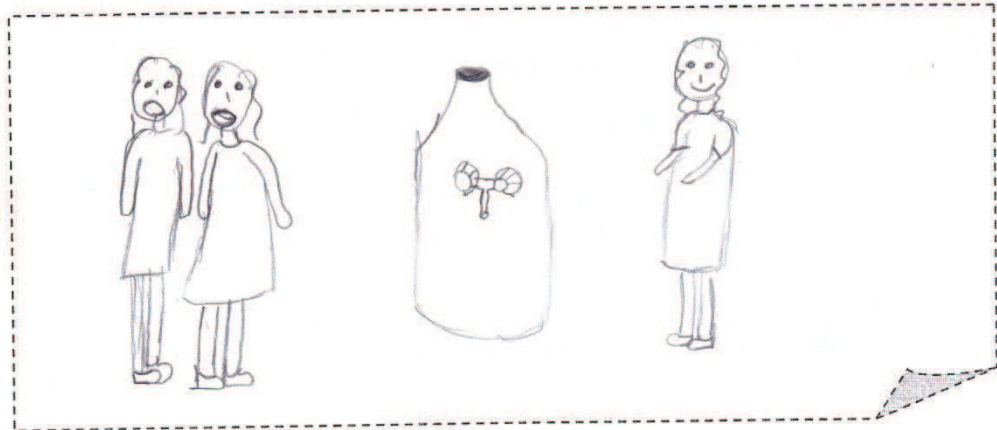
B. Soru Cevap Oluşturma:

Dinlediğiniz metinden hareketle bundan sonra olacakları tahmin ediniz. Tahminleriniz doğrultusunda iki adet soru yazınız.

1. Komşularının tepkisi nedir?
2. Köyün muhtarı bu işe ne demiştir?

C. Görsel Sahne Oluşturma:

Dinlediğiniz "Musluklu Su Bidonu" adlı metinde sizin için önemli olan bir bölümü zihninizde canlandırdıktan sonra aşağıdaki kısma resmini çiziniz.

D. Dinlemedeki Vurgu ve Tonlama:

“Samsun’a Yolculuk” adlı metni dinlerken hangi kelimeler daha fazla dikkatinizi çekti. Bu kelimeler sizde hangi duygu ve düşünceleri uyandırdı? Aşağıya yazınız.

1. iskele kelimesi ..... kelimesi ..... gemilerin yasa-
dığı yer .....
2. kaftan kelimesi ..... kelimesi ..... gemileri kutbu-
nun kisi .....
3. .... kelimesi .....

E. Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma:

Dinlemeye başlamadan önceki tahminlerinizi 1. kutucuğa, tahminlerinizin sonucunu 2. kutucuğa, bundan sonra ne olacağı yönündeki yeni tahminlerinizi de 3. kutucuğa yazınız.

1. Tahminim şu idi: Bu metni dinlemeden önce
tahminim Atatürk'ün hayatı idi.

2. Ne oldu? Atatürk'ün hayatı değil, Atatürk'ün
Samsun'a gelişini anlatan bir hikaye imiş.

3. Bundan sonra ne olacak? Atatürk Samsun'a gidecek
vatanımızı kurtaracak.

Jude 5/1
Plavre Ortookulu

B. Çıkarımda Bulunma:

Dinlediğiniz metinde, anne ellerini çok rahat yıkadığı için neler hissetmiş olabilir?

Düşünceleriniz aşağıya yazınız.

Sevinmiş ve eskiden çektiği acıların düşünmüş olabilir.

C. Yeniden İfade Edebilme:

Suyu kullanma konusundaki düşünceleriniz bu metni dinledikten sonra değişti mi?

Düşüncelerinizi yazınız.

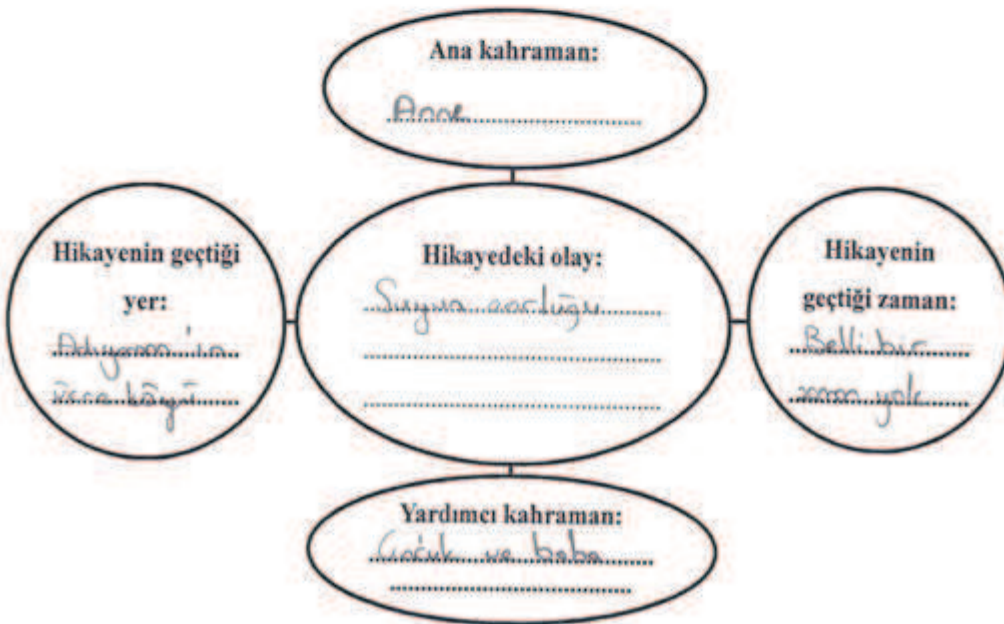
Önceki düşüncelerim

Suyu...israf...etmemeliyiz...diye...
düşünüyordum ama...israf...ediyordum...

Yeni düşüncelerim

Suyu...israf...etmemeliyiz...diye...
düşünüyordum.

D. Dinlediği Metnin Gelişim Sırasını İfade Etme:

Göster

5/

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler**A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:**

1. Evimizde, okulumuzda su olmasa su ile ilgili ihtiyaçlarımızı nasıl gideririz? Çözüm

önerilerinizi aşağıya yazınız.

Suyun düşünmüştük. Güzel bakarak için
güzel bakarak düşünmüştük.

2. Sizlerde suyun hayatımızdaki önemini belirten bir soruyu aşağıya yazınız.

Bütün evler su ihtiyacını karşılamıyor mu?

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Biraz sonra dinleyeceğimiz metnin başlığı "Musluklu Su Bidonu". Bu başlıktan hareketle dinleyeceğimiz öykünün konusu ne olabilir? Aşağıya yazınız.

Bir evde bidonlarda su olmasa.

2. Ben küçük bir çocukken köy çeşmesine bir hayli uzakta, iki göz bir evde yaşıyorduk. O

yıllarda annem bin bir zorlukla su almak için çeşmenin başına
gidiyordum. Ondan su alırdım. Annem beni dinliyordu.

3. Çeşmenin başında dururken çok sık sık suyu çok rahat yıkadığı için
ellerini yıkadığı için annem ellerini çok rahat yıkadığı için
inanılmaz derecede mutlu olduğumu söylerdi.

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Biraz sonra öyküleyici bir metin dinleyeceğiz. Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni niçin dinleyeceksiniz? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

Suyun faydalı olduğunu için dinleyeceğiz
Kısa ve dinliyerek okuyacağız.

Dinleme Sırası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

Not alma... defterimi... hazırladım... Dinleyeceğimiz metni... dinle-
meye kendimi... verdim... Not alırken... cümleler... arasında... basitlikle
başladım...

B. Soru Cevap Oluşturma:

Şimdiye kadar dinlediğiniz kısım ile ilgili iki adet soru yazınız.

1. Mustafa Kemal... nasıl... bir havada... yola... çıktı?
2. Gemiye... aktarıldı... atınca... arkadaşlarını... se... yaptı?

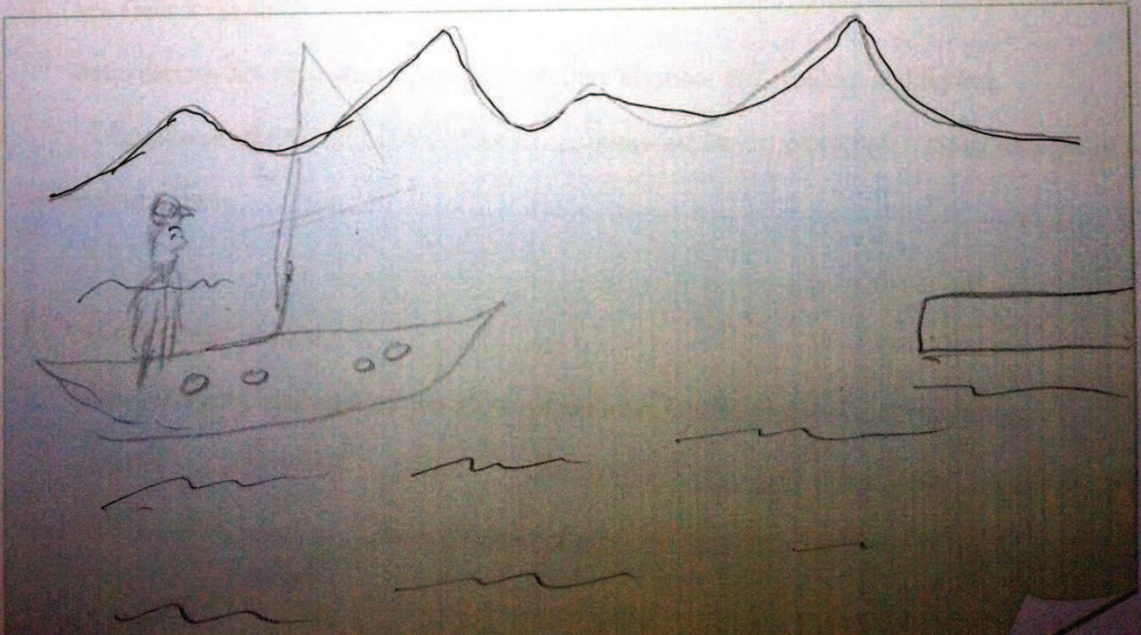
Dinlediğiniz metinden hareketle bundan sonra olabilecekleri tahmin ediniz. Tahminleriniz

doğrultusunda iki adet soru yazınız.

1. İngilizler... vapurun... önünü... kasmışlar mıdır?
2. Vapur... kuyuya... çarptı mıdır?

C. Görsel Sahne Oluşturma:

Dinlediğiniz "Samsun'a Yolculuk" adlı metinde sizin için önemli olan bir bölümü zihninizde canlandırdıktan sonra aşağıdaki kısma resmini çiziniz.

2. Metinden hareketle kelime ya da kelime gruplarının karşısına anlamlarını yazınız.

Nabız: Beynümüzün... altında... atar, o atmadığında... hayatı... alamayabiliriz.

Kan pompalamak: Kalbimizi... pompaladığı... kırmızı... renkteki sıvı.

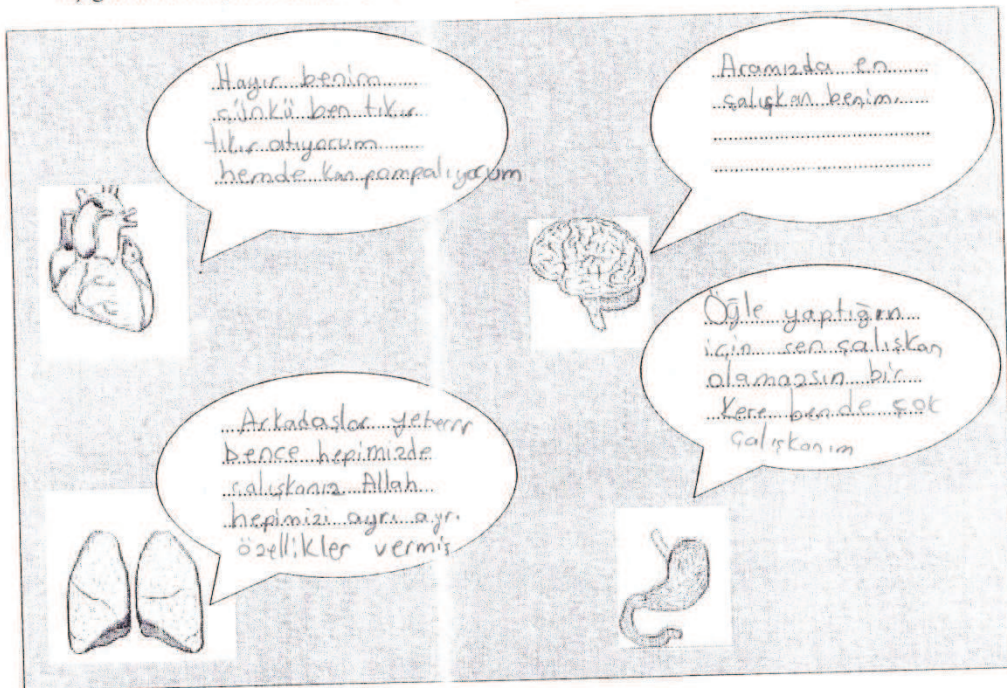
Göğüs kemigi: Göğüs kafesimizi oluşturan kemikler.

3. "Saat gibi tıkır tıkır çalışıyor" sözü ile ne anlatılmak isteniyor? Aşağıya yazınız.

Kalbimiz sürekli atıyor, çalışıyor.

F. Betimlemeler Yapma:

Aşağıdaki noktalı yerlere kalp, beyin, mide ve akciğer arasında geçen bir diyalog yazınız.

F. Öz Değerlendirmede Bulunma:

1. Dinlediğimiz metinle ilgili dinleme öncesi yaptığım ... bilgilerimi tahminini yaptım. Dinleme sürecimi belirledim. ... faydasını gördüm.
2. Dinleme sırasında etkileşimsiz dinleme, not alma, tahminde bulundum. Soru cevap oluşturdum. Resim çizdim. ... stratejilerini kullandım.
3. Dinleme sonrası kullandığım stratejiler: Soru sordum, özetledim, tartıştık, yeniden baktık buldum, sözdelem oluşturdum buldum.
4. Bu metinden kalbimizin dinlendiğini, kalbimizin önemini, nasıl dinlenmesini öğrendim.

Dinleme Sonrası Stratejiler Yönelik Etkinlikler

A. Özet Yapma:

Dinlediğiniz metnin önemli yerlerini ana hatlarını atlamadan özetleyiniz.

Mustafa Kemal, eski bir vapur ile Samsun vatanımızı kurtarmak için yola çıkıyor. Arkasında düşmanlar İngilizler var yani. Kaptanı hep kıyıda git diyor. Sonunda Samsun'a ulaşıyor.

Arkadaşlarınızın sözlü olarak özetlemelerinden sonra hangi konuları eksik bıraktığınızı yazınız.

1. ...Kaptanın...yalu...bilmediğini...
2. ...İstanbul...Mustafa...Kemal...çağırması...
3. ....

B. Çıkarımda Bulunma:

Dinlediğiniz metinden ve önceki bilgilerinizden hareketle Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasından sonra neler yaşanmış olabilir? Aşağıya yazınız.

...Kongreler...yapmıştır. Düşmanlarımızla savaşmıştır.
...Vatanımızı...kurtarmıştır.

C. Yeniden İfade Edebilme:

Kurtuluş Savaşı konusundaki düşünceleriniz bu metni dinledikten sonra değişti mi?

Düşüncelerinizi yazınız.

Önceki düşüncelerim

Atatürkün çok silahsızın
...aldığını ve yolda...sade
arkasını...aldığını düşünüyordum.

Yeni düşüncelerim

Atatürkün çok zor
...şartlarda vatanımızı kurtar
dığı:

D. Dinlediği Metnin Gelişim Sırasını İfade Etme:

E. Dinlediği Metne Uygun Başlık Bulma:

Dinlediğiniz metnin konusuna uygun yeni bir başlık ne olabilir? Aşağıya yazınız.

Zorlu Yolculuk

F. Neden - Sonuç İlişkisi Kurma:

Aşağıdaki boşlukları neden - sonuç ilişkisi yönünden düşünerek doldurunuz.

1. İstanbul işgal edildi.

1. Mustafa Kemal İstanbul'u uzun süre göremeyecekti.

2. İngilizler talep ediyor.

2. Gemi kıyıya hep yakın gidecek

3. Mustafa Kemal'in Samsun'a yolculuk yapması

3. Valenansın kurtulması

Ömer 111
5/B

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

1. Evimizde, okulumuzda su olmasa su ile ilgili ihtiyaçlarımızı nasıl gideririz? Çözüm önerilerinizi aşağıya yazınız.

meşer çiyet yamur damla kullandığı çeşme bakiş

2. Sizlerde suyun hayatımızdaki önemini belirten bir soruyu aşağıya yazınız.

su olmadan yaşamamız bu nedenle sorumludur

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Biraz sonra dinleyeceğiniz metnin başlığı “ Musluklu Su Bidonu”. Bu başlıktan hareketle dinleyeceğiniz öykünün konusu ne olabilir? Aşağıya yazınız.

su olmayınca su bulma için bula bakiş

2. Ben küçük bir çocukken köy çeşmesine bir hayli uzakta, iki göz bir evde yaşıyormuşuz. O yıllarda annem bin bir zorlukla .....

damacınaya bulduca annemi
dalyan getirendi için suya ihtiyacımız var

3. .... annem ellerini çok rahat yıkadığı için

inanılmaz derecede mutlu olduğunu söylerdi.

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Biraz sonra öyküleyici bir metin dinleyeceğiz. Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni niçin dinleyeceksiniz? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

not almak için su bulma için çeşme için

Dinleme Öncesi Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Dinleme Öncesi Sorular Oluşturma:

1. Vücudumuzun iç organlarını aşağıdaki insan resminin içine isimlerini yazınız.

2. Yukarıda resmin içine çizdiğiniz iç organlarımızın görevleri ile ilgili sorular yazınız.

S.1- Akciğerin görevlerini açıklayınız.....

S.2- Akciğer ve Pankreasın arasında ne vardır?.....

B. Tahmin ve Anahtar Kelime:

Aşağıdaki cümlelerden hareketle metnin devamı veya öncesi ile ilgili tahminlerinizi yazınız.

1. Kalbim vücudumun en önemli organıdır. Çünkü ..... Vücudumuzun her yanına
kan ..... pompalar bundan dolayı ..... en
önemli ..... organıdır.....

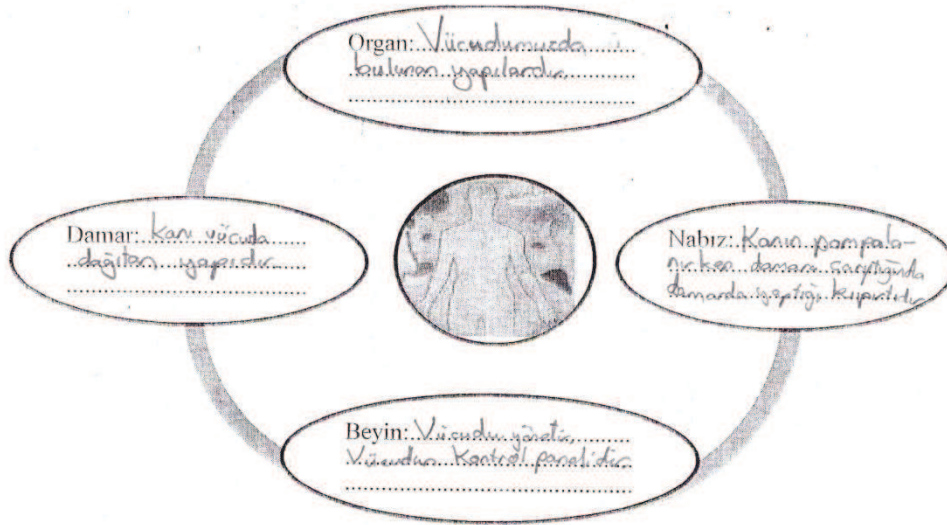
2. Kalbimizin sesi nedir? Kalbimizin sesi ile bildiklerinizi aşağı yazınız.

Kalbimizin sesi ile kalbimizin atışı aynı şeydir.....
Kalbin vücudda kan pompalarla ..... çalıştığı
hareketle çıkan seslerdir.....

3. Kalbimiz dursa yaşar mıyız? Neden?

Kalbimiz dursa yaşayamayız çünkü vücudda kan
gitmeyecek ve her organ, birden oksijeni almak zorunda
kalır

4. Aşağıdaki kutucuklara kelimelerin anlamını ya da kişi veya olaylar hakkında ne bildiğinizi arkadaşlarımızla tartışıp yazınız.

C. Dinleme Amacının Belirlenmesi:

Yukarıdaki tahminleriniz doğrultusunda sizce bu metni dinlemekteki amacımız ne olabilir? Aşağıya dinleme türlerinden hangisini kullanmayı düşündüğünüzü yazınız.

Takip edici dinleme, Aygıt edici dinleme, Bilgi edinmek için dinleme

D. Dinleme Yöntemi Belirleme:

1. Yukarıda belirlediğiniz amaca ulaşmak için dinleme sırasında hangi stratejileri kullanacaksınız? Yazınız.

Not alma, soru-cevap oluşturma, fahm etme

Dinleme Strası Stratejilere Yönelik Etkinlikler

A. Not Alma:

Dinleme sırasında not almak için ne gibi hazırlıklar yaptınız? Aşağıya yazınız.

Kalem ve kağıt çıkardım, kağıdına not alacak şekilde düzenledim

B. Soru Cevap Oluşturma:

Şimdiye kadar dinlediğiniz kısım ile ilgili soru yazınız.

1. Kalbimizde kili ve temiz kana yerleri nelerdir?

Dinlediğiniz metinde anlatılanlar sizce öznel bir anlatım mı yoksa nesnel bir anlatım mı?

Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

Nesnel

Ek P: Uygulama Sırası Öğrenci Resimleri

Ön Test Uygulaması Sırasında Öğrenciler

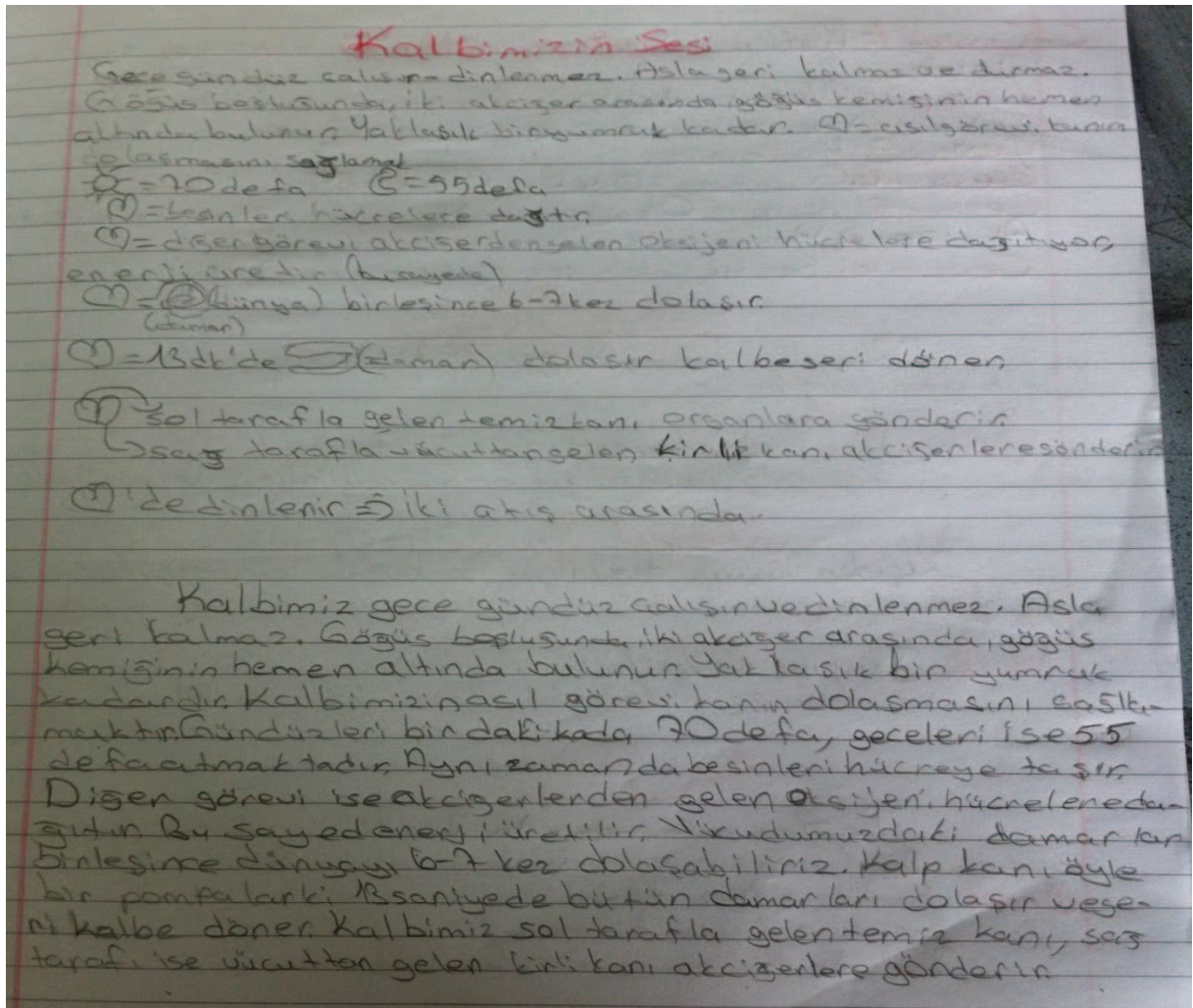
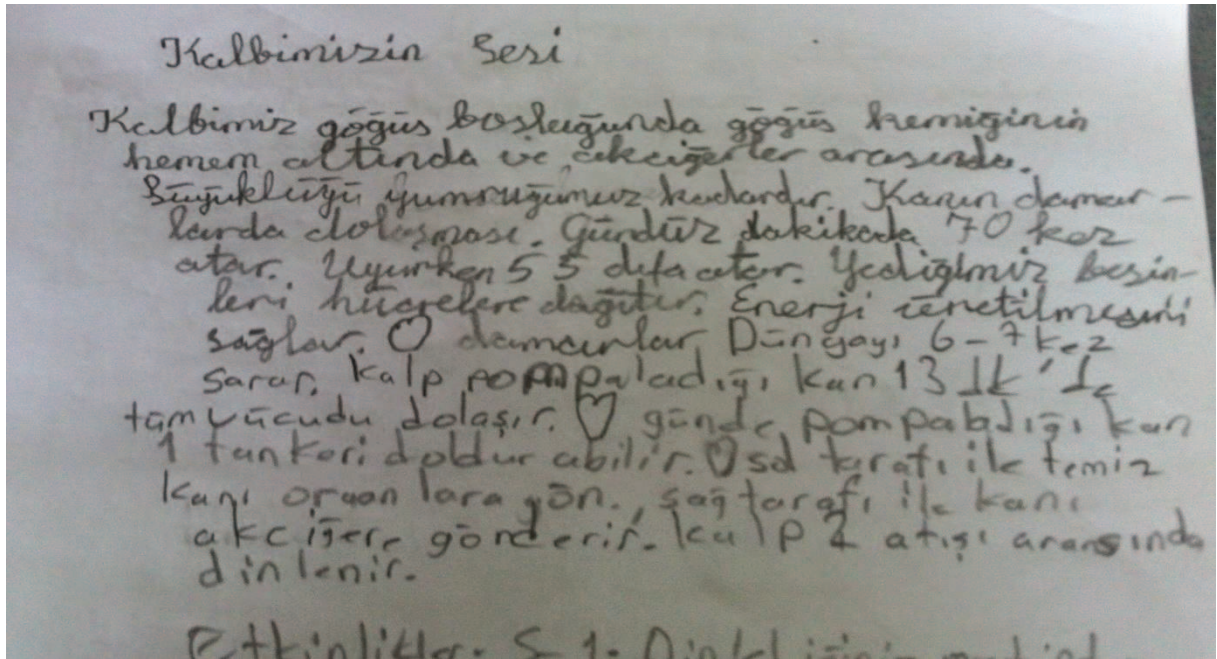

Son Test Uygulaması ve Etkinlikler Sırasında Öğrenciler

Uygulama Sırası Öğrenci Çalışma Kağıtları

Ek O: TEOG Sonuçları
FIRAT ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE
BALIKESİR

Okulunuzda uygulamayı düşündüğüm “Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi” adlı doktora tezi etkinlikleri için okulunuzun akademik durumu gösteren 2013-2014 eğitim öğretim yılı sonunda yapılan “TEOG” sınavına giren öğrencilerin aldıkları puanları tarafıma yazılı olarak bildirmenizi rica ederim. “TEOG” bilgiler sadece doktora tezi okul belirleme sürecinde kullanılacaktır.

Nurettin YILDIZ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Türkçe Eğitimi Doktora Öğrencisi

Sayın Araştırmacı,

Okulumuzda 2013-2014 Eğitim –Öğretim yılında “TEOG” sınavına 8. sınıflardan 121 öğrenci girmiş olup, sınav puan ortalamamız 441,465’tir.

Sınava giren öğrenci listesi ve aldığı puanlar ek’te sunulmuştur.

ÇİĞDEM BATUBEY ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE**BALIKESİR**

Okulunuzda uygulamayı düşündüğüm “Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi” adlı doktora tezi etkinlikleri için okulunuzun akademik durumu gösteren 2013-2014 eğitim öğretim yılı sonunda yapılan “TEOG” sınavına giren öğrencilerin aldıkları puanları tarafıma yazılı olarak bildirmenizi rica ederim. “TEOG” bilgiler sadece doktora tezi okul belirleme sürecinde kullanılacaktır.

Nurettin YILDIZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Türkçe Eğitimi Doktora Öğrencisi

Sayın Araştırmacı,

Okulumuzda 2013-2014 Eğitim –Öğretim yılında “TEOG” sınavına 368 öğrenci katılmış olup, okulumuzun sınav puan ortalaması 382,36’dır.

Sınava giren öğrenci listesi ve aldığı puanlar ek’te sunulmuştur.

Ersin SEVER

PLEVNE ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE**BALIKESİR**

Okulunuzda uygulamayı düşündüğüm “Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi” adlı doktora tezi etkinlikleri için okulunuzun akademik durumu gösteren 2013-2014 eğitim öğretim yılı sonunda yapılan “TEOG” sınavına giren öğrencilerin aldıkları puanları tarafıma yazılı olarak bildirmenizi rica ederim. “TEOG” bilgiler sadece doktora tezi okul belirleme sürecinde kullanılacaktır.

Nurettin YILDIZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Türkçe Eğitimi Doktora Öğrencisi

Okulumuzda 2013-2014 Eğitim –Öğretim yılında “TEOG” sınavına 207 öğrenci katılmış olup, okulumuzun sınav puan ortalaması 340,25’tir.

Sınava giren öğrenci listesi ve aldığı puanlar ek’te sunulmuştur.

Kadir VEMREN

Plevne Ortaokulu Müdürü

Ek S: Araştırma İzni

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı: 99191664/605.01/4847653
Konu: Araştırma İzni

27/10/2014

VALİLİK MAKAMINA
BALIKESİR

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.2012 tarih ve 2012/13 sayılı genelgesi
b) Nurettin YILDIZ'a ait 21.10.2014 tarihli ve 4697117 sayılı dilekçe.

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Nurettin YILDIZ		
Danışmanı	Prof. Dr. Aziz KILINÇ		
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi		
Alan/Bölüm	Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Türkçe Anabilim Dalı		
Tez,Araştırma veya Anketin Konusu	Dinleme Stratejileri Öğretiminin 5. Sınıf Öğrencilerinde Dinlediğini Anlama Becerisi		
Başvuru Tarihi	21.10.2014	Başvuru Sayısı	4697117
Çalışma Başlama Tarihi	30.10.2014		
Çalışma Bitiş Tarihi	16.01.2015		
Veri Toplama Araçları	Sosyo - Ekonomik Durum Ölçeği ve Okuma Metinleri		
Araştırma Türü	Doktora Tezi		

ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ

S.No	Okulun Adı	S.No	Okulun Adı
1	Altıeylül ve Karesi ilçesi tüm Ortaokulları		
2			
3			
4			

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgi (a) genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hüseyin AŞIK
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
27/10/2014
Yusuf CENGİZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Eki : Dilekçe ve Ekleri (18 Sayfa)
(Ekler Asıl Dosyada Mevcuttur)

Aslına ekler aldım
Attı
Nurettin YILDIZ
27/10/2014

Ek T: Uygulama Süreci Okul Defterleri

DEFTERİ	
Tarih: 30 / 10 / 2014	Tarih: 31 / 10 / 2014
1. Ders: TÜRKÇE	1. Ders: TÜRKÇE
Konu: "Dilekçini Anlatma" uygulaması. Doçtora araştırma ma.	Konu: "Eş anlamlı (anlamdaş) kelimeleri kavrar."
İmza: Altın	İmza: Altın
2. Ders: TÜRKÇE	2. Ders: TÜRKÇE
Konu: "Bu Milletle Neler Yapılmaz" adlı öyküleyici metni tür, yöntem ve tekniklere uygun diler.	Konu: "Dilekçini Anlatma" uygulaması. Doçtora araştırma ma.
İmza: Altın	İmza: Altın

DEFTERİ	
Tarih: 11 / 11 / 2014	
1. Ders: Türkçe	
Konu: "Mustakla Su Bikanu" hikâye dinleme stratejisine uygun işlendi.	
İmza: Altın	
2. Ders:	

DEFTERİ	
Tarih: 06 / 11 / 2014	
1. Ders: TÜRKÇE	
Konu: "Bu Milletle Neler Yapılmaz" adlı metnin konusunu ve ana fikrini kavrar.	
İmza: Altın	
2. Ders: TÜRKÇE	
Konu: "Dinleme Stratejileri" konuları araştırma	
İmza: Altın	

DEFTERİ	
Tarih: 20 / 11 / 2014	
1. Ders: Türkçe	
Konu: "Samsun'a Yolculuk" adlı metni etkinlikleri	
İmza: Altın	
2. Ders: Türkçe	
Konu: "Dinleme Stratejileri" uygulaması	
İmza: Altın	

DEFTERİ	
Tarih: 29 / 11 / 2014	
1. Ders: Matematik	
Konu: Zaman Ölçme	
İmza: Altın	
2. Ders: Matematik	
Konu: Zaman Ölçme	
İmza: Altın	
3. Ders: Türkçe	
Konu: "Mustakla Su Bikanu" adlı metni dinleme etkinlikleri	
İmza: Altın	
4. Ders: Türkçe	
Konu: Dinleme Stratejileri öğretimi	
İmza: Altın	

DEFTERİ	
Tarih: 18 / 12 / 2014	
1. Ders: Müzik	
Konu: Müzikle duyguların görselleştirilmesi	
İmza: Altın	
2. Ders: Türkçe	
Konu: "Mustakla Su Bikanu" metni dinleme stratejisi uygulaması	
İmza: Altın	
3. Ders:	

DEFTERİ	
Tarih: 04 / 12 / 2014	
1. Ders: Müzik	
Konu: Postcardlarla müziklerle hissettirdiği temaları uygular.	
İmza: Altın	
2. Ders: Türkçe	
Konu: "Kalbinizin Sesi" Dinleme metni	
İmza: Altın	

DEFTERİ	
Tarih: 28 / 12 / 2014	
1. Ders: Türkçe	
Konu: "Samsun'a Yolculuk" adlı metni etkinlikleri	
İmza: Altın	
2. Ders: Türkçe	
Konu: "Dinleme Stratejileri" uygulaması	
İmza: Altın	

DEFTERİ	
Tarih: 11 / 12 / 2014	
1. Ders: Türkçe	
Konu: "Mustakla Su Bikanu" hikâye dinleme stratejisine uygun işlendi.	
İmza: Altın	

DEFTERİ	
Tarih: 08 / 01 / 2015	
1. Ders: Türkçe	
Konu: Dinleme metinleri "Sörfest" uygulaması	
İmza: Altın	

DEFTERİ	
Tarih: 18 / 12 / 2014	
1. Ders: Türkçe	
Konu: "Gökyüzü" adlı şiirin dinleme stratejileri uygulaması	
İmza: Altın	

Ek U: Araştırma Yapılan Okulların Listesi**Balıkesir İli, Bigadiç İlçesi Pilot Uygulama'nın Yapıldığı Okul**

1. Atatürk Ortaokulu

Balıkesir İli Karesi ve Altı Eylül Merkez İlçeleri Milli Eğitim Müdürlüğüne Bağlı**Okullar**

1. Plevne Ortaokulu
2. Çiğdem Batubey Ortaokulu
3. Özel Fırat Ortaokulu